SANCTI BERNARDI ABBATIS CLARAE-VALLENSIS SERMONES DE SANCTIS.

IN CONVERSIONE S. PAULI.

SERMO I. *Quomodo ad exemplum ejus converti debemus.*

1. Merito quidem, dilectissimi, conversio Doctoris gentium ab universitate gentium festivis gaudiis hodie celebratur. Multos enim ab hac radice ramos prodiisse videmus. Conversus Paulus, conversionis minister factus est universo mundo. Et multos quidem olim in carne adhuc, sed non jam secundum carnem ambulans, praedicationis officio convertit ad Deum; nunc quoque in ipso felicius vivens, et apud ipsum, ne adhuc quidem cessat ab hominum conversione: dico autem, exemplo, oratione, doctrina. Propterea denique conversionis ejus memoria frequentatur, quod et ipsa quoque memorantibus utilis inveniatur. In hac enim memoria et peccator spem veniae concipit, ut provocetur ad poenitentiam; et qui jam poenitet, perfectae conversionis accipit formam. Quis desperet ultra pro magnitudine cujuslibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc spirantem minarum et caedis in discipulos Domini, subito factum vas electionis? Quis dicat iniquitatis pondere pressus: Assurgere jam ad studia meliora non valeo; quando in ipso itinere, quo sanguinem sitiens Christianum, dirum toto pectore virus

efflabat, persecutor crudelissimus in fidelissimum repente mutatus est praedicatorem? Magnifice siquidem in hac una conversione et misericordiae magnitudo, et efficacia gratiae commendatur.

2. *Subito,* ait Lucas, *circumfulsit eum lux de coelo* **(Act. IX, 1-8)**. O vere inaestimabilis divinae dignatio pietatis! Illustrat coelesti fulgore vel a foris, intus adhuc luminis incapacem: qui necdum infundi poterat, divina saltem circumfunditur claritate. *Et vox facta est.* Lucis et vocis testimonia credibilia facta sunt nimis, nec dubitare est de veritate, quae sese ingerit per utrasque, oculorum scilicet auriumque fenestras. Sic nimirum, sic in Jordane quoque supra caput Domini et columba apparuit, et vox sonuit **(Matth. III, 16, 17)**: sic et in monte, quando transfiguratus est coram discipulis, et claritas visa est, et vox nihilominus Patris audita **(Matth. XVII, 2, 5)**: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Vere deprehensus est Saulus: non est dissimulandi locus, non est facultas ulla negandi. In manibus sunt epistolae crudelissimae legationis, auctoritatis exsecrandae, potestatis iniquae. *Quid me persequeris?* inquit. Annon persequebatur Christum, qui Christi membra trucidabat in terris? An vero persecuti sunt Christum, qui sacratissimum illud corpus crucis affixere patibulo, et non persequebatur eum qui adversus corpus ejus, quod est Ecclesia (est enim corpus ejus etiam ipsa), odio furebat iniquo? Denique si proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur graviorem ab eo sustinere persecutionem, qui suggestione maligna, exemplo pernicioso, scandali occasione, avertit ab eo animas quas redemit, quam a Judaeo qui sanguinem illum fudit?

3. Agnoscite, dilectissimi, et expavescite consortia eorum qui salutem impediunt animarum. Horrendum penitus sacrilegium, quod et ipsorum videtur excedere facinus, qui Domino majestatis manus sacrilegas injecerunt. Videbatur jam cessasse persecutionis **956** tempus; sed, ut palam factum est, nunquam deest persecutio Christiano, sed neque Christo. Et nunc, quod gravius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo utique Christiani dicuntur. Amici tui, Deus, et proximi adversum te appropinquaverunt et steterunt. Conjurasse videtur contra ae universitas populi Christiani a minimo usque ad maximum: a planta pedis usque ad verticem non est sanitas ulla: egressa est iniquitas a senioribus judicibus, vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Non est jam dicere, *Ut populus, sic sacerdos* **(Isai. XXIV, 2)**; quia nec si populus, ut sacerdos. Heu, heu! Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum! Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, et universam deinceps libere et potestative tradunt incendio civitatem. Misera eorum conversatio, plebis tuae miserabilis subversio est. Atque utinam sola hac parte nocerent! Esset forte qui Dominica praemonitus et praemunitus exhortatione, daret operam ipsorum non exempla imitari, sed observare praecepta, juxta illud: *Quae dicunt facite, et ad opera eorum nolite respicere* **(Matth. XXIII, 3)**. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, et quaestum aestimant pietatem. Copiosissimae siquidem pietatis inveniuntur in suscipienda, imo accipienda magis animarum cura: sed haec apud eos cura minor, et de animarum salute novissima cogitatio est. An vero Salvatori animarum gravior ulla esse poterat persecutio? Inique agunt et caeteri contra Christum,

multique sunt nostris temporibus antichristi. Merito tamen et crudeliorem eam censet persecutionem pro acceptis beneficiis, et graviorem sentit pro potestate, quam propriis sustinet a ministris; licet alii quoque multi contra proximorum salutem multifarie, multisque modis et variis occasionibus agere videantur. Haec videt Christus, et silet; haec Salvator patitur, et dissimulat. Propterea dissimulemus et nos quoque necesse est, et sileamus interim, maximeque de praelatis nostris, magistris ecclesiarum. Sic nimirum, sic placet et ipsis, ut evadant nunc humana judicia, veniatque semel judicium grave his qui praesunt, et potentes patiantur tormenta potenter.

4. Vereor, dilectissimi, ne quis forte sit et in nobis Domini persecutor, quia manifesta docuit ratio, impedire salutem, esse persequi Salvatorem. Quas ego de salute animae meae fratri illi gratias agere possum, qui mihi propinat detractionis fraternae venenum? Merito detractores Deo odibiles describuntur **(Rom. I, 30)**, tanquam persecutores. Quid et is qui exemplo suo ad remissius agendum caeteros provocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositate, aut impatientia sua et murmuratione molestat; aut quocunque modo contristat Spiritum Dei qui in eis est, scandalizans unum de minimis istis credentibus in eum? nonne et hic manifeste persequitur Christum? Ut ergo persecutorum et nomen, et crimen longe sit semper a nobis, obsecro vos, dilectissimi, benignos semper et mites exhibeamus nos, invicem supportantes in omni patientia, et ad id quod melius et perfectius est, alterutrum provocantes. Quis enim servus sufficere sibi putat non persequi Dominum, sed nec obsequi Domino? Quam habiturus est gratiam, si ut non resistit, sic nec assistit quidem? Denique si quis adeo pusillanimis est, ut satis sibi reputet nec

persecutorem esse, nec coadjutorem **957** Dei, audiat quid ipse loquatur: *Qui non est mecum, contra me est; et qui non colligit mecum, dispergit* **(Matth. XII, 30)**.

5. *Saule, Saule, quid me persequeris?* Et ille *Quis es, Domine?* Hinc profecto datur intelligi quia vere circumfusa erat illi claritas, non infusa. Audiebat Paulus vocem Domini, sed faciem Domini non videbat; quoniam erudiebatur ad fidem: et ut ipse postea docuit, *Fides ex auditu* **(Rom. X, 17)**. Quis es, inquit? Ignotum enim persequebatur, et ideo consecutus est misericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Discite ex hoc, fratres, justum judicem Deum, non modo quid fiat, sed et quo animo fiat, considerare; et cavete deinceps, ne quis parva reputet, quamlibet parva scienter delinquere convincatur [*alias,* videatur]. Nemo dicat in corde suo: Levia sunt ista, non curo corrigere; non est magnum si in his maneam venialibus minimisque peccatis. Haec est enim, dilectissimi, impoenitentia, haec blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis. Paulus quidem blasphemus fuit, sed non in Spiritum sanctum, quia ignorans fecit in incredulitate. Non in Spiritum sanctum dixit blasphemiam; ideo consecutus est misericordiam.

6. *Quis es, Domine? Et Dominus ad eum: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Ego sum Salvator, quem tu persequendo petis. Ego sum, de quo tu in lege tua legis praedictum quod nescis impletum: *Quia Nazaraeus vocabitur* **(Matth. II, 23)**. Et ille: *Domine, quid me vis facere?* Haec plane, fratres, perfectae conversionis est forma. *Paratum,* inquit, *cor meum, Deus; paratum cor meum* **(Psal. CVII, 2)**. *Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* **(Psal. CXVIII, 60)**. *Domine, quid me*

vis facere? O verbum breve, sed plenum, sed vivum et efficax, sed dignum omni acceptione! Quam pauci inveniuntur in hac perfectae obedientiae forma, qui suam ita abjecerint voluntatem, ut ne ipsum quidem cor proprium habeant, ut non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes sine intermissione, *Domine, quid me vis facere?* et illud Samuelis, *Loquere, Domine, quia audit servus tuus?* **(I Reg. III, 10)**. Heu! plures habemus evangelici illius caeci, quam novi apostoli imitatores. *Quid vis,* ait Dominus ad caecum illum, *ut faciam tibi?* **(Luc. XVIII, 41)**. Quanta est miseratio tua, Domine, quanta dignatio tua! Siccine Dominus quaerit, ut servi faciat voluntatem? Vere caecus ille, quia non consideravit, non expavit, non exclamavit: Absit hoc, Domine, tu magis dic quid me facere velis! Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam a te, sed a me tuam quaeri et fieri voluntatem. Videtis, fratres, quia vere necessaria erat hoc in loco conversio. Sic profecto, sic multorum usque hodie pusillanimitas et perversitas exigit, ut ab eis quaeri oporteat. Quid vis ut faciam tibi? non ipsi quaerant, *Domine, quid me vis facere?* Considerare necesse habent ministri et vicarii Christi, quid sibi praecipi velint: non ipsi considerant quae voluntas sit praeceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam, sed Patris venit facere voluntatem. Discernunt et dijudicant eligentes in quibus obediant imperanti, imo in quibus praeceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Hujusmodi itaque, etsi tolerari se videant, et condescendi ac morem geri infirmitati suae, proficiant, obsecro, pudeatque semper parvulos inveniri, ne quando forte audiant. Quid debui vobis facere, et non feci?

et abutentibus patientia et benignitate praelati, fiat tandem multitudo exhibitae miserationis cumulus justae damnationis.

7. *Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad illum: Surge, et ingredere civitatem; ibi dicetur tibi quid te oporteat facere.* O Sapientia suaviter vere universa disponens! Eum cui tu loqueris, erudiendum de voluntate tua mittis ad hominem, ut socialis vitae commendetur utilitas; et edoctus per hominem discat et ipse secundum datam sibi gratiam hominibus subvenire. **958** *Ingredere civitatem.* Videtis, fratres, non sine divino consilio factum esse, ut hanc civitatem Domini virtutum ingrederemini, divinam discere voluntatem. Plane qui te salubriter terruit, et convertit cor tuum ad desiderandam voluntatem suam, ipse tibi dixit: *Surge, et ingredere civitatem.* Sed audi quam manifeste in his quae sequuntur voluntaria simplicitas et Christiana commendatur mansuetudo. *Apertis oculis nihil videbat: ad manus autem trahebatur ab his qui comitabantur eum.* Felix caecitas, qua male quondam illuminati in praevaricatione, tandem in conversione oculi salubriter excaecantur. Sane quod triduo Paulus sine cibo manet persistens in oratione, ad eos maxime pertinet, qui noviter saeculo abrenuntiantes, necdum in coelesti consolatione respirant. Sustineant ergo et ipsi Dominum in omni patientia; orent sine intermissione, quaerentes, petentes, pulsantes, quia exaudiet eos Pater coelestis in tempore opportuno. Non obliviscetur eorum in finem; veniet, et non tardabit. Si triduo sustinueris eum non habens quod manduces, confide quia miserator et misericors Dominus jejunum te non dimittet.

8. Exinde jubetur Ananias manus imponere Saulo; sed tanquam bene eruditus, non continuo acquiescit. Vide enim

si non etiam Paulus ipse doctrinam hanc deinde tradidit discipulo, *Nemini,* inquiens, *cito manus imponas* **(I Tim. V, 22)**. *Vidit,* ait Dominus , *virum imponentem sibi manus, ut visum recipiat.* Fratres, Paulus hoc cum vidisset, non continuo illuminatus est. Nunquid non exspectavit Ananiae manum, quia venturum eum forte in somniis praevidit? **(Act. IX)**. Haec dico vobis, charissimi, quia vereor ne quis forte sit inter vos, qui solo se somnio praesumat illuminatum esse; nec jam aequanimiter patiatur ad manum trahi, sed ductorem sese profiteatur aliorum. Cui enim necdum administrationis cura injuncta est, cui necdum credita dispensatio, cui necdum praeceptum ut videat, et provideat his qui apertos oculos habentes nihil vident: quid hoc praesumere tentat, nisi quia meditatur inania, et quasi somnia vana sectatur? Caveamus ab hoc vitio, fratres: semper, quod in nobis est, abjecti eligamus esse, et ad manus trahi; mansuetudinem et humilitatem discentes a Christo Domino, cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

SERMO II.

1. Conversus est hodie Paulus, imo Saulus conversus versus est in Paulum. Siquidem factus est tanquam evangelicus ille parvulus, de quo Dominus ait: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. XIII, 3)**. Forte enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus Dominus et laudabilis nimis, ipse parvulus qui datus est nobis; nec tamen magnus interim, sed parvulus exhibetur, ut seipsum faciat gratum et efficax

necessariae parvitatis exemplum. Ad parvulum ergo sit conversio tua, ut discas parvulus esse: tu quoque cum converteris, parvulus fias. Enimvero audi, quam evidenter ipsum tibi, in quo constituit formam conversionis, parvulum manifestat, signanter ea quae sunt parvuli, in seipso imitanda proponens. *Discite a me,* inquit, *quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**. Gemina parvitas, humilitas et mansuetudo. Et illa interior, ista exterior parvitas. Utraque tamen non parva virtus est: nempe quam parvulus ille tam magnus unicum magisterium profitetur. Hodie ergo conversus est Paulus, hodie desiit esse Saulus. Hodie factus est humilis et mitis corde. Probat oris confessio cordis humiliationem, dum clamat: *Domine, quid me vis facere?* Magis autem probat ipsa collatae gratiae magnitudo, quae nimirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit.

2. Caeterum mansuetudo, quoniam exterior quaedam **959,** ut diximus, parvitas, et ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in conversione hac commendatur. Triplici quidem velut ariete mansuetudo nostra pulsatur; verborum injuriis, damnis rerum, corporis laesione. In his tribus omnis exhibitio patientiae, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse. Considerare libet, quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua conversione tentatus, vere jam Paulus inventus sit, in hac parte vere jam mitis et patiens. *Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Durum equidem verbum, verbum increpatorium, plenum comminatione. Sane quod ad corpus pertinuit, concussus est et prostratus in terram. An vero et damno quoque probatus est? Et valde; siquidem ipsum ei lumen

ademptum est oculorum, *et apertis,* ut scriptum est, *oculis nihil videbat* **(Act. IX, 1-8)**. Experta est in his tribus et exercitata patientia Job, quem in hac virtute opinatissimum Deus exemplar dedit. Sed vestrae hoc industriae relinquimus vestigandum. Sufficit nos monere, formam verae conversionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam: ut pudeat eos, qui conversi esse debuerant, vel in corporum laesione, vel in damno rerum, vel, quod magis indignum est, in verborum injuriis inveniri perversos penitus et aversos.

IN PURIFICATIONE B. MARIAE.

SERMO I. *De triplici misericordia.*

1. Hodie templi Dominum in templum Domini Virgo mater inducit; Joseph quoque sistit Domino, non suum, sed ejus filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit Simeon justus quem exspectabat; Anna quoque vidua confitetur. Ab his quatuor primo hodierna processio celebrata est, quae postmodum exsultatione universae terrae in omni loco et ab omni gente celebraretur. Nec sane mirum, si tunc parva fuit, quandoquidem parvus erat qui suscipiebatur. Nullum ibi locum peccator habuit: omnes justi, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed nunquid hos tantum salvabis, Domine? Crescat corpus, crescat et miseratio. Homines et jumenta salvabis, Domine, cum multiplicaveris misericordiam tuam, Deus **(Psal. XXXV, 7, 8)**. In secunda jam processione praeeunt turbae, turbae sequuntur; nec virgo portat, sed

asellus. Neminem itaque dedignatur, nec ipsos qui computruerunt tanquam jumenta in stercore suo: non dedignatur, inquam, sed si apostolica vestimenta non desint, si doctrina eorum, si morum justitia, si obedientia, si charitas cooperiat multitudinem peccatorum, ex hoc jam processionis suae gloria non censebit indignos. Magis vero et ipsam, quae tam paucis collata videtur, nobis quoque ab ipso invenire est reservatam. Quidni reservaret posteris, quam et praerogavit antiquis?

2. David, rex et propheta, exsultavit ut videret diem istum: vidit, et gavisus est. Alioquin si non viderat, unde psallebat: *Suscepimus,* inquit, *Deus misericordiam tuam in medio templi tui?* **(Psal. XLVII, 10.)** Suscepit hanc misericordiam Domini David, suscepit Simeon, suscepimus et nos, et quicunque sunt praeordinati ad vitam: siquidem Christus heri, et hodie, et in aeternum. In medio enim templi misericordia est, non in angulo aut diversorio, quia non est acceptio personarum apud Deum. In communi posita est, offertur omnibus, et nemo illius expers, nisi qui renuit. Derivantur aquae tuae foras, Domine Deus: nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, et non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, non videbit mortem, donec viderit Christum Domini, ut securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christum Domini habet in pectore? Ipse enim est pax nostra, qui per fidem habitat in cordibus **960** nostris. Tu quomodo hinc exibis, anima misera, quae ducem itineris Jesum ignoras? Ignorantiam enim Dei quidam habent. Unde hoc? Nempe quia Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. *Et Lux,* inquit, *in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt* **(Joan. 1, 5)**. Ac si

dicat: Et in plateis derivantur aquae, et alienus non bibit ex eis; et misericordia in medio templi est: nemo tamen accedit [*alias,* nec tamen accedunt] ex his quos manet aeterna damnatio. Medius vestrum stat, o miseri, quem vos nescitis: ut morientes, antequam videritis Christum Domini, non in pace dimittamini; sed potius rapiamini a rugientibus praeparatis ad escam.

3. *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui.* Longe est haec gratiarum actio a voce illa gementis: *Domine, in coelo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes* **(Psal. XXXV, 6)**. Quid enim? videturne tibi in medio fuisse misericordia, cum apud solos coeligenas spiritus haberetur? At ubi sane minoratus est Christus paulo minus ab angelis, factusque est Dei et hominum mediator, ac velut lapis angularis pacificavit per sanguinem suum quae in coelis sunt, et quae super terram; ex hoc plane jam *suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui.* Eramus enim et nos natura filii irae, sed consecuti sumus misericordiam. Cujus irae filii, et quam misericordiam consecuti? Nempe filii ignorantiae, ignaviae, captivitatis: et consecuti sumus sapientiam, virtutem, redemptionem. Ignorantia mulieris seductae excaecaverat nos; mollities viri abstracti et illecti a propria concupiscentia enervaverat nos; malitia diaboli expositos juste a Deo captivaverat nos. Sic ergo nascimur universi, primum quidem viae civitatis habitaculi prorsus ignari; deinde imbecilles et ignavi, ut, etsi nota nobis esset via vitae, propria tamen praepediremur et detineremur inertia; postremo captivi sub pessimo crudelissimoque tyranno, ut licet prudentes essemus atque robusti, ipsa tamen miserae servitutis opprimeremur

conditione. Nunquid non misericordia et miseratione multa opus habet tanta miseria? Aut certe si jam salvi facti sumus ab hac triplici ira per Christum, qui factus est nobis sapientia a Deo Patre, et justitia et sanctificatio, et redemptio **(I Cor. I, 30)**: quanta nobis vigilantia opus est, dilectissimi, ne forte, quod absit! inveniantur nostra novissima pejora prioribus, si denuo contingat iram incendere, utpote qui non natura jam, sed propria voluntate filii irae sumus?

4. Amplectamur itaque misericordiam, quam in medio templi suscepimus, et cum beata Anna non dimoveamur a templo. *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos,* ait Apostolus **(I Cor. III, 17)**. Prope est haec misericordia, prope est verbum in ore vestro et in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc templum ejus, et haec sedes ejus: nisi forte excidit vobis quoniam *anima justi sedes sapientiae est*. Quod ergo frequenter, imo et semper admonere cupio fratres meos, obsecro et nunc, ambulemus non secundum carnem in carne, ne displiceamus Deo. Non simus amici hujus saeculi, ne Dei constituamur inimici. Resistamus quoque [*alias,* ergo] diabolo, et fugiet a nobis, ut libere jam ambulemus in spiritu, et in corde sit conversatio nostra. Siquidem corpus quod corrumpitur, aggravat, et enervat, et effeminat animam; et terrena inhabitatio sensum multa cogitantem deprimit **(Sap. IX, 15)**, ut ad coelestia non assurgat. Unde et sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum **(I Cor. III, 19)**; et a maligno qui superatur, ei et servus addicitur. Porro in corde suscipitur misericordia, in corde habitat Christus, in corde loquitur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor.

961 SERMO II. *De oridine et modo processionis Christi in templum.*

1. Gratias Redemptori nostro, qui tam copiose praevenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantiae suae gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem paulo ante Nativitate, Circumcisione et Apparitione ejus, festus hodie nobis oblationis ipsius dies illuxit. Hodie namque sistitur Creatori terrae fructus sublimis; hodie placabilis et Deo placens hostia virgineis manibus offertur in templo, portatur a parentibus, a senibus exspectatur. Offerunt Joseph et Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum; Simeon et Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quae per quatuor orbis climata solemnibus hodie gaudiis ad memoriam revocatur. Quia ergo festivam hodie et nosipsi, praeter caeterarum consuetudinem solemnitatum, acturi sumus processionem , non inutile arbitror modum ipsius et ordinem diligentius intueri. Processuri sumus bini et bini, candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdotali benedictione fuerit consecratus. Ad haec futuri sunt in processione nostra novissimi primi, et primi novissimi: et cantabimus in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini.

2. Merito sane bini et bini procedimus: sic enim ob commendationem fraternae charitatis et socialis vitae missos a Salvatore discipulos Evangelia sacra testantur **(Luc. X, 1)**. Turbat processionem, si quis solitarius incedere curat: nec sibi soli nocet, sed etiam caeteris est molestus. Hi sunt qui

segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes, nec solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Jam vero sicut non est bonum esse hominem solum, sic in conspectu Domini vacuum apparere est prohibitum **(Exod. XXIII, 15)**. Cum enim arguantur otiositatis ipsi quoque quos nemo conduxit **(Matth. XX, 6)**: qui jam conducti sunt, si otiosi inventi fuerint, quid merentur? Fides quippe sine operibus mortua est **(Jac. II, 26)**. Ipsa denique opera nostra in fervore agenda sunt, et in desiderio cordis, ut sint lucernae ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est, ne forte tepidos nos evomere incipiat, qui in Evangelio loquitur, dicens: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat?* **(Luc. XII, 49.)** Hic plane sacer et benedictus est ignis, quem Pater sanctificavit et misit in mundum, et cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: *In ecclesiis benedicite Deo Domino* **(Psal. LXVII, 27)**. Habet enim etiam adversarius noster, utpote perversus divinorum operum aemulator; habet, inquam, ignem suum et ipse, ignem concupiscentiae carnalis; ignem invidiae et ambitionis, quem Salvator in nobis non accendere, sed exstinguere venit. Denique si quis alienum hunc ignem in divino offerre praesumpserit sacrificio, etiamsi patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua

3. Porro super haec quae de sociali vita et fraterna dilectione, de bonis operibus, et fervore sancto dicta sunt; humilitatis virtus maxima, maximeque necessaria est, ut honore praeveniamus invicem: nec modo priores, sed et ipsos juniores sibi quisque praeponat: quae nimirum humilitatis perfectio est, et justitiae plenitudo. Et quoniam hilarem datorem diligit Deus **(II Cor. IX, 7)**, et fructus charitatis est gaudium in Spiritu sancto; cantemus, ut dictum est, in viis

Domini, quoniam magna est gloria Domini **(Psal. CXXXVII, 5)**: cantemus Domino canticum novum, quia mirabilia fecit **(Psal. XCVII, 1)**. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat, et proficisci de virtute in virtutem; noverit quisquis hujusmodi est, in statione, non in processione se esse, imo vero et in regressione; quoniam in via vitae non progredi, regredi est, cum nihil adhuc in eodem statu **962** permaneat. Porro profectus noster in eo consistit, ut saepius me dixisse memini, ut nunquam arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius; et imperfectum nostrum divinae misericordiae obtutibus jugiter exponamus.

SERMO III. *De puero, Maria et Joseph.*

1. Purificationem beatae Mariae Virginis hodie celebramus, quae secundum legem Moysi facta est, transactis a Nativitate Domini quadraginta diebus. In lege enim scriptum erat, ut mulier quae suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, et octava die circumcideretur puer: dehinc ablutioni et purificationi intenta, abstineret ab ingressu templi triginta tribus diebus: quibus expletis, offerret filium Domino cum muneribus **(Lev. XII)**. Sed quis non advertat in ipso sententiae hujus initio, liberam omnino matrem Domini ab hoc praecepto? Putas enim quia dicturus Moyses mulierem, quae peperisset filium, immundam esse, non timuerit super per matre Domini blasphemiae crimen incurrere, et idcirco praemiserit, *suscepto semine?* Alioquin nisi parituram

praevidisset sine semine Virginem, quae necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque quod lex ista matrem Domini non includit, quae non suscepto semine filium peperit, sicut praedictum erat per Jeremiam, quia *novum* faceret *Dominus super terram.* Quaeris quod novum? *Mulier,* inquit, *circumdabit virum* **(Jerem. XXXI, 22)**. Non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege concipiet hominem; sed intra viscera intacta et integra virum claudet: ita sane ut intrante et exeunte Domino, juxta alium prophetam, porta orientatis clausa jugiter perseveret **(Ezech. XLIV, 2)**.

2. Putas ergo, non poterat moveri animus ejus, et dicere: Quid mihi opus purificatione? cur abstineam ab ingressu templi, cujus uterus nesciens virum, templum factus est Spiritus sancti? cur non ingrediar templum, quae peperi Dominum templi? Nihil in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil illicitum, nihil purgandum: nimirum cum proles ista fons puritatis sit, et purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet observatio, quae purissima facta sum ipso partu immaculato? Vere, o beata Virgo, vere non habes causam, nec tibi opus est purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circumcisione? Esto inter mulieres tanquam una earum; nam et filius tuus sic est in numero puerorum. Circumcidi voluit, et non multo magis velit offerri? Offer filium tuum, Virgo sacrata, et benedictum fructum ventris tui Domino repraesenta. Offer ad nostram omnium reconciliationem hostiam sanctam, Deo placentem. Omnino acceptabit Deus Pater oblationem novam, et pretiosissimam hostiam, de qua ipse ait: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* **(Matth. III, 17)**. Sed oblatio ista,

fratres, satis delicata videtur, ubi tantum sistitur Domino, redimitur avibus, et illico reportatur. Veniet, quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra civitatem inter brachia crucis. Veniet, quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio, quia redemptionem eum misit Deus Pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum. Istud quidem jucundius, sed illud plenius. Istud enim tempore nativitatis, illud jam in plenitudine aetatis. De utroque tamen potes accipere quod propheta praedixit: *Oblatus est, quia ipse voluit* **(Isai. LIII, 7)**. Nam et modo oblatus est, non quia opus habuit, non quia sub legis edicto fuit, sed quia ipse voluit; et in cruce nihilominus oblatus est, non quia meruit, non quia Judaeus potuit, sed quia ipse voluit. Voluntarie sacrificabo **963** tibi, Domine, quia voluntarie oblatus es pro mea salute, non pro tua necessitate.

3. Sed quid. fratres, nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quae retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam pretiosiorem quam habuit, nimirum qua pretiosior esse non potuit: et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerentes illi, quod sumus utique nosmetipsi. Ille seipsum obtulit; tu quis es qui te ipsum offerre cuncteris? Quis mihi tribuat, ut oblationem meam dignetur majestas tanta suscipere? Duo minuta habeo, Domine, corpus et animam dico: utinam haec tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre! Bonum enim mihi, longeque gloriosius atque utilius est, ut tibi magis offerar, quam ut deserar mihiipsi. Nam ad meipsum anima mea conturbatur, in te vero exsultabit spiritus meus, si tibi veraciter offeratur. Fratres, morituro Domino Judaeus mortuas hostias offerebat;

sed jam nunc: *Vivo ego, dicit Dominus nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat* **(Ezech. XXXIII, 11)**. Non vult Dominus mortem meam; et non libenter offero illi vitam meam? Haec est enim hostia placabilis, Deo placens hostia, hostia viva. Sed in oblatione illa Domini tres fuisse leguntur; et in oblatione nostra tria nihilominus a Domino requiruntur. Fuit in oblatione illa Joseph sponsus matris Domini, cujus filius putabatur; fuit et ipsa Virgo mater, et puer Jesus qui offerebatur. Sit ergo et in oblatione nostra constantia virilis, sit continentia carnis, sit conscientia humilis. Sit, inquam, in proposito perseverandi animus virilis, sit in continentia castitas virginalis, sit in conscientia simplicitas et humilitas puerilis. Amen.

IN NATALI SANCTI VICTORIS CONFESSORIS .

SERMO I.

1. Victoris vita [*alias,* virtus] et gloria specialis non tam ad gloriam quam ad virtutem provocat omnes qui recto sunt corde. Non recti plane, sed perversi est animi, ante quaerere gloriam quam exercere virtutem, et velle coronari qui legitime non certaverit. *Vanum est vobis,* inquit, *ante lucem surgere* **(Psal. CXXVI, 2)**. Ita est. Frustra ad celsitudinem nititur gloriae, qui prius non claruit virtute. Frustra fatuae

virgines sponso obviam surgunt, quarum lampades exstinguuntur: et ideo fatuae, quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari nisi in gloria illorum, quibus Propheta congratulans ait: *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, et in justitia tua exaltabuntur.* Et infert: *Quoniam gloria virtutis eorum tu es* **(Psal. LXXXVIII, 16-18)**. Pulchre non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quae enim sine virtute est gloria, profecto indebita venit, praepropere affectatur, periculose captatur. Virtus, gradus ad gloriam; virtus, mater gloriae est. Fallax gloria et vana est pulchritudo, quam illa non parturivit. Sola est, cui gloria jure debetur, et secure impenditur.

2. Sancto Victori nec virtus, nec gloria deest; sed quemadmodum ambae res, et quo ordine in homine processerunt, id operae pretium intueri. Pugnavit fortiter, viriliter superavit, et sic demum gloria et honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset bellator fortis, humilis victor? Quanquam nec in die virtutis suae sine gloria fuit, signis et prodigiis admirandus. Habemus, dilectissimi, in vita Victoris, et quod digne miremur, et quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo, non vitem, sed fontem. Miror et stupco infantem adhuc in utero pavori fuisse pavendis daemoniis, quippe ab ipsis praecognitum, et jam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen, ubi hostium fuga et extorta confessio victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur furem a **964** daemone deprehensum, et rursum a daemone mox hominem liberatum? Quis non etiam omni admiratione stupendum ducat, carne circumdatum hominem, coelis patentibus, carnis oculos superno infigere

lumini, et videre visiones Dei, angelico insuper mulceri cantico, doceri oraculo? Haec atque similia in sancto homine veneramur, non aemulamur. Merito quidem, quando et sine salutis periculo possunt non fieri, et sine salutis periculo nequeunt usurpari. Tutius sane aemulanda solidiora quam sublimiora; et quae magis virtutem redoleant, gloriam minus.

3. Studeamus proinde moribus conformari, cui in mirabilibus similari, etsi volumus, non valeamus. Aemulemur in viro sobrium victum, devotum, affectum; aemulemur mansuetudinem spiritus, castimoniam corporis, oris custodiam, animi puritatem; ponere frenum irae et modum linguae, dormire parcius, orare frequentius, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus; diebus jungere noctes et divinis laudibus occupare. Aemulemur charismata meliora. Discamus ab ipso quod mitis et humilis corde fuit. Aemulemur, inquam, quod exstitit liberalis in pauperes, jucundus ad hospites, patiens ad peccantes, benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est cui imprimamur, in miraculis gloria a qua reprimamur. Illa laetificent, ista aedificent; moveant illa, ista promoveant. Epulemur, dilectissimi, ad mensam divitis vocati, mensam abundantem panibus, deliciis cumulatam. Annon dives qui exemplis nos reficit, protegit meritis, laetificat signis? Dives plane, in cujus hodie convivio solemni angeli et homines pariter congregantur: hi ut reficiantur, illi ut delicientur; isti ut proficiant, illi ut gaudeant. Cujus vita repleta bonis, quid nisi mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur, sed ut tollat quisque quod sibi expedire et convenire videbit.

4. Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quae mihi apponuntur. Cautum est mihi eligere mea, et aliena non

tangere. Non extendam manum ad gloriam miraculorum, ne si attentavero quod desuper non accepi, perdam merito et quod videor accepisse. Non levo cum illo oculos ad rimanda secreta coelestia, ne oppressus a gloria confusus resiliam, sero confugiens ad consilium Sapientis, qui ait: *Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris* **(Eccli. III, 22)**. Infertur mensis vinum novum aquarum rubentium; non tango, quia non mihi appositum scio, qui similiter elementa mutare, naturas innovare non valeo. Cerno item in mensa Victoris angelos illum audisse canentes. Nunquid videbo et ego mihi supernos exhiberi cantores: aut certe citharoedos illos de Apocalypsi coram me citharizare in citharis suis? **(Apoc. XIV, 2.)** Imperat ille daemonibus adhuc in corpore vivens, vinctum in corpore solvit corpore jam solutus. Cibi sunt, sed non mei; equidem jucundi et sapidi, sed non tangit illos anima mea, quoniam non est inopi mihi, unde sufficiam talia redhibere. At si diligenter considero, ecce prae oculis in mensa sancti, censura judicii, disciplinae vigor, sanctitatis speculum, vitae forma, virtutis insigne. Haec a me et absque praesumptione sumuntur, et salubriter insumuntur: et si dissimulo, districte reposcuntur.

5. Audi adhuc quaenam mihi jure apposita putem. Si panem doloris et vinum compunctionis de divitis mensa obtuleris, tollo securus qui sum pauper et inops. Erunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte **(Psal. XLI, 4)**, et poculum meum cum fletu miscebo **(Psal. CI, 10)**. Pars mea haec, qui dolenda commisi. Nec me tamen pigebit, ut aestimo, cibi hujus; quoniam qui apposuit scientiam, addidit et dolorem. Sed et si temperantiae, si justitiae, si prudentiae vel fortitudinis exempla appareant, ea incunctanter sumo, sciens quia talia

oportet me praeparare. Haec mihi apponi, haec a me repetitum iri non dubito. Nunquid signa et prodigia exigenda a nobis **965** sunt, ut ea diviti vicissim praeparemus? Fratres, vasa sunt in honorem illi qui nos invitavit, non cibi pauperum. Tu ergo qui invitatus es, dilgenter considera quid tibi ille, quid sibimet apposuerit. Non enim quidquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatum? non poculum tibi, sed potus apponitur: sume potum et pone aurum. Ergo exempla bonorum operum et rectitudinem morum paterfamilias communicat ita domesticis, ut praerogativam sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis ille glorificandus est, cujus est munus sancte vivere, cujus virtus signa facere, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus in saecula saeculorum. Amen.

SERMO II.

1. Gaudete in Domino, dilectissimi, qui inter continua suae pietatis beneficia indulsit hominem mundo, cujus multi salvarentur exemplo. Iterum dico, gaudete, quod factus de medio appropiavit Deo, ut multo plures ejus intercessione salventur. Habet ex hominibus, cui hominum peccata donet misericors et miserator Dominus: habet tempus et locum intercedendi pius et misericors advocatus; equidem locum quietum et tempus feriatum. In terris visus est, ut esset exemplo; in coelum levatus est, ut sit patrocinio. Hic informat ad vitam, illic invitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi jam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat et

supplicantis affectum et supplicationis fructum. Quid enim quaerat sibi, qui nullius eget? Dominus conservat eum, et vivificat eum, et beatum facit eum in gloria: nihil illi deerit in loco pascuae collocato. Haec dies gloriosae migrationis ejus, dies laetitiae cordis ejus; exsultemus et laetemur in ea. Introivit in potentias Domini; gaudeamus, quia nunc potentior est ad salvandum.

2. Hodie Victor posito corpore, quo solo praepediri ab introitu gloriae videbatur, tanto alacrior, quanto expeditior, penetravit in sancta, similis factus in gloria sanctorum. Hodie de novissimo et humili loco, quem sibi ex consilio Salvatoris elegerat, ipso summo patrefamilias evocante, verus amicus ascendit superius, et est illi gloria coram simul discumbentibus. Hodie despecto mundo, et mundi principe triumphato, supra mundum vere Victor ascendit, accipiens de manu Domini coronam victoriae. Ascendit autem cum immensa supellectili meritorum, clarus triumphis, miraculis gloriosus. Pausat miles emeritus, et post labores sudoresque sacrae peractae militiae locatur feliciter, coronatur sublimiter. Anima ejus in bonis demorabitur. Quaeris ubi? Cum Abraham, Isaac et Jacob in regno coelorum. Ita cum talibus et tali in loco sibi sedet; sedet excelsa et fulgida, sedet laetabunda et laudans; sedet delicata et ornata monilibus suis, stipata malis, fulcita floribus; sedet, inquam, sibi, vacua curis, deliciis affluens, abundans otii et quietis ad vacandum sapientiae. Quae sedit et flevit super flumina Babylonis, sedet modo ad fontem vitae, et conversatio illi secus torrentem voluptatis, cujus impetus laetificat civitatem Dei. Invenit sibi fontem hortorum, puteum aquarum viventium, et cum Samaritana potatur aqua sapientiae salutaris, ut non sitiat in

aeternum. Datur illi de fructu manuum suarum, et laudant eam in portis opera ejus, et gloriatur testimonio conscientiae; conscientiae dico suae, non alterius. Sedet media angelorum, digna plane eorum consortio, quorum desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter apostolos vir apostolicae gratiae; nec est quod se abscondat a cuneo prophetarum, qui quem illi praedixerunt, glorificavit et portavit in corpore suo. Neque se putat a victoriosis martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro et diuturno **966** martyrio viventem sui corporis hostiam immolavit.

3. Sedet veteranus miles, debita jam suavitate et securitate quietus; securus quidem sibi, sed nostri sollicitus. Non enim cum putredine carni simul se exuit visceribus pietatis; nec sibi sic induit stolam gloriae, ut nostrae pariter miseriae, suaeque ipsius misericordiae oblivionem indueret. Non est terra oblivionis, quam anima Victoris inhabitat; non terra laboris, ut occupetur in ea; non denique terra, sed coelum est. Nunquid coelestis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria privat, aut spoliat pietate? Fratres, latitudo coeli dilatat corda, non arctat; exhilarat mentes, non alienat; affectiones non contrahit, sed extendit. In lumine Dei serenatur memoria, non obscuratur; in lumine Dei discitur quod nescitur, non quod scitur dediscitur. Superni spiritus illi, qui ab initio coelos inhabitant, nunquid quia incolunt coelos, despiciunt terras, et non magis eas visitant et frequentant? Nunquid quod semper vident faciem Patris, ministerium evacuat pietatis? Omnes nihilominus administratorii spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui haereditatem capiunt salutis **(Hebr. I, 14)**. Quid ergo? discurrunt angeli, et succurrunt hominibus; et qui

ex nobis sunt, nesciunt nos, nec norunt jam compati, in quibus passi sunt et ipsi? qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros; et qui venerunt de magna tribulatione, non recognoscunt jam in quo fuerunt? Scio qui dixit: *Me exspectant justi, donec retribuas mihi* **(Psal. CXLI, 8)**. Justus est Victor, etiam exspectans nostram procul dubio retributionem. Non est ille pincerna Pharaonis, qui inventam gratiam retinuit sibi, prophetae sui pariter et captivi minime recordatus **(Gen. XL)**. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suae promissionis, nec socio passionis regni consortium denegavit. Non est discipulus contra magistrum; non potest Victor quidquam facere, nisi quod viderit magistrum facientem. Opera quae ille fecit, et iste fecit similiter.

4. Jam coelos ingressus, quos et ante apertos beatis oculis suspiciebat, vere nunc revelata facie speculatur gloriam Dei, absorptus quidem, sed non oblitus clamorem pauperum. Beata visio, qua in eamdem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu. Parvulus ad pugnam, magnus ad victoriam, matris viscera necdum exiens, et jam ejiciens daemonia, cum incremento virtutum ac meritorum Victor vivens inter peccatores translatus est. O virum praecipuae sanctitatis! qui ante sanctus quam natus, ante opere quam nomine Victor. Adhuc utero clausus jam de hoste triumphavit. O venerandam etiam ipsis angelis sanctitatem! quam pari studio, etsi dispari voluntate, et mali fugitant et frequentant boni. Nec facile dixerim quid virum astruat sanctiorem, horum favor, aut pavor illorum. Corpore denique terras, mente coelos inhabitans, aliquando familiarius aliquid nuntiantes, aliquando ineffabili cantus suavitate plausibiles supernorum voces spirituum audiebat. Vere anima tua, Victor,

una ex gemmis, quae tibi in cruce apparuerunt. Vere infixa cruci, cum divinae inserta gloriae, eamdem sibi claritatis imaginem induit, quam invenit. Vincenti expandit gremium suum, qui pugnanti dederat spiritum suum. O victrix anima, quae sicut passer transvolans, mundi laqueos evasisti! respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, ut tuo patrocinio eruamur.

5. O miles emerite, qui Christianae militiae duris laboribus angelicae felicitatis requiem commutasti! respice ad imbelles et imbecilles commilitones tuos, qui inter hostiles gladios et spirituales nequitias tuis laudibus occupamur. O Victor inclyte, qui et de terra, et de coelo gloriosissime triumphasti, illius gloriam nobiliter superbus despiciens, et hujus regna pie violentus diripiens! respice de coelo ad vinctos terrae, ut haec sit tuorum consummatio triumphorum, si et nobis demum vicisse te sentiamus. Nam si ex re nomen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur. Et certe deest interpretationi, quandiu nos, qui tui sumus, **967** minime liberamur. Quam pium, quam dulce, quam suave, o Victor, in hoc loco afflictionis et in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari! Nomen tuum et memoriale tuum favus distillans in labiis captivorum; mel et lac sub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, advocate fidelis, exsurge in adjutorium nobis, ut et nos de nostra ereptione gaudeamus, et tu de plena victoria glorieris. O omnipotens Pater, peccavimus tibi facti filii alieni; sed appropiavimus in Victore, qui dum vicit cupiditatem suam, vincat et iram tuam, nos quoque in gratiam potenter restituat. O victor Jesu, te in nostro Victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei, piissime Jesu, sic de sua in

te victoria gloriari, ut non subeat oblivio nostri. Fili Dei, immitte ei nostri semper in conspectu tu memorem esse, nostram in tuo tremendo judicio suscipere et agere causam, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

IN NATALI SANCTI BENEDICTI ABBATIS. SERMO.

1. Convenientibus vobis in unum ad audiendum verbum salutis, magnus mihi timor est, fratres mei, ne quis forte minus digne illud recipiat, et non sicut recipiendum est verbum Dei. Scio enim terram, quae saepius supervenientem in se receperit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore, et proximam maledicto **(Hebr. VI, 7, 8)**. Et ego utique, si possem, benedictiones vobis dare mallem, et non maledictiones. Imo vero ipsam benedictionem coelestis utique Patris nostri, non meam (quam tamen ipso quidem dignante accipitis per os meum) opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionem posse mutari.

2. Celebramus hodie magistri nostri gloriosi Benedicti natale: pro eo vobis et de eo solemnis ex more sermo debetur . Cujus dulcissimum nomen, cum omni vobis jucunditate amplectendum est et honorandum; quoniam ipse dux noster, ipse magister et legifer noster est. Delector quidem et ego in ipsius memoria, licet non meo sine rubore beati hujus patris nomen audeam memorare. Est enim mihi de ipsius imitatione

vobiscum saeculi abrenuntiatio, et monasticae professio disciplinae; sed singulariter sine vobis cum eo participo nomen abbatis. Abbas fuit, et ego. O abbas, et abbas! Nomen unum, sed in altero sola magni nominis umbra. Ministerium unum, sed heu me! quam dissimiles ministri, quantum ministratio ipsa dissimilis! Vae mihi, si tam longe a te fuero, o beate Benedicte, in futuro, quam a tuae vestigiis sanctitatis longe esse reperior in praesenti. Sed non mihi haec apud vos perorare necesse est. Scio quod scientibus me loquar: tantum peto, ut pudorem hunc, et hunc timorem meum fraterna compassione levetis.

3. Quando tamen omnino dispensatio mihi credita est, etsi non habeo apud me quod vobis apponam, quaeram a beato Benedicto tres panes, quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas ejus, justitia ejus, pietas ejus. Recolite, dilectissimi, quod non omnes qui in processione Domini fuerunt, sua illi prostraverint vestimenta. In illa, inquam, processione, quam annuente Domino in proximo sumus celebraturi, quando venienti Domino ad passionem, et sedenti super asellum populi occurrerunt, non omnes vestimenta sua prosternebant in via, sed caedebant aliqui ramos de arboribus **(Matth. XXI, 1-9)**. Non erat hoc magnum, quod gratis acceperant, gratis dabant. Verumtamen ne ipsi quidem penitus otiosi fuerunt, sed nec a processione leguntur exclusi. Fratres mei, pium Christi jumentum, qui cum Propheta dicere potestis, *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum* **(Psal. LXXII, 23)**; vos quibus insidet Christus, quoniam, *anima justi sedes est sapientiae;* et Apostolus praedicat **968** *Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam* **(I Cor. I, 24)**: si non habeo vestes quas pedibus vestris

prosternam, tentabo vel ramos caedere de arboribus, ut tantae processioni vel parum aliquid non desit ministerii mei.

4. Arbor fuit beatus Benedictus, grandis atque fructifera, tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum **(Psal. I, 3)**. Ubi sunt decursus aquarum? Profecto in vallibus; quia inter medium montium pertransibunt aquae. Quis enim non videat etiam torrentes montium ardua declinare, et mediam ad humilitatem semper devertere vallis? Sic profecto, sic Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam **(Jacobi IV, 6)**. Securus hic fige pedem, quicunque es jumentum Christi, super hunc ramum innitere, semitam vallis incede. Nimirum in monte sibi sedem constituit serpens antiquus, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro: propterea vallem magis elige ad ambulandum, vallem elige ad plantandum. Neque enim vel in serendis arboribus montana solemus eligere, quod frequenter arida sint et petrosa. In vallibus pinguedo est: ibi proficiunt plantae, ibi plena spica, ibi centesimus oritur fructus, juxta illud, *Et valles abundabunt frumento* **(Psal. LXIV, 14)**. Audis quia ubique vallis laudatur, ubique humilitas praedicatur. Ibi ergo plantare, ubi decursus aquarum; quia ibi copia gratiae spiritualis; et aquae quae super coelos sunt, laudant nomen Domini, id est, coelestes benedictiones faciunt ut laudetur. Stemus in hac, charissimi, et plantati stemus, ut non arescamus. Non moveamur quocunque flatu, sicut scriptum est: *Si spiritus habentis potestatem super te irruerit, locum tuum ne deseras* **(Eccle. X, 4)**. Nulla enim tentatio vobis praevalebit, si non in magnis et in mirabilibus super vos ambuletis, sed permaneatis radicibus firmis in humilitate radicati atque fundati. Sic

plantatus secus decursus aquarum sanctus iste confessor Domini, fructum suum dedit in tempore suo.

5. Sunt enim qui fructum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosae, ut quercus et ulmus, et silvestres aliae arbores; sed hujusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: et si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filii hujus saeculi, agentes in comessationibus et ebrietatibus, in crapula et voracitate, in cubilibus et impudicitiis. Haec namque porcorum cibus sunt, quos Judaeus verus prohibetur comedere **(Deut. XIV, 8)**, Christianus scilicet, qui his non debet adhaerere. Sicut enim caro porcina cum comeditur, nostrae adhaeret carni, ut jam sit una caro; sic transgressor praecepti Dominici spurcos sibi sociat spiritus, et adhaerendo eis unus cum eis efficitur daemon. Nam et idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod spurcos spiritus immundosque designet; qui relicta omni munditia, solis sibi in spurcitiis complacentes, vitiorum et criminum semper coeno delectantur involvi. Unde et in Evangelio, legio illa maledicta, dum ejiceretur ab homine, tanquam simile sibi animal porcos postulat, nec negantur **(Marc. V, 1-13)**. His fructum ferunt arbores infructuosae, ad quarum radices securis posita jam videtur.

6. Arbores autem quae fructum faciunt, sed non suum, hypocritae sunt, cum Simone Cyrenaeo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, angariantur; et quae non amant, amore gloriae quam desiderant, facere compelluntur. Jam in eo quod dicitur, *in tempore suo* **(Psal. I, 3)**, arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nonne

enim et arboribus nostris, citius quam oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intempestivis? Sic sunt aliqui, quorun fructus, quia nimis propere, minus prospere oriuntur. Hi sunt, qui in initio conversionis, suae aliis fructificare continuo velle praesumunt, contra legis decreta arare in primogenito bovis, et ovis primogenita tondere festinantes. Vultis nosse quam sollicite id vitaverit sanctus iste magister noster? Et hunc ramum vobis oppono; quoniam tribus annis soli Deo notus, hominibus **969** mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis; sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tentatione gravatus est, ut pene eederet, pene discederet. Ego enim nec istum quidem ramum praeteribo, quoniam etsi hirsutus quodam modo spinarum aculeis, quibus seipsum Domini Benedictus injecit; tamen utilis est omnino: utilis jumento Domini propter foveas tentationum, ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat, et viriliter agat, sustineatque Dominum ne desperet. Hic ergo fige pedem, Christi jumentum, et disce quantumcunque acerba tentatio saeviat, non cedere, nec credere propterea derelictum te esse a Domino, sed memineris scriptum esse: *Invoca me in die tribulationis, eruam te et honorificabis me* **(Psal. XLIX, 15)**.

7. Ergo, ut dicere coeperam, non credebat beatus Benedictus tunc esse fructificandi tempus, quando adhuc tantis tentationibus urgebatur; sed venit tempus, et in tempore suo fructum dedit. De fructu ejus sunt illa tria quae superius tetigi: sanctitas ejus, justitia ejus, pietas ejus. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita justitiam. Vides, o jumentum Christi, ramos foliis virentes, vernantes, floribus, onustos fructu. Super istos innitere, ut gressus rectos facias pedibus

tuis. Sed quomodo tibi appono ejus miracula? nunquid ut miracula facere velis? Nequaquam, sed ut miraculis ejus innitaris: videlicet ut confidas et gaudeas quod sub tali positus es pastore, quod tantum meruisti habere patronum. Omnino enim valde potens est in coelis, qui tam potens exstitit in terris: secundum magnitudinem gratiae, magnitudine gloriae exaltatus. Nam et juxta radicum quantitatem rami prodire noscuntur: et quot radicibus arbor innititur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo, licet non habeamus nostra, consolatio magna nobis esse debent patroni nostri miracula. Doctrina vero instruit nos, et dirigit gressus nostros in viam pacis. Porro vitae justitia omnino roborat et animat nos; ut tanto magis accendamur ad agenda quae docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quam fecerit. Sermo quidem vivus et efficax, exemplum operis est, plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur.

8. In hunc ergo modum sanctitas confortat, pietas informat, justitia confirmat. Quantae enim pietatis fuit, quod non solum praesentibus profuit, sed etiam pro futuris sollicitus fuit? Non solum his qui tunc erant, fructum tulit haec arbor, sed usque hodie fructus ejus et manet, et crescit. Dilectus plane Deo et hominibus: cujus non sola praesentia in benedictione fuit, sicut sunt multi dilecti Deo soli, quia soli Deo jam cogniti; sed et memoria ejus etiam nunc in benedictione est. Nam et usque hodie in triplicem amoris Domini confessionem, triplici hoc fructu pascit Domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit et intercessione. Per quam incessanter adjuti, fructificate et vos, charissimi, quoniam in hoc positi estis, ut eatis et fructum afferatis. Unde eatis? Utique a vobis ipsis, sicut scriptum est: *A voluntatibus tuis avertere* **(Eccli. XVIII,**

30). Nam et de Domino legimus quia *exiit seminare semen suum* **(Matth. XIII, 3)**. Ecce et hic habemus semen suum, sicut et prius fructum suum. Imitemur et hunc, fratres; quoniam ad hoc venit, ut formam nobis traderet, et viam demonstraret.

9. Fortassis et ipse Dominus arbor est, et debemus ab eo quoque ramos accipere, quos vestris pedibus apponamus: imo non fortasse, sed magis vere arbor est ipse et planta coelestis, sed in terris plantata, sicut scriptum est: *Veritas de terra orta est, et justitia de coelo prospexit* **(Psal. LXXXIV, 12)**. Ab eo igitur hunc ramum vobis appono, ut sicut seipsum exinanivit, hoc ipsum sentiatis in vobis: nisi quod non tam ego appono, quam Apostolus, apud quem legistis: *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus* **970** *ut homo* **(Philipp. II, 5-7)**. Et vos itaque, fratres charissimi, exinanite vos, humiliate vos, seminate vos, perdite vos. Seminate corpus animale, et resurget corpus spirituale. Perdite animas vestras, et in vitam aeternam servabitis eas. Vultis nosse quomodo id fecerit Apostolus ipse qui docuit? *Sive,* inquit, *mente excedimus Deo; sive sobrii sumus, vobis* **(II Cor, V, 13)**. Quid ergo tibi? *Ego,* inquit, *factus sum tanquam vas perditum* **(Psal. XXX, 13)**. Bene seipsum perdit, qui nihil unquam pro se facit; sed omnis ejus intentio et omne desiderium tendit ad Dei placitum, et utilitatem fratrum suorum. Infelix enim *qui seminat in carne,* quia *de carne metet corruptionem* **(Galat. VI, 8)**. Alibi vero scriptum est: *Beati qui seminant super omnes aquas* **(Isai. XXXII, 20)**.

Sed quomodo *super omnes aquas?* Forte et super aquas, de quibus legitur: *Et aequae quae super coelos sunt, laudent nomen Domini* **(Psal. CXLVIII, 4)**: quae sunt virtutes angelicae, et coelestes populi. Ita plane: *Quoniam spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus* **(I Cor. IV, 9)**.

10. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera; seminemus angelis gaudium magnum per occulta suspiria, et per caetera hujusmodi, quae solis eis sunt nota. Gaudium enim est angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente. Hinc dicebat Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* **(II Cor. VIII, 21)**. Nam Deo omnino noti sumus; sed *coram Deo* dixit, id est, coram eis qui vultui ejus semper assistunt. Ipsis enim maxime placet, cum vos vident occulte orantes, aut ruminantes psalmum aliquem, aut tale aliquid facientes. Sic seminate et vos, sic fructificate, charissimi. Seminate et vos, quia tam multi ante vos seminaverunt; fructificate, quia vobis seminaverunt. O genus Adam, quam multi seminaverunt in te, et quam pretiosum semen! quam male peribis, et quam merito, si perierit in te tantum semen, simul et seminantium labor! Cui perditioni traderis ab agricola, si in te perierint haec universa? Seminavit in terra nostra tota Trinitas, seminaverunt angeli pariter et apostoli, seminaverunt martyres, et confessores, et virgines. Seminavit Deus Pater; quoniam eructavit cor ejus Verbum bonum. Dominus enim dedit benignitatem, et terra nostra dedit fructum suum. Seminavit et Filius: ipse enim est qui exiit seminare semen suum. Pater enim non exiit, sed Filius a Patre processit, et venit in mundum; ut qui prius erat cogitatio pacis in corde Patris, fieret et ipse pax nostra in utero

matris. Seminavit et Spiritus sanctus; quia et ipse venit, et apparuerunt discipulis dispertitae linguae tanquam ignis. Ita tota Trinitas seminavit: Pater scilicet pacem de coelo, Filius veritatem, Spiritus sanctus charitatem.

11. Angeli quoque seminaverunt, quando cadentibus aliis ipsi steterunt. Dixit enim Lucifer ille, non jam lucifer, sed tenebrifer et vesperus: *Sedebo in monte testamenti, similis ero Altissimo* **(Isai. XIV, 13, 14)**. O impudens et imprudens! Millia millium ministrant ei, et decies centena millia assistunt **(Dan. VII, 10)**; et tu sedebis? *Cherubin,* ait propheta, *stabant* **(Isai. VI, 2; Ezech. X, 3)**, et non sedebant; quid laborasti, ut jam sedeas? Omnes administratorii sunt spiritus, missi in ministerium propter eos qui haereditatem capiunt salutis; et tu sedebis? quid seminasti, ut jam metas? Non est tuum, non est tuum hoc, sed quibus paratum est a Patre. Quid eis invides? Profecto ipsi sedebunt; ipsi, inquam, vermiculi terrae judicantes sedebunt, et tu non modo non stabis, sed judicandus astabis. *Nescitis,* ait Apostolus, *quia et angelos judicabimus?* **(I Cor. VI, 31.)** Ipsi utique qui ibant et flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exsultatione portantes manipulos suos **(Psal. CXXV, 6)**. Duo manipuli sunt quos quaeris, honoris scilicet et quietis. Sessionem affectas et altitudinem; sed non sic, impie, non sic: non colliges, quia non seminasti. Qui seminaverunt laborem et vilitatem, metent honorem pariter et quietem. Pro confusione enim sua duplici et rubore [*alias,* labore], in terra sua duplicia possidebunt. Unde et dicebat quidam: *Vide humilitatem meam, et laborem meum* **(Psal. XXIV, 18)**. Hodie utique audistis in Evangelio promittentem Dominum et dicentem **971** discipulis: *Sedebitis super sedes, judicantes*

duodecim tribus Israel **(Matth. XIX, 28)**. Ecce quies sessionis, et honor judicii. Nam et ipse Dominus ad haec noluit pervenire, nisi per humilitatem et laborem. Unde et morte turpissima condemnatus est, interrogatus tormentis, et opprobriis saturatus: utique ut inimicus induatur confusione, ipse pariter et omnes qui imitantur eum, et praetergrediuntur viam. Ipse est, o inique, ipse est qui sessurus est in sede majestatis suae similis Altissimo, et coaltissimus ei. Hoc utique cogitaverunt angeli sancti, qui cadente maligno apostasiae illius non consenserunt, nobis relinquentes exemplum, ut quemadmodum ipsi elegerunt ministrare, sic et nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt et honorem captant, illum se noverint imitari, qui sessionem altitudinemque quaesivit: et si non satis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium devenerunt, ut formatus sit ad illudendum ei, et ignis aeternus praeparatus sit illi. Ad haec vitanda prudentiam nobis seminaverunt sancti angeli, qui prius eam aliis cadentibus tenuerunt.

12. Sed et apostoli hanc ipsam seminaverunt nobis, quando recedentibus his qui sapientiam hujus mundi sequebantur, quae stultitia est apud Deum; et prudentiam carnis, quae mortem operatur, et inimica est Deo; ipsi Domino adhaeserunt. Scandalizati enim illi audientes de sacramento carnis et sanguinis, ultra non ibant cum eo. Discipuli vero interrogati, an et ipsi vellent abire, responderunt: *Ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes.* Necesse habemus, fratres, hanc prudentiam imitari; quia multi adhuc ambulant cum Jesu, donec veniatur ad edendam ejus carnem et bibendum sanguinem illius, ad communicandum scilicet passionibus ejus (hoc enim et verbum illud et ipsum

sacramentum significat): extunc autem scandalizantur et abeunt retro dicentes, quia *durus est hic sermo* **(Joan. VI, 67, 68, 69, 61)**. Nos cum apostolis prudentes simus, et dicamus: *Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes,* Non discedimus a te, vivificabis nos. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei **(Matth. IV, 4)**. Non solus mundus habet delectationem, sed multo major est in verbis tuis. Unde et Propheta ait: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo* **(Psal. CXVIII, 103)**. Ad quem igitur eamus? verba vitae aeternae habes, Domine; et ea sunt super omnia quae mundus habere potest. Non solum ipsa vita, sed et promissio vitae aeternae et exspectatio justorum, laetitia est, et tanta laetitia, ut omne quod concupiscitur, ei non valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis apostoli sancti seminaverunt. Martyres vero manifestum est fortitudinem seminasse. Porro confessores seminaverunt justitiam, quam in omni vita sua secuti sunt; hoc enim interest inter martyres et confessores, quod inter Petrum simul omnia relinquentem, et Abraham substantiam mundi in bonos usus expendentem; sic enim illi consummati in brevi expleverunt tempora multa, isti vero longa et multimoda traxere martyria. Virgines sanctae planum est quia temperantiam seminarunt, quae sic libidinem calcaverunt.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS BEATAE MARIAE VIRGINIS.

SERMO I . *De verbis psalmi* LXXXIV, 10, 11: «*Ut inhabitet gloria in terra nostra.*»

1. *Ut inhabitet gloria in terra nostra, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt. Gloria nostra haec est,* ait Apostolus, *testimonium conscientiae nostrae* **(II Cor. I, 12)**. Non quidem tale testimonium, quale ille superbus Pharisaeus habebat, seducta et seductrice cogitatione testimonium perhibens de seipso **(Luc. XVIII, 11, 12)**, et testimonium ejus verum non erat; sed cum Spiritus ipse testimonium perhibet spiritui nostro. Porro hoc testimonium in tribus consistere credo. Necesse est **972** enim primo omnium credere, quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei: deinde, quod nihil prorsus habere queas operis boni, nisi et hoc dederit ipse: postremo, quod aeternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis tibi detur et illa. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? **(Job. XIV, 4.)** Utique quod factum est, non potest non fieri: ipso tamen non imputante, erit quasi non fuerit. Quod Propheta quoque considerans ait: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum* **(Psal. XXXI, 2)**. De operibus vero bonis certum omnino est, quod nemo haec habeat a seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus poterit per seipsam resurgere jam corrupta? Certum est ad suam originem universa, quantum in eis est, tendere, et in eam semper esse partem procliviora. Sic et nos, qui de nihilo creati sumus, constat quia si nobisipsis relinquimur, in peccatum semper, quod nihil est, declinamus.

2. Jam vero de aeterna vita scimus, quia non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, nec si unus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum merita, ut propterea vita aeterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam ut taceam quod merita omnia dona Dei sunt, et ita homo magis propter ipsa Deo debitor est, quam Deus homini; quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? Denique quis melior est propheta, cui Dominus ipse tam insigne testimonium perhibet, dicens: *Virum inveni secundum cor meum?* **(I Reg. XIII, 14; Act. XIII, 22.)** Verumtamen et ipse necesse habuit dicere Deo: *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine* **(Psal. CXLII, 2)**. Nemo itaque se seducat; quia si bene cogitare [*alias,* computare] voluerit, inveniet procul dubio, quod nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se **(Luc. XIV, 31)**.

3. Verum haec quae nunc diximus non omnino sufficiunt, sed magis initium quoddam et velut fundamentum fidei sunt habenda. Ideoque si credis peccata tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, et in quem peccatum non cadit, bene facis; sed adde adhuc ut et hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium quod perhibet in corde tuo Spiritus sanctus, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis justificari hominem per fidem **(Rom. III, 28)**. Ita de meritis quoque si credis non posse haberi nisi per ipsum, non sufficit, donec tibi perhibeat testimonium Spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic et de vita aeterna habeas necesse est testimonium Spiritus, quod ad eam divino sis munere perventurus. Ipse enim peccata

condonat, ipse donat merita, et praemia nihilominus ipse redonat.

4. Porro testimonia ista credibilia mihi facta sunt nimis. Nam de remissione quidem peccatorum validissimum teneo argumentum, Dominicam passionem. Vox siquidem sanguinis ejus invaluit multo plus quam vox sanguinis Abel, clamans in cordibus electorum, remissionem omnium peccatorum. *Traditus est* enim *propter peccata nostra:* nec dubium, quin potentior et efficacior sit mors illius in bonum, quam peccata nostra in malum. De bonis autem operibus argumentum nihilominus efficax mihi est resurrectio ejus, quia *resurrexit propter justificationem nostram* **(Rom. IV, 25)**. Porro de spe praemiorum testimonium ejus est ascensio, quia ascendit propter glorificationem nostram. Haec tria in psalmis habes, dicente Propheta: *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum* **(Psal. XXXI, 2)**; et alibi: *Beatus vir cujus est auxilium abs te* **(Psal. LXXXIII, 6)**; item alibi: *Beatus quem elegisti et assumpsisti, habitabit in atriis tuis* **(Psal. LXIV, 5)**. Haec est gloria vera, gloria inhabitans; quia ab eo est, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Filii vero Adam gloriam quae ab invicem est quaerentes, gloriam quae a solo Deo est non volebant: et sic gloriam extrinsecus fluentem sectantes, habebant gloriam, non in semetipsis, sed magis in aliis.

973 5. Vis nosse unde sit homini inhabitans gloria? Dico breviter, quoniam ad mystica festinat intentio. Nam et ea sola proposueram in verbis illis propheticis diligentius vestigare, sed reflexit ad moralia occurrens prima fronte apostolicus sermo de interna gloria et testimonio conscientiae. Sic ergo inhabitat haec gloria etiam hic in terra nostra, si misericordia

et veritas obviaverint sibi, et sese justitia et pax osculentur. Praevenienti siquidem misericordiae veritas nostrae confessionis [*alias,* conversionis] occurrat necesse est, ac de caetero sanctimoniam sectemur et pacem, sine qua nemo videbit Deum. Ubi enim compungitur quis, jam tunc eum misericordia praevenit; sed nequaquam ingredietur, donec ei veritas confessionis occurrat. *Peccavi Domino,* ait ipse David ad Nathan prophetam, cum de adulterio et homicidio argueretur. *Et transtulit Dominus peccatum tuum a te,* ait propheta **(II Reg. XII, 13)**. Nimirum misericordia et veritas obviaverunt sibi. Et hoc quidem, ut declines a malo. Jam vero ut facias bonum, in tympano et choro tibi psallendum est, ut ipsa mortificatio carnis tuae, et poenitentiae fructus ac justitiae opera in unitate et concordia fiant (quoniam unitas spiritus, vinculum est perfectionis); neque ad dexteram, neque ad sinistram declinaveris. Sunt enim quorum dextera est dextera iniquitatis. Pharisaeus ille, cujus supra meminimus, non erat sicut caeteri hominum **(Luc. XVIII, 11)**; sed ipse sibi, ut diximus, testimonium perhibuit, sed non verum. Sane quisquis ille est, in quo misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt, secure glorietur; sed glorietur in eo qui sibi testimonium perhibet, in spiritu utique veritatis.

6. *Ut inhabitet gloria in terra nostra, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt.* Si gloria Patris Filius sapiens, cum sit Sapientia ipsa sapientior nemo; liquet profecto gloriam Patris Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam esse. Quia ergo multifarie, multisque modis de eo praedictum fuerat in prophetis **(Hebr. I, 1)**, quod in terris videndus esset, et inter homines conversaturus; quonam modo

id factum sit, et impletis quae de eo per os omnium prophetarum praedicta fuerant, habitaverit gloria in terra nostra, Psalmista indicat his verbis, ac si manifestius dicat: Ut verbum caro fieret et habitaret in nobis, *misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt.* Magnum sacramentum, fratres, et diligentius perscrutandum, nisi et intellectus mysterio, et ipsi quoque intellectui verba deessent. Dico tamen utcunque modicum id quod sentio, si forte vel occasionem dedisse videar sapienti. Videre mihi videor, dilectissimi, quatuor virtutibus his amictum primum hominem ab ipso suae creationis exordio, et, ut propheta meminit, vestimento salutis indutum **(Isai. LXI, 10)**. Est enim in his quatuor salutis integritas, nec sine his omnibus potest constare salus; praesertim cum nec possent esse virtutes, si ab invicem separentur. Acceperat ergo homo misericordiam, custodem scilicet atque pedisequam, ut ipsa praeveniret, ipsa et sequeretur eum, ipsa quoque protegeret et conservaret ubique. Vides qualem nutritium contulit parvulo suo Deus, qualem dedit pedisequam homini recens orto. Sed erat illi necessarius etiam eruditor, tanquam ingenuae et rationabili creaturae, ut non sicut jumentum aliquod custodiretur, sed tanquam parvulus educaretur. Cui sane magisterio nemo poterat aptior inveniri, quam veritas ipsa, quae eum in agnitionem summae perduceret aliquando Veritatis. Interim vero ne sapiens inveniretur ut malum faceret, essetque peccatum ei tanquam scienti bonum, et minime facienti, justitiam quoque, qua regeretur, accepit. Adhuc autem et pacem, qua foveretur et delectaretur, addidit manus benignissima Creatoris: pacem utique duplicem, ut nec intus pugnae, nec foris timores, id est nec caro concupisceret adversus spiritum, nec esset ei creatura ulla formidini. Nam et

bestiis omnibus libere imposuit nomina, et serpens ipse, quod violentia non praesumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia **974** custodiebat, docebat veritas, regebat justitia, pax fovebat?

7. Sed heu! homo iste, ad multam perniciem et insipientiam sibi, descendit de Jerusalem in Jericho: siquidem incidit in latrones, a quibus et ante omnia legitur despoliatus **(Luc. X, 30)**. Annon despoliatus, qui Domino veniente nudum se esse conqueritur? Nec vero poterat revestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim vivificari in anima nisi interveniente corporali morte Christi non potuit, ita nec revestiri sine ejus despoliatione. Et vide, si non propter has quatuor partes vestimenti, quod amiserat primus et vetus homo, in totidem quoque divisa sunt secundi et novi hominis vestimenta. An forte quaeris et tunicam inconsutilem, quae non dividitur, sed sorte provenit? Ego divinam arbitror esse imaginem, quae nimirum non assuta, sed insita atque ipsi impressa naturae, dividi scindique non potest. Ad imaginem nempe et similitudinem Dei factus est homo, in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, verumtamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa uri poterit, non exuri; ardere, sed non deleri. Haec ergo non scinditur, sed sorte provenit. Et quocunque perveniat anima, simul et ipsa ibi erit. Nam similitudo non sic; sed aut manet in bono, aut, si peccaverit anima, mutatur miserabiliter, jumentis insipientibus similata.

8. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est ut dicamus. Perdidit homo justitiam, cum Eva serpentis, Adam mulieris

voci obedivit potius quam divinae. Erat tamen residuum aliquid, quod apprehendere possent, idque Dominus suo illo scrutinio innuebat; sed abjecerunt etiam illud, conversi in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim justitiae portio non peccare, secunda per poenitentiam damnare peccatum. Perdidit et misericordiam, cum sic exarsit Eva in concupiscentia sua, ut nec sibi, nec vito, nec filiis parceret nascituris, simul omnes terribili maledicto et necessitati mortis addicens. Adam quoque indignationi divinae mulierem, pro qua peccaverat, objecit, quasi post tergum ejus volens declinare sagittam. *Vidit enim mulier lignum quod esset pulchrum visu, et ad vescendum suave,* et a serpente audierat tanquam deos se futuros. Funiculus triplex difficile rumpitur, curiositatis, voluptatis, et vanitatis. Haec sola mundus habet, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et superbiam vitae. His abstracta et illecta misericordiam omnem crudelis mater abjecit. Sic et Adam, qui mulieri male misertus est ut cum ea peccaret, bene noluit misereri, ut poenam sustineret [*alias,* aut poenam sustinere] pro ea. Privata est etiam mulier veritate, primo quidem male detorquens quod audierat, *Morte morieris* **(Gen. II, 17)**; et dicens, *Ne forte moriamur:* demum serpenti credens, penitus abneganti et dicenti, *Nequaquam moriemini.* Privatus est et Adam veritate, ubi eam confiteri erubuit, folia, hoc est excusationum operimenta, praetendens. Siquidem ipsa dicit: *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego eum coram Patre meo* **(Luc. IX, 26)**. Pacem quoque protinus amiserunt, quia *non est pax impiis, dicit Dominus* **(Isai. XLVIII, 22)**. Nonne enim contrariam legem invenerant in membris suis, quos de novo pudere coeperat nuditatis? *Timui ego,* inquit, *eo quod nudus essem* **(Gen. III)**.

Non sic miser, non sic paulo ante timebas: non quaerebas folia, licet corpore nudus, sicut et modo.

9. Ex hoc sane (ut Prophetae ipsius parabolam prosequamur, qui sibi obviasse eas, et reconciliatas in osculo memoravit) gravis quaedam inter virtutes videtur orta contentio. Siquidem veritas et justitia miserum affligebant: pax et misericordia zeli hujus expertes judicabant magis esse parcendum. Sunt etenim collactaneae hae duae sibi, quemadmodum et priores. Unde et factum est ut perseverantibus illis in ultione, et praevaricatorem hinc inde caedentibus, et praesentes **975** molestias futuri cumulantibus comminatione supplicii, illae secederent in cor Patris, redeuntes ad Dominum qui illas dedit. Solus siquidem ipse cogitabat cogitationes pacis, cum afflictionis plena omnia viderentur. Siquidem non cessabat pax, non ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurrio paterna pulsantes viscera loquebantur: *Nunquid in aeternum projiciet Deus? aut non apponet ut complacitior sit adhuc? Nunquid obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?* **(Psal. LXXVI, 8, 10)**. Et quamvis diu multumque visus sit dissimulare Pater miserationum, ut interim satisfaceret zelo justitiae et veritatis; non tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas, sed exaudita est in tempore opportuno.

10. Forte enim interpellantibus tale dicatur dedisse responsum: Usquequo preces vestrae? Debitor sum et sororibus vestris, quas accinctas videtis ad faciendam vindictam in nationibus; justitiae et veritati. Vocentur, veniant, et super hoc verbo pariter conferamus. Festinant ergo legati coelestes, et ut viderunt miseriam hominum et crudelem plagam, ut propheta loquitur, *Angeli pacis amare*

flebant **(Isai. XXXIII, 7)**. Qui enim fidelius quaererent aut rogarent quae ad pacem sunt, quam angeli pacis? Sane ex deliberatione communi ascendit veritas ad constitutam diem, sed ascendit usque ad nubes: necdum plane lucida, sed subobscura et obnubilata adhuc zelo indignationis. Factumque est ut legimus in Propheta: *Domine, in coelo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes* **(Psal. XXXV, 6)**. Medius autem Pater luminum residebat, et utraque pro parte sua utilius quod habebat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit interesse, et indicabit nobis? quis audivit, et enarrabit? Forte inenarrabilia sunt, et non licet homini loqui. Summa tamen controversiae totius haec fuisse videtur. Eget miseratione creatura rationalis, ait Misericordia, quoniam misera facta est, et miserabilis valde. Venit tempus miserendi ejus, quia jam praeteriit tempus. Econtra Veritas: Oportet, inquit, impleri sermonem quem locutus es, Domine. Totus moriatur Adam necesse est cum omnibus qui in eo erant, qua die vetitum pomum in praevaricatione gustavit. Utquid ergo, ait Misericordia, utquid me genuisti pater citius perituram? Scit enim Veritas ipsa quoniam misericordia tua periit, et nulla est, si non aliquando miserearis. Similiter autem e contrario et illa loquebatur: Quis enim nesciat quod si praedictam sibi praevaricator sententiam mortis evaserit, periit, nec permanebit jam in aeternum veritas tua, Domine?

11. Ecce vero unus de cherubin [*additur alias,* id est magni consilii Angelus] ad regem Salomonem suggerit esse mittendas; quoniam Filio, inquit, datum est omne judicium **(Joan. V, 22)**. Et in ejus ergo conspectu Misericordia et Veritas obviaverunt sibi, eadem quae supra meminimus verba querimoniae repetentes. Fateor, ait Veritas,

zelum bonum Misericordia habet, sed utinam secundum scientiam. Nunc autem quid praevaricatori potius quam sorori judicat esse parcendum? At tu, inquit Misericordia, neutri parcis, sed tanta indignatione saevis in praevaricatorem, ut involvas pariter et sororem. Quid mali merui? Si quid habes adversum me, dicito mihi: sin autem, quid me persequeris? Grandis controversia, fratres, et intricata nimium disceptatio. Quis non illic diceret: Bonum nobis erat si natus non fuisset homo iste? Sic erat, dilectissimi, omnino sic erat: non videbatur quomodo simul possent erga hominem Misericordia et Veritas conservari. Cumque adjiceret Veritas in ipsum quoque Judicem partis suae injuriam retorqueri [*alias,* merita retorquere], dicens cavendum omnino ne fieret irritum verbum Patris, ne sermo vivus et efficax qualibet occasione evacuaretur: Parcite, quaeso, ait Pax, parcite verbis hujusmodi. Non nos talis altercatio decet: virtutum est inhonesta contentio.

12. Porro Judex inclinans se, digito scribebat in terra. Erant autem verba Scripturae, quae Pax ipsa legit in auribus omnium (ea siquidem propius assidebat): Haec dicit, Perii, si Adam non moriatur; et haec dicit: **976** Perii, nisi misericordiam consequatur. Fiat mors bona, et habet utraque quod petit. Obstupuere omnes in verbo sapientiae et forma compositionis pariter atque judicii: siquidem manifestum fuit nullam eis querimoniae occasionem relinqui; siquidem fieri posset quod utraque petebat, ut et moreretur, et misericordiam consequeretur. Sed id quomodo fiet, inquiunt? Mors crudelissima, et amarissima est, mors terribilis, et ipso horrenda auditu. Bona fieri quanam ratione poterit? At ille: Mors, inquit, peccatorum pessima, sed pretiosa fieri potest

mors sanctorum. Annon pretiosa erit, si fuerit janua vitae, porta gloriae? Pretiosa, inquiunt. Sed quomodo fiet istud? Fieri, ait, potest, si ex charitate moriatur quis, utique qui nihil debeat morti. Neque enim detinere poterit mors innoxium, sed forabitur, ut scriptum est, maxilla Leviathan **(Job XL, 19)**, et destruetur paries medius, solveturque chaos magnum, quod inter mortem vitamque firmatum est. Nimirum charitas fortis ut mors, imo et fortior morte, si fortis illius intraverit atrium, alligabit eum, et diripiet utique vasa ejus, sed et ipso transitu suo ponet profundum maris viam, ut transeant liberati.

13. Bonus visus est sermo, utpote fidelis, et omni acceptione dignus. Sed ubi poterit ille innocens inveniri, qui mori velit non ex debito, sed ex voluntate; non ex malo merito, sed ex beneplacito suo? Circuit Veritas orbem terrae; et nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram **(Job. XIV, 4, 5, juxta LXX)**. Sed et Misericordia coelum omne perlustrat, et in angelis quoque, ne dixerim pravitatem, minorem tamen invenit charitatem. Nimirum haec victoria alii debebatur, quo majorem charitatem nemo haberet, ut animam suam poneret pro servis inutilibus et indignis. Nam etsi ipse jam non dicit nos servos, hoc ipsum immensae dilectionis est, et eximiae dignationis. Nos autem etsi omnia quae praecepta sunt nobis faceremus, quid aliud dicere deberemus, nisi quod servi inutiles sumus? **(Luc. XVII, 10.)** Sed quis eum super hoc convenire praesumeret? Redeunt ad constitutam diem veritas et misericordia, anxiae plurimum, non invento quod desiderabant.

14. Tunc vero seorsum pax consolans eas: Vos, inquit, nescitis quidquam, nec cogitatis. Non est qui faciat bonum hoc, non est usque ad unum. Qui consilium dedit, ferat auxilium.

Intellexit rex quid loqueretur, et ait: *Poenitet me fecisse hominem* **(Gen. VI, 7)**. Poena, inquit, me tenet, mihi incumbit sustinere poenam, poenitentiam agere pro homine quem creavi. Tunc ergo dixit: Ecce venio. Non enim potest hic calix transire, nisi bibam illum. Et accersito protinus Gabriele: Vade, inquit, dic filiae Sion: *Ecce rex tuus venit* **(Zach. IX, 9)**. Festinavit ille, et ait: *Adorna thalamum tuum, Sion, et suscipe regem.* Porro venturum regem misericordia et veritas praevenerunt, sicut scriptum est: *Misericordia et veritas praecedent faciem tuam.* Justitia thronum praeparat, secundum illud: *Justitia et judicium praeparatio sedis tuae* **(Psal. LXXXVIII, 15)**. Pax cum rege venit, ut propheta fidelis inveniretur qui dixerat: *Pax erit in terra nostra cum venerit.* Inde est quod nato Domino angelorum chorus canebat: *Pax in terra hominibus bonae voluntatis* **(Luc. II, 14)**. Sed et tunc justitia et pax osculatae sunt, quae non modice videbantur hactenus dissidere. Prior enim, si qua erat ex lege justitia, non osculum, sed aculeum magis habebat, urgens magis timore quam provocans dilectione. Sed nec habuit illa reconciliationem, sicut habet nunc quae ex fide noscitur esse justitia. Alioquin quid erat quod nec Abraham, nec Moyses, nec caeteri justi temporis illius, in obitu suo pacem illam beatitudinis aeternae apprehendere, aut regnum pacis poterant introire, nisi quod minime adhuc justitia et pax sese fuerant osculatae? Ex hoc sane, dilectissimi, ferventiore nobis zelo sectanda justitia est; siquidem justitia et pax osculatae sunt, et indissolubile amicitiarum iniere foedus: ut cuicunque testimonium justitiae secum tulerit, hilari vultu jam et amplexibus laetis excipiatur a pace, in idipsum jam dormiens et requiescens.

977 SERMO II. *De septiformi Spiritu in Christo.*

1. Considerare est, fratres, in solemnitate hodierna Dominicae Annuntiationis, velut amoenissimam quamdam planitiem, simplicem nostrae reparationis historiam. Injungitur nova legatio angelo Gabrieli, et novam Virgo professa virtutem, novae salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, novam nova mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam quae concupiscentiam nescit, ut spiritu superveniente Altissimi pariat filium quae virum dedignatur admittere. Intrat ad nos eadem porta salutis antidotum, qua venenum serpentis ingrediens, universitatem generis humani occuparat. Innumeros hujuscemodi flores ex his facile est legere pratis; sed intueor mediam metuendae profunditatis abyssum. Abyssus plane imperscrutabilis, Incarnationis Dominicae sacramentum; abyssus impenetrabilis. *Verbum caro. factum est, et habitavit in nobis* **(Joan. I, 14)**. Quis enim investiget, quis attingat, quis apprehendat? Puteus altus est, et in quo hauriam non est mihi. Verumtamen solet interdum superposita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea sane licet irrumpere verear propriae conscius infirmitatis, frequenter tamen velut super os hujus putei expando ad te, Domine, manus meas, pro eo quod anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc si quid est quod, ascendente deorsum nebula, tenuis ebiberit cogitatio; vobis, fratres, modicum illud sine invidia communicare curabo, velut expresso linteamine vel exigua refundens coelestis stillicidia roris.

2. Quaero igitur, qua ratione Filius magis incarnatus sit, quam Pater aut Spiritus sanctus, cum totius Trinitatis non modo aequalis sit gloria, sed una eademque substantia. Sed quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? Altissimum est mysterium, nec nos oportet temere super hujuscemodi praecipitare sententiam. Videtur tamen nec Patris, nec Spriritus incarnationem in pluritate filiorum effugisse confusionem, dum alius Dei, alius filius hominis diceretur. Videtur et illud congruum, ut his specialiter filius fieret, qui filius erat, ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est Virginis nostrae gloria singularis et excellens praerogativa Mariae, quod filium unum eumdemque cum Deo Patre meruit habere communem, quam sane periisse constat, si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperandae salutis et haereditatis. Factus siquidem primogenitus in multis fratribus, qui unigenitus erat, adscisset eos sine dubio in haereditatem, quos vocarit in adoptionem. Si enim fratres, et cohaeredes. Hic ergo Christus Jesus, mediator fidelis, sicut in persona una Dei hominisque substantiam copulavit ineffabili sacramento; sic et in ipsa reconciliatione, consilio usus altissimo, mediam non deseruit aequitatem, utrique tribuens quod oportebat, honorem Deo, homini miserationem. Haec enim optima inter offensum Dominum et reum servum forma compositionis, ut nec honorandi Domini zelo servus opprimatur austeriori sententia; nec rursum, dum huic immoderatius condescenditur, ille debito fraudetur honore.

3. Audi igitur et diligenter observa angelicam in hujus mediatoris ortu distributionem. *Gloria,* inquiunt, *in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis* **(Luc. II, 14)**.

Hujus denique gratia observationis fideli reconciliatori Christo nec timoris spiritus defuit, quo Patri semper reverentiam exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam ejus quaereret; nec spiritus pietatis, quo misericorditer compateretur hominibus. Unde et necessarium habuit spiritum quoque scientiae, per quem timoris pariter et pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quod in primo illo parentum nostrorum peccato **978** tres quidem auctores exstiterunt; sed manifeste defuerunt tria tribus. Dico enim Evam, diabolum et Adam. Non habuit Eva scientiam, quae, ut ait Apostolus, seducta est in praevaricationem **(I Tim. II, 14)**. Verum haec quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur caeteris animantibus; sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adam vero pius forte videtur, mulierem non contristando; sed timorem Domini dereliquit, voci illius magis obediens, quam divinae. Utinam magis timor Domini praevaluisset in eo! sicut de Christo signanter legitur: Quia replevit eum, non pietatis spiritus, sed timoris **(Isai. XI, 3)**. In omnibus enim et per omnia pietati proximorum timor Domini praeferendus est, et solus ipse est qui totum sibi hominem debeat vindicare. In his igitur tribus, timore, pietate et scientia, mediator noster reconciliavit homines Deo; nam in consilio, et fortitudine de manu adversarii liberavit. Consilio siquidem pristino jure privavit hostem, data potestate, ut manus injiceret innocenti: fortitudine praevaluit, ne violenter posset retinere redemptos, dum victor ab inferis rediit, et vita omnium cum eo surrexit.

4. Exinde cibat nos pane vitae et intellectus, et potat aqua sapientiae salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium et

invisibilium, verus animae panis, confirmans cor nostrum, et ad omne opus bonum roborans in omni exercitatione spirituali. Carnalis autem homo, qui non percipit ea quae sunt spiritus Dei, sed stultitia ei videntur, gemat et lugeat, dicens: *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum* **(Psal. CI, 5)**. Ecce enim mera et perfecta veritas est, non prodesse homini, si universum mundum lucretur, animae autem suae detrimentum faciat. Sed quando id capere possit avarus? Sine causa laborat, quisquis ei id persuadere conatur. Utquid hoc? Nempe quia stultitia illi videtur. Quid verius quam jugum Christi esse suave? Appone homini saeculari, et vide si non magis lapidem quam panem reputabit. Et certe hujusmodi intelligentia veritatis internae vivit anima, et hic est spiritualis cibus. Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei **(Deut. VIII, 3)**. Verumtamen donec sapiat tibi veritas, non sine difficultate ad interiora trajicitur. Ubi vero coeperis in ea oblectari, jam non cibus, sed potus est: et sine difficultate intrat in animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligentiae potu sapientiae digeratur, ne ipsius interioris hominis artibus, id est affectibus, siccitate laborantibus, oneri magis sit quam utilitati.

3. Ex omnibus ergo quae salvandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit Salvatori. Ipse est enim, de quo praecinit Isaias: *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini* **(Isai. XI, 1-3)**. Illud sane diligenter attende, quod florem hunc de radice, non de virga dixerit ascensurum. Etenim si nova Christi caro in Virgine creata

esset ex nihilo (quod aestimaverunt nonnulli); non de radice flos, sed forte de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem qui prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quod super eum Spiritus requievit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, non requiescit, carne nimirum adversus spiritum, et spiritu adversus carnem concupiscente: a quo conflictu nos liberet, in quo nihil simile fuit, novus homo et verus homo, qui veram carnis nostrae suscepit originem, sed fermentum vetus concupiscentiae non suscepit.

979 SERMO III . *De muliere adultera* **(Joan. VIII, 3-11)**; *de Susanna* **(Dan. XIII)**: *de B. Maria* **(Luc. I, 26-38)**.

1. Quam dives es in misericordia, quam magnificus in justitia, in gratia quam munificus, Domine Deus noster! Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator aequissime, piissime liberator! Gratis respicis humiles, juste judicas innocentes, misericorditer salvas etiam peccatores. Haec sunt, dilectissimi, quae nobis in mensa divitis hujus patrisfamilias sanctarum testimoniis Scripturarum, hodie quidem, si diligenter advertimus, solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam praestant, quae pariter convenerunt, sacrum videlicet tempus Quadragesimae, et sacratissima dies Annuntiationis Dominicae. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adulterio mulierem

indulgentia Redemptoris absolvit, hodie innoxium Susannae sanguinem liberavit, hodie quoque beatam Virginem singulari munere gratuitae benedictionis implevit. Magnum convivium, ubi pariter nobis misericordia, justitia et gratia apponuntur! Nunquid non misericordia esca hominum? Salutaris omnino et efficax ad medelam. Nunquid non etiam justitia panis cordis? Et quidem optime confirmans illud, utpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique beati qui esuriunt illum, quoniam ipsi saturabuntur **(Matth. V, 6)**. Nunquid non cibus animae gratia Dei sui? Dulcissimus sane, et omnem habens in se suavitatem et delectamentum saporis; imo vero haec sibi omnia pariter vindicans, non modo delectat, sed et reficit, et medetur.

2. Accedamus ad mensam hanc, fratres mei, et ex singulis dapibus vel modicum aliquid degustemus. *In lege Moyses mandavit hujusmodi lapidare,* aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Pharisaei. Sed ad duritiam lapidei cordis vestri ille locutus est. *Jesus autem inclinavit se.* Domine, inclina coelos tuos, et descende **(Psal. CXLIII, 5)**. Inclinans se, et ad misericordiam flexus (neque enim Judaici cordis erat), *digito scribebat,* non jam in lapide, sed *in terra.* Neque hoc tantum semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulae duae. Et forte veritatem et gratiam scribens, et iterum scribens terrae impressisse videtur, secundum quod Joannes apostolus ait: *Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est* **(Joan. I, 17)**. Considera denique an videri possit de tabula veritatis legisse, unde refelleret Pharisaeos: *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreviatum, sed vivum et efficax, et ancipiti gladio penetrabilius. Quam graviter enim

ad verbum hoc saxea corda transfossa, quam vehementer hoc uno lapillo contritae sint lapideae frontes, rubor ipse confusionis et clandestinus probavit abscessus. Meruit quidem adultera lapidari: sed is punire gestiat, qui dignus non est etiam ipse puniri. Is praesumat a peccatrice exigere ultionem, qui eamdem excipere non meretur. Alioquin ipse sibi vicinior, a se incipiat: in se prius sententiam ferat, exerceatque vindictam. Haec Veritas.

3. Caeterum adhuc minus est: et si accusatores refellit haec Veritas, sed ream necdum absolvit. Scribat iterum, scribat gratiam, legat, et audiamus. *Nemo te condemnavit, mulier? Nemo, Domine. Nec ego te condemnabo; vade, et amplius noli peccare.* O vox misericordiae, o auditus lactitiae salutaris! Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speravi, Domine **(Psal. CXLII, 8)**. Sola nimirum spes apud te miserationis obtinet locum; nec oleum misericordiae, nisi in vase fiduciae ponis. Sed est infidelis fiducia, solius utique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas **980** quaedam, et dissimulatio perniciosa. Quae enim fiducia ei qui periculum non attendit? aut quod ibi timoris remedium, ubi nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatium est: nec eget ille solatio, qui laetatur cum male fecerit, et in pessimis rebus magis exsultat. Rogemus itaque, fratres, responderi nobis, quantas habeamus iniquitates et peccata; scelera nostra et delicta nobis desideremus ostendi. Scrutemur vias nostras et studia nostra, periculaque universa vigili intentione pensemus. Dicat quisque in pavore suo: Vadam ad portas inferi, ut jam nonnisi in sola Dei misericordia respiremus. Haec vera hominis

fiducia, a se deficientis, et innitentis Domino suo. Haec, inquam, vera fiducia, cui misericordia non denegatur, propheta attestante quoniam *beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus* **(Psal. CXLVI, 11)**. Nec parva utique suppetit nobis: in nobis quidem timoris, in ipso autem causa fiduciae. Suavis et mitis est, copiosae misericordiae; praestabilis super malitia, multus ad ignoscendum. Credamus sane vel inimicis, qui in eo nihil aliud, unde occasionem struendae calumniae caperent, invenerunt. Compatietur, aiunt, peccatrici, nec sibi oblatam ullatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifestus adversarius legis, cum absolverit lege damnatam. In vestrum, o Pharisaei, caput tota vestrae malignitatis adinventio retorquetur. Diffiditis causae, qui judicium subterfugitis. Nam illa quidem sine injuria legis absolvitur, quae non accusatori relinquitur [*alias,* quae sine accusatore relinquitur].

4. Sed consideremus, fratres, quonam hinc abeant Pharisaei. Videtisne duos senes (nam a senioribus exire coeperunt) quomodo in pomerio Joachim absconduntur? Susannam quaerunt uxorem ejus: sequamur eos; nam iniqua cogitatione pleni sunt contra eam. *Consentire nobis,* aiunt senes, aiunt Pharisaei, aiunt lupi, qui ab alterius paulo ante, licet errantis oviculae, fuerant devoratione frustrati. *Consentire nobis, et commiscere nobiscum.* Inveterati dierum malorum, modo accusabatis adulterium, modo adulterium suadetis. Sed haec est tota justitia vestra, et quae palam arguitis, eadem agitis in occulto. Hinc fuit quod existis unus post unum, cum ille omnium conscius occultorum vestras tam valide percussisset conscientias, dicens: *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.* Merito proinde ad discipulos Veritas

ait: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum* **(Matth. V, 20)**. Alioquin dicemus, aiunt, contra te testimonium. Semen Chanaan, et non Juda, nec hoc quidem Moyses in lege mandavit. An qui decrevit adulteram lapidare, mandavit accusare pudicam? an qui jussit adulteram lapidibus opprimi, etiam jussit contra insontem testimonium ferri? Imo vero sicut adulteram, sic etiam falsum testem non impunitum esse praecepit **(Deut. XIX, 16-21; Prov. XIX, 9)**. Sed qui gloriamini in lege, per legis praevaricationem Deum inhonoratis.

5. *Ingemuit Susanna, et ait: Angustiae mihi sunt undique.* Undique enim mors; hinc quidem corporea, inde spiritualis. *Si hoc,* inquit, *egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras.* Vestras, o Pharisaei, manus nec adultera effugit, nec pudica: vestras accusationes nec sanctus, nec peccator evadit. Dissimulatis peccata vestra, ubi inveneritis aliena: alioquin si quis forte suum non habet, vestrum ei impingitis crimen. Quid tamen Susanna facit, inter mortem et mortem, animae scilicet et corporis, undique angustata? *Melius est mihi,* inquit, *absque opere incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei.* Nimirum sciebat ista, quam horrendum sit incidere in manus Dei viventis. Nam homines quidem, cum occiderint corpus, animae non habent ultra quid faciant: ille autem timendus est, qui potestatem habet et corpus et animam mittere in gehennam **(Matth. X, 28)**. Quid familia Joachim tardat? Irruat per **981** posticum, nam in pomerio clamor auditur; clamor autem luporum gravium, et balantis oviculae inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam devorari, qui ab ipsis eorum

faucibus tam dignanter eripuit etiam eripi non merentem. Merito proinde *cum duceretur ad mortem, erat cor ejus fiduciam habens in Domino,* quem usque adeo timuisset, ut timorem omnem postposuisset humanum, et ipsius legem et simul vitae praeposuisset, et famae. *Non enim dictus fuerat sermo hujuscemodi aliquando de Susanna. Sed et parentes ejus justi erant, et vir ejus honoratior omnium Judaeorum.* Merito igitur a justo Judice justam de injustis obtinuit ultionem, quae tam vehementer justitiam esurivit, ut propter eam contemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum inconsolabilem amicorum.

6. Et nos, fratres, si a Christo audivimus: *Nec ego te condemnabo,* si peccare jam nolumus contra ipsum, si in Christo volumus pie vivere; necesse est sustineamus persecutionem, ne malum pro malo, aut maledictum pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non servaverit, perdet justitiam; hoc est, vitam perdet; hoc est, perdet animam suam. *Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus* **(Rom. XII, 19)**. Ita prorsus est. Ipse retribuet, sed si ei vindictam serves, si non tollas ab eo judicium, si non reddas retribuentibus tibi mala. Faciet judicium, sed injuriam patienti; in aequitate judicabit, sed pro mansuetis terrae. Jam vobis, ni fallor, molestum est, quod deliciae tardant. Non miremini: deliciae sunt. Non onerabunt quamlibet satiatos, nec a ructantibus quidem poterunt fastidiri.

7. *Missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazareth.* Miraris quod Nazareth, parva civitas, et tanti regis nuntio illustretur, et tanto? Sed magnus latet in hac parva civitate thesaurus; latet, inquam, sed homines latet, non Deum. An non thesaurus Dei Maria? ubicunque illa est, et cor

ejus. Oculi ejus super eam, ubique respicit humilitatem ancillae suae. Novit coelum Unigenitus Dei Patris? Si novit coelum, et Nazareth. Quidni sciat patriam suam? quidni noverit haereditatem suam? Coelum ex Patre, Nazareth ex matre vindicat sibi, sicut ipse se et Filium David, et Dominum esse testatur **(Matth. XXII, 42-45)**. *Coelum coeli Domino, terram autem dedit filiis hominum* **(Psal. CXIII, 16)**. Cedat ergo ei utrumque necesse est in possessionem, quia non modo Dominus, sed et filius hominis est. Audi etiam quomodo terram sibi tanquam filius hominis vindicat, sed et communicat tanquam sponsus. *Flores,* inquit, *apparuerunt in terra nostra* **(Cant. II, 12)**. Neque hinc discrepat, quod Nazareth interpretatur *flos.* Amat florigeram patriam flos de radice Jesse, et libenter inter lilia pascitur flos campi et lilium convallium. Commendat enim flores pulchritudo, suaveolentia, et spes fructus; gratia triplex. Teque florem reputat Deus; et bene ei complacet in te, si tibi nec honestae conversationis decor, nec bonae opinionis fragrantia, nec intentio desit futurae retributionis. Fructus enim spiritus est vita aeterna.

8. *Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Dominum.* Quantam gratiam? Gratiam plenam, gratiam singularem. Singularem, an generalem? Utramque sine dubio, quia plenam, et eo singularem, quo generalem: ipsa enim generalem singulariter accepisti. Eo, inquam, singularem, quo generalem: nam sola prae omnibus gratiam invenisti. Singularem quod sola hanc inveneris plenitudinem; generalem, quod de ipsa plenitudine accipiant universi. *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.* Singulariter quidem fructus ventris tui est; sed ad

omnium quidem mentes te mediante pervenit. Sic nimirum, sic olim ros totus in vellere, totus in area; sed in nulla parte areae totus, sicut in vellere fuit **(Judic. VI, 37-40)**. In te sola Rex ille dives et praedives exinanitus; excelsus, humiliatus; immensus, abbreviatus, et angelis minoratus est: verus denique Deus et Dei Filius incarnatus. Sed quo fructu? Nempe ut omnes ejus paupertate locupletemur, ejus humilitate **982** sublevemur, ejus minoratione magnificemur, ejus incarnatione adhaerentes Deo, incipiamus unus esse spiritus cum eo.

9. Sed quid dicimus, fratres? cuinam potissimum vasi gratia infundetur? Si, ut supra meminimus, capax quidem est misericordiae fiducia, patientia vero justitiae, quale jam poterimus idoneum gratiae receptaculum exhibere? Balsamum est purissimum, et solidissimum vas requirit. Et quid tam purum, quidve tam solidum quam humilitas cordis? Merito proinde humilibus dat gratiam; merito respexit Deus humilitatem ancillae suae. Quonam merito, quaeris? Eo utique, quo animum humilem meritum non occuparet humanum, quominus libere influeret divinae gratiae plenitudo. Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum. Primo enim cor hominis, quem adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutavit, ne sit gratiae capax propriis vitiis praepeditur. Secundo quoque, ubi jam corrigere mores, et priores nequitias de caetero non iterare proponit; ipsa tamen peccata praeterita, licet jam amputata quodam modo videantur, dum in eo manent, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione laventur, donec succedentibus dignis fructibus poenitentiae de medio fiant. Sed vae tibi, si

forte vitiis et peccatis perniciosior successerit ingratitudo. Quid enim tam evidenter gratiae adversatur? Tepescimus processu temporis a fervore conversationis nostrae, paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, ut consummemur carne, qui spiritu coeperamus. Inde enim est ut minus ea sciamus quae a Deo donata sunt nobis, indevoti pariter et ingrati. Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem, verbosi, curiosi, faceti, etiam detractores et murmuratores, vacantes nugis, fugitantes laboris et disciplinae, quoties sine nota id licet; quasi vero confestim sit etiam sine noxa. Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiam nobis deesse miramur? Jam vero si quis, juxta Apostolum, ut verbum Christi, verbum gratiae in eo habitet, gratus est **(Coloss. III, 16, 15)**; si quis devotus, si quis sollicitus, si quis spiritu fervens: caveat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: alioquin nec hujuscemodi animum intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo jam invenit gratia locum sibi.

10. Considerastis Pharisaeum illum orantem? Non erat raptor, non injustus, non adulter. An sine fructibus poenitentiae erat? Jejunabat bis in Sabbato, decimas dabat omnium quae possidebat. Sed ingratum forsitan suspicamini. Audite quid dicat: *Deus, gratias ago tibi.* Sed non erat vacuus, non erat exinanitus, non erat humilis, sed elatus. Non enim quid sibi deesset, scire, studuit, sed exaggeravit meritum suum: nec erat illa solida plenitudo, sed tumor. Vacuus proinde rediit, qui plenitudinem simulavit. Nam publicanus ille, qui exinanivit se ipsum, quoniam vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliorem **(Luc. XVIII, 10, 14)**. Nos ergo, fratres, si gratiam cupimus invenire, sic de caetero abstineamus a vitiis, ut de

praeteritis quoque peccatis digne poeniteamus. Nihilominus quoque solliciti simus, et devotos nos Deo et vere humiles exhibere. Hujusmodi nempe animas gratanter respicit pio illo respectu, de quo Sapiens ait: *Quoniam gratia et misericordia Dei est in sanctos ejus, et respectus in electos illius* **(Sap. IV, 15)**. Et forte propterea quater revocat animam quam respicit, dicens: *Revertere, revertere, Qunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te* **(Cant. VI, 12)**: quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscientia peccatorum; sed nec in tepore et torpore ingratitudinis, aut in elationis caecitate persistat. A quo nos quadripartito periculo revocare et eripere dignetur, qui factus est nobis a Deo Patre sapientia, et justitia, et sanctificatio, et redemptio, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita saecula saeculorum. Amen.

IN NATIVITATE S. JOANNIS BAPTISTAE. **983** SERMO *De lucerna ardente tripliciter, et tripliciter lucente.*

Sit procul ab his conventibus, fratres, increpatio illa prophetae, Judaica reprobantis conventiculla, et dicentis: *Iniqui sunt coetus vestri* **(Isai. I, 13)**. Hi nimirum coetus non iniqui, sed plane sancti, sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Convenitis siquidem ad audiendum Deum: convenitis ad laudandum, ad orandum, ad adorandum eum. Sacer est conventus uterque, placens Deo, angelis

familiaris. State ergo in reverentia, fratres, state in sollicitudine et devotione mentis: maximeque in loco orationis, et in hac schola Christi, et auditorio spirituali. Nolite considerare, dilectissimi, quae videntur et temporalia sunt, sed magis quae non videntur, aeterna: secundum fidem, non secundum faciem judicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus uterque: nec major adesse credendus est numerus hominum quam angelorum. Patet utrobique sine dubio porta coeli, scala illa erecta est, ascendunt et descendunt angeli super Filium hominis. Gigas nempe est iste Filius hominis: coelum ei sedes est, terra scabellum pedum ejus. Elevata est magnificentia ejus super coelos: manet tamen nobiscum usque ad saeculi consummationem. Ascendunt et descendunt itaque ad Deum angeli sancti, quia caput et corpus unus est Christus.

2. Nec tamen ubi caput, sed ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae, licet non possit caput a corpore separari. Denique et ipse ait: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum* **(Matth. XVIII, 20)**. Sed forte quis dicat: Ubi est modo Christus? Ostende nobis Christum, et sufficit nobis. Quid curiosos circumducitis oculos? Num ad videndum, et non magis ad audiendum convenistis? *Dominus Deus aperuit mihi aurem,* ait propheta **(Isai. L, 5)**. Aurem meam aperuit, ut audiam quid loquatur: non oculum; ut videam vultum ejus, illuminavit. Aut certe suam mihi aperuit aurem, non faciem revelavit. Post parietem stat, audit, et auditur: sed necdum apparet. Audit orantes, erudit audientes. An experimentum ejus quaeritis, qui in me loquitur Christus? **(II Cor. XIII, 3.)** *Ego,* inquit, *qui loquor justitiam* **(Isai. LXIII, 1)**. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmavit? Quidni suo utatur, ut libet, artifex

instrumento? Non tantum aures eorum, sed et labia mea aperi, Domine: ego enim labia mea non prohibebo, Domine tu scisti. Bene enim omnia facis; et surdos facis audire, et mutos loqui.

3. Audite ergo, fratres, quid de Joanne loquatur, cujus solemnis hodie nativitas celebratur. *Ille,* inquit, *erat lucerna ardens, et lucens* **(Joan. V, 35)**. Magnum testimonium, fratres mei: magnus enim est cui perhibetur, sed major est ipse qui perhibet. *Ille,* inquit, *erat lucerna ardens, et lucens.* Est enim tantum lucere vanum, tantum ardere parum: ardere et lucere perfectum. Audi quid dicat Scriptura: *Sapiens permanet ut sol, stultus autem ut luna mutatur* **(Eccli. XXVII, 12)**. Quia enim splendet luna sine fervore; modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutuatum siquidem lumen nunquam in eodem permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, annihilatur, et penitus non comparet. Sic qui conscientias suas in alienis labiis posuerunt, modo magni, modo parvi sunt, modo nulli, secundum quod adulantium linguis vel vituperare placuerit, vel laudare. At vero solis splendor igneus est, et cum fervet acrius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus foris lucet: et si non ei datur utrumque, curat semper ardere magis, ut Pater suus qui videt in abscondito, reddat ei. Vae nobis, fratres, si luxerimus tantum. Nam lucemus quidem, et magnificamur ab hominibus; sed mihi pro minimo est, ut ab humano judicer die. Qui enim judicat me, Dominus **984** est, qui fervorem ab omnibus exigit, splendorem vero non ita. *Ignem,* inquit, *veni mittere in terram; et quid volo nisi ut accendatur?* **(Luc. XII, 49.)** Hoc nempe commune mandatum, hoc est quod exigitur ab universis; nec ulla, si deesse contigerit, admittitur excusatio.

4. Caeterum singulariter apostolis et apostolicis viris dicitur: *Luceat lux vestra coram hominibus* **(Matth. V, 16)**: nimirum tanquam accensis, et vehementer accensis, et quibus non timeatur a flatu quolibet aut impulsione ventorum. Dictum est et Joanni; sed illi in aure audiunt; Joannes in spiritu tanquam angelus eruditur. Nimirum tanto propinquior Deo, quanto vox Verbo vicina, cui nulla voce alia media quod foris sonet oporteat intimari. Neque enim Joannem praedicatio, sed inspiratio docuit quem replevit Spiritus in utero matris suae. Vere ardens et vehementer accensus, quem sic praeoccupavit flamma coelestis, ut jam Christi sentiret adventum, qui necdum sentire poterat vel se ipsum. Nimirum novus ille ignis, qui recens elapsus e coelo, per os Gabrielis in aurem intraverat Virginis, rursum per os Virginis et matris aurem introivit ad parvulum: ut ab ea hora vas electionis suae Spiritus sanctus impleret, et lucernam Christo Domino pararet. Fuit ergo jam tunc ardens lucerna, sed interim adhuc sub modio, donec super candelabrum poneretur, et luceret omnibus qui erant in domo Domini. Illo enim in tempore solum adhuc potuit illuminare modium suum; soli interim lucere matri, magnum ei pietatis sacramentum revelans ipso motu novae exsultationis. *Unde mihi hoc,* inquit, *ut veniat mater Domini mei ad me?* Quis enim tibi indicavit matrem Domini, mulier sancta? Unde me nosti? *Ut facta est,* inquit, *vox salutationis tuae in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo* **(Luc. I, 43, 44)**.

5. Illuminavit ergo jam tunc modium, sub quo latebat: sed quem non latebat ardens lucerna sub modio, totum paulo post mundum novis illustratura fulgoribus. *Ille erat,* inquit, *lucerna ardens, et lucens.* Non ait: Lucens, et

ardens; quia Joannis ex fervore splendor, non fervor prodiit ex splendore. Sunt enim qui non eo lucent, quia fervent; sed magis fervent ut luceant: at isti plane non fervent charitatis spiritu, sed studio vanitatis. Vultis nosse quemadmodum arsit Joannes, et luxit? Ego utrumque in eo triplicem posse arbitror inveniri, et ardorem scilicet, et splendorem. Ardens enim erat in se ipso vehementi austeritate conversationis: erga Christum, intimo quodam et pleno fervore devotionis; erga peccantes proximos, constantia liberae increpationis. Luxit nihilominus, ut paucis dixerim, exemplo, digito, verbo, et se ipsum ostendens ad imitationem, et luminare majus quod latebat, ad peccatorum remissionem, et ipsas quoque tenebras nostras illuminans, sicut scriptum est: *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine; Deus meus, illumina tenebras meas* **(Psal. XVII, 29)**; utique ad correctionem.

6. Considera igitur hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero, et novum in novo homine poenitentiae mirare [*alias* imitare] fervorem. *Victum et vestitum,* ait Apostolus, *habentes, his contenti simus* **(I Tim. VI, 8)**. Apostolica perfectio ista est; sed Joannes etiam haec contempsit. Denique audi Dominum in Evangelio: *Venit,* inquit, *Joannes Baptista non manducans, nec bibens* **(Matth. XI, 18)**; plane nec vestiens. Sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum forte irrationabilium animalium; sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Quid tu pilos tuos, camele, deposuisti? Utinam gibbum magis deposuisses. Quid vos, irrationabiles ferae et reptilia deserti, cibos exquiritis delicatos? Joannes, sanctus homo, missus a Deo, imo angelus Dei, sicut ait Pater: *Ecce mitro angelum meum ante te* **(Luc. XII, 27)**; hic ergo Joannes, quo nullus

major in natis mulierum, innocentissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festinatis bysso et purpura, et splendide epulari? Heu! hic est praesentis totus honor diei? haec Baptistae reverentia tota? haec nativitatis ejus prophetata quondam laetitia **985** est? Cujus enim memoriam agitis, o nimis delicati cultores? cujus celebratis natalem? Nonne illius qui in eremo fuit hirsutus veste, confectus inedia? Quid existis in desertum videre, filii Babylonis? arundinem vento agitatam? Quid igitur? hominem mollibus vestitum? nutritum mollibus? In his nempe tota versatur haec vestra celebritas: in popularis favoris aura sectanda, in gloria vestium, et voluptate ciborum. Sed quid haec ad Joannem? Neque enim Joannes fecit sic, aut talibus unquam potuit delectari.

7. *Multi,* inquit angelus, *in nativitate ejus gaudebunt* **(Luc. I, 14)**. Verum id quidem: Multi in nativitate ejus gaudent: et paganis ipsis, ut audivimus, laeta est et solemnis. Illi celebrant quod ignorant, sed non ita debuerant Christiani. Nunc vero et ipsi in hac beati Joannis Baptistae nativitate gaudent; sed utinam de nativitate, non de vanitate. Quid est enim nisi vanitas vanitatum quidquid sub sole est? aut quid amplius habet homo de universo labore suo, quo sub sole laborat? Fratres, sub sole est quidquid oculis cernitur, quidquid huic corporeae luci subjacere videtur. Quid vero illud, nisi vapor ad modicum parens? **(Jac. IV, 45.)** Quid illud, nisi fenum, et flos feni? *Omnis caro fenum,* ait Dominus, *et omnis gloria ejus quasi flos feni. Fenum aruit, et flos decidit; verbum autem Domini manet in aeternum* **(Isai. XL, 6, 8)**. In hoc verbo laboremus, fratres; in quo et vivere, et gaudere possimus in aeternum. Operemur non cibum qui perit, sed qui permanet

in vitam aeternam. Quis ille? *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* **(Matth. IV, 4)**. Seminemus in hoc verbo, charissimi, seminemus in spiritu; quoniam qui in carne seminant, solam habent metere corruptionem. Gaudeamus intus, et non sub sole, sed, juxta Apostolum, *tanquam tristes,* propter humilitatem et gravitatem: *semper autem gaudentes* **(II Cor. VI, 10)**, propter internam consolationem. Gaudeamus, dilectissimi, in nativitate beati Joannis, et gaudeamus de ipsa nativitate.

8. Copiosa siquidem nobis in ejus recordatione laetitiae causa, multiplex est materia gaudiorum. Ille erat lucerna ardens et lucens, et Judaei voluerunt exsultare in luce ejus; ipse vero potius gaudebat in fervore devotionis, gaudebat ad vocem sponsi tanquam amicus sponsi. Nobis in utroque gaudendum est; in altero quidem ei, nobis in altero congaudendum. Ardebat enim sibi, nobis autem lucebat. Gaudeamus in fervore ejus ad imitationem: gaudeamus et in lumine, non tamen ibi manentes, sed ut in lumine ejus videamus lumen, lumen utique verum, quod non est ipse, sed cui testimonium perhibet ipse. *Venit Joannes,* ait Dominus, *nec manducans, nec bibens* **(Matth. XI, 18)**. Incentivum fervoris id mihi est, et materia humilitatis. Quis enim in nobis est, fratres, qui Joannis poenitentiam intuens, suam, non dico magnificare, sed alicujus saltem momenti reputare praesumat? Quis audeat murmurare in laboribus suis, et dicere: Satis est quod patior, nedum nimis? Quae enim homicidia, quae sacrilegia, aut quae flagitia sic puniebat Joannes in se ipso? Accendamur ad poenitentiam, fratres, interrogemus conscientias nostras, et animemur ad ultionem exigendam de nobis, ut horrendum possimus evadere judicium Dei viventis. Quidquid vero

minus est fervoris, humilitas suppleat purae confessionis. Fidelis enim Deus, et si confiteamur iniquitates nostras, si miserias nostras exponamus, si non excusemus infirmitates nostras, dimittet nobis peccata nostra.

9. Ex hoc sane et erga proximorum delicta fervorem intuere Joannis. His nempe dignus est et rationi consentaneus ordo, ut incipiendum tibi memineris a te ipso. *Ab occultis,* inquit, *meis munda me, et ab alienis parce servo tuo* **(Psal. XVIII, 13, 14)**. *Genimina viperarum,* ait Joannes, *quis ostendit vobis fugere a ventura ira?* De quanto mentis fervore procedere putas scintillas istas, imo carbones desolatorios? Sic neque Pharisaeis **986** parcens: *Nolite,* inquit, *dicere quia patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae* **(Luc. III, 7, 8)**. Sed minus hoc videatur, si vel ipsum veretur potentis vultum, et non tota libertate spiritus arguit peccantem regem, crudelem atque superbum; sacra quadam vehementia ad boc ipsum prodiens de deserto, si vel blanditiis ejus, vel ipso mortis terrore movetur. *Metuebat,* inquit, *Herodes Joannem, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat.* Ac ille nihil ob hoc parcens: *Non licet,* ait, *tibi habere eam.* Ligatus quoque, et in carcerem trusus, nihilominus fortiter stetit in veritate, et occubuit pro veritate feliciter **(Marc. VI, 17-28)**. Ferveat etiam in nobis zelus iste, charissimi; ferveat amor justitiae, odium iniquitatis. Nemo, fratres, vitia palpet; peccata dissimulet nemo. Nemo dicat: Nunquid custos fratris mei sum ego? Nemo, quod in se est, aequanimiter ferat, cum viderit ordinem deperire, minui disciplinam. Est enim consentire, silere, cum arguere possis: et scimus quia similis poena facientes maneat et consentientes.

10. Jam vero super humili et omnino ferventissima devotione Joannis erga Dominum quid loquemur? Inde enim exsultavit in utero **(Luc. I, 44)**; inde expavit in Jordane baptizaturus eum **(Matth. III, 14)**; inde non modo Christum, qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calceamenti ejus solvere dignum se esse negabat **(Marc. I, 7)**; inde gaudebat amicus sponsi ad vocem sponsi **(Luc. I, 44)**; inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur; illum autem non ad mensuram habere Spiritum, sed plenitudinem de qua omnes acciperent, clamitabat **(Joan. I, 16)**. *Nonne Deo subjecta eris, anima mea?* **(Psal. LXI, 1.)** Alioquin non ero lucerna ardens, nisi toto corde, tota mente, et ex omnibus viribus meis diligam Dominum Deum meum. Sola enim est charitas quae accendit ad salutem; sola quam infundit et inflammat Spiritus, quem exstinguere prohibemur **(Thess. V, 19)**. Habes quemadmodum Joannes arserit: et in hoc ipso quemadmodum luxerit, indicatum est, si advertisti. Neque enim ardorem ejus nosse poteras, nisi luxisset.

11. Luxit ergo, ut supra memini, exemplo, digito, verbo: opere se ipsum. Christum indice, nosmetipsos nobis sermone declarans. *Tu puer, propheta Altissimi vocaberis,* ait pater; *praeibis enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam salutis plebi ejus. Ad dandam,* inquit, non salutem: neque enim ille lux; sed *scientiam salutis,* ut testimonium perhiberet de lumine. *Scientiam,* inquit, *salutis, in remissionem peccatorum* **(Luc. I, 76, 77)**. Num salutis scientiam sapiens parvipendere potest? Ponamus tamen necdum venisse Joannem, necdum significasse nobis de Christo. Ubi salutem quaeremus? Peccavi peccatum grande, quod sanguine vitulorum vel hircorum deleri non potest, quia

non holocaustis delectatur Altissimus. Memoria mea infecta est faece hujus amurcae: non est novacula quae membranam hanc radere possit, quia tota totam imbibit faecem. Si peccati mei oblitus fuero, stultus sum et ingratus; si in memoria mea permanet, arguet me in aeternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Joannem, et audiam vocem laetitiae, misericordiae vocem, sermonem gratiae, verbum remissionis et pacis. *Ecce,* inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* **(Joan. I, 29)**; et alibi: *Qui habet sponsam,* inquit, *sponsus est* **(Joan. III, 29)**. Ostendit igitur quia venit Deus, quia sponsus, quia Agnus. Quia Deus, certum est quod peccata remittere possit; sed utrum velit, adhuc in quaestione est. Vult profecto, quia sponsus est, quia amabilis est. Et Joannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non novit. Et licet velit gloriosam sponsam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi; non tamen quaerit talem (ubi enim illam inveniret?), sed talem potius ipse facit, talem sibi exhibet ipse. Audi denique quid dicat per prophetam. *Vulgo dicitur: Nunquid mulier, si dormierit cum altero viro, revertetur ad virum suum priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. Revertere tamen* **987** *ad me, et ego suscipiam te.* **(Jerem. III, 1)**. Ecce quod poscit, ecce quod velit.

12. Sed tu fortassis timeas eam quam facere venit delictorum purgationem, ne ustione et scissione ossa et medullas ossium collidat, ne dolorem inferat morte graviorem. Audi: Agnus est, in mansuetudine venit cum lana et lacte, solo verbo justificans impium. Quid enim est, juxta comicum, facilius dictu? **(Terent. Phorm. II, I, 70.)** *Tantum,* inquit, *dic verbo, et sanabitur puer*

meus **(Matth. VIII, 8)**. Utquid ergo deinceps haesitemus, fratres, et non omni fiducia ad thronum gloriae accedamus? *[alias,* ascendamus.] Agamus Joanni gratias, et eo mediante transeamus ad Christum, quia, ut ait ipse: *Illum oportet crescere, me autem minui* **(Joan. III, 36)**. Quomodo minui? Splendore utique, non fervore. Retraxit radios, collegit se [*alias,* recollegit se], ne fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. *Illum,* inquit, *oportet crescere,* qui exhauriri non potest, de cujus plenitudine omnes accipiunt; me autem minui, cui datus est spiritus ad mensuram, et danda magis opera ut ardere semper valeam quam lucere. Praecessi solem, tanquam sidus matutinum; abscondi necesse est, orto jam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo ungar; volo illud in vase tutius quam in lampade possidere.

IN VIGILIA SS. PETRI ET PAULI APOSTOLORUM. SERMO *De triplici auxilio quod a sanctis accipimus.*

1. In sanctorum Vigiliis necesse est vigilare hominem spiritualem, qui solemnitates eorum celebrare desiderat in spiritu et veritate. Aliae enim carnalium, aliae spiritualium vigiliae. Illi et nitidiores cultus, et epulas praeparant lautiores; et fortassis in ipsis vigiliis operantur opera tenebrarum, laetantur cum male fecerint et exsultant in rebus pessimis. Vos non ita didicistis Christum, qui Christum secuti estis, qui omnia reliquistis, qui vigilanti oculo vigiliarum nomen

debetis attendere. Ad hoc enim vigiliae proponuntur, ut evigilemus, si in aliquo peccato vel negligentia dormitamus, et praeoccupemus faciem sanctorum in confessione. Non sic filii hujus saeculi, non sic, qui potentes sunt ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem; qui obdormierunt in flagitiis et facinoribus suis. Illud vos non lateat, quia qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt; et qui dormiunt, nocte dormiunt: et frustra sonat eis nomen Vigiliarum sanctarum, cum ipsi magis dormire studeant, quam vigilare. Vos autem non estis filii noctis, neque tenebrarum, sed lucis et diei **(I Thess. V, 5-8)**, ut non vos praeoccupent natalitii sanctorum dies, et inveniant imparatos.

2. Tria sunt igitur quae in festivitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus: auxilium sancti, exemplum ejus, confusionem nostram. Auxilium ejus, quia qui potens in terra fuit, potentior est in coelis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hic viveret, misertus est peccatoribus, et oravit pro eis; nunc tanto amplius, quanto verius agnoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem ejus non immutavit, sed augmentavit. Neque enim quia impassibilis omnino, ideo, ei incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiae, cum ante fontem misericordiae assistit [*alias,* existit]. Est et alia causa, quae magis urget sanctos ut solliciti sint de nobis, quia, juxta vocem Apostoli, Deus providet pro nobis, ne sine nobis consummentur **(Hebr. XI, 40)**, sicut ait sanctus David: *Me exspectant justi, donec retribuas mihi* **(Psal. CXLI, 8)**. Debemus etiam attendere exemplum ejus, quia quandiu in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, non declinavit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam

tenuit, donec veniret ad illum qui dicit, *Ego sum via, veritas et vita* **(Joan. XIV, 6)**. Intuemini humilitatem operum ejus, auctoritatem verborum ejus, et tunc videbitis quomodo tam verbo quam exemplo luxerit inter homines; qualia nobis vestigia dereliquerit, **988** ut ambulemus per ea, et non erremus in eis. Vere, juxta prophetam, *Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum* **(Isai. XXVI, 7)**.

3. Sed et diligentiori intuitu confusionem nostram inspiciamus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus ex quo et nos. Quid ergo est, quod non solum difficile, sed et impossibile credimus, ut faciamus opera quae fecit, ut sequamur vestigia ejus? Confundamur, fratres, et contremiscamus ad vocem istam, si forte haec confusio adducat nobis gloriam, si forte generet gratiam nobis timor iste. Homines isti fuerunt qui praecesserunt nos, qui tam mirabiliter processerunt per vias vitae, ut vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in sanctorum festivitatibus et gaudere et confundi debemus: gaudere, quia patronos praemisimus; confundi, quia eos imitari non possumus. Ita semper gaudium nostrum in hac valle lacrymarum, lacrymarum pane condiri debet, ut semper non solum extrema; sed et prima gaudii luctus occupet: quia etsi magna est gaudiorum materia, sed maxima est dolorum. *Memor fui Dei,* clamat justus, *et delectatus sum:* sed et statim subjungit, *Defecit spiritus meus, turbatus sum, et non sum locutus.* **(Psal. LXXVI, 4, 5)**.

4. Quod si haec in Vigiliis uniuscujusque sancti cogitare debemus, quid faciemus in solemnitate sanctorum et summorum Apostolorum? Petrum et Paulum loquor. Sufficeret unius festivitas ad infundendam exsultationem

universae terrae: sed amborum juncta est ad cumulum gaudiorum, ut quomodo in vita sua dilexerunt se, ita in morte non sint separati. Quid illis potentius dum fuerunt in terris, quorum alteri traduntur claves regni coelorum, alteri magisterium Gentium: alter Ananiam et Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quidquid donat in persona Christi; et cum infirmatur, tunc fortior est et potens? Quam potentiores sunt in coelis, qui tam potentes fuerunt in terris! Et qui nobis reliquerunt majora exempla, quam illi qui in fame et siti, in frigore et nuditate, et in omnibus illis quae Paulus enumerat **(II Cor. XI, 23-33; Hebr. XI, 36-38)**, jugiter sunt afflicti, et demum felici martyrio regna coelestia conscenderunt? Vere nobis rubor confusionis sunt, quos vix audeamus respicere, ne dicam imitari. Oremus ergo eos ut ipsi propitium nobis reddant amicum suum, judicem nostrum, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI APOSTOLORUM.

SERMO I. *De triplici custodia quam apostoli habent super nos, et de tribus gradibus conversationis nostrae.*

1. Gloriosa nobis solemnitas illuxit, quam praeclari martyres, martyrum duces, apostolorum principes, morte clarissima

consecrarunt. Isti sunt Petrus et Paulus, duo magna luminaria, quos Deus in corpore Ecclesiae suae constituit quasi geminum lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros et in mediatores, quibus secure me committere possim: quia et notas mihi fecerunt vias vitae, et mediantibus illis ad illum Mediatorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum et quae in coelis, et quae in terris sunt. Ille enim in utraque natura purissimus est, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Quomodo ergo ad illum accedere audebo, qui sum supra modum peccans peccator, qui peccavi supra numerum arenae maris, cum ille purior, ego impurior esse non possim? Verendum ne incidam in manus Dei viventis, si illi appropinquare vel inhaerere praesumpsero, quem a me tanta differentia dividit, quantum distat inter bonum et malum. Propterea dedit mihi Deus homines istos, qui et homines essent, et peccatores, et maximi peccatores, qui in se ipsis et de se ipsis discerent qualiter **989** aliis misereri deberent. Magnorum enim criminum rei magnis criminibus facile donabunt veniam, et in qua mensura mensum est eis, remetientur nobis. Peccavit peccatum grande Petrus apostolus; et fortassis quo grandius nullum est: et tam velocissime, quam facillime veniam consecutus est, et sic, ut nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed et Paulus qui in ipsa viscera nascentis Ecclesiae tam singulariter quam incomparabiliter grassatus est, per ipsius Filii Dei vocem ad fidem adducitur, et pro tantis malis tantis bonis repletus est, ut Vas electionis fieret ad portandum nomen ejus coram gentibus, et regibus, et filiis Israel **(Act. IX, 15)**: vas dignum, et coelestibus ferculis repletum: de quo et sanus escam, et infirmus accipiat medicinam.

2. Tales decebat humano generi pastores et doctores constitui, qui et dulces essent, et potentes, et nihilominus sapientes. Dulces, ut me blande et misericorditer susciperent; potentes, ut fortiter protegerent; sapientes, ut ad viam, et per viam ducerent quae ducit ad civitatem. Quid Petro dulcius, qui tam dulciter ad se omnes convocat peccatores, sicut et Actus apostolici et Epistolarum ejus series attestatur? Quid illo potentius, cui et terra obedivit, cum mortuos reddidit, et mare sub pedibus ejus se calcabile praebuit **(Matth. XIV, 29)**; qui Simonem Magum spiritu oris sui in aere attigit, qui claves regni coelorum tam singulariter accepit, ut praecedat sententia Petri sententiam coeli? Denique *quodcunque ligaveris,* inquit, *super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum in coelis* **(Matth. XVI, 19)**. Quid autem illo sapientius, cui non caro et sanguis, sed Pater qui in coelis est, sapientiam illam, quae de coelis est, multa largitate revelavit ? Libentissime Paulum sequor, qui prae nimia dulcedine luget eos qui peccaverunt, et non egerunt poenitentiam **(II Cor. XII, 21)**: qui fortior est omni principatu et potestate **(Rom. VIII, 38)**: qui sapientiam et medullam sacrorum sensuum non a primo vel secundo, sed a tertio coelo largiter asportavit **(II Cor. XII, 21)**.

3. Hi sunt magistri nostri, qui a magistro omnium vias vitae plenius didicerunt, et docent nos usque in hodiernum diem. Quid ergo docuerunt vel docent nos apostoli sancti? Non piscatoriam artem, non scenofactoriam, vel quidquid hujusmodi est: non Platonem legere, non Aristotelis versutias inversare, non semper discere, et nunquam ad veritatis scientiam pervenire. Docuerunt me vivere. Putas, parva res est

scire vivere? Magnum aliquid, imo maximum est. Non vivit qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui caeteris inficitur pestibus; quoniam non est hoc vivere, sed vitam confundere, et appropinquare usque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto, et mala pati, et bona facere, et sic perseverare usque ad mortem. Dicitur vulgo, quia qui bene se pascit, bene vivit. Sed mentita est iniquitas sibi; quia non bene vivit, nisi qui bonum facit.

4. Arbitror autem quod tu, qui in congregatione es, bene vivis, si vivis ordinabiliter, sociabiliter et humiliter: ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter Deo. Ordinabiliter, ut in omni conversatione tua sollicitus sis observare vias tuas, et in conspectu Domini, et in conspectu proximi, cavens et tibi a peccato, et illi a scandalo. Sociabiliter, ut studeas amari, et amare; blandum te et affabilem exhibere; supportare non solum patienter, sed et libenter infirmitates fratrum tuorum, tam morum quam corporum. Humiliter, ut cum haec omnia feceris, spiritum vanitatis studeas exsufflare, qui ex hujusmodi nasci solet; et quantumcunque illum senseris, negare omnino consensum. Sic et in patiendo malum, quoniam triplex est, triplicem providentiam adhibere te oportet. Est enim quod a te pateris, quod a proximo, quod a Deo. Primum est austeritas poenitentiae; **990** secundum, vexatio alienae malitiae; tertium, flagellum correctionis divinae. In eo quod a te pateris, debes voluntarie sacrificare; quod a proximo, patienter ferre, quod a Deo, sine murmure et cum gratiarum actione sustinere. Non sic multi filiorum Adam, qui erraverunt in solitudine, in inaquoso **(Psal. CVI, 4)**. Erraverunt plane, et errant a via veritatis, qui in solitudinem superbiae recedentes, socialem vitam habere non

volunt, quorum singularitas associari non potest. Sed et in inaquoso; quia nullo imbre lacrymarum compuncti, in terra sterili et arenti perpetua siccitate morantur. Propterea viam civitatis habitaculi non invenerunt; quia inveterati in terra aliena, coinquinati sunt cum mortuis, deputati cum his qui in inferno sunt.

5. Non erat ita solitarius ille, de quo sanctus Jeremias ait: *Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, et tacebit, quia levavit se super se* **(Thren. III, 27, 28)**. Illi erraverunt, sed iste sedebit. Semper enim illi errant corde; iste autem non sedet, sed sedebit solitarius, cum habuerit honorem singularitatis, illius videlicet judiciariae potestatis insigne, quod sancti in terra sua possidebunt, cum laetitia sempiterna erit eis. Tacebit etiam, id est cum tranquillitate judicabit, sicut Dominus sabaoth cum tranquillitate judicat omnia . Quare? *Quia levavit se super se,* id est cum adolescens esset, et aetatis lubricae sentiret ardores, senem induit, relinquens quod erat, assumens quod non erat. *Levavit,* inquit, *se super se:* quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se. Sedebit enim, et tacebit etiam modo a strepitu diabolicarum suggestionum, a strepitu carnalium desideriorum, a strepitu mundi. Felix anima, quae linguas istas non exaudit, audiat licet: illa multum felicior, si tamen aliqua est, cui penitus non loquuntur. Haec est sapientia, quam Apostolus loquitur inter perfectos, abscondita in mysterio, quam nemo principum saeculi hujus cognovit **(I Cor. II, 6, 7)**. Sic me apostoli et vivere et conscendere [*alias,* credere] docuerunt. Gratias tibi ago, Domine Jesu, qui abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea

parvulis istis qui te secuti sunt, et reliquerunt omnia propter nomen tuum.

SERMO II.

1. Sancti isti, quorum solemnis hodie passio celebratur, multam nobis de se loquendi causam, multam quoque materiam praebuere. Verum ego unum timeo, ne toties audita verba salutis vilescere nobis incipiant tanquam verba. Vilis siquidem et volatilis res verbum hominis, nullius molis [*alias,* morae], nullius ponderis, nullius pretii, nullius soliditatis. Aerem verberat, unde et verbum dicitur: et sicut folium quod vento rapitur, effluit, et non est qui consideret. Nemo vestrum, fratres, sic accipiat, imo nemo sic despiciat verbum Dei. Dico enim vobis: Bonum illi fuisset, si non audisset homo ille. Fructus vitae sunt verba Dei, non folia; et si folia, sed aurea sunt. Proinde non parvipendantur, non pertranseant, non praetervolent. Ipsa quoque colligite fragmenta ne pereant. Terra enim, quae saepius supervenientem susceperit imbrem, et non fecerit fructum, terra reproba est, proxima maledicto **(Hebr. VI, 7, 8)**. Sic et ea quae in Evangelio sterilis ficulnea legitur, si posteaquam foderit circa eam vineae cultor, atque miserit stercora, nihilominus sterilis inventa fuerit **(Luc. XIII, 6-9)**, nonne jam securis ad radicem illius arboris est ponenda?

2. Et ego dico vobis, si minus boni in saecularibus invenerit, majorem in eis Dominus habiturus est patientiam quam in nobis, quibus coelestium consolationum pluviam voluntariam

segregavit: quibus non sarculus disciplinae, non paupertatis et vilitatis **991** stercora defuerunt. An non stercora sunt abominationes Aegyptiorum, quas immolamus Deo nostro? Stercora plane vilia ad aspectum, sed ad fructum utilia. Non refugiat hanc foeditatem, qui fecunditatem desiderat: siquidem ex deformi stercorum acervo, qui portatur in agrum, formosus surget acervus manipulorum, qui reportabitur ex agro. Propterea non vilescat vobis vilitas pretiosa; sed pretiosius cunctis thesauris Aegypti, Christi improperium aestimate. Verumtamen terrenum habentibus sterquilinium, ipsa quoque coelestis non deest pluvia: quae est orationum devotio, jucunda ruminatio psalmodiae, dulcis meditatio, consolatio Scripturarum. Denique et haec ipsa pluvia est, quam accipitis per os meum, si quando de flumine, cujus impetus laetificat Dei civitatem, et torrente voluptatis illius aliqua super vos, dum de eis loquimur, stillicidia stillare contigerit.

3. Sed necesse habeo interdum circumfodere, quandoquidem posuerunt me custodem et cultorem in vineis. Heu! qui meam non colui, nec custodivi, necesse habeo tamen, dum hunc occupo locum, et circumfodere nonnunquam, et apponere stercora. Molestum id quidem, sed dissimulare non audeo: sciens multo amplius securim nocituram, quam sarculum; ignem, quam fimum. Itaque et arguere, et increpare interdum necesse est: nec ignoro fimum esse verbum increpatorium , verbum improperii, et quod si non excuset necessitas, ipsum quoque minus deceat proferentem. Sed quid agimus, quod hoc fimo etsi aliquos impinguari, sed alios plane et lapidari, et indurari videmus? Hinc namque scriptum est: *De stercore boum lapidabitur piger* **(Eccli. XXII, 2)**. An non impinguatur,

qui increpatus benigne accipit, mansuete respondet, libenter emendare conatur? Haec plane salubris et fecunda impinguatio est, ut corripiat me justus in misericordia, et increpet; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Ex ea siquidem pinguedine, quam generat oleum peccatoris, abundantius pullulant spinae et tribuli, et omnis radix amaritudinis germinat copiosius. Itaque qui justorum increpationem misericordiam nominat, satis indicat quemadmodum suscipienda sit, quam benigno animo, quam devota mente; quantaque ei gratia sit habenda. Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio salubris, non fertilis vitiorum, quemadmodum oleum peccatoris, sed fructus illius, quem secundum Apostolum habemus in sanctificatione **(Rom. VI, 22)**. Quid autem facimus tibi, o piger, quid ad hanc misericordiam irritaris magis, et exasperaris? Nonne bonum fimum sparsi in agro tuo? Unde ergo lapides habet? Sed tu, inimice homo; quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam: **(Psal. X, 6.)** tu, inquam, inimice homo, hoc fecisti; qui desidiam tuam non excutere, sed excusare pergens, fimum tibi pervertis in lapides, et unde impinguari debueras, lapidaris. Haec idcirco dicta sunt, fratres, ut noveritis quam benigne audiendum sit, quam devote suscipiendum, quam sollicite conservandum quidquid ad animarum salutem pertinet, et non sicut verbum hominum, sed sicut (quod vere est) verbum Dei, sive illud consolatorium, sive commonitorium, sive etiam increpatorium audiatur (*alias,* videatur). Excessi, fateor, ipsius propemodum festivitatis oblitus, sed, ut arbitror, non ad insipientiam vobis, si firmiter inhaeserint animo quae audistis.

4. Et nunc jam de solemnitate ipsa vel breviter aliquid loqui tentemus. Apostolorum Christi festus agitur dies, quibus sane plurimum a nobis honorem deberi scio; sed utrum possit aliquis exhiberi, haesito satis. *Nimis* enim *honorati sunt amici tui, Deus; nimis confortatus est principatus eorum* **(Psal. CXXXVIII, 17)**. Quid enim? si in terra adhuc positi omnia poterant, non quidem in se, sed in Christo; quid non poterunt hodie viventes in **992** aeterna felicitate cum ipso? Mortales adhuc et morituri imperium vitae et mortis videbantur habere, solo nimirum verbo mortificantes vivos, et mortuos suscitantes: quanto magis nunc, cum honorati sunt nimis, nimis confortatus est principatus eorum? Sed quid est, fratres? cum apostolorum beata hodie memoria celebretur, nunquid nativitatis seu conversionis eorum, aut certe vitae vel miraculorum solemnis agitur commemoratio? Non est, fratres, nativitatis humanae solemnitas ista, sicut paulo ante beati Joannis diem natalitium celebrastis. Ille enim nascens honoratur, quia nascitur sanctificatus. Denique in Joanne solo celebrior est passione nativitas; quia etsi passus pro Christo est, cum pro justitia et veritate occubuit, evidentius tamen natus pro eo est, nimirum homo missus a Deo, qui in hoc natus est, et ad hoc venit in mundum, ut perhiberet testimonium veritati **(Joan. I, 7)**. Sed neque conversionem apostolorum, aut eorum miracula hodie recensemus, sicut certis diebus aliis, alterius quidem conversio, alterius de carcere liberatio facta per angelum festivis Ecclesiae gaudiis ad memoriam revocatur. Mortem specialius veneramur, qua nihil inter homines humano judicio plus horretur.

5. Considerate, fratres, Ecclesiae sanctae judicium, secundum fidem, non secundum faciem judicantis. Mortem siquidem

apostolorum in eorum recolit solemnitate praecipua. Hodie nimirum Petrus crucifixus est, hodie decollatus est Paulus. Haec hodiernae causa festivitatis, haec praesentium materia gaudiorum. In his igitur festum agens diem et laetum, sine dubio spiritum sponsi habet Ecclesia, spiritum Domini: in cujus conspectu, sicut habes in psalmo: *Pretiosa est mors sanctorum* **(Psal. CXV, 15)**. Quantos enim, dum paterentur apostoli, credimus adfuisse, qui nequaquam pretiosis mortibus illorum inviderent? Visi sunt enim oculis insipientium mori, et aestimata est afflictio exitus eorum, et sic quidem visi sunt oculis insipientium mori: *Mihi autem,* ait Propheta, *nimis honorati sunt amici tui, Deus; nimis confortatus est principatus eorum.* Fratres, amici Dei mori videntur oculis insipientium; sed in oculis sapientium judicantur potius obdormire. Denique et Lazarus dormiebat, quia amicus erat **(Joan. XI, 11)**: et cum dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini **(Psal. CXXVI, 2, 3)**.

6. Studeamus, fratres, vivere vita justorum, sed morte eorum mori multo magis desideremus. Sapientia enim justorum novissima praefert, ibi nos judicans, ubi nos invenerit. Omnino necesse est vitae praesentis finem futurae cohaerere principio, nec ibi tolerabilis dissimilitudo est. Sicut enim si quis duo sibi, ut ita dixerim, cinctoria consuere aut colligare voluerit, minus de reliquis partibus curans, ipsa quae sibi copulanda sunt capita, uniformiter parat, ne dissideant a se ipsis; ita dico vobis, quantumlibet exstiterit conversatio spiritualis, si carnalis fuerit consummatio nostra, vitae illi spirituali penitus non cohaeret, nec caro et sanguis regnum Dei poterunt possidere. *Fili,* ait Sapiens, *memorare novissima tua, et non peccabis* **(Eccli. VII, 40)**. Nimirum quod haec

maxime recordatio faciat timoratum; timor expellat peccatum, negligentiam non admittat.

7. Hinc et Moyses de quibusdam: *Utinam,* ait, *saperent, et intelligerent, ac novissima providerent!* **(Deut. XXXII, 29.)** In quibus utique verbis tria quaedam nobis video commendari; sapientiam, intelligentiam, providentiam. Arbitror sane tribus eas assignari posse temporibus, ut aeternitatis quaedam imago reformari videatur in nobis, praesentia moderantibus per sapientiam, praeterita per intelligentiam dijudicantibus, novissima providentibus ad cautelam. Haec nempe spiritualis est exercitii summa, haec studii spiritualis; ut sapienter disponamus praesentia nostra, recogitemus in amaritudine animae nostrae praeterita, futura quoque **993** sollicite provideamus. *Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo,* ait Apostolus **(Tit. II, 12)**: ut videlicet in praesenti sobrietas observetur: ut justa satisfactione praeterita, quae nobis sine fructu salutis praeteriere, tempora redimantur; ut pietatis clypeum imminentibus de futuro periculis opponamus. Sola est enim quae ad omnia valet pietas, cultus scilicet Dei humilis et devotus: nec aliter nobis est providere novissima, nisi ut universa, quae nobis imminere videntur pericula, sedula nobiscum cogitatione versantes, discamus de nostra omnino industria, magis autem de nostris diffidere meritis, et soli divinae nos protectioni committere pio quodam mentis affectu, et affectu [*alias deest* et effectu.] piae intentionis in ipsum, cujus datum optimum, et donum perfectum est consummatio felix, et mors pretiosa.

8. Habes in Evangelio tria haec ipsa, tibi sermone Domini commendata: *Beati,* inquit, *pauperes, beati mites, beati qui*

lugent **(Matth. V, 3-5)**. Beati qui futura sapiunt, prae desiderio coelestium interno quodam sapore mentis praesentia respuentes. Beati qui novissima provident, in mansuetudine suscipientes insitum verbum, quod eorum salvare animas potest, et pietate cordis ad futuram tendunt haereditatem. Beati qui pristinum intelligentes errorem, crebris lavant lacrymis lectum suum. Vides quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat? *Utinam,* inquit, *saperent, et intelligerent, ac novissima proviserent!* Ac si manifestius dicat: Utinam esset in eis spiritus sapientiae, et intelligentiae, atque consilii! Utinam haec in nobis inveniantur, fratres, ut suaviter omnia nostra per sapientiam disponamus, ut intellectu praeterita peccata damnemus, ut provideamus futura consilio! Utinam sapiamus ad praesentis vitae moderationem! utinam intelligamus ad praeteritae correctionem! utinam devota in Deum fide provideamus, ut felicem habeamus, ipso miserante, consummationem! Hic enim est funiculus triplex, quo trahimur ad salutem; ordinata conversatio, rectum judicium, fides devota.

SERMO III. *De lectione libri Sapientiae: «Hi sunt viri misericordiae.»* **(Eccl. XLIV, 10, 11.)**

1. Merito, fratres, apostolis sanctis attribuit mater Ecclesia, quod in Sapientiae libris legitur: *Hi sunt viri misericordiae, quorum justitiae oblivionem non acceperunt: cum semine eorum permanent bona.* Sunt enim hi plane viri misericordiae, sive quia misericordiam consecuti, sive quia misericordia

pleni, seu quia misericorditer a Deo nobis donati sunt. Et vide quam misericordiam consecuti sunt. Paulum interroga de se ipso, vel magis sponte confitentem ausculta. *Qui fui blasphemus, et persecutor, et iniquus; sed misericordiam consecutus sum* **(I Tim. I, 13)**. Quis enim non audivit quanta mala fecerit sanctis in Jerusalem? nec solum in Jerusalem, sed et per totam Judaeam insaniae ferebatur habenis, ut Christi membra laniaret in terris. Denique hac furia vectus ibat, sed praeventus a gratia est. Ibat spirans minarum et caedis in discipulos Domini, et discipulus Domini factus est, cui ostenderetur quanta eum oporteret pro nomine ipsius pati. Ibat dirum toto corpore virus exhalans, et subito in electionis vas mutatus est, ut jam cor illius eructaret verbum bonum, verbum pium, et diceret: *Domine, quid me vis facere?* **(Act. IV.)** Haec utique, haec mutatio dexterae Excelsi. Merito proinde loquebatur: *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quoniam Dominus Jesus venit peccatores salvos facere quorum primus ego sum* **(I Tim. I, 15)**. Hoc ergo apud beatum Paulum fiduciae et consolationis accipite, fratres, ut ad Dominum jam conversos non nimis cruciet praeteritorum, conscientia delictorum; sed tantum humiliet vos, sicut et ipsum. *Ego sum,* inquit, *minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei* **(I Cor. XV, 9)**. Ita et nos humiliemur sub potenti manu Dei, et fiduciam habeamus, **994** quia et nos misericordiam consecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. Et hoc quidem omnibus nobis quoniam omnes peccavimus, et egemus hac gloria Dei.

2. Verum apud beatum Petrum aliud habeo quod apponam, eo carius, quo rarius; et quo singularius, eo sublimius. Nam

peccavit Paulus, sed ignorans fecit in incredulitate sua: Petrus cum cecidit, apertos habebat oculos. Porro ubi abundavit delictum, ibi superabundavit et gratia. Eorum siquidem qui peccant antequam Deum noverint, antequam miserationes ejus experti sint, antequam portaverint jugum suave et onus leve, priusquam devotionis gratiam, et consolationes acceperint Spiritus sancti; eorum, inquam, copiosa redemptio est. Et tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conversionem suam peccatis et vitiis implicantur, ingrati acceptae gratiae, et post missam manum ad aratrum retro respiciunt, tepidi et carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retro eunt apostatae manifesti: eorum utique perpaucos invenias, qui post haec redeant in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. Super quos propheta deplorat: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* et: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora* **(Thren. IV, 1, 5)**.

3. Nec tamen si quis hujusmodi est, desperamus de eo, tantum ut resurgere velit cito. Quanto enim diutius permanebit, tanto evadet difficilius. Beatus vero qui tenebit, et allidet parvulos Babylonis ad petram: etenim si creverint, vix poterunt superari. Filioli, haec dico ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, qui potest quod nos minime possumus: tantum qui cecidit, non adjiciat in malum ut profundius cadat, sed magis ut resurgat, confidens quod nec ei negabitur venia, si tamen ex corde confiteatur peccata sua. Si enim is, de quo loquimur, Petrus post tam gravem lapsum ad tantam rediit eminentiam sanctitatis; quis de caetero desperet, si tantum egredi voluerit a peccatis? Attende quod scriptum est: *Egressus foras, flevit*

amare **(Matth. XXVI, 75)**. In egressu confessionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis intellige. Et attende, quod tunc primum recordatus est verbi quod dixerat Jesus: tunc primum cordi fuit verbum, quo praedicta fuerat ejus infirmitas, cum evanuit praesumpta temeritas. Vae tibi, qui post lapsum fortiorem te nobis exhibes. Utquid tam rigidus es in tuam ipsius perniciem? Inclinare potius, ut melius erigaris, et ne prohibeas frangi quod distortum est, ut possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo? tibi potius indignare. *Pluviam voluntariam,* ait Psalmista, *segregabis, Deus, haereditati tuae, et infirmata est.* Bona infirmitas, quae segregatur haereditati, quae medicum non repellit. Induratos enim, tanquam vas figuli in virga ferrea conteret: et haereditas *infirmata est,* ait, *tu vero perfecisti eam* **(Psal. LXVII, 10)**.

4. Audistis certe quam misericordiam consecuti sint apostoli nostri, ut jam nemo ex vobis super peccatis praeteritis ultra quam necesse sit confundatur, in cubili conscientiae suae compunctus. Quid enim? forte peccasti in saeculo; nunquid amplius Paulo? Quod si et ipsa in religione; nunquid plus Petro? Attamen illi in toto corde poenitentiam agentes, non modo salutem, sed et sanctitatem consecuti sunt; etiam et salutis ministerium, et magisterium adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac similiter, quoniam propter te Scriptura loquitur, viros illos esse misericordiae: utique propter multam misericordiam, quam consequi meruerunt.

5. Potes tamen in hoc verbo etiam illud non inconvenienter accipere, viros misericordiae fuisse apostolos, id est plenos misericordia, seu viros misericordiae, id est misericorditer datos Ecclesiae universae. Scimus enim quod viri isti nec sibi

vixere, nec sibi mortui sunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est; magis autem nobis omnibus propter illum. Quantum enim proderit nobis eorum justitia, quando ipsa quoque, sicut **995** ostensum est, tantum profuere peccata? Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam et mors ipsa. Etenim in conversione continentiam, in praedicatione sapientiam, in passione sua patientiam nobis beati apostoli contulerunt. Quartum usque hodie conferre non cessant misericordia pleni, quod est sanctarum fructus orationum. Quamvis et in ipsa eorum vita adhuc invenias quod annumeres, fiduciam scilicet, quam nobis miraculorum exhibitione praebuerunt. Et quis enumeret quam multa nobis per eos beneficia provenerunt? Bene ergo de eis Scriptura loquitur: Quoniam *hi sunt viri misericordiae;* et addidit: *Quorum justitiae oblivionem non acceperunt* **(Eccli. XLIV)**.

6. Vis ut nec tua accipiat oblivionem? A triplici cave periculo: et florebit in aeternum ante Dominum. Legis enim: *Quia tepidus es, incipiam te emovere ex ore meo* **(Apoc. III, 16)**; legis: *Si averterit se justus a justitia sua,* etc., *omnium justitiarum ejus non recordaber* **(Ezech. XVIII, 24)**; legis quibusdam dicendum in judicio: *Non novi vos* **(Matth. VII, 23)**; illis sine dubio, qui receperunt mercedem suam. Ergo omnis justitia tepida, omnis transitoria, omnis vendita, erit in oblivione coram Deo. Sed non ita apostolorum justitiae. Quod ex eo satis apparet, quod sequitur: *Cum semine eorum permanent bona.* Manent enim usque hodie in nobis apostolorum vestigia; et eorum religio, quia ex Deo est, non potest dissolvi. Vestes Israelitici populi quadraginta annis in deserto perseveraverunt integrae **(Deut. VIII, 4)**; multo magis apostolorum vestes super jumentum Salvatoris

impositae. *Cum semine,* inquit, *eorum.* Quod est semen, quia secutus adjungit: *Haereditas sancta nepotes eorum?* Idem profecto et semen sunt, et nepotes. Meministis credo: scientibus enim legem loquor: meministis, inquam, legalis mandati, ut suscitet frater superstes semen fratri defuncto sine semine **(Gen. XXXVIII, 8; Deut. XXV, 5)**. Quis sine semine? *Singulariter,* ait, *sum ego donec transeam* **(Psal. CXL, 10)**. Ideoque resurgens: *Vade,* inquit, *dic fratribus meis* **(Joan. XX, 17)**. Ac si dicat: Fratres sunt, faciant quod fratres. Ergo per Evangelium ipsi nos genuerunt; non tamen sibi, sed Christo, quia per Evangelium Christi. Hinc est quod moleste tulit Paulus quosdam eorum dici, a quibus geniti fuerant per Evangelium, indignans adversus eos qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego sum Cephae, ego Apollo* **(I Cor. I, 12; I Cor. III, 4)**; Christi magis omnes et fieri volens, et dici. Itaque semen apostolorum sumus per praedicationem; sed per adoptionem et haereditatem semen Christi, et apostolorum nepotes.

IN ASSUMPTIONE B. V. MARIAE.

SERMO I. *De gemina susceptione, Christi scilicet et Mariae.*

1. Virgo hodie gloriosa coelos ascendens, supernorum gaudia civium copiosis sine dubio cumulavit augmentis. Haec est

enim, cujus salutationis vox et ipsos exsultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt **(Luc. I, 41)**. Quod si parvuli necdum nati anima liquefacta est ut Maria locuta est, quid putamus quaenam illa fuerit coelestium exsultatio, cum et vocem audire, et videre faciem, et beata ejus frui praesentia meruerunt? Nobis vero, charissimi, quae in ejus Assumptione solemnitatis occassio, quae causa laetitiae, quae materia gaudiorum? Mariae praesentia totus illustratur orbis: adeo ut et ipsa jam coelestis patria clarius rutilet virgineae lampadis irradiata fulgore. Merito proinde resonat in excelsis gratiarum actio et vox laudis; sed plangendum nobis quam plaudendum magis esse videtur. Quantum enim de ejus praesentia coelum exsultat, nunquid non consequens est, ut tantum lugeat hic noster inferior mundus ejus absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens civitas; sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta pervenit. In qua si conscripti cives sumus, dignum profecto est etiam in exsilio, etiam super flumina Babylonis ejus nos recordari, ejus communicare gaudiis, ejus participare laetitiam, maximeque **996** eam, quae tam copioso impetu laetificat hodie civitatem Dei, ut sentiamus et ipsi stillicidia stillantia super terram. Praecessit nos regina nostra, praecessit, et tam gloriose suscepta est, ut fiducialiter sequantur Dominam servuli clamantes: *Trahe nos post te; in odorem unguentorum tuorum curremus* **(Cant. I, 3)**. Advocatam praemisit peregrinatio nostra, quae tanquam Judicis mater, et mater misericordiae, suppliciter et efficaciter salutis nostrae negotia pertractabit.

2. Pretiosum hodie munus terra nostra direxit in coelum, ut dando et accipiendo felici amicitiarum foedere copulentur

humana divinis, terrena coelestibus, ima summis. Illo enim ascendit fructus terrae sublimis, unde data optima, et dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina coelorum est, misericors est; denique mater est unigeniti Filii Dei. Nihil enim sic potest potestatis ejus seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forte aut non creditur Dei Filius honorare matrem; aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Mariae viscera, in quibus ipsa quae ex Deo est charitas novem mensibus corporaliter requievit.

3. Et haec quidem propter nos dixerim, fratres, sciens difficile esse ut in tanta inopia charitas illa perfecta, non quaerens quae sua sunt, valeat inveniri. Ut tamen interim sileam beneficia, quae pro illius glorificatione consequimur; si eam diligimus, gaudebimus utique, quia vadit ad Filium. Plane, inquam, congratulabimur ei, nisi forte, quod absit! inventrici gratiae omnimodis inveniamur ingrati. Quem enim in castellum mundi hujus intrantem prius ipsa susceperat, ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens civitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exsultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior uteri virginalis templo, in quo Filium Dei Maria suscepit; nec in coelis regali solio, in quo Mariam hodie Mariae filius sublimavit. Felix nimirum utraque susceptio; ineffabilis utraque, quia utraque inexcogitabilis est. Utquid enim ea hodie in ecclesiis Christi evangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus excepisse intelligitur Salvatorem? Credo ut haec quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus aestimetur, imo ut juxta illius inaestimabilem gloriam inaestimabilis

cognoscatur et ista. Quis enim, etiamsi linguis hominum angelorumque loquatur, explicare queat quemadmodum superveniente Spiritu, obumbrante virtute Altissimi, caro factum sit Verbum Dei, per quod facta sunt omnia; et Dominus majestatis quem non capit universitas creaturae, intra virginea sese clauserit viscera factus homo?

4. Sed et illud quis vel cogitare sufficiat, quam gloriosa hodie mundi regina processerit, et quanto devotionis affectu tota in ejus occursum coelestium legionum prodierit multitudo: quibus ad thronum gloriae canticis sit deducta; quam placido vultu, quam serena facie, quam laetis [*alias,* divinis] amplexibus suscepta a Filio, et super omnem exaltata creaturam, cum eo honore, quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria, quae tantum decuit Filium? Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verum nunquid non feliciora censebimus, quae ab ore sedentis in dextera Patris hodie in beata salutatione suscepit, cum ascenderet ad thronum gloriae, epithalamium canens, et dicens: *Osculetur me osculo oris sui?* **(Cant. I, 1.)** Christi generationem, et Mariae assumptionem quis enarrabit? Quantum enim gratiae in terris adepta est prae caeteris, tantum et in coelis obtinet gloriae singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se: quod praeparavit gignenti se, et, quod omnibus est certum, diligenti prae omnibus, quis loquatur? Felix plane Maria, et multipliciter felix, sive cum excipit Salvatorem, sive cum a Salvatore suscipitur: utrobique miranda dignitas Virginis matris: utrobique **997** amplectenda dignatio majestatis. *Intravit,* inquit, *Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam excepit illum in domum*

suam **(Luc. X, 38)**. Sed laudibus magis vacandum est, quod festivis praeconiis haec dies debeatur. Quia vero copiosam nobis materiam lectionis hujus verba ministrant; cras quoque, convenientibus nobis in unum, communicandum erit sine invidia quod fuerit desuper datum, ut in memoria tantae Virginis non modo affectus devotionis excitetur, sed et mores aedificentur ad profectum conversationis, in laudem et gloriam Filii ejus Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

SERMO II. *De domo mundanda, ornanda, implenda.*

1. *Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam* **(Luc. X, 38)**. Opportune satis hoc mihi loco prophetica exclamatio assumenda videtur: *O Israel, quam magna est domus Domini, et ingens locus possessionis ejus!* **(Baruch III, 24.)** An non ingens, cujus comparatione castellum dicitur terrae hujus spatiosissima latitudo? an non ingens patria et regio inaestimabilis, quando ab ea Salvator adveniens, cum ingrederetur orbem terrae, dicitur introire castellum? Nisi forte castellum quis aliud intelligendum putet, quam atrium fortis armati, principis mundi hujus, cujus vasa dripere fortior supervenit **(Luc. XI, 21, 22)**. Festinemus in illam ingredi beatitudinis amplitudinem, fratres, ubi nemo alium coangustat: ut possimus cum omnibus sanctis comprehendere, quaenam sit longitudo et latitudo, sublimitas et profundum **(Ephes. III, 18)**. Neque id desperemus,

quandoquidem ipse coelestis habitator patriae, etiam et creator, nostri hujus castelluli angustias non refugit.

2. Sed quid introisse cum dicimus in castellum? Etiam in angustissimum virginalis uteri diversorium introivit. Denique et *mulier quaedam excepit illum in domum suam.* Felix mulier, quae non jam exploratores Jericho, sed ipsum potius fortissimum exspoliatorem stulti illius, qui vere ut luna mutatur; non legatos Jesu filii Nave, sed ipsum magis suscipere meruit verum Jesum Filium Dei. Felix, inquam, mulier, cujus domus Salvatore suscepto inventa est munda quidem, sed plane non vacua. Quis enim vacuam dixerit, quam salutat angelus gratia plenam? Neque hoc solum; sed adhuc quoque in eam superventurum asserit Spiritum sanctum. Ad quid putas, nisi ut etiam superimpleat eam? Ad quid, nisi ut adveniente jam Spiritu plena sibi, eodem superveniente nobis quoque superplena et supereffluens fiat? Utinam fluant in nos aromata illa, charismata scilicet gratiarum, ut de plenitudine tanta omnes accipiamus! Ipsa nempe mediatrix nostra, ipsa est per quam suscepimus misericordiam tuam, Deus: ipsa est per quam et nos Dominum Jesum in domos nostras excipimus. Et nobis enim singulis castra sunt singula, et singulae domus; et Sapientia pulsat ad ostia singulorum: si quis ei aperuerit, introibit, coenabitque cum eo. Est vulgare proverbium, quod multorum in ore, magis autem in corde versatur: Bonum, inquiunt, servat castellum, qui custodierit corpus suum. Sapiens tamen non sic, sed magis inquit: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit* **(Prov. IV, 23)**.

3. Esto tamen, cedendum sit multitudini; bonum castrum custodiat, qui custodierit corpus suum. Illud sane quaerendum

quaenam huic sit adhibenda custodia castro. Rectene custodisse tibi videtur anima illa corporis sui castrum, cujus membra, velut conjuratione facta, inimico ejus dominium tradidere? Sunt enim qui cum morte foedus inierunt, pactum pepigerunt cum inferno **(Isa. XXVIII, 15)**. *Incrassatus est,* inquit, *dilectus, et recalcitravit; incrassatus, impinguatus, dilatatus* **(Deut. XXXII, 15)**. Haec plane custodia, quae laudatur a peccatoribus in desideriis carnis suae. Quid vobis videtur, fratres? num et in hac parte cedendum est multitudini? Absit! Paulum **998** magis interrogemus, utpote ducem strenuum militiae spiritualis. Dic nobis, Apostole, quae sit tui custodia castri? *Ego,* ait, *sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans, Castigo* enim *corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis praedicavero, ipse reprobus efficiar* **(I Cor. IX, 26, 27)**. Et alio in loco: *Non regnet,* inquit, *peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis ejus* **(Rom. VI, 12)**. Utilis profecto custodia, et felix anima, quae sic custodierit corpus suum, ut nunquam sibi vindicet illud inimicus. Fuit enim aliquando, cum hoc meum castrum tyrannidi suae impius ille subjecerat sibi, potestative membris imperans universis. Quantum eo nocuerit tempore, praesens adhuc indicat desolatio et egestas. Heu! nec continentiae murum in eo, nec patientiae antemurale reliquit. Exterminavit vineas, messuit segetes, arbores exstirpavit: quippe etiam oculus iste meus depraedabatur animam meam. Denique nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Dico autem infernum inferiorem, ubi nulla confessio, unde nemini datur exire.

4. Caeterum etiam tunc nec carcer illi deerat, nec infernus. Ab ipso nempe conjurationis et proditionis pessimae deprehensa principio, non alibi quam in domo propria carcerali est mancipata custodiae, nec aliis quam suae ipsius familiae data tortoribus. Erat enim illi conscientia carcer, erant tortores ratio et memoria, atque hi quidem crudeles, austeri et immisericordes: sed longe minus a rugientibus illis praeparatis ad escam, quibus erat jam jamque tradenda. Sed benedictus Deus, qui non dedit me in captionem dentibus eorum. Benedictus, inquam, Dominus, qui visitavit et fecit redemptionem. Cum enim inferiori eam carceri tradere malignus [*additur alias* et tortoribus], acceleraret, sed et castrum ipsum ignibus cremare perpetuis, ut digna perjuris etiam fieret retributio membris, fortior supervenit. Intravit in castellum Jesus, qui fortem alligans, ejus vasa diripuit; ut quae prius erant in contumeliam, faceret in honorem. Contrivit portas aereas, et confregit ferreos vectes, vinctum de domo carceris et umbra mortis educens. Porro egressus ejus in confessione. Ipsa est enim scopa, qua mundatus carcer et ornatus, deinceps regularium institutionum juncis quibusdam pulchre virentibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier jam domum suam, habet ubi suscipiat eum, cui super tantis beneficiis exstat obnoxia. Alioquin vae ei, si eum excipere renuit, si non detinet, si non cogit manere secum, quoniam advesperascit. Rediens enim qui prius ejectus est, mundatam quidem et ornatam domum in venit, sed vacantem.

5. Relinquitur siquidem mulieri domus sua deserta, quam [*alias,* quia] Salvatoris hospitio dignam exhibere neglexit. Quomodo, inquis? Poteritne domus mundata confessione priorum delictorum, et observatione regularium institutionum

ornata, indigna adhuc judicari habitaculo gratiae, Salvatoris ingressu? Poterit sine dubio, si superficie tenus emundata, et juncis, ut dictum est, strata virentibus, interius plena sit luto. Quis enim suscipiendum Dominum arbitretur in dealbatis mortuorum sepulcris, quae videntur a foris speciosa, intrinsecus autem spurcitia et sanies universa replevit? Esto siquidem ut aliquando tanquam ipsa superficie delectatus, incipiat velut primum apponere pedem, ei qui hujusmodi est, primam aliquam visitationis suae gratiam indulgendo: nunquid non resiliet illico cum indignatione? nunquid non aufugiet clamitans: *Infixus sum in limo profundi, et non est substantia?* **(Psal. LXVIII, 3.)** Virtutis enim species, et non veritas, quasi qualitas est, non substantia. Neque vero ingressum ejus exterioris potest conversationis tenuis superficies sustinere; quoniam omnia penetrat, et in intimis cordibus ejus habitatio est. Quod si nequaquam spiritus disciplinae subditum manifeste peccatis corpus inhabitat, fictum utique non modo declinat, sed et effugit atque elongatur ab eo **(Sap. I, 5)**. An vero aliud est quam fictio exsecranda, si peccatum superficie tenus radas, **999** non intrinsecus eradices? Certus esto quoniam pullulabit uberius, et mundatam, sed vacantem domum cum nequioribus septem, qui ejectus fuerat, hospes [*alias,* hostis] malignus intrabit. Reversus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plus quam ante, et fiet filius gehennae multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in easdem denuo sordes inciderit, ut sus lota in volutabro luti.

6. Vis videre mundatam, ornatam et vacantem domum? Hominem intuere qui confessus est, et deseruit manifesta peccata praecedentia ad judicium, et nunc solas movet manus

ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus consuetudine quadam, plane quasi vitula Ephraim, docta diligere trituram. Exteriorum quae ad modicum valent, ne unum iota praeterit aut apicem unum; sed camelum glutit, dum culicem liquat. In corde enim servus est propriae voluntatis, cultor avaritiae, gloriae cupidus, ambitionis amator; aut haec omnia, aut singula quaeque intus vitia fovens: et mentitur iniquitas sibi, sed Deus non irridetur. Videas enim interdum sic palliatum hominem, ut seducat etiam semetipsum, penitus non attendens vermem, qui interiora depascitur. Manet enim superficies, et salva sibi omnia arbitratur. *Comederunt,* ait propheta, *alieni robur ejus, et ignoravit* **(Osee VII, 9)**. Dicit: *Quia dives sum, et nullius egeo: cum sit pauper, et miser, et miserabilis* **(Apoc. III, 17)**. Nam et inventa occasione ebullire saneim, quae latebat in ulcere, et excisam, non exstirpatam arborem in silvam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos. Non sola inveniatur in nobis exercitatio corporalis, ad modicum valens: sed inveniatur utilis ad omnia pietas, et exercitium spirituale.

7. *Mulier,* inquit, *Martha nomine, excepit illum in domum suam; et huic erat soror, nomine Maria.* Sorores sunt, et debent esse contubernales. Occupatur haec circa frequens ministerium, illa Dominicis est intenta sermonibus. Ad Martham spectat ornatus, sed impletio ad Mariam. Vacat enim Domino, ut non sit domus vacans. Sed mundationem cui possimus attribuere? Erit enim, si et hoc invenerimus, domus, in qua Salvator suscipitur, et munda, et ornata, et non vacans. Demus eam Lazaro, si et vobis ita videtur. Et ei siquidem

fraternitatis jure cum sororibus est domus ista communis. Dico autem Lazarum, quem quatriduanum, jam jamque fetentem a mortuis excitat vox virtutis, ut videatur satis congrue formam gerere poenitentis. Intret ergo domum Salvator, et frequenter visitet eam, quam poenitens Lazarus mundat, ornat Martha, et Maria replet internae dedita contemplationi.

8. Sed forte curiosius quisquam requirat, cur in praesenti evangelica lectione nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sane ne id quidem a proposita similitudine dissidere. Virginalem etenim domum intelligi volens Spiritus, siluit non incongrue poenitentiam, quae malum utique comitatur. Absit enim ut proprii quidquam inquinamenti domus haec aliquando habuisse dicatur, ut in ea proinde scopa Lazari quaereretur. Quod si originalem a parentibus maculam traxit; sed minus a Jeremia sanctificatam in utero, aut non magis a Joanne Spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana: nec enim festis laudibus nascens honoraretur, si non sancta nasceretur . Postremo cum omnimodis constet, ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam, quippe cum et nunc in baptismate sola hanc maculam lavet gratia, et sola eam raserit olim petra circumcisionis: si, ut omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentissimo corde etiam poenitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos, quorum necesse est ab operibus mortuis conscientias emundari: secedat inter vulneratos dormientes in sepulcris, ut in thalamo virginali inveniantur Martha et Maria tantum. Ipsa est enim **1000** quae Elisabeth gravidae et grandaevae quasi mensibus tribus humili deservivit

officio **(Luc. I, 56)**; ipsa quae verba, quae de Filio dicebantur, conservabat conferens in corde suo **(Luc. II, 19)**.

9. Neminem ergo moveat, quod suspiciens mulier Dominum, non Maria, sed Martha vocatur: quando in hac una et summa Maria et Marthae negotium, et Mariae non otiosum otium invenitur. Omnis quidem gloria filiae regis ab intus: nihilominus tamen in fimbriis aureis circumamicta est varietate. Non est de numero fatuarum virginum: prudens est virgo; lampadem habet, sed in vase oleum portat. An forte excidit vobis evangelica illa parabola, quae fatuas virgines prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? **(Matth. XXV, 1-13)**. Erat quidem domus earum munda, virgines enim erant: erat ornata, quia simul omnes, id est fatuae cum prudentibus, lampades ornaverunt; sed erat vacans, quia in vasis suis oleum non acceperunt. Hinc est, quod nec ab eis suscipi in domos suas, nec admittere eas dignatur sponsus coelestis ad nuptias. Non sic mulier illa fortis, quae serpentis caput contrivit. Habes enim post multa in laudibus ejus, quia non *exstinguetur in nocte lucerna ejus* **(Prov. XXXI, 18)**. In sugillationem hoc dicitur fatuarum, quae veniente media nocte sponso, conqueruntur sero, et dicunt: *Quia lampades nostrae exstinguuntur.* Processit igitur gloriosa Virgo, cujus lampas ardentissima ipsis quoque angelis lucis miraculo fuit, ut dicerent: *Quae est ista, quae progreditur sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol?* **(Cant. VI, 9.)** Clarius enim caeteris rutilabat,quam repleverat oleo gratiae prae participibus suis Christus Jesus, Filius ejus, Dominus noster.

SERMO III. *De Maria, Martha et Lazaro.* **(Luc. X, 38-42.)**

1. *Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam.* Quid est, fratres, quod e duabus sororibus altera tantum Dominum legitur excepisse, et ea ipsa quae videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teste ipso quem Martha suscepit. Sed prior natu Martha videtur, et salutis initium sibi magis actio, quam contemplatio noscitur vindicare. Laudat Christus Mariam, sed a Martha suscipitur. Amat Rachelem Jacob, sed Lia supponitur ignoranti. Si de fraude queritur, audiet non esse consuetudinis ut juniores prius tradantur ad nuptias **(Gen. XXIX, 23-26)**. Quod si luteam hanc cogites domum, facile erit nosse quemadmodum in ea Dominum Martha magis excipiat quam Maria. Quod enim ait Apostolus: *Glorificale et portate Deum in corpore vestro* **(I Cor. VI, 20)**, Marthae dicitur, non Mariae. Haec nimirum corporis utitur instrumento, cum illi potius sit impedimento. Denique *corpus,* inquit, *quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* **(Sap. IX, 15)**. Nunquid et operantem? Martha igitur in domum suam excipit Salvatorem in terris: Maria potius cogitat quemadmodum suscipiatur ab eo in domo non manu facta, aeterna in coelis. Forte tamen et ipsa Dominum suscepisse videtur, sed in spiritu: Dominus enim spiritus est.

2. *Huic,* inquit, haud dubium quin Marthae, *soror erat, nomine Maria: quae etiam sedens secus pedes Jesu, audiebat verbum illius.* Vides quod utraque suscepit Verbum, haec in carne, illa in voce. *Martha autem salagebat circa frequens*

ministerium. Quae stetit, et ait: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? Putas, in domo, in qua Christus suscipitur, vox murmurationis audietur? Felix domus, et beata semper congregatio est, ubi de Maria Martha conqueritur. Nam Mariae Martham aemulari prorsus indignum, prorsus illicitum est. Alioquin ubi legis Mariam causantem, Quia soror mea reliquit me solam vacare? Absit, absit ut qui Deo vacat, ad tumultuosam **1001** aspiret fratrum officialum vitam! Martha semper insufficiens sibi et minus idonea videatur, aliisque magis in operis quod administrat optet imponi. *Respondit autem ei Jesus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima.* Vide praerogativam Mariae, quem in omni causa habeat advocatum. Indignatur siquidem Pharisaeus **(Luc. VII, 39)**, conqueritur soror, etiam discipuli murmurant **(Matth. XXVI, 8)**: ubique Maria tacet, et pro ea loquitur Christus . *Optimam,* inquit, *partem elegit sibi Maria, quae non auferetur ab ea* in aeternum. Hoc unum illud quod necessarium est; haec una, quam Propheta tam sedulo requirebat: *Unam,* inquit, *petii a Domino, hanc requiram* **(Psal. XXVI, 4)**.

3. Quid tamen sibi vult, fratres, quod optimam partem Maria dicitur elegisse? Ubi jam erit, quod adversus eam proferre solemus, si quando forte administrantis Marthae turbationem, inaequalitatem dijudicare voluerit: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier?* **(Eccli. XLII, 14.)** Ubi erit et illud: *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus?* **(Joan. XII, 26.)** Et illud: *Qui major est vestrum, erit minister vester?* **(Matth. XX, 26.)** Postremo, quae consolatio est laboranti, quasi in ejus suggillationem, partem sororis attollere? Unum ergo arbitror e duobus, ut aut de electione

Maria laudetur, quod pars ipsa, quantum in nobis est, sit omnibus eligenda; aut certe ut neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet praecipitasse sententiam, sed ad obedientiam praeceptoris in utrumlibet sit parata. *Quis* enim *sicut David fidelis, ingrediens et egrediens, et pergens ad imperium regis?* **(I Reg. XXII, 14.)** Denique *paratum,* inquit, *cor meum, paratum cor meum* **(Psal. LVI, 8)**; non semel tantum, sed et secundo, et vacare tibi, et proximis ministrare. Haec plane pars optima, quae non auferetur: haec mens optima, quae non mutabitur quocunque vocaveris eam. *Bonum,* inquit, *acquirit gradum, qui bene ministraverit* **(I Tim. III, 13)**. Forte meliorem qui bene vacaverit Deo; optimum autem qui perfectus est in utroque. Unum adhuc dico, si tamen id de Martha liceat suspicari. Nonne enim quasi otiosam reputasse videtur, quam sibi dari petiit adjutricem? Sed carnalis est, et omnino non percipit quae sunt spiritus Dei, si quis forte vacantem animam sua de vacatione redarguit. Audiat igitur optimam esse hanc partem, quae maneat in aeternum. Nunquid enim non rudis quodammodo videtur anima, quae divinae contemplationis penitus expers, illam intraverit regionem, ubi hoc unum omnium opus, unum studium, eadem vita?

4. Sed consideremus, fratres, quemadmodum in hac domo nostra tria haec distribuerit ordinatio charitatis, Marthae administrationem, Mariae contemplationem, Lazari poenitentiam. Habet haec simul quaecunque perfecta est anima; magis tamen videntur ad singulos singula pertinere, ut alii vacent sanctae contemplationi, alii dediti sint fraternae administrationi, alii in amaritudine animae suae recogitent annos suos, tanquam vulnerati dormientes in

sepulcris. Sic plane, sic opus est, ut Maria pie et sublimiter sentiat de Deo suo, Martha benigne et misericorditer de proximo, Lazarus misere et humiliter de se ipso. Gradum suum quisque consideret. *Si inventi fuerint in civitate hac Noe, Daniel, Job; ipsi justitia sua liberabuntur, ait Dominus: sed filium aut filiam non liberabunt* **(Ezech. XIV, 14-16)**. Nemini nos blandimur: utinam nec vestrum quispiam se seducat! Quibus enim nulla credita est dispensatio, administratio nulla commissa, his omnino sedendum erit, aut secus pedes Jesu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra septa sepulcri. Quidni erga multa turbetur Martha, quae sollicita est pro multis? Tibi vero cui necessitas haec non incumbit, e duobus unum est necessarium: aut non turbari penitus, sed delectari magis in Domino; aut, si id necdum potes, turbari non erga plurima, sed, ut de se propheta loquitur, ad te ipsum **(Psal. XLI, 7)**.

5. Iterum dico, ne quis de ignorantia habeat excusationem: **1002** oportet te, frater, ad quem de fabricanda seu regenda inter undas diluvii Noe area nihil spectat, aut virum esse desideriorum, ut Daniel erat; aut cum beato Job virum dolorum, et scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidum te et nauseam provocantem evomat ex ore suo, qui te invenire cupit aut sui consideratione calidum et charitatis igne flagrantem; aut una ipsius cognitione frigidum, et aqua compunctionis ignita diaboli jacula restinguentem. Sed et ipsam quoque Martham admonitam esse necesse est, id maxime quaeri inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Erit autem fidelis, si neque quae sua sunt quaerat, sed quae Jesu Christi, ut sit intentio pura; nec suam faciat, sed Domini voluntatem, ut sit actio ordinata. Sunt enim quorum non

simplex est oculus, et recipiunt mercedem suam. Sunt qui feruntur propriis motibus animorum, et contaminata sunt universa quae offerunt, quippe cum voluntates eorum inveniantur in eis. Veni nunc mecum ad nuptiale carmen, et consideremus quemadmodum sponsus, ubi sponsam vocat, nec ullum omiserit ex his tribus, nec his addiderit quidquam. *Surge,* inquit, *propera, amica mea, formosa mea, columba mea, et veni* **(Cant. II, 10)**. An non amica est, quae Dominicis lucris intenta, fideliter ipsam quoque pro eo ponit animam suam? Quoties enim pro uno ex minimis ejus spirituale studium intermittit [*alias,* interponit], toties pro eo spiritualiter ponit animam suam. An non formosa, quae revelata facie gloriam Domini speculando, in eamdem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu? **(II Cor. III, 18.)** An non columba, quae plangit et gemit in foraminibus petrae, in cavernis maceriae **(Cant. II, 14)**, tanquam sepulta sub lapide?

6. *Mulier,* ait, *Martha nomine, excepit eum in domum suam.* Certum est hujus tenere locum fratres officiales, quos fraternae charitatis intuitus variis administrationibus deputavit. Utinam autem et ego ipse inter dispensatores fidelis merear inveniri! Quibus enim convenientius videtur aptandum quod Dominus ait: *Martha, Martha, sollicita es,* quam praelatis, si tamen digna in sollicitudine praesunt? Aut quis turbatur erga plurima, nisi cui et Mariae vacantis, et Lazari poenitentis, sed et ipsorum, quibus onera sua partitur, universa incumbit sollicitudo? Vide Martham sollicitam, vide Martham erga plurima turbatam. Apostolum loquor, qui praelatos sollicitudinis admonens, gerit ipse sollicitudinem omnium Ecclesiarum. *Quis infirmatur,* inquit, *et ego non*

infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? **(II Cor. XI, 29.)** Suscipiat igitur Martha Dominum in domum suam, cui nimirum credita est dispensatio domus. Mediatrix est, ut sibi pariter et subjectis salutem obtineat, suscipiat gratiam, sicut scriptum est: *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam* **(Psal. LXXI, 3)**. Suscipiant caeteri coadjutores ejus singuli pro qualitate ministerii sui; excipiant Christum, serviant Christo, ministrent ei in membris suis, ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in hospitibus et peregrinis.

7. Quibus ita sollicitis circa frequens ministerium, videat Maria quemadmodum vacet, et videat quoniam suavis est Dominus. Videat, inquam, quam devota mente, quam tranquillo sedeat animo secus pedes Jesu, providens eum semper in conspectu suo, et verba ex ore ejus excipiens, cujus et aspectus delectabilis, et eloquium dulce. Diffusa est enim gratia in labiis ejus, et est speciosus forma prae filiis hominum, imo etiam super omnem gloriam angelorum. Gaude et gratias age, Maria, quae partem optimam elegisti. Beati enim oculi qui vident quae tu vides, et aures quae merentur audire quod audis. Beata plane, quae venas susurrii divini percipis in silentio, in quo utique bonum est homini Dominum exspectare. Simplex esto, non tantum sine dolo et simulatione, sed et absque multiplicitate occupationum, ut tecum sit sermocinatio ejus, cujus et vox dulcis, et facies decora. Unum cave, ne abundare incipias in sensu tuo, et velis plus **1003** sapere quam oportet sapere: ne forte dum lucem sectaris, impingas in tenebras, illudente tibi daemonio meridiano, de quo non est hujus temporis disputare. Nam Lazarus quo devenit? ubi posuistis eum? Sorores alloquor, quae sepelierunt fratrem praedicatione et ministerio, exemplo

et oratione. Ubi ergo posuistis eum? Absconditus est fossa humo, sub lapide jacet, non facile invenitur. Propterea non erit incongruum quatriduano quartum reservare sermonem, ut juxta Salvatoris exemplum audientes: *Ecce quem amas, infirmatur* **(Joan. XI, 3)**, et nos maneamus hic die isto.

SERMO IV. *De quatriduo Lazari, et praeconio Virginis.*

1. Tempus loquendi est omni carni, cum assumitur incarnati Verbi mater in coelum; nec cessare debet a laudibus humana mortalitas, cum hominis sola natura supra immortales spiritus exaltatur in Virgine. Sed de ejus gloria nec silere devotio patitur, nec dignum aliquid sterilis concipere cogitatio, aut inerudita potest locutio parturire. Hinc est quod et ipsi coelestis curiae principes in consideratione tantae novitatis clamant non sine admiratione: *Quae est ista, quae ascendit de deserto deliciis affluens?* **(Cant. VIII, 5.)** Ac si manifestius dicant: Quanta est haec? aut unde ei ascendenti utique de deserto affluentia tanta deliciarum? Nec enim pares inveniuntur deliciae vel in nobis, quos in civitate Domini laetificat fluminis impetus, qui a vultu gloriae voluptatis torrente [*alias,* gloria] potamur. Quae est ista, quae de sub sole, ubi nihil est nisi labor et dolor, et afflictio spiritus, ascendit deliciis spiritualibus affluens? Quidni delicias dixerim, virginitatis decus cum munere fecunditatis, humilitatis insigne, distillantem charitatis favum, misericordiae viscera, plenitudinem gratiae, praerogativam gloriae singularis? Ascendens igitur de deserto regina mundi,

etiam angelis sanctis, ut canit Ecclesia, speciosa facta est et suavis in deliciis suis. Desinant tamen deserti hujus mirari delicias, quia Dominus dedit benignitatem, et terra nostra dedit fructum suum **(Psal. LXXXIV, 13)**. Quid mirantur de terra deserta Mariam ascendere deliciis affluentem? Mirentur potius pauperem Christum de coelestis regni plenitudine descendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur, Dei Filium paulo minus ab angelis minorari, quam Dei matrem super angelos exaltari. Illius siquidem exinanitio, facta est repletio nostra: illius miseriae, mundi deliciae sunt. Denique cum dives esset, propter nos pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur **(II Cor. VIII, 9)**. Sed et crucis ignominia, credentium facta est gloria.

2. Adhuc autem et ad monumentum properat vita nostra, ut quatriduanum reducat a monumento: et eum, de quo vobis hodie (si bene meminit charitas vestra) sermo debetur, Lazarum quaerit, ut quaeratur, et inveniatur a Lazaro. In hoc enim est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Age igitur, Domine, quaere quem amas, ut et amantem facias, et quaerentem. Quaere ubi posuerunt eum: jacet enim clausus, ligatus, oneratus. Jacet in ergastulo conscientiae, tenetur vinculis disciplinae, et tanquam lapide superposito premitur et opprimitur onere poenitentiae, maxime quod desit interim fortis ut mors dilectio, et charitas omnia sustinens; et in his omnibus jam fetet, Domine: quatriduanus est enim. Credo jam multorum ingenia praevolant, ut intelligant quem velim dicere Lazarum: eum sine dubio, qui nuper peccato mortuus fodit sibi parietem, ut videat abominationes multas **(Ezech. VIII, 8, 9)**, et malas pravi et inscrutabilis cordis sui, et juxta prophetam alium

ingressus est in petram, absconditus fossa humo a facie furoris Domini **(Isai. II, 10)**.

3. Sed quid est: *Domine, jam fetet; quatriduanus est enim?* Forte enim fetorem istum, et quatuor dies istos non continuo quivis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus nostris **1004** peccato morimur, et quodam modo sepelimur in conscientiis nostris. Secunda, ni fallor, agitur in labore certaminis. Solet nempe inter primordia conversionis acrius insurgere tentatio pravae consuetudinis, et vix exstingui possunt jacula ignita diaboli. Tertia nihilominus doloris esse videtur; dum recogitat quis annos suos in amaritudine animae suae, et nec tam laborat declinando futura, quam praeterita plangendo deplorat. Miraris quod hos dixerim dies? Sed tales sepulturae debentur, dies nebulae et caliginis, dies luctus et amaritudinis. Sequitur dies pudoris, non dissimilis tribus: quando jam horribili confusione operitur anima miseranda, dum nimis considerat quae et quanta deliquerit, et in oculis cordis tetras versat imagines peccatorum. Animus hujusmodi nihil dissimulat, sed dijudicat, sed aggravat, sed exaggerat universa: non sibi parcit durus judex in semetipsum. Utilis quidem exacerbatio, et digna miseratione crudelitas, facile sibi divinam concilians gratiam, dum pro eo mens aemulatur etiam contra se ipsam. Verumtamen, Lazare, veni foras, ne in tanto fetore diutius immoreris. Caro putida putredini proxima est; et qui confunditur vehementius et tabescit, prope est ut desperet. Propterea, Lazare, veni foras. Abyssus abyssum invocat: abyssus luminis et misericordiae, abyssum miseriae et tenebrarum. Major illius bonitas quam iniquitas tua: et ubi peccatum abundat, superabundare gratiam

facit. *Lazare,* inquit, *veni foras* **(Joan. XI, 39, 43)**. Ac si manifestius dicat: Quousque conscientiae tuae caligo te detinet? quandiu in cubili tuo gravi corde compungeris? Veni foras, procede, respira in lucem miserationum mearum. Hoc enim est quod in propheta legisti: *Infrenabo os tuum laude mea, ne pereas* **(Isai. XLVIII, 9)**. Evidentius quoque propheta alius de se ipso: *Ad me ipsum,* inquit, *anima mea turbata est; propterea oro memor tui* **(Psal. XLI, 7)**.

4. Jam vero quid sibi vult quod ait: *Tollite lapidem,* et post pauca, *solvite eum?* **(Joan. XI, 39, 44.)** Nunquid post visitationem gratiae consolantis cessabit agere poenitentiam, quoniam appropinquavit regnum coelorum; aut abjiciet disciplinam, si forte irascatur Dominus, et pereat de via justa? Absit hoc! Tollatur lapis, sed poenitentia maneat, non jam premens et onerans, sed vividam et robustam mentem roborans magis atque confirmans: nimirum cujus cibus sit, quem antea nesciebat, Domini facere voluntatem. Sic et disciplina non jam constringit liberum, secundum illud: *Justis non est lex posita* **(I Tim. I, 9)**; sed voluntarium regit, et dirigit in viam pacis. Super hac Lazari suscitatione manifestius psallit propheta: *Non derelinques animam meam in inferno;* quia, ut dixisse me memini secundo hujus festivitatis die, infernus quidam et carcer animae, rea conscientia est. *Nec dabis sanctum tuum* (non suum ipsius, sed tuum utique, quem ipse sanctificas) *videre corruptionem.* Corruptione siquidem proximus erat quatriduanus, qui coeperat jam fetere. Prope erat ut penitus dissolveretur, et veniens in profundum malorum contemneret impius; sed praeventus voce virtutis, et ab ea vivificatus gratias agit dicens: *Notas mihi fecisti vias vitae, adimplebis me laetitia cum vultu tuo* **(Psal. XV, 10, 11)**.

Ad ipsius siquidem contemplationem evocasti et eduxisti ab inferno animam meam: dum anxiaretur super me spiritus meus, intuens conscientiae propriae faciem nimis abominandam. *Clamavit,* inquit, *voce magna: Lazare, veni foras;* magna utique voce, non tam sono clamosa, quam pietate et virtute magnifica.

5. Sed quo devenimus? Nunquid non supra coelos Virginem prosequebamur euntem? Et ecce cum Lazaro descendimus in abyssum. A splendore virtutis ad fetorem quatriduani proclivis decurrit oratio. Cur hoc, nisi quia pondere proprio ferebamur; et trahebat nos materia, tanto uberior utique, quanto familiarior? Fateor imperitiam meam, pusillanimitatem propriam non abscondo. Non est equidem quod me magis delectet, sed nec quod terreat magis, quam de gloria Virginis matris habere sermonem. Ut enim sileam interim ineffabile privilegium meritorum, et praerogativam **1005** penitus singularem, tanto eam devotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt, ut dignum est, universi, ut licet de ea loqui gestiant omnes; tamen quidquid dicitur de indicibili, eo ipso quod dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus sapiat, quidquid de incomprehensibili gloria comprehendere potuerit mens humana? Ecce enim si in ea laudavero virginitatem, mihi multae virgines post eam videntur offerri. Si humilitatem praedicavero, invenientur forte vel pauci, qui, docente Filio ejus, mites facti sunt et humiles corde **(Matth. XI, 29)**. Si magnificare voluero misericordiae ejus multitudinem, sunt aliqui misericordiae viri, etiam et mulieres. Unum est, in quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis

honore. *Optimam,* inquit, *partem elegit sibi Maria* **(Luc. X, 42)**. Optimam plane, quia bona fecunditas conjugalis, melior autem castitas virginalis; prorsus autem optima est fecunditas virginea, seu fecunda virginitas. Mariae privilegium est, non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Singulare est, sed continuo etiam indicibile invenitur, ut nemo assequi possit, sic nec eloqui quidem. Quid si et illud adjicias, cujus mater? Quae jam poterit lingua, etiamsi angelica sit, dignis extollere laudibus Virginem matrem; matrem autem non cujuscunque, sed Dei? Duplex novitas, duplex praerogativa: duplex miraculum, sed digne prorsus aptissimeque conveniens. Neque enim filius alius virginem, nec Deum decuit partus alter.

6. Verumtamen non hoc tantum, si diligenter attendas, sed caeteras quoque virtutes singulares prorsus invenies in Maria, quae videbantur esse communes. Quae enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quae digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, et habitaculum Filii Dei? Si rerum pretia de raritate pensamus, quae prima in terris angelicam proposuit ducere vitam, super omnes est. *Quomodo,* inquit, *fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Immobile propositum virginitatis, quod nec angelo filium promittente aliquatenus titubavit. *Quomodo,* inquit, *fiet istud?* Neque enim eo modo, quo fieri solet in caeteris. Virum penitus non cognosco, nec filii desiderio, nec spe prolis.

7. Quanta vero et quam pretiosa humilitatis virtus cum tanta puritate, cum innocentia tanta, cum conscientia prorsus absque delicto, imo cum tanta gratiae plenitudine? Unde tibi humilitas, et tanta humilitas, o beata? Digna plane quam

respiceret Dominus, cujus decorem concupisceret rex, cujus odore suavissimo ab aeterno illo paterni sinus attraheretur accubitu. Vide enim quam manifeste sibi concinant Virginis nostrae canticum, et nuptiale carmen: nimirum cujus uterus, sponsi thalamus fuit. Audi Mariam in Evangelio: *Respexit,* inquit, *humilitatem ancillae suae* **(Luc. I, 34, 48)**. Audi eamdem in epithalamio: *Cum esset rex,* inquit, *in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum* **(Cant. I, 11)**. Nardus quippe herba humilis est, et pectus purgat: ut manifestum sit humilitatem nardi nomine designari, cujus odor et decor invenerit gratiam apud Deum.

8. Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui invocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem servuli tui caeteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur; sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur saepius, crebrius invocamus. Haec est enim quae totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetravit. Constat enim pro universo genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est: *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam* **(Luc. I, 30)**, utique quam quaerebas. Quis ergo misericordiae tuae, o benedicta, longitudinem et latitudinem, sublimitatem et profundum queat investigare? Nam longitudo ejus usque in diem novissimum invocantibus eam subvenit universis. Latitudo ejus replet orbem terrarum, ut tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic et **1006** sublimitas ejus civitatis supernae invenit restaurationem, et profundum ejus sedentibus in tenebris et in umbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim coelum repletum, infernus

evacuatus est, instauratae ruinae coelestis Jerusalem, exspectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima et piissima charitas et affectu compatiendi, et subveniendi abundat effectu, aeque locuples in utroque.

9. Ad hunc igitur fontem sitibunda properet anima nostra: ad hunc misericordiae cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Ecce jam quibus potuimus votis ascendentem te ad Filium deduximus, et prosecuti sumus saltem a longe, Virgo benedicta. Sit deinceps pietatis tuae ipsam, quam apud Deum gratiam invenisti, notam facere mundo; reis veniam, medelam aegris, pusillis corde robur, afflictis consolationem, periclitantibus adjutorium et liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solemnitatis et laetitiae dulcissimum Mariae nomen cum laude invocantibus servulis per te, regina clemens, gratiae suae munera largiatur Jesus Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASSUMPTIONIS B. V. MARIAE. SERMO *De duodecim praerogativis B. V. Mariae, ex verbis Apocalypsis* XII, 1: «*Signum magnum apparuit in coelo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim.*»

1. Vehementer quidem nobis, dilectissimi, vir unus et mulier una nocuere: sed, gratias Deo, per unum nihilominus virum, et mulierem unam omnia restaurantur; nec sine magno fenore gratiarum. Neque enim sicut delictum, ita et donum; sed excedit damni aestimationem beneficii magnitudo. Sic nimirum prudentissimus et clementissimus artifex, quod quassatum fuerat, non confregit, sed utilius omnino refecit, ut videlicet nobis novum formaret Adam ex veteri, et Evam transfunderet in Mariam. Et quidem sufficere poterat Christus; siquidem et nunc omnis sufficientia nostra ex eo est; sed nobis bonum non erat esse hominem solum. Congruum magis, ut adesset nostrae reparationi sexus uterque, quorum corruptioni neuter defuisset. Fidelis plane et praepotens mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, sed divinam in eo reverentur homines majestatem. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quod mutata sit substantia, sed affectio deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter et judicium **(Psal. C. 1)**; quia, etsi didicit ex his quae passus est compassionem, ut misericors fieret, habet tamen et judiciariam potestatem. Denique Deus noster ignis consumens est **(Deut. IV, 24; Hebr. XII, 29)**. Quidni vereatur peccator accedere, ne, quemadmodum fluit cera a facie ignis, sic pereat ipse a facie Dei?

2. Jam itaque nec ipsa mulier benedicta in mulieribus videbitur otiosa: invenietur equidem locus ejus in hac reconciliatione. Opus est enim mediatore ad mediatorem istum, nec alter nobis utilior quam Maria. Crudelis nimium mediatrix Eva, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit; sed fidelis Maria, quae salutis antidotum et viris, et mulieribus propinavit. Illa enim

ministra seductionis; haec, propitiationis: illa suggessit praevaricationem, haec ingessit redemptionem. Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerum in ea, nihil terribile: tota suavis est, omnibus offerens lac et lanam. Revolve diligentius evangelicae historiae seriem universam: et si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de caetero suspectam habeas, et accedere verearis. Quod si, ut vere sunt, plena magis omnia pietatis et gratiae, plena mansuetudinis et misericordiae, quae ad eam pertinent inveneris; age **1007** gratias ei qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione providit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus et insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit. Omnibus misericordiae sinum aperit, ut de plenitudine ejus accipiant universi, captivus redemptionem, aeger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, justus gratiam, angelus laetitiam, denique tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis humanae substantiam; ut non sit qui se abscondat a calore ejus.

3. Putasne, ipsa est sole amicta mulier? Esto siquidem, ut de praesenti Ecclesia id intelligendum propheticae visionis series ipsa demonstret; sed id plane non inconvenienter Mariae videtur attribuendum. Nimirum ea est, quae velut alterum solem induit sibi. Quemadmodum enim ille super bonos et malos indifferenter oritur, sic ipsa quoque praeterita non discutit merita; sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam praebet, omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu. Nam et defectus omnis sub ea: et quidquid fragilitatis seu corruptionis est,

excellentissima quadam sublimitate prae caeteris omnibus excedit et supergreditur creaturis, ut merito sub pedibus ejus luna esse dicatur. Alioquin nihil magnum dixisse videbimur, ut sit luna ista sub pedibus ejus, quam super omnes angelorum choros, super cherubin quoque et seraphin exaltatam nefas est dubitare. Solet autem luna non modo defectum corruptionis, sed et stultitiam mentis, nonnunquam vero et Ecclesiam hujus temporis designare; illam quidem propter mutabilitatem, hanc sane propter susceptum aliunde splendorem. Utraque vero, ut ita dixerim, luna sub Mariae pedibus congrue satis ponitur, alio tamen atque alio modo: siquidem *stultus ut luna mutatur; sapiens autem permanet ut sol* **(Eccli. XXVII, 12)**. In sole nimirum et fervor, et splendor stabilis; in luna solus splendor, atque is omnino mutabilis et incertus, qui nunquam in eodem statu permanet. Jure ergo Maria sole perhibetur amicta, quae profundissimam divinae sapientiae, ultra quam credi valeat, penetravit abyssum: ut quantum sine personali unione creaturae conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne prophetae labia purgantur **(Isa. VI, 7)**, illo igne seraphin accenduntur. Longe vero aliter Maria meruit, non velut summatim tangi, sed operiri magis undique, et circumfundi, et tanquam ipso igne concludi. Candidissimus sane, sed et calidissimus hujus mulieris amictus: cujus omnia tam excellenter irradiata noscuntur, ut nihil in ea, non dico tenebrosum, sed ne subobscurum saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non ferventissimum, liceat suspicari.

4. Insipientia vero omnis longe sub pedibus ejus est, ut penitus absit haec ab insipientium mulierum numero, et collegio virginum fatuarum. Imo vero et unicus ille stultus, -et totius

stultitiae princeps, qui vere mutatus ut luna, sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariae pedibus conculcatus et contritus, miseram patitur servitutem. Nimirum ipsa est quondam a Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cujus plane calcaneo in multis versutiis insidiatus est **(Gen. III, 15)**, sed sine causa. Sola enim contrivit universam haereticam pravitatem. Alius non de substantia carnis suae Christum edidisse dogmatizabat; alius parvulum non peperisse, sed reperisse sibilabat; alius, vel post partum, viro cognitam blasphemabat; alius Dei Matrem audire non sustinens, magnum illud nomen Theotocos impiissime suggillabat. Sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, et beatam eam dicunt omnes generationes. Denique et continuo per Herodem draco insidiatus est parienti, ut nascentem excipiens filium devoraret, quod inimicitiae essent inter semen mulieris et draconis.

5. Jam si Ecclesia lunae magis intelligenda videtur vocabulo, quod videlicet non ex se splendeat, sed ab **1008** eo qui dicit: *Sine me nihil potestis facere* **(Joan. XV, 5)**; habes mediatricem, quam tibi paulo ante commendavimus, evidenter expressam. *Mulier,* inquit, *amicta sole, et luna sub pedibus ejus.* Amplectamur Mariae vestigia, fratres mei, et devotissima supplicatione beatis illius pedibus provolvamur. Teneamus eam, nec dimittamus donec benedixerit nobis: potens est enim. Nempe vellus est medium inter rorem et aream, mulier inter solem et lunam, Maria inter Christum et Ecclesiam constituta. Sed forte miraris non tam vellus opertum rore, quam amictam sole mulierem. Magna siquidem familiaritas, sed mira omnino vicinitas solis et mulieris.

Quomodo enim in tam vehementi fervore tam fragilis natura subsistit? Merito quidem admiraris, Moyses sancte, et curiosius desideras intueri. Verumtamen solve calceamenta de pedibus tuis, et involucra pone carnalium cogitationum, si accedere concupiscis. *Vado,* inquit, *et videbo visionem hanc magnam* **(Exod. III, 3)**. Magna plane visio, rubus ardens sine combustione; magnum signum, mulier illaesa manens amicta sole. Non est rubi natura, opertum undique flammis, manere nihilominus incombustum; non mulieris potentia, ut sustineat solis amictum. Non est virtutis humanae, sed nec angelicae quidem: sublimior quaedam necessaria est. *Spiritus sanctus,* inquit, *superveniet in te.* Et tanquam responderet illa: Quoniam spiritus est Deus, et Deus noster ignis consumens est: *Virtus,* ait, non mea, non tua, sed *Altissimi obumbrabit tibi* **(Luc. I, 35)**. Nihil itaque mirum si sub tali obumbraculo talis sustineatur amictus.

6. *Mulier,* inquit, *amicta sole.* Plane amicta lumine tanquam vestimento. Non percipit forte carnalis: nimirum spirituale est, stultitia illi videtur. Non sic videbatur Apostolo, qui dicebat: *Induimini Dominum Jesum Christum* **(Rom. XIII, 14)**. Quam familiaris ei facta es, Domina! quam proxima, imo quam intima fieri meruisti, quantam invenisti gratiam apud eum! In te manet, et tu in eo; et vestis eum, et vestiris ab eo. Vestis eum substantia carnis, et vestit ille te gloria suae majestatis. Vestis solem nube, et sole ipsa vestiris. Novum enim fecit Dominus super terram, ut mulier circumdaret virum **(Jerem. XXXI, 22)**, nec alium quam Christum, de quo dicitur: *Ecce vir, Oriens nomen ejus* **(Zach. VI, 12)**. Novum quoque fecit in coelo, ut mulier sole appareret amicta. Denique et coronavit eum, et vicissim ab eo meruit coronari.

Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua **(Cant. III, 11)**. Verum hoc alias. Interim sane ingredimini magis, et videte reginam in diademate, quo coronavit eam filius suus.

7. *In capite ejus,* inquit, *corona stellarum duodecim.* Dignum plane stellis coronari caput, quod et ipsis longe clarius micans, ornet eas potius quam ornetur ab eis. Quidni coronent sidera quam sol vestit? Sicut dies verni, ait, circumdabant eam flores rosarum, et lilia convallium **(Eccli. L, 8)**. Nimirum laeva sponsi sub capite ejus et jam dextera illius amplexatur eam **(Cant. II, 6)**. Quis illas aestimet gemmas? quis stellas nominet, quibus Mariae regium diadema compactum est? Supra hominem est coronae hujus rationem exponere, indicare compositionem. Nos tamen pro modulo nostrae exiguitatis, abstinentes a periculoso scrutinio secretorum, non incongrue forsitan duodecim stellas istas, duodecim praerogativas gratiarum intelligere videamur [*alias,* valeamus], quibus Maria singulariter adornatur. Siquidem invenire est in Maria praerogativas coeli, praerogativas carnis, praerogativas cordis: et si fuerit ternarius iste per quaternarium multiplicatus, habemus forte stellas duodecim, quibus reginae nostrae diadema praefulgeat universis. Mihi sane singularis rutilat fulgor; primo quidem, in Mariae generatione; secundo, in angelica salutatione; tertio, in Spiritus superventione; quarto, in Filii Dei inenarrabili conceptione. Sic et in his quoque sidereum plane irradiat decus, quod virginitatis primiceria, quod sine corruptione fecunda, quod sine gravamine gravida, quod sine **1009** dolore puerpera. Nihilominus etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, devotio humilitatis,

magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Vestrae quidem sedulitatis erit singula quaeque diligentius intueri. Nos interim satis fecisse videbimur, si breviter ea potuerimus demonstrare.

8. Quid ergo sidereum micat in generatione Mariae? Plane quod ex regibus orta, quod ex semine Abrahae, quod generosa ex stirpe David. Si id parum videtur, adde quod generationi illi ob singulare privilegium sanctitatis divinitus noscitur esse concessa; quod longe ante eisdem patribus coelitus repromissa; quod mysticis praefigurata miraculis; quod oraculis praenuntiata propheticis. Hanc enim sacerdotalis virga, dum sine radice floruit **(Num. XVII, 8)**; hanc Gedeonis vellus, dum in medio siccae areae maduit **(Judic. VI, 37, 38)**; hanc in Ezechielis visione orientalis porta, quae nulli unquam patuit **(Ezech. XLIV, 1, 2)**, praesignabat. Hanc denique prae caeteris Isaias nunc virgam de radice Jesse orituram promittebat **(Isa. XI, 1)**; nunc evidentius virginem parituram. Merito signum hoc magnum in coelo apparuisse scribitur, quod tanto ante de coelo noscitur fuisse promissum. Dominus ait: *Ipse dabit vobis signum. Ecce virgo concipiet* **(Isa. VII, 14)**. Magnum profecto signum dedit, quia et magnus ipse qui dedit. Hujus ergo praerogativae fulgor quorum non vehementer reverberat aciem oculorum? Jam in eo quod tam reverenter atque officiosissime ab archangelo salutata est, ut jam tunc in regali solio supra omnes coelestium ordines legionum exaltatam cernere videretur, et paulo minus adoraturus feminam, qui solebat ab hominibus hactenus aequanimiter adorari; excellentissimum nobis Virginis nostrae meritum, et singularis gratia commendatur.

9. Nihilominus fulget etiam novus ille conceptionis modus, ut non in iniquitate, quemadmodum caeterae omnes, sed superveniente Spiritu sancto, sola, et de sola sanctificatione Maria conciperet. Nam quod verum Deum et Dei Filium genuit, ut idem ipse Dei atque hominis filius, unus omnino Deus et homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis: nec facile dixerim, quod vel angelicus oculus ad hujus fulgoris vehementiam non caliget. De caetero sane et virginitatem carnis et propositum virginitatis, maxime et ipsius quoque propositi novitas evidenter illustrat: quod videlicet in libertate spiritus legis Mosaicae decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul et spiritus sanctimoniam vovit. Probat enim propositi inviolabile fundamentum, quod tam constanter promittenti filium angelo respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* **(Luc. I, 34.)** Forte enim propterea primo turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio, quod benedictam sese audisset in mulieribus, quae nimirum benedici in virginibus semper optabat. Et extunc quidem cogitabat qualis esset ista salutatio [*alias,* benedictio], quod jam videretur esse suspecta. Ubi vero in promissione filii manifestum virginitatis periculum videbatur, non potuit ultra dissimulare quin diceret: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Merito proinde et illam meruit benedictionem, et hanc non amisit; ut longe gloriosior fiat et virginitas ex fecunditate, et ex virginitate fecunditas, ac mutuis sese radiis illustrare haec duo sidera videantur. Magnum enim est virginem esse; sed virginem matrem esse, longe amplius per omnem modum. Jure etiam illud molestissimum taedium, quo reliquae omnes gravidae mulieres laborare noscuntur, sola non sensit, quae sola sine libidinosa voluptate concepit. Unde et in ipso suae

conceptionis initio, quando potissimum caeterae mulieres miserabilius affliguntur, Maria tota alacritate montana conscendit, ut Elisabeth ministraret. Sed et ascendit Bethlehem, imminente jam partu, portans pretiosissimum illud depositum, portans onus leve, portans a quo portabatur. Sic et in partu quam lucidum est quod nova exsultatione novam edidit prolem, sola inter mulieres a communi maledicto et dolore parturientium **1010** aliena. Si rerum pretia de raritate pensamus, nihil his potest rarius inveniri. Siquidem in omnibus istis nec primam similem visa est, nec habere sequentem. E quibus nos, si ea fideliter intuemur, sine dubio admirationem concipimus, sed venerationem, sed devotionem, sed consolationem.

10. Caeterum quae restant adhuc, et imitationem requirunt. Non est nobis ante ortum tam multifarie multisque modis promitti divinitus, coelitus praenuntiari: sed nec ab archangelo Gabriele tam novae salutationis obsequiis honorari. Minus autem caetera duo communicat nobis: plane secretum suum sibi. Sola enim est, de qua dicitur: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est* **(Matth. I, 20)**: sola cui dicitur: *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei* **(Luc. I, 35)**. Offerantur regi virgines, sed post eam: nam primatum sola vindicat sibi. Multo magis autem sola sine corruptione concepit, sine gravamine tulit, sine dolore filium parturivit. Itaque nihil horum a nobis exigitur; sed exigitur plane nonnihil. Nunquid enim, si defuerit nobis etiam mansuetudo pudoris, si humilitas cordis, si magnanimitas fidei, si compassio mentis, negligentiam nostram munerum singularitas excusabit? Gratissima sane gemma in diademate, micans in capite stella, rubor in facie hominis verecundi. An

vero quis putat, quod hac caruerit gratia, quae gratia plena fuit? Pudibunda fuit Maria: ex Evangelio id probamus. Ubi enim aliquando loquax, ubi praesumptuosa fuisse videtur? Foris stabat quaerens loqui filio **(Matth. XII, 46)**, nec materna auctoritate aut sermonem interrupit, aut habitationem irrupit, in qua Filius loquebatur. In omni denique textu quatuor Evangeliorum, si bene meminimus, nonnisi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad angelum, sed cum jam semel atque iterum allocutus eam fuisset: secundo, ad Elisabeth, quando vox salutationis ejus Joannem exsultare fecit in utero, et ea magnificante Mariam, ipsa magis Dominum magnificare curavit **(Luc. I, 34-55)**: tertio, ad Filium, cum jam esset annorum duodecim, quod ipsa et pater ejus dolentes quaesissent eum **(Luc. II, 48)**: quarto, in nuptiis ad Filium et ministros **(Joan. II, 3, 5)**. Et is quidem sermo certissimus index ingenitae mansuetudinis, et virginalis verecundiae fuit. Aliorum quippe verecundiam suam reputans, sustinere non potuit, non potuit vini dissimulare defectum. Ubi sane increpata est a Filio, tanquam mitis et humilis corde, nec illi respondit, nec tamen desperavit, ministros admonens facere quod diceret eis.

11. Nunquid non ab initio venisse pastores, et primam omnium Mariam invenisse leguntur? *Invenerunt,* ait evangelista, *Mariam et Joseph, et infantem positum in praesepio* **(Luc. II, 16)**. Sic et magi quoque, si recolis, non sine Maria matre ejus puerum invenerunt **(Matth. II, 11)**, et inducens in templum Domini templi Dominum, multa quidem a Simeone audivit tam de eo, quam de se ipsa **(Luc. II, 34, 35)**, ad loquendum tarda, velox ad audiendum. Et quidem *Maria conservabat omnia verba haec, conferens in*

corde suo **(Luc. 19, 51)**: sed in his omnibus neque de ipso incarnationis Dominicae sacramento quodcunque verbum fecisse reperies. Vae nobis, qui spiritum habemus in naribus! Vae qui totum proferimus spiritum, qui, juxta illud comici, pleni rimamarum effluimus undique **(Terent. in Eunucho, I, II, 25)**. Toties denique Maria filium audivit, non modo turbis loquentem in parabolis, sed et discipulis seorsum regni Dei mysteria revelantem, vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit exspirantem, vidit resurgentem, vidit et ascendentem: sed in his omnibus quoties verecundissimae virginis, quoties pudicissimae turturis vox memoratur audita? Denique legis in Actibus apostolorum, quod redeuntes a monte Oliveti unanimiter perseverabant in oratione. Qui? si forte Maria adfuit, nominetur prima, quae supra omnes est, tam Filii praerogativa, quam suae privilegio sanctitatis. *Petrus et Andreas,* ait, *Jacobus et Joannes,* et caeteri qui sequuntur. *Hi omnes perseverabant unanimiter cum mulieribus, et Maria matre Jesu.* Itane et mulierum sese ultimam exhibebat, ut novissima omnium **1011** poneretur? Vere carnales adhuc discipuli, quibus necdum Spiritus erat datus, quia Jesus necdum fuerat glorificatus **(Joan. VII, 39)**, quando facta est inter illos contentio de primatu **(Luc. XXII, 24)**; cum Maria, quanto major erat, humiliaret se non modo in omnibus, sed et prae omnibus. Merito facta est novissima prima, quae, cum prima esset omnium, sese novissimam faciebat. Merito facta est omnium domina, quae se omnium exhibebat ancillam. Merito denique super angelos exaltata est, quae et infra viduas et poenitentes, infra eam de qua ejecta fuerant septem daemonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat. Obsecro vos, filioli, aemulamini hanc virtutem, si Mariam diligitis; si contenditis ei placere, aemulamini

modestiam ejus. Nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum Christiano, maximeque monachum nihil adeo decet.

12. Et quidem manifesta satis in Virgine ex hac ipsa mansuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneae sunt humilitas et mansuetudo, in eo confoederatae germanius, qui dicebat: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI, 29)**. Sicut enim mater praesumptionis elatio, sic mansuetudo vera nonnisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tamen Mariae taciturnitate commendatur humilitas, sed evidentius resonat in sermone. Audierat: *Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei:* et nihil aliud quam ancillam ejus se esse respondit. Inde ventum est ad Elisabeth, et continuo Virginis gloria singularis eidem per Spiritum revelatur. Denique et mirahatur personam venientis, dicens: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Commendabat et vocem salutantis, adjiciens, *Ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo:* et beatificabat fidem credentis: *Beata,* inquiens, *quae credidisti, quoniam perficientur in te quae aicta sunt tibi a Domino.* Magna quidem praeconia: sed et devota humilitas nihil sibi passa retinere, in eum magis universa refudit, cujus in se beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas matrem Domini: sed *magnicat anima mea Dominum.* In voce mea filium perhibes exsultasse in gaudio: sed *exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo;* et ipse quoque, tanquam amicus sponsi, gaudio gaudet ad vocem sponsi. Beatam esse dicis quae credidisset; sed credulitatis et beatitudinis causa respectus est supernae pietatis, ut ex hoc magis *beatam me* dicant *omnes*

generationes **(Luc. I, 35-48)**, quia ancillam humilem et exiguam respexit Deus.

13. Verumtamen nunquid putamus, fratres, Elisabeth sanctam in eo, quod per Spiritum utique loquebatur, errasse. Absit! Beata plane quam respexit Deus, et beata quae credidit. Hic enim magnus divinae respectionis exstitit fructus. Ineffabili siquidem artificio Spiritus supervenientis tantae humilitati magnanimitas tanta in secretario virginei cordis accessit, ut, quemadmodum de integritate et fecunditate praediximus, hae quoque nihilominus fiant stellae ex respectu mutuo clariores, quod videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: sed cum in sua aestimatione tam humilis esset, nihilominus et in promissionis credulitate magnanimis, ut quae nihil aliud quam exiguam sese reputabat ancillam, ad incomprehensibile hoc mysterium, ad admirabile commercium, ad inscrutabile sacramentum nullatenus se dubitaret electam, et veram Dei et hominis genitricem crederet mox futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum gratiae praerogativa divinae, ut eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes; magis autem cooperentur sibi, ut non solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maxime provehatur humilitas: ut inveniantur eo amplius timorati, et largitori munerum non ingrati; ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla subrepat: sed quo minus de sua quisque vel in minimis praesumere consuevit, eo amplius **1012** etiam in magnis quibusque de divina virtute confidat.

14. Martyrium sane Virginis (quam nimirum inter stellas diadematis ejus, si meministis, duodecimam nominavimus) tam in Simeonis prophetia, quam in ipsa Dominicae passionis

historia commendatur. *Positus est hic,* ait sanctus senex de parvulo Jesu, *in signum cui contradicetur: et tuam ipsius animam,* ad Mariam autem dicebat, *pertransibit gladius* **(Luc. II, 34, 35)**. Vere tuam, o beata mater, animam gladius pertransivit. Alioquin nonnisi eam pertransiens, carnem Filii tui penetraret. Et quidem posteaquam emisit spiritum tuus ille Jesus (omnium quidem, sed specialiter tuus), ipsius plane non attigit animam crudelis lancea, quae ipsius (nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aperuit latus, sed tuam utique animam pertransivit. Ipsius nimirum anima jam ibi non erat; sed tua plane inde nequibat avelli. Tuam ergo pertransivit animam vis doloris, ut plus quam martyrem non immerito praedicemus, in qua nimirum corporeae sensum passionis excesserit compassionis effectus.

15. An non tibi plus quam gladius fuit sermo ille, revera pertransiens animam, et pertingens usque ad divisionem animae et spiritus: *Mulier, ecce filius tuus?* **(Joan. XIX, 26.)** O commutationem! Joannes tibi pro Jesu traditur, servus pro Domino, discipulus pro magistro; filius Zebedaei pro Filio Dei, homo purus pro Deo vero! Quomodo non tuam affectuosissimam animam pertransiret haec auditio, quando et nostra, licet saxea, licet ferrea pectora sola recordatio scindit? Non miremini, fratres, quod Maria martyr in anima fuisse dicatur. Miretur, qui non meminerit se audisse Paulum inter maxima gentium crimina memorantem, quod sine affectione fuissent **(Rom. I, 31)**. Longe id fuit a Mariae visceribus, longe id sit etiam a servulis ejus. Sed forte quis dicat: Nunquid non eum praescierat moriturum? Et indubitanter. Nunquid non sperabat continuo resurrecturum? Et fidenter. Super haec doluit crucifixum? Et vehementer. Alioquin quisnam tu,

frater, aut unde tibi haec sapientia, ut mireris plus Mariam compatientem, quam Mariae filium patientem? Ille etiam mori corpore potuit, ista commori corde non potuit? Fecit illud charitas, qua majorem nemo habuit; fecit et hoc charitas, cui post illam similis altera non fuit. Jam te, mater misericordiae, per ipsum sincerissimae tuae mentis affectum, tuis jacens provoluta pedibus luna , mediatricem sibi apud solem justitiae constitutam devotis supplicationibus interpellat: ut in lumine tuo videat lumen, et solis gratiam tuo mereatur obtentu, quam vere amavit prae omnibus, et ornavit, stola gloriae induens, et coronam pulchritudinis ponens in capite tuo. Plena es gratiarum, plena rore coelesti, innixa super dilectum, deliciis affluens. Ciba hodie pauperes tuos, Domina; ipsi quoque catelli de micis edant, nec puero Abrahae tantum, sed et camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua **(Gen. XXIV, 15-20)**: quia tu vere puella es praeelecta et praeparata Altissimi Filio, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

IN NATIVITATE B. V. MARIAE SERMO. *De aquaeductu.*

1. Fecundae Virginis amplectitur coelum praesentiam, terra memoriam veneratur. Sic nimirum totius boni illic exhibitio, hic recordatio invenitur; ibi satietas, hic tenuis quaedam libatio primitiarum; ibi res, et hic nomen. *Domine,* inquit, *nomen tuum in aeternum, et memoriale tuum in generatione et generationem* **(Psal. CI,**

13). Generatio et generatio, non angelorum profecto, sed hominum est. Vis scire quia nomen et memoriale ejus in nobis est, praesentia in excelso? *Sic orabitis,* inquit: *Pater noster qui es in coelis,* **1013** *sanctificetur nomen tuum* **(Matth. VI, 9)**. Fidelis oratio, cujus ipsa primordia et divinae adoptionis, et terrenae peregrinationis admoneant: ut hoc scientes, quod quandiu non sumus in coelo, peregrinamur a Domino, gemamus intra nosmetipsos, adoptionem filiorum exspectantes, praesentiam utique Patris. Signanter proinde et de Christo propheta loquitur, dicens: *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus: in umbra ejus vivemus inter gentes* **(Thren. IV, 20)**. Nam inter coelestes quidem beatitudines non in umbra vivitur, sed potius in splendore. *In splendoribus sanctorum,* inquit, *ex utero ante luciferum genui te* **(Psal. CIX, 3)**. Verum id quidem Pater.

2. At mater sane eumdem ipsum in splendore non genuit, sed in umbra, nonnisi ea tamen, qua obumbravit Altissimus. Merito proinde canit Ecclesia, non illa quidem Ecclesia sanctorum, quae in excelsis et in splendore est, sed quae interim peregrinatur in terris: *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* **(Cant. II, 3)**. Lucem quippe meridianam, ubi pascit sponsus, sibi petierat indicari: sed repressa est, et pro plenitudine luminis umbram, pro satietate interim gustum recepit. Denique non ait: Sub umbra ejus quam desideraveram; sed: *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi.* Neque enim ipsius expetierat umbram, sed ipsum profecto meridiem, lumen plenum de lumine pleno. *Et fructus ejus,* ait, *dulcis gutturi meo:* ac si dicat, gustui meo. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam? Quousque manet illa

sententia: *Gustate et videte quoniam suavis est Dominus?* **(Psal. XXXIII, 9.)** Et quidem suavis gustui, et dulcis gutturi, ut merito etiam super hoc sponsa proruperit in vocem gratiarum actionis et laudis.

3. Sed quando dicetur: *Comedite, amici, et bibite; et inebriamini, charissimi?* **(Cant. V, 1.)** *Justi epulentur,* ait Propheta, sed *in conspectu Dei* **(Psal. LXVII, 4)**, utique non in umbra. Et de se ipso: *Satiabor,* ait, *cum apparuerit gloria tua* **(Psal. XVI, 15)**. Sed et Dominus ad apostolos ait: *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis; et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam* **(Luc. XXII, 28 30)**. Sed ubi? *In regno meo,* inquit. Beatus plane qui manducabit panem in regno Dei. Sanctificetur itaque nomen tuum, per quod utcunque interim in nobis es, Domine, per fidem in cordibus habitans, quoniam nomen tuum jam invocatum est super nos. Adveniat regnum tuum. Veniat utique quod perfectum est, et evacuetur quod est ex parte. *Habetis,* ait Apostolus, *fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam* **(Rom. VI, 22)**. Vita aeterna, fons indeficiens, qui universam irrigat superficiem paradisi. Nec modo irrigat, sed inebriat, fons hortorum, puteus aquarum viventium, quae fluunt impetu de Libano: et fluminis impetus laetificat civitatem Dei. Quis vero fons vitae, nisi Christus Dominus? *Cum Christus,* inquit, *apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria* **(Coloss. III, 4)**. Sane ipsa sese plenitudo exinanivit, ut fieret nobis justitia, et sanctificatio, et remissio; necdum apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Derivatus est fons usque ad nos, in plateis derivatae sunt aquae, licet non bibat alienus ex eis **(Prov. V, 16, 17)**.

Descendit per aquaeductum vena illa coelestis, non tamen fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratiae arentibus cordibus nostris infundens, aliis quidem plus, aliis minus. Plenus equidem aquaeductus, ut accipiant caeteri de plenitudine, sed non plenitudinem ipsam.

4. Advertistis jam, ni fallor, quem velim dicere aquaeductum, qui plenitudinem fontis ipsius de corde Patris excipiens, nobis edidit illum, si non prout est, saltem prout capere poteramus. Nostis enim cui dictum sit: *Ave, gratia plena.* An vero inveniri potuisse miramur, unde talis ac tantus fieret aquaeductus, cujus nimirum summitas, instar profecto scalae illius quam vidit patriarcha Jacob, coelos tangeret **(Gen. XXVIII, 12)**, imo et transcenderet coelos, et vividissimum istum aquarum, quae super coelos sunt, posset attingere fontem? Mirabatur et Salomon, et velut desperanti similis aiebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* **(Prov. XXXI, 10.)** Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiae defuerunt, **1014** quod necdum intercederet is, de quo loquimur, tam desiderabilis aquaeductus. Nec mirabere diutius exspectatum, si recordaris, quot annis Noe, vir justus, in arcae fabrica laborarit, in qua paucae, id est octo animae, salvae factae sunt, idque satis ad modicum tempus.

5. Sed quomodo noster hic aquaeductus fontem illum attigit tam sublimem? Quomodo putas, nisi vehementia desiderii, nisi fervore devotionis, nisi puritate orationis? sicut scriptum est: *Oratio justi penetrat coelos* **(Eccli. XXXV, 21)**. Et quis justus, si non Maria justa, de qua sol justitiae ortus est nobis? Quomodo ergo illa inaccessam attigit majestatem, nisi pulsando, petendo, quaerendo? Denique et quod quaerebat invenit, cui dictum est: *Invenisti gratiam apud Deum* **(Luc. I,**

30). Quid? plena est gratia, et gratiam adhuc invenit? Digna prorsus invenire quod quaerit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono; sed, quemadmodum scriptum est: *Qui bibit me, adhuc sitiet* **(Eccli. XXIV, 29)**; petit supereffluentiam ad salutem universitatis. *Spiritus sanctus,* ait, *superveniet in te* **(Luc. I, 35)**, et pretiosum illud balsamum tanta tibi copia, tantaque plenitudine influet, ut copiosissime effluat. circumquaque. Ita est: jam sentimus, jam exhilarantur facies nostrae in oleo. Jam clamamus: *Oleum effusum nomen tuum,* et memoriale tuum in generatione et generationem. Verum id quidem non in vanum: et si oleum effunditur, sed non perit. Propterea siquidem et adolescentulae, parvulae scilicet animae, sponsum diligunt **(Cant. I, 2)**, idque non parum; et unguentum descendens de capite, non modo barba, sed et ipsa vestimenti ora suscepit.

6. Intuere, o homo, consilium Dei, agnosce consilium sapientiae, consilium pietatis. Coelesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit **(Jud. VI, 37-40)**: redempturus humanum genus, pretium universum contulit in Mariam. Utquid hoc? Forte ut excusaretur Eva per filiam, et querela viri adversus feminam deinceps sopiretur. Ne dixeris ultra, o Adam: *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vetito* **(Gen. III, 12)**; dic potius: Mulier quam dedisti mihi, me cibavit fructu benedicto. Piissimum sane consilium; sed latet forsitan aliud, nec totum hoc est. Verum id quidem, sed parum est, ni fallor, desideriis vestris. Dulcedo lactis est; elicietur forte, si fortius premimus, et pinguedo butyri. Altius ergo intueamini, quanto devotionis affectu a nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: ut

proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiae, si quid salutis, ab ea noverimus redundare, quae ascendit deliciis affluens. Hortus plane deliciarum, quem non modo afflaverit veniens, sed et perflaverit superveniens auster ille divinus, ut undique fluant et effluant aromata ejus, charismata scilicet gratiarum. Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mundum: ubi dies? Tolle Mariam, hanc maris stellam, maris utique magni et spatiosi: quid nisi caligo involvens, et umbra mortis, ac densissimae tenebrae relinquuntur?

7. Totis ergo medullis cordium, totis praecordiorum affectibus, et votis omnibus Mariam hanc veneremur; quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam. Haec, inquam, voluntas ejus est, sed pro nobis. In omnibus siquidem et per omnia providens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad Patrem verebaris accedere, solo auditu territus, ad folia fugiebas; Jesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem Patrem Filius talis obtineat? Exaudietur utique pro reverentia sua: Pater enim diligit Filium. An vero trepidas et ad ipsum? Frater tuus est et caro tua, tentatus per omnia absque peccato, ut misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan et in ipso majestatem vereare divinam, quod licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Advocatum habere vis et ad ipsum? Ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modo pura ab omni contaminatione, sed et pura singularitate naturae. Nec dubius dixerim, **1015** exaudietur et ipsa pro reverentia sua. Exaudiet utique Matrem Filius, et exaudiet Filium Pater. Filioli, haec peccatorum scala, haec mea maxima fiducia est, haec tota ratio spei meae. Quid enim?

potestne Filius aut repellere, aut sustinere repulsam; non audire, aut non audiri Filius potest? Neutrum plane. *Invenisti,* ait angelus, *gratiam apud Deum.* Feliciter. Semper haec inveniet gratiam, et sola est gratia qua egemus. Prudens Virgo non sapientiam, sicut Salomon, non divitias, non honores, non potentiam, sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia, qua salvamur.

8. Quid nos alia concupiscimus, fratres? Quaeramus gratiam, et per Mariam quaeramus; quia quod quaerit, invenit, et frustrari non potest. Quaeramus gratiam, sed gratiam apud Deum: nam apud homines gratia fallax. Quaerant alii meritum, nos invenire gratiam studeamus. Quid enim? num gratiae est quod hic sumus? Profecto misericordiae Domini est, quod non sumus consumpti nos. Qui nos? Nos parjuri, nos adulteri, nos homicidae, nos raptores, purgamenta utique mundi hujus. Consulite conscientias vestras, fratres, et videte, quia ubi abundavit delictum, superabundat et gratia. Maria non praetendit meritum, sed gratiam quaerit. Denique usque adeo fidit gratiae, et non altum sapit, ut salutationem angelicam vereatur. *Maria,* inquit, *cogitabat qualis esset ista salutatio* **(Luc. I, 29)**. Nimirum sese salutatione angelica reputabat indignam. Et forsitan talia meditabatur: Unde hoc mihi, ut veniat angelus Domini mei ad me? Ne timeas, Maria, ne mireris angelum venientem: et major angelo venit. Ne mireris angelum Domini: et Dominus angeli tecum. Postremo, quidni videas angelum, cum jam angelice vivas? quidni visitet angelus vitae sociam? quidni salutet civem sanctorum, et domesticam Dei? Angelica plane vita virginitas: et qui non nubent, neque nubentur, erunt sicut angeli Dei.

9. Videsne quod et hoc nihilominus modo aquaeductus noster ascendit ad fontem; nec sola jam oratione coelos penetrat, sed etiam incorruptione, quae proximum Deo facit, sicut Sapiens ait? **(Sap. VI, 20.)** Erat enim virgo sancta corpore et spiritu, cui specialiter esset dicere: *Conversatio nostra in coelis est* **(Philipp. III, 20)**. Sancta inquam, corpore et spiritu, ne quid forsitan super hoc dubites aquaeductu. Sublimis equidem valde, sed nihilominus integerrimus manet. Hortus conclusus, fons signatus, templum Domini, sacrarium Spiritus sancti. Nec enim est fatua virgo, cui non modo oleum est, sed olei plenitudo in vase recondita. Ascensiones in corde suo disposuit, conversatione pariter, sicuti jam diximus, et oratione ascendens. Denique abiit in montana cum festinatione, et salutavit Elisabeth, et in ministerio ejus erat quasi mensibus tribus, ut jam tunc posset dicere matri mater, quod tanto post filio dixit Filius: *Sine modo; sic enim decet nos implere omnem justitiam* **(Matth. III, 15)**. Plane montana conscendens, cujus justitia sicut montes Dei. Tertius enim hic ascensus Virginis fuit, ut funiculus triplex difficile rumperetur. Fervebat siquidem in quaerenda gratia charitas, splendebat in carne virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat exaltabitur, quid hac humilitate sublimius? Venisse eam mirabatur Elisabeth, et dicebat: *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* **(Luc. I, 43.)** Sed jam magis miretur, quod instar utique Filii et ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Merito proinde cantor ille divinus in ipsius admiratione praecinens, aiebat: *Quae est ista quae ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* **(Cant. VI, 9.)** Ascendit plane supra humanum genus, ascendit usque ad angelos, sed et ipsos quoque

transcendit, et coelestem omnem supergreditur creaturam. Nimirum supra angelos hauriat necesse est, quam refundat hominibus aquam vivam.

10. *Quomodo,* inquit, *fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vere sancta corpore et spiritu, et integritatem carnis habens, et propositum integritatis. Respondens autem angelus, dixit: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* **(Luc. I, 34, 35)**. Ne me interrogaveris, inquit; supra me est, et non potero ad illud. *Spiritus sanctus,* non angelicus, *superveniet* **1016** *in te; et virtus Altissimi obumbrabit tibi,* non ego. Ne steteris vel intra angelos, Virgo sancta; sublimius aliquid tuo sibi ministerio propinandum terra sitiens praestolatur. Paululum cum pertransieris eos, invenies quem diligit anima tua. Paululum, inquam, non quia non incomparabiliter superemineat, sed quod inter eum et ipsos medium nihil invenias. Transi ergo virtutes et dominationes, cherubin quoque et seraphin, ut ad eum pervenias, de quo vociferantur ad invicem: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth* **(Isai. VI, 3)**. *Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei* **(Luc. I, 35)**. Fons sapientiae, Verbum Patris in excelsis. Hoc Verbum mediante te caro fiet: ut qui dicit: *Ego in Patre, et Pater in me* **(Joan. XIV, 10)**; dicat nihilominus, quia *ego a Deo processi et veni* **(Joan. VIII, 42)**. *In principio,* inquit, *erat Verbum.* Jam scatet fons; sed interim tantum in semetipso. Denique *et Verbum erat apud Deum* **(Joan. I, 1)**, lucem profecto habitans inaccessibilem; et dicebat Dominus ab initio: *Ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis* **(Jerem. XXIX, 11)**. Sed penes te est cogitatio tua, et quid cogites, nos nescimus. Quis enim cognoverat

sensum Domini? aut quis consiliarius ejus erat? Descendit itaque cogitatio pacis in opus pacis: Verbum caro factum est, et habitat jam in nobis. Habitat plane per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra, habitat in cogitatione, et usque ad ipsam descendit imaginationem. Quid enim prius cogitaret homo de Deo, nisi forsitan idolum corde fabricaret?

11. Incomprehensibilis erat et inaccessibilis, invisibilis et inexcogitabilis omnino. Nunc vero comprehendi voluit, videri voluit, cogitari voluit. Quonam modo, inquis? Nimirum jacens in praesepio, in virginali gremio cubans, in monte praedicans, in oratione pernoctans, aut in cruce pendens, in morte pallens, liber inter mortuos, et in inferno imperans, seu etiam tertia die resurgens, et apostolis loca clavorum victoriae signa demonstrans, novissime coram eis coeli secreta conscendens. Quid horum non vere, non pie, non sancte cogitatur? Quidquid horum cogito, Deum cogito. et per omnia ipse est Deus meus. Haec ego meditari dixi sapientiam, et prudentiam judicavi eructare memoriam suavitatis, quam in hujuscemodi nucleis virga sacerdotalis copiose produxit; quam in supernis hauriens, uberius nobis Maria refudit. In supernis plane, et ultra angelos, quae Verbum ex ipso Patris corde suscepit, ut scriptum est: *Dies diei eructat verbum* **(Psal. XVIII, 3)**. Utique dies Pater: siquidem dies ex die Salutare Dei **(Psal. XCV, 2)**. An non etiam Virgo dies? Et praeclara. Rutilans plane dies, quae procedit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol.

12. Intuere igitur quemadmodum usque ad angelos plenitudine gratiae, supra angelos superveniente Spiritu sancto pervenit. Est in angelis charitas, est puritas, est humilitas. Quid horum non enituit in Maria? Sed ostensum est

superius, ut quidem a nobis ostendi potuit: supereminentiam prosequamur. Cui enim angelorum aliquando dictum est: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei?* Denique Veritas de terra orta est, non de angelica creatura: nec angelos, sed semen Abrahae apprehendit. Magnum est angelo ut minister sit Domini; sed Maria sublimius quiddam meruit, ut sit mater. Fecunditas itaque Virginis supereminens gloria est, tantoque excellentior angelis facta munere singulari, quanto differentius prae ministris nomen matris accepit. Hanc invenit gratiam plena jam gratia, ut charitate fervida, virginitate integra, humilitate devota, fieret nihilominus sine viri cognitione gravida, sine muliebri dolore puerpera. Parum est: quod ex ea natum est, Sanctum vocatur, et est Filius Dei.

13. De reliquo, fratres, curandum nobis summopere est, ne Verbum, quod de ore Patris ad nos egressum **1017** est Virgine mediante, vacuum revertatur: sed per eamdem nihilominus Virginem gratiam pro gratia referamus. Eructemus memoriam, donec praesentiam suspiramus, et suae reddantur origini fluenta gratiae, ut uberius fluant. Alioquin nisi ad fontem redeant, exsiccantur, et infideles in modico, quod maximum est accipere non meremur. Modicum plane memoria ad praesentiam, modicum ad id quod cupimus, magnum ad id quod meremur: longe infra desiderium, sed nihilominus supra meritum. Sapienter proinde sponsa et pro hoc modico non modice gratulatur [*alias,* gloriatur]. Cum enim dixisset: *Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie* **(Cant. I, 6)**; recipiens exigua pro immensis, et pro pastu meridiano libans sacrificium vespertinum, minime

tamen, ut solet fieri, murmurat aut tristatur, sed gratias agit, et in omnibus sese exhibet devotiorem. Novit enim quod si fidelis fuerit in umbra memoriae, lucem praesentiae sine dubio obtinebit. Itaque, qui reminiscimini Domini, ne taceatis, et ne detis silentium. Nimirum qui praesentem habent Dominum, exhortatione non indigent: et quod ait Propheta alius: *Lauda, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion* **(Psal. CXLVII, 1)**, congratulationis est potius, quam commonitionis. Qui in fide ambulant, egent admonitione ne taceant, et ne dederint silentium ei. Loquitur enim, et loquitur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor. Caeterum cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris **(Psal. XVII, 26)**: et audientem sese audiet, et loquenti sibi loquetur. Alioquin silentium ei dedisti si taceas. Sed unde si taceas? A laude. *Ne taceatis,* inquit, *et ne detis silentium ei, donec stabiliat, et donec ponat Jerusalem laudem in terra* **(Isai. LXII, 6, 7)**. Laus Jerusalem, jucunda et decora laudatio. Nisi forte angelos cives Jerusalem mutuis opinamur laudibus delectari, et decipere de vanitate in idipsum.

14. Fiat voluntas tua, Pater, sicut in coelo et in terra, ut laus Jerusalem stabiliatur in terra. Quid enim modo est? Non quaerit angelus ab angelo gloriam in Jerusalem, et homo ab homine laudari cupit in terra? Exsecranda perversitas! sed eorum sit, qui ignorantiam Dei habent, qui obliti sunt Domini Dei sui. Vos qui reminiscimini Domini, ne taceatis a laude ejus, donec stabiliatur et perficiatur in terra. Est enim silentium irreprehensibile, imo et laudabile magis. Est et sermo non bonus. Alioquin non diceret propheta, *bonum esse homini praestolari cum silentio Salutare Dei* **(Thren. III, 26)**.

Bonum silentium a jactantia, bonum a blasphemia, bonum a murmure et defractione. Alius enim ob laboris magnitudinem et pondus diei exasperatus, animo murmurat; et dijudicat eos qui pro anima sua pervigilant, tanquam reddituri utique rationem. Clamor est, sed supra omne silentium clamor iste animi obdurati silere facit, quam audiri non patitur, vocem verbi. Alius pusillanimitate spiritus in exspectatione deficit: pessimumque hoc verbum blasphemiae est, quod nec in hoc saeculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, et in mirabilibus super se, dicens: Manus nostra excelsa; putans se aliquid esse, cum nihil sit. Quid loqueretur huic, qui loquitur pacem? Dicit enim: Quia dives sum, et nullius egeo. Porro Veritatis sententia est: *Vae vobis divitibus, quia habetis hic consolationem vestram* **(Luc. VI, 24)**. Contra vero: *Beati,* inquit, *qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* **(Matth. V, 5)**. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphema, lingua magniloqua; quoniam bonum est in hoc triplici silentio Salutare Domini praestolari, ut dicas: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus* **(I Reg. III, 10)**. Ejusmodi quippe voces non ad eum sunt, sed adversus eum, sicut legislator murmurantibus ait: *Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum* **(Exod. XVI, 8)**.

15. Ita tamen ab his taceas, ne omnino taceas, ne dederis silentium ei. Loquere illi contra jactantiam in confessione, ut obtineas veniam de praeteritis. Loquere in gratiarum actione contra murmurationem, **1018** ut ampliorem invenias gratiam in praesenti. Loquere in oratione contra diffidentiam, ut consequaris et gloriam in futuro. Confitere, inquam, praeterita, et pro praesentibus gratias age, ac deinceps ora studiosius pro futuris: ut ne ipse quidem sileat a remissione,

ab immissione, a promissione. Ne taceas, inquam, et ne dederis silentium ei. Loquere, ut et ipse loquatur, et dicere possis: *Dilectus meus mihi, et ego illi* **(Cant. II, 16)**. Jucunda vox, et eloquium dulce. Nimirum non vox murmuris haec, sed vox turturis est. Et ne dixeris: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* **(Psal. CXXXVI, 4.)** Non jam aliena reputabitur, de qua sponsus ait: *Vox turturis audita est in terra nostra.* Audierat enim dicentem: *Capite nobis vulpes parvulas* **(Cant. II, 12, 15)**: et forte ex eo in vocem exsultationis erupit, ut diceret: *Dilectus meus mihi, et ego illi.* Plane vox turturis, quae tam viventi, quam mortuo, singulari utique castimonia, suo compari perseverat, ut eam neque mors, neque vita a Christi separet charitate. Intuere etenim, utrumnam aliquid hunc dilectum avertere potuerit a dilecta, quominus ei et peccanti, et aversae perseveraret. Glomeratae nubes radios offundere contendebant, ut iniquitates nostrae separarent inter nos et Deum: sed incaluit [*alias,* invaluit] sol, et universa dissolvit. Alioquin quando rediisses ad eum, nisi ille tibi perseverasset, nisi clamasset: *Revertere, revertere, Sunamitis; revertere, revertere, ut intueamur te?* **(Cant. VI, 12.)** Esto ergo illi et tu nihilominus perseverans, ut nullis ab eo flagellis aut laboribus avertaris.

16. Luctare cum angelo, ne succumbas; quia regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. An non lucta, *dilectus meus mihi, et ego illi?* **(Matth. XI, 12.)** Notam fecit dilectionem suam; experiatur et tuam. In multis enim tentat te Dominus Deus tuus. Declinat saepius, avertit faciem, sed non in ira. Probationis istud est, non reprobationis. Sustinuit te dilectus; sustine tu dilectum,

sustine Dominum, viriliter age. Nom illum vicere peccata tua; te quoque ipsius flagella non superent, et obtinebis benedictionem. Sed quando? Cum aurora fuerit, cum aspiraverit jam dies, cum stabilierit Jerusalem laudem in terra. *Ecce,* inquit, *vir luctabatur cum Jacob usque mane* **(Gen. XXXII, 24)**. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia speravi in te, Domine. Non tacebo, nec dabo tibi silentium usque mane; utinam nec jejunium. Nimirum dignaris et pasci, sed inter lilia. *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia.* Nimirum et supra, si meministi, in eodem Cantico evidenter expressum est, quod florum apparitio turturis comitetur auditum. Sed attende, quod locum, non cibum indicare videtur; nec quibus pascitur exprimit, sed inter quae. Forte enim non cibo, sed consortio pascitur liliorum; nec liliis vescitur, sed versatur. Nimirum odore potius quam sapore lilia placent; et visui magis sunt apta quam esui.

17. Ita ergo pascitur inter lilia, donec aspiret dies, et venustati florum fructuum succedat ubertas. Interim [*alias,* ita] quippe florum, non fructuum tempus est, dum in spe magis, quam in re sumus; et per fidem, non per speciem ambulantes, exspectatione magis quam experientia gratulamur. Considera denique floris teneritudinem, et memento verbi, quod ait Apostolus, quia *habemus thesaurum istum in vasis fictilibus* **(II Cor. IV, 7)**. Quanta enim videntur imminere pericula floribus! Quam facile spinarum aculeis lilium perforatur! Merito proinde canit dilectus: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias* **(Cant. II, 2)**. An non erat lilium inter spinas, qui dicebat: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus?* **(Psal. CXIX, 7.)** Caeterum etsi justus

germinat sicut lilium, sed non ad lilium sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi. Audi denique inter lilia commorantem. *Ubi,* inquit, *duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* **(Matth. XVIII, 2)**. Amat semper media Jesus, diverticula semper et reclinatoria reprobat Filius hominis, Dei et hominum mediator. *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia.* Curemus habere lilia, **1019** fratres, exstirpare spinas et tribulos, et inserere lilia festinemus: si quando forte et ad nos pascendus dignetur dilectus descendere.

18. Apud Mariam utique pascebatur, idque copiosius pro multitudine liliorum. An non lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, supereminentia charitatis? Erunt tamen et nobis lilia, quamvis inferiora valde: sed ne inter haec quidem dedignabitur pasci sponsus; siquidem eas, quas praediximus, actiones gratiarum devotionis hilaritas illustraverit, orationem intentionis puritas candidaverit, confessionem indulgentia dealbaverit, sicut scriptum est: *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt* **(Isai. I, 18)**. Caeterum quidquid illud est, quod offerre paras, Mariae commendare memento, ut eodem alveo ad largitorem gratiae gratia redeat quo influxit. Neque enim impotens erat Deus, et sine hoc aquaeductu infundere gratiam, prout vellet; sed tibi vehiculum voluit providere. Forte enim manus tuae, aut sanguine plenae, aut infectae muneribus, quod non eas ab omni munere excussisti. Ideoque [*alias,* itaque] modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis et omni acceptione dignissimis Mariae manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quaedam lilia sunt: nec

causabitur ille liliorum amator inter lilia non inventum, quidquid illud sit quod inter Mariae manus invenerit. Amen.

IN FESTO SANCTI MICHAELIS.

SERMO I. *De angelorum erga nos officiis, et nostra erga ipsos reverentia* [alias, *de triplici causa, qua pro nobis solliciti sunt angeli*].

1. Angelorum hodie memoria celebratur, et exigitis debitum pro tanta solemnitate sermonem. Sed quid de angelicis spiritibus viles loquantur vermiculi? Credimus sane, et indubitata fide tenemus, divina eos praesentia et visione beatos sine fine laetari in bonis Domini, quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Quid ergo de his homo loquatur hominibus, quae nec ipse quidem cogitare, nec illi saltem audire sufficiant? Profecto si ex abundantia cordis os loquitur, sileat nihilominus lingua necesse est ex inopia cogitationis. Attamen si multum est ad nos loqui de ea claritate et gloria, qua in semetipsis, imo in Deo suo angeli sancti nostris omnino supereminent cordibus; de ea loquamur, quam nobis exhibent, gratia et charitate. In supernis enim spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed et dignatio amabilis invenitur. Dignum est proinde, fratres, ut gloriam non capientes, tanto magis amplectamur misericordiam, qua nimirum constat nihilominus abundare

domesticos Dei, coeli cives, principes paradisi. Testatur denique Apostolus ipse, qui raptus usque ad tertium coelum, beatae illi curiae meruit interesse, atque ejus nosse secreta, quoniam *omnes administratorii sunt spiritus, missi in ministerium propter eos, aui haereditatem capiunt salutis* **(Hebr. I, 14)**.

2. Neque id cuiquam incredibile videatur; quandoquidem ipse quoque Creator et rex angelorum venit, non ministrari, sed ministrare, et animam suam dare pro multis **(Matth. XX, 28)**. Utquid ergo ministerium illud angelorum quispiam dedignetur, in quo praecedit eos, cui in excelsis tota cum aviditate et felicitate ministrant? Si et hinc dubitas, utique qui vidit, testimonium perhibuit: *Millia,* inquiens, *millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei* **(Dan. VII, 10)**. Alius quoque propheta ad Patrem de Filio loquens, ait: *Minuisti eum paulo minus ab angelis* **(Psal. VIII, 6)**. Sic plane, sic decet ut vincat et humilitate. qui sublimitate vincebat; sitque tanto minor angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipavit: qui tanto excellentior est, quanto differentius prae eis nomen haereditavit. Sed quaeras fortasse, in quo minoratus videatur ab angelis, cum **1020** ministrare venit; quandoquidem, ut supra meminimus, in ministerium mittuntur et illi. In eo utique quod non modo ministravit, sed et ministratus est, eratque unus et idem qui ministrabat, et qui ministrabatur. Merito proinde sponsa in Canticis canticorum: *Ecce,* inquit, *venit is saliens in montibus, transiliens colles* **(Cant. II, 8)**. Ministrans enim saliit inter angelos: sed et ipsos transiliit ministratus. Ministrant enim angeli, sed de alieno, offerentes Deo bona opera, non sua, sed nostra, ac nobis ejus gratiam referentes. Unde et Scriptura

dicens: *Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu angeli,* sollicite praemisit *data ei* fuisse *incensa multa* **(Apoc. VIII, 4, 3)**. Nostros enim sudores, non suos; nostras, non suas lacrymas offerunt Deo: nobis quoque ejus munera referunt, et non sua.

3. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed et humilior universis, qui semetipsum obtulit sacrificium laudis, qui Patri offerens animam suam, nobis ministrat usque hodie carnem suam. Hujus utique tanti ministri gratia nihil mirum, si dignanter nobis, imo et libenter angeli sancti ministrent. Ipsi enim amant nos, quia nos Christus amavit. Dicitur certe vulgari quodam proverbio: Qui me amat, amat et canem meam. Nos vero, o beati angeli, catelli sumus Domini illius, quem tanto affectu diligitis; catelli, inquam, cupientes saturari de micis, quae cadunt de mensa dominorum nostrorum, qui estis vos. Et haec dixerim, fratres, ut ampliorem de caetero erga beatos angelos fiduciam habeatis, ac proinde familiarius in omni necessitate vestra eorum invocetis auxilia; sed et dignius in eorum praesentia conversari, et magis ac magis eorum vobis conciliare gratiam, captare benevolentiam, exorare clementiam studeatis. Cujus rei gratia necessarium duco alias quoque charitati vestrae exponere causas, quae et ipsae beatos angelos pro nostra infirmitate reddant sollicitos; absque sua sane anxietate, sed non absque utilitate nostra; nec ad detrimentum felicitatis suae, sed ad nostrae salutis augmentum.

4. Constat sine dubio, rationis participes et capaces beatitudinis humanas animas angelicae, si dicere id audeamus, cognatas esse naturae: nec decet vos, o beati spiritus, contra legis praeceptum dedignari, quam visitare debetis, speciem

vestram, licet in multam, ut ipsi cernitis, dejecta sit vilitatem. Sed neque arbitramur vos, superni cives, civitatis vestrae excidio delectari, et ruina murorum, quos semirutos esse ipsi videtis. Cujus instaurationem si desideratis, ut dignum est; frequenter, quaeso, ante thronum gloriae verbum precis iterate, dicentes: *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut aedificentur muri Jerusalem* **(Psal. L, 20)**. Si diligitis decorem domus Dei, imo quia vere diligitis; experiantur zelum vestrum vivi et rationales lapides, qui soli in instaurationem ejus vobis possunt coaedificari. Hic est, dilectissimi, funiculus triplex, quo de excelso coelorum habitaculo ad consolandos, ad visitandos, ad adjuvandos nos attrahitur supereminens charitas angelorum, propter Deum, propter nos, propter se ipsos. Propter Deum utique, cujus tanta erga nos misericordiae viscera ipsi quoque, ut dignum est, imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriam similitudinem miserantur. Propter se ipsos, quorum ordines instaurandos ex nobis toto desiderio praestolantur. In ore enim parvulorum qui lacte modo vescuntur, et nondum solido cibo, perficienda est laus illa majestatis divinae, cujus habentes primitias angelici spiritus, beata nimirum delectatione fruuntur: sed tanto avidius nos exspectant, quanto consummationis ejus exspectatione et expetitione sollicitantur.

5. Quae cum ita sint, pensate, quanta etiam nobis sollicitudine opus est, dilectissimi, ut dignos nos exhibeamus eorum frequentia, et eo modo conversemur in conspectu angelorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Vae enim nobis, si quando provocati **1021** peccatis et negligentiis nostris, indignos nos judicaverint praesentia et visitatione sua, ut jam

necesse habeamus et nos plangere, et dicere cum Propheta: *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt; et qui juxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui quaerebant animam meam* **(Psal. XXXVII, 12, 13)**; elongatis nimirum eis, quorum praesentia protegere nos, et propulsare poterat inimicum. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicae, cavenda nobis eorum offensa, et in his maxime exercendum, quibus eos novimus oblectari. Sunt enim plurima quae eis placent, et quae in nobis invenire delectat: ut est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in coelum gemitus, et orationem cum lacrymis, et cordis intentione. Attamen super omnia haec unitatem et pacem a nobis exigunt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his, quae formam quamdam civitatis suae repraesentant in nobis, ut mirentur Jerusalem novam in terra? Dico autem, ut quomodo civitatis illius participatio est in idipsum **(Psal. CXXI, 3)**, sic et nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, et non sint in nobis schismata; sed magis omnes simul unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6. E contra vero nihil aeque offendit, et ad indignationem provocat eos, quomodo dissensiones et scandala, si forte inveniantur in nobis. Audiamus siquidem, quid loquatur ad Corinthios Paulus. *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?* **(I Cor. III, 3.)** In Epistola quoque Judae apostoli legimus sic: *Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes* **(Judae 19)**. Videre est animam hominis quemadmodum universa corporis membra vivificet

cohaerentia sibi. Separa ergo quodvis a junctura caeterorum, et vide an de caetero illud vivificet. Sic est omnis qui dicit anathema Jesu **(I Cor. XII, 3)**: quod nemo dicit loquens in Spiritu Dei, quia anathema separatio est. Sic est, inquam, omnis qui ab unitate dividitur, nec dubites quin ab eo recesserit spiritus vitae. Digne igitur contentiosos, et qui separant semetipsos, apostoli carnales vocant et animales, Spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi et beati spiritus, ubi scandala invenerint et dissensiones: Quid nobis et generationi huic Spiritum non habenti? Nam si adesset Spiritus, per eum utique charitas diffunderetur, et unitas non scinderetur. Et dicunt: Non permanemus cum hominibus istis in aeternum, quia caro sunt. Quae enim conventio luci ad tenebras? Nos de regno unitatis et pacis sumus, et honines istos in eamdem unitatem et pacem sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohaereant, qui dissident a se ipsis? Videtis quam congruat huic solemnitati evangelica lectio, quae sic deterret nos a scandalo parvulorum, quandoquidem tam vehementer angelis displicent scandala. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis* **(Matth. XVIII, 6)**: durum est quod sequitur. Sed jam praeterit hora, ad missas nobis eundum est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quae poterit non inutilis fore, si capitulum praesens sermone altero diligentius prosequamur.

SERMO II. *In illud, «Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt,»* etc. **(Matth. XVIII, 6-9)**.

1. Audistis, fratres, evangelicam lectionem adversus eos, qui pusillos scandalizant, satis terribiliter intonantem. Nemini blanditur Veritas, neminem palpat, nullum seducit, aperte denuntians quoniam *vae homini illi, per quem scandalum venit. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille* **(Matth. XXVI, 24)**. Natus sane denuo, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum carne postmodum consummatur. Expedit ei, si quis est, qui scandala suscitat in hac domo, in hac sancta, Deo placita, et angelis ejus admodum grata **1022** ac familiari congregatione, ut suspendatur in collo ejus mola asinaria, et pro suavi jugo et levi onere Salvatoris, gravi mole terrenae cupiditatis humeris ejus imposita, demergatur in profundum maris hujus magni et spatiosi manibus, quod est sine dubio saeculum nequam. Minus enim damnabile erat ei in saeculo magis perire, quam in monasterio. Perire siquidem necesse est hominem, qui charitatem non habet, etiamsi tradiderit corpus suum ita ut ardeat. Et hoc dixerim, fratres, non quasi minus bene de vobis sentiam, aut regnare videatur in vobis nequissimum istud vitium; sed ut in ea charitate et unanimitate, et pace in qua statis in Domino, solliciti sitis perseverare, et abundare magis. Quae est enim spes nostra, et gaudium nostrum, et corona gloriae? Nonne unitas et unanimitas vestra, in qua gaudeo vos inveniri fraternitatis amatores, et ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis? Propter quod obsecro vos, sic state in Domino, charissimi. In hoc enim cognoscunt omnes, etiam angeli sancti, quod Christi estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.

2. Denique si tenetis memoria, quam vobis praecedenti sermone tradidimus triplicem angelicae erga nos charitatis et

sollicitudinis causam, potest hinc quoque fraternae dilectionis utilitas magnifice commendari. Facile siquidem considerare est homini, qui non diligit proximum, nullam ex his, quas tunc diximus, suppetere causam. Nunquid enim Christi gratia diligemur ab angelis, si de mutuae dilectionis inopia cognoverint, nequaquam ejus nos esse discipulos? Nunquid diligemur ab eis propter nos ipsos, id est spiritualis naturae similitudinem [*alias.* similitudine], si invenimur non diligere humanae naturae nostrae consortes: imo vero si ex eis quae inter nos sunt contentionibus, carnales nos magis, quam spirituales esse constiterit? Denique nunquid diligent nos propter se ipsos, et futuram de nobis civitatis suae restaurationem, si, quod absit! unum illud, quo solo uniri et coaedificari eis possumus, defuerit glutinum charitatis? Quomodo sperabunt reaedificandos de nobis perpetuos civitatis illius muros, si cognoverint, si viderint nos, non lapides esse vivos, qui possint invicem cohaerere; sed magis pulverem, quem projiciat ventus a facie terrae, quem unius verbi flatus in turbinem excitet, et suspicionis cujuslibet levissima aura dispergat? Et haec quidem dixisse sufficiat pro eo quod ait Dominus: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis.* Credo enim quod majori sollicitudine deinceps ab hac tam nequissima peste cavebitis.

3. Jam vero quem non moveat quod sequitur in Evangelio: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum?* Nunquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut unam ex manibus istis, similiter et unum abscindere pedem? Absit a nobis hujusmodi carnalis omnino, et nimis ridiculosa cogitatio! Imo vero postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divinus aspere satis, sicut audistis,

consilium dat quid de eo nobis agendum sit scandalo, quod interius patimur, contrariam invenientes legem in membris nostris. Ipse enim novit figmentum nostrum, quod ejusmodi scandalum non tam facile a nobis valeat evitari. Porro tripliciter fieri scandalum istud, quotidiano nobis nosse licet experimento. Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus simplex, et qui gratiae magis quam noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, et qui vere a nobis est, dum voluntas nostra aliam minus castam importune ingerit intentionem. Sed habemus jam super hoc salubre consilium Salvatoris: *Erue eum,* inquit, *et projice abs te.* Hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quae scandalizat nos; sed abscindi debet et projici a nobis, ut non ei consentiamus.

1023 4. Sic etiam proficere in sancta conversatione, et ascendere per gradus scalae quae Jacob apparuit, ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire **(Psal. LXXXIII, 8)** desiderantes, saepius scandalum patimur a pede quodam pusillanimitatis et negligentiae nostrae, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur; sed abscindi eum necesse est, ut pes gratiae, qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quod autem dicit: *Bonum* nobis esse *ad vitam intrare cum uno oculo, aut manu, aut pede, quam duos habentes ire in gehennam ignis:* eos notat qui voluntatem suam, sive bona, sive mala sit, aeque sequuntur, et ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secundum quod variantur desideria sua. Quibus merito utilius fuerat gratiae in omnibus

inhaerere, et ubi obviat propria voluntas, abscindere et a se ipsis abjicere eam. Est autem cum multo tempore in abscissione propriae voluntatis nostrae exercitati aliquatenus eam domamus, ut discat jam non superbire, sed magis sine omni scandalo vel contradictione Deo subjecta sit anima nostra; nec jam abjicere necesse sit oculum nostrum, nempe qui simplici adhaerens oculo factus est et ipse simplex, aut certe jam non alter est oculus, sed unus cum eo, Apostolo teste: quoniam *qui adhaeret Domino, unus spiritus est cum eo* **(I Cor. VI. 17)**. Quod autem de oculo dictum est, de manu quoque et pede eodem modo est intelligendum. Cujus enim voluntas ex affectione et cum desiderio gratiae cohaeret, ut nec concupiscat mala agere, nec bona minora, nec minus bene, quam gratia suggerit; hic plane perfectus est vir. Sed pax ista potius est felicitatis: abscissio vero scandalorum, et dentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriae, haec virtutis.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

SERMO I. *De lectione evangelica, «Videns Jesus turbas,»* etc. **(Matth. V, 1-12.)**

1. Festivitatem hodiernam Sanctorum omnium cum omni devotione dignum est celebrari. Nimirum si magna videtur, et est, beati Petri solemnitas, seu beati Stephani, aut cujuslibet

caeterorum; quanta ista est, quae non unius tantum est, sed universorum? Verum non ignoratis, fratres, saecularibus id moris esse, ut diebus festis festiva sibi convivia parent: et quanto fuerit solemnitas clarior, tanto splendidius epulentur. Quid ergo? nonne et his qui convertuntur ad cor, cordis deliciae sunt quaerendae, et spiritualibus spiritualia comparanda? Propterea jam paratum est convivium nostrum, fratres, jam cocta sunt omnia, et epulandi tempus advenit. Dignum est enim ut prius anima satietur, quod haec portio sine dubitatione, et sine comparatione sit potior: praesertim cum Sanctorum solemnitates manifestum sit ad animas magis, quam ad corpora pertinere; et quae animarum sunt, animae plus acceptent, quippe naturali quadam eis cognatione conjunctae. Quibus propterea quoque sancti isti compatiuntur amplius, propterea magis desiderant animarum bona, et plus earum refectionibus delectantur, quoniam et ipsi similes nobis fuere passibiles; et ipsi peregrinationis hujus et exsilii miserabilis deploravere molestias; et ipsi grave hujus corporis onus, et tumultus saeculi, et tentationes experti sunt inimici. Nihil itaque dubium, quin gratior eis sit et multo acceptabilior illa festivitas, qua intenditur epulis animarum, quam sit ea, quae celebratur a saecularibus, curam carnis perficientibus in desideriis voluptatum.

2. Verumtamen unde nobis animarum panis in terra deserta, in loco horroris, et vastae solitudinis? Unde nobis sub sole spiritualis cibus, ubi nihil est nisi labor et dolor, et afflictio spiritus? Sed scio quis dixerit: *Petite et accipietis:* et illud: *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester de coelo dabit spiritum bonum petentibus se?* **(Matth. VII, 7, 11; Luc. XI, 9, 13.)** Nec

ignoro, **1024** quam obnixe tota hac nocte et die petieritis mendicantes dari vobis panem de coelo vivum; non eum qui corpus roborat, sed qui confirmat cor hominis. Nam convivas quidem non ausim dicere, sed mendici sumus, in praebenda Dei viventes. Mendici, inquam, jacentes ante januam regis praedivitis, ulceribus pleni, et cupientes saturari, imo et sustentari de micis, quae cadunt de mensa dominorum nostrorum, quorum celebramus hodie solemnitatem. Nempe deliciis affluunt, et mensuram accipiunt bonam, et confertam, et supereffluentem. Confidimus autem quoniam erit qui det nobis: chaos enim magnum et distantia est multa nimis inter liberalitatem et benignitatem Dei, et avari divitis crudelitatem. Propterea dedit hodie Pater noster panem: Patrem enim misericordiarum, patrem esse necesse est etiam miserorum; dedit, inquam, nobis panem de coelo, et cibaria in abundantia: quorum utinam ego fidelis coquus, utinam anima mea coquina utilis videatur!

3. Siquidem ad praeparanda fercula vestra, tota hac nocte concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exarsit ignis: ille sine dubio, quem Dominus Jesus misit in terram, et voluit vehementer accendi **(Luc. XII, 49)**. Nam spiritualem cibum, et coquinam, et ignem habere necesse est spiritualem. Superest jam ut distribuam quae paravi: vos autem considerate potius dantem Dominum, quam ministrum distribuentem. Ego enim, quantum in me est, nihil aliud sum quam conservus vester, qui vobiscum pariter, et mihi, et vobis, sicut ipse Dominus novit, mendico panem de coelo, et alimoniam vitae. Propterea non ego do vobis, sed Pater vester ipse est, qui dat vobis panem de coelo vivum: ipse vos pascit, et operibus, et sermonibus, etiam et carne Filii sui, quae est vere cibus. Nam

et de operibus lego: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei* **(Joan. IV, 34)**; et de verbis, quoniam *non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* **(Deut. VIII, 3)**; Ergo nunc quidem cibari habemus factis ejus et verbis; post haec etiam illibatum Dominici corporis sacramentum in altaris mensa sacrosancta, ipso propitio, percepturi.

4. Legimus in Evangelio hodie, quoniam *videns turbas Jesus, ascendit in montem.* Praedicantem enim Dominum de civitatibus et castellis populi sequebantur: quorum salvabat animas, sanabat corpora; et adhaerebant ei, affatu pariter et aspectu illius delectati: cujus nimirum vox suavis, et facies ejus decora, sicut scriptum est: *Speciosus forma prae filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis* **(Psal. XLIV, 3)**. Talis est quem nos sequimur, cui adhaeremus; totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed et ipsi quoque angeli sancti desiderant prospicere. Quid vobis suavius apponemus? Nimirum hae sunt deliciae angelorum. Gustate proinde, et videte, quoniam suavis est Dominus. Et huic suavitati, huic sapori, huic sapientiae, quae vere trahitur de occultis, omne quod desideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in sole splendorem, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fecunditatem? Sed a Deo haec universa donata sunt: nec dubium, quin multo amplius reservaverit sibi quam dederit creaturis.

5. Jam ne hoc quidem otiosum putemus, quod ascendit in montem, nimirum quod tanto ante praedictum est tanquam a longe clamante propheta: *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam qui evangelizas Jerusalem* **(Isai, XL. 9)**. In qua ascensione, si vos

melius non habetis, ego illud intelligendum puto, quod initio Actuum apostolorum beatus Lucas meminit, dicens: *Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quae coepit Jesus facere, et docere* **(Act. I, 1)**. Utique non juxta Pharisaeorum morem, qui alligabant onera gravia et importabilia, et imponebant ea in humeros hominum, digito autem suo nolebant ea movere **(Matth. XXIII, 4)**. An non bonus animae panis est iste, et plurimum confirmans cor hominis? Fiducialiter sequor te, Domine, quocunque ieris, et secure incedo **1025** viam mandatorum tuorum sciens quod per eam praecesseris ipse. Secure, inquam, viam mandatorum tuorum curro, quandoquidem novi quod a summo coelo egressio tua ad currendum hanc viam, et occursus tuus usque ad summum ejus fuerit per hanc viam. Non possum modo, fratres, in hunc modum singula masticare: vos estote animalia munda et ruminantia, ut fiat sicut scriptum est: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* **(Prov. XXI, 20)**. Cogit enim succingere forsitan et praescindere verbum tam brevitas horae, quam materiae magnitudo.

6. *Videns turbas Jesus, ascendit in montem.* Videns miserationis intuitu, quoniam erant sicut oves errantes, non habentes pastorem. Quid est quod priusquam docere inciperet, ascendit in montem, nisi quod in hoc ipso docuit necesse habere praedicatores verbi Dei desideriis animi et conversatione sancta ad sublimia tendere, et virtutum conscendere montem? *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus. Cum sedisset,* inquit. Alioquin quis ad excelsum illum gigantem posset accedere? Benignissime prorsus inclinavit se, et exinanivit usque ad sessionem, ita ut dicat Patri: *Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem*

meam **(Psal. CXXXVIII, 2)**. Sedit enim, ut ad eum, quem ne ipsi quidem angeli stantem attingere poterant, etiam publicani et peccatores accedant, accedat Maria Magdalene, accedat et Latro de cruce. *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus.* Accesserunt non tam incessu pedum, quam affectu cordis, et imitatione virtutum. Bene autem non turbae, non quilibet de populo, sed discipuli accessisse dicuntur: quatenus sicut Testamentum Vetus datum legitur in monte Sina, solo Moyse ascendente, et populo exspectante deorsum **(Exod. XXIV, 12-18)**; sic et modo susciperent montes pacem populo, et colles justitiam; et velut in tenebris quibusdam, et in occulto diceretur apostolis quod postea dicerent in lumine, et audirent in aure quod praedicarent postmodum super tecta. Unde et sequitur:

7. *Et aperiens os suum, docebat eos.* Aperuit nunc os suum, qui prophetarum prius aperuerat ora. Hinc est quod legitur in psalmo, Propheta dicente: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem dem tuam* **(Psal. L, 17)**. Nunc autem qui multifarie, multisque modis olim locutus fuerat in prophetis, demum suo ipsius ore locutus est, tanquam si diceret: *Et qui loquebar, ecce adsum* **(Isa. LII, 6)**. Beati qui audierunt loquentem in carne Sapientiam: beati qui Verbi Dei verba, quae ab ipsius ore processerunt, audierunt. Verumtamen quod audierunt illi, adhuc reservatur nobis; quia et nos audire possumus, quamvis non ab ipso. *Aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu.* Vere apertum est os ejus, in quo omnes thesauri sapientiae et scientiae sunt reconditi. Et vere ejus haec doctrina, qui in Apocalypsi loquitur: *Ecce nova facio omnia* **(Apoc. XXI, 5)**: qui per Prophetam ante praedixerat: *Aperiam os meum,*

eructabo abscondita a constitutione mundi **(Psal. LXXVII, 2; Matth. XIII, 35)**. Quid enim tam absconditum, quam paupertatem esse beatam? Attamen Veritas loquitur, quae nec falli, nec fallere potest; et ipsa est quae dicit quoniam *beati pauperes spiritu.* Sic vos, insensati filii Adam, divitias quaeritis, divitias desideratis usque adhuc: cum jam beatitudo pauperum divinitus commendata, praedicata mundo, credita sit ab hominibus? Quaerat eas paganus, qui sine Deo vivit; quaerat Judaeus, qui terrenas promissiones accepit: sed qua fronte, magis autem qua mente Christianus divitias quaerit, postquam Christus beatos esse pauperes praedicavit? Quousque, filii alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum cui haec sunt, haec visibilia, haec praesentia; cum Filius Dei os suum aperiens locutus sit veritatem, beatos esse pauperes, et vae divitibus?

8. Sed diligenter attende, quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam eis apud divinae bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis suae miseriam: scio tamen **1026** Dominum hoc in loco non de hujusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum Propheta: *Voluntarie sacrificabo tibi* **(Psal. LIII, 8)**. Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud Deum: nam et philosophi omnia sua reliquisse leguntur, ut expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius; et nolebant censu abundare terreno, ut abundarent magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, *spiritu,* id est, spirituali voluntate. *Beati* ergo *pauperes spiritu,* spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei, et animarum

salutem, *quoniam ipsorum est regnum coelorum.* Sed quis est qui sic loquitur, qui sic beatificat pauperes, et sic ditat? Putas, poterit verum esse? Erit sine dubio, siquidem verax et potens est qui promittit. Si murmurat inimicus, respondebitur ei: *An non licet mihi facere quod volo? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* **(Matth. XX, 15.)** Si tu jure humiliatus es pro eo quod adversum me exaltare te voluisti; nonne qui se humiliant propter me, merito sunt exaltandi? Et vere, fratres, si miserrimus ille e coelo dejectus est, quoniam affectavit celsitudinem, altitudinem concupivit, sublimitatem praesumpsit: nonne consequens est beatos esse, qui sponte in paupertatis humilitatem sese deponunt, et juxta Domini promissionem, *ipsorum est regnum coelorum,* quod perdidit iste? Et attende quam sapienter ordinaverit Sapientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere coelum quod perdidit superbiens angelus, qui confisus est in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum? Paupertatis vilitatem amplectere, et tuum erit. Sequitur:

9. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Bene, optime. Sic enim oportebat, commendata paupertate, etiam mansuetudinem praedicari; quoniam relinquentibus omnia, prima solet esse tentatio de molestiis corporis, et afflictione carnis insolita. Quid vero paupertas proderit, si, quod absit! pauper in murmurationem deveniat, factus exasperans, et impatiens disciplinae? Optime quoque post regni promissionem minus aliud regnum velut in arrham datur, ut secundum Scripturam, *promissionem* habeamus *vitae ejus quae nunc est, pariter et futurae* **(I Tim. IV, 8)**; et de exhibitione praesentium firma sit exspectatio

futurorum. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Hanc ego terram corpus nostrum intelligo: quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super membra sua, necesse est ut sit ipsa mitis, et superiori suo subjecta; quoniam tale inveniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad ulciscendam sui injuriam Creatoris. Et ideo noverit anima, quae rebellem sibi invenit carnem suam, se quoque minus, quam oporteat, superioribus potestatibus esse subjectam. Mansuescat ipsa, et humilietur sub potenti manu Altissimi; et subjecta sit Deo, et his pariter quibus vice ejus habet obedire praelatis: et continuo corpus suum inveniet obediens et subjectum. Veritas enim est quae loquitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et vide, si non adversus secundi peccati vulnus secunda processerit medicina. Prima siquidem post angelicae praevaricationis ruinam Eva peccavit, inquietudine spiritus agitata, et interdicti Dominici jugum suave, et leve onus abjiciens; quoniam exspectare noluit, ut de manu Domini, unde jam caetera acceperat, perfectionem quoque beatitudinis mereretur, sed praeripere illam serpentis consilio attentavit. Propter hoc paradisum perdidit, terram deliciarum: propter hoc in ipso corpore suo contrariam legem invenit. Sed jam fortassis ad hanc Domini vocem desiderio mansuetudinis aestuas, et conquereris super asperitate cordis tui, et belluinis quibusdam motibus atque indomita feritate. Attende ergo quod sequitur:

10. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Equum indomitum flagella domant; animam immitem contritio spiritus et assiduitas lacrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare novissima tua: **1027** mortis horrorem, judicii

tremendum discrimen, ardentis gehennae metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuae miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animae tuae; cogita vitae humanae pericula, cogita fragilitatem propriam: et in hujusmodi cogitatione si perseveraveris, dico tibi, parum senties quidquid foris videtur esse molestum, dum toto corde circa interiorem molestiam occuparis. Sed nec patietur Dominus sine consolatione te esse, quoniam Pater misericordiarum est, et Deus totius consolationis; et complebitur omnino quod Veritas pollicetur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Concordat autem huic sententiae etiam illud, quod in Salomone legisti: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii* **(Eccle. VII, 3)**. Propterea beata esses, Eva, si post culpam consolationem quaereres lacrymarum, et conversa ad poenitentiam veniam citius obtineres. Nunc autem miserrimam quaesisti consolationem de simili casu viri tui, et veneno pessimo, nequissimo videlicet vitio, totam infecisti posteritatem tuam: ut usque hodie perditionem alterius, alter suam reputet consolationem. Misera prorsus Evae consolatio, et eorum qui miseriam hanc imitantur! Sed *beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Verum quid aliud est haec consolatio, quam procedens de spe veniae gratia devotionis, et suavissima delectatio boni, et gustus sapientiae, licet exiguus, quibus interim benignus Dominus afflictam refrigerat animam? Sed gustus ille nihil aliud est, quam irritamentum desiderii, et incentivum amoris, sicut scriptum est: *Qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient* **(Eccli. XXIV, 29)**. Propterea illico subinfertur:

11. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Qui esurit, esuriat amplius; et qui desiderat, abundantius adhuc desideret; quoniam quantumcunque desiderare potuerit, tantum est accepturus. Imo vero non secundum imperfectionem modumve desiderii, quoniam quidem donec perfecte habeat, perfecte desiderare non potest; sed nec et perfecte habere, donec perfecte desideret; sed mensuram accepturus est bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Infirmiori palato cordis, et animae languenti adhuc dura et insipida res videtur esse justitia; sed qui gustaverunt, ecce ipsi sciunt quam beati sunt qui esuriunt illam, *quoniam ipsi saturabuntur.* O vere felix et gloriosa satietas! o sanctum convivium! o desiderabiles epulae! ubi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium, quoniam satietas summa, et summum inerit desiderium. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Jam vero hoc verbum adversus Adam procedere credo, qui portionem quidem aliquam videtur tenuisse justitiae, in eo quod mulieri compassus est; sed si esurisset justitiam, curasset sine dubio reddere quod debebat, non modo uxori, sed multo magis Creatori. Debebat enim uxori compassionem utique et disciplinam, tanquam inferiori. Caput enim mulieris vir **(Ephes. V, 23)**. Debebat autem Deo obedientiam atque subjectionem. Sed quid putamus, fratres, quamplurimi usque hodie factum illud graviter dijudicant, et tamen insipienter imitantur? Indignantur adversus Adam, quod obedierit voci uxoris suae, plus quam Dei; et ipsi quotidie Evam suam, carnem videlicet, audiunt plus quam Deum. Fratres, si modo praesentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus

cogitationibus in cor ejus, coarctari inter precem uxoris, et praeceptum Creatoris; nonne clamaremus adversus illum, dicentes: Cave tibi, miser, vide ne feceris; seducta est mulier, non acquiescas ei? Utquid ergo, quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? *Beati* enim *qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sed quid potest esse omnis justitia nostra coram Deo? Nonne juxta prophetam, *velut pannus menstruatae* reputabitur **(Isai. LXIV, 6)** et **1028** si districte judicetur, injusta invenietur omnis justitia nostra, et minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem pro se poterit respondere justitia? Propterea obnixe cum Propheta clamantes: *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine* **(Psal. CXLII, 2)**, tota humilitate ad misericordiam recurramus, quae sola potest salvare animas nostras, et sollicite pensemus quod sequitur:

12. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et attende, quemadmodum Zacchaeus breviter uno verbo utrumque complectitur, dicens: *Dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quempiam defraudavi, reddo quadruplum* **(Luc. XIX, 8)**. Vides quantum esurit iste justitiam, cui non sufficit aequa mensura reddere, nisi reddat quadruplum. Misericordia quoque magna est, quod dimidium bonorum suorum dat pauperibus. Verumtamen non silebo ego quod sentio. Laudem Domini loquetur os meum: Domini plane, non vestram. Neque enim vobis, sed nomini ejus do gloriam. Zacchaeus certe, cujus laus est in Evangelio, dimidium bonorum suorum dedit pauperibus; sed ego multos Zacchaeos hic video, qui nihil sibi ex omnibus reliquere. Quis mihi scribet hoc

Evangelium de Zacchaeis istis, imo de Petris istis, qui fiducialiter loquantur Domino: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te?* **(Matth. XIX, 27.)** Sed scriptum est jam in Evangelio aeterno, in libro vitae scriptum est et signatum: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Jam vero, fratres, Adae crudelitatem haec sententia tangit, qui videbatur prius uxoris amore peccasse. Ecce enim scimus, o Adam, quia os de ossibus tuis, et caro de carne tua est, et ejus amore peccasti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit Dominus igneum tenens gladium in ultionem praevaricationis: oppone te discrimini propter illam, et dic: Domine, mulier infirmior est, mulier seducta est: mea est iniquitas, meum peccatum, in me solum vindicta procedat. Sed non loquitur sic: *Mulier,* inquit, *quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi* **(Gen. III, 12)**. O perversitas! Poenam pro ea suscipere refugis, et culpam admittere non recusasti! Quomodo, proh dolor! omnia confudisti! perniciose misericors, ubi severus esse debueras; et perniciosius crudelis, ubi misericordiam impendere oportebat? Nam delinquere propter illam nullo modo, satisfacere vero pro ea libenti animo debuisti. Sic enim oportet fieri, fratres, ut nunquam propter alium homo peccet, quod est justitiae: et libenter aliena peccata portet, quod est misericordiae. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Sequitur:

13. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vinebunt.* Beati plane, et omnino beati, qui videbunt in quem desiderant angeli prospicere, quem videre vita aeterna est. *Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine,*

requiram **(Psal. XXVI, 8)**. *Quid enim mihi est in coelo? et a te quid volui super terram? Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum* **(Psal. LXXII, 25, 26)**. Quando adimplebis me laetitia cum vultu tuo? Vae mihi ab immunditia cordis mei! qua impediente, necdum mereor ad beatam illam visionem admitti. Quanta sollicitudine, fratres, quanto studio danda est opera, ut mundari possit oculus, quo videndus est Deus? Et ego quidem triplici sorde inquinari me sentio; concupiscentia carnis, et concupiscentia gloriae temporalis, et praeteritorum conscientia delictorum. Sunt enim in anima motus quidam utrorumque desideriorum, quos nec ratione, nec viribus exstinguere possum, quandiu sum in hoc saeculo nequam, et in corpore mortis teneor alligatus. Attamen contra sordes istas orationis oppono remedium; et propterea sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum; ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri, qui solus mundus est, et potest facere mundum de immundo conceptum semine. Sic et contra peccati conscientiam remedium confessionis est institutum; et omnia in confessione lavantur. Ecce haec sunt quae mundant **1029** oculum cordis, oratio et confessio. Porro *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Videbunt quidem in fine facie ad faciem; videbunt etiam nunc, sed per speculum in aenigmate; et nunc cognoscunt ex parte, perfecte postea cognituri. Omnis enim in cujus conscientia clausum adhuc peccatum vivit, aut peccat in spe, et ita sentit de Deo, tanquam si minus ei peccata displiceant; aut peccat in desperatione, immisericordem sentiens Deum. Quorum utrique merito dicitur: *Existimasti inique, quod ero tui similis* **(Psal. XLIX, 21)**: quoniam neuter Deum videt, sed mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolum

pro eo quod non est ipse. Beati vero mundo corde, quoniam ipsi soli Deum vident, soli de eo sentiunt in bonitate: sicut vere bonus est, ita ut nemo bonus sit nisi ipse. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Miseri proinde Adam et Eva, qui conversi in verba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, dum confessionis mundationem fugiunt, immundo remanent corde, et a facie Domini ejiciuntur. Sequitur:

14. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Merito filii nomine vocabuntur, qui filii opus impleverint. Ipse enim est, per quem reconciliati pacem habemus ad Deum: ipse qui pacificavit in sanguine suo quae in coelis sunt, et quae super terram, mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Et attende quemadmodum in tribus quidem prioribus sibi ipsi reconciliatur anima; in duobus quae sequuntur, proximo; in sexto, Deo; in septimo etiam alios reconciliat, tanquam receptus in gratiam Domini, et felici familiaritate donatus. Nam paupertate, mansuetudine, fletu renovatur in anima similitudo quaedam et imago aeternitatis omnia tempora complectentis, dum paupertate futura meretur, mansuetudine sibi praesentia vindicat, luctu poenitentiae praeterita quoque recuperat, sicut scriptum est: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae* **(Isai. XXXVIII, 15)**. Porro justitia et misericordia perfecte proximo cohaeremus, dum quidquid nolumus nobis fieri, aliis non faciamus per justitiam; et quaecunque volumus ut faciant nobis homines, et nos faciamus illis per misericordiam. Jam reconciliati nobis, reconciliati etiam proximo, fiducialiter per munditiam cordis reconciliamur Deo. Beati vero, qui de sua reconciliatione non ingrati, et pro fratribus suis pie solliciti, eos quoque, quantum praevalent, et sibi, et Deo reconciliare laborant. Quibus enim

laudibus dignum, quanto amplectendum putas affectu fratrem illum, qui sine querela conversans inter fratres, tota sollicitudine cavet, ne quid in eo sit quod ab aliis portari oporteat; et quidquid in aliis est onerosum, patientissime portat? qui singulorum scandala sua reputat; qui cum Apostolo loquitur: *Quis scandalizatur, et ego non uror? quis infirmatur, et ego non infirmor?* **(II Cor. XI, 29.)** *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Non est enim Deus dissensionis, sed pacis: ideoque filios pacis, Dei quoque filios dignum est appellari.

15. Jam quae sequitur octava beatitudo, martyrum est praerogativa: cujus nobis tolerantiae nec tempus videtur esse, nec virtus. Honoratur nunc justitia magis quantum in facie est: aut nulli, aut pauci pro ea sustinent persecutionem. Felices tamen, si qui sunt, quoniam ipsorum est regnum coelorum, ut [*alias,* ubi] eos nemo persequatur. Quod si multiplex fuerit tribulatio, tunc quoque multiplicius exsultandum, non intuentibus quae videntur incommoda; sed praemia, quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna. *Beati,* inquit, *eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et ejecerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me. Gaudete in illa die, et exsultate: ecce enim merces vestra copiosa est in coelis,* copiosior longe quam sit labor in terris. Verumtamen quid sibi vult, quod eadem promissio facta est pauperibus et martyribus, nisi quia vere martyrii genus paupertas voluntaria est? *Beatus vir,* ait Propheta, *qui post aurum non abiit nec speravit in thesauris pecuniae. Quis est hic, et laudabimus eum?* **1030** *Fecit enim mirabilia in vita sua* **(Eccli. XXXI, 8, 9)**. Quid mirabilius, aut quod martyrium

gravius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas et pretiosas algere, paupertate premi inter divitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ipse appetitus? An non merito coronabitur qui sic certaverit, mundum abjiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, et, quod gloriosius est, de semetipso triumphans, et crucifigens concupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter et martyribus regnum coelorum promittitur, quia paupertate quidem emitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

SERMO II. *De statu sanctorum ante resurrectionem.*

1. Quia Sanctorum omnium festivam hodie, dilectissimi, omnique dignissimam devotione memoriam celebramus, operae pretium puto de communi eorum felicitate, in qua beata jam requie perfruuntur, et futura quam praestolantur consummatione, adjuvante Spiritu sancto sermonem facere charitati vestrae, ita sane, ut non opinionis propriae conjecturas, sed divinorum librorum sequar auctoritatem; ne prophetare videar de corde meo, sed innitar, quoad potero, testimoniis Scripturarum. Erit enim, praestante Domino, triplex sermonis hujus utilitas, quatenus agnita, vel ex parte aliqua, felici retributione sanctorum, abundantiori deinceps sollicitudine ipsorum inhaerere vestigiis, ac ferventiori desiderio ad eorum suspirare consortia, propensiori quoque devotione eorumdem nos commendare patrociniis studeamus. Fidelis quippe sermo, et omni acceptione dignus, ut quos

solemni veneratione prosequimur, etiam simili conversatione sequamur: quos beatissimos praedicamus, ad eorum beatitudinem tota aviditate curramus: quorum delectamur praeconiis, sublevemur eorum patrociniis. Nec sane parum fructuosa invenitur memoria festiva sanctorum, languorem, teporem, erroremque depellens: cum eorum intercessione juvetur infirmitas nostra, consideratione beatitudinis excitetur negligentia nostra, ignorantia quoque nostra ipsorum erudiatur exemplis. Propterea cum perfecte eruditos vos ad imitanda sanctorum vestigia, hodierna sancti Evangelii lectione, et ipsius Domini sermone non dubitem, erecta nimirum ante oculos vestros scala, per quam universus, quem hodie veneramur, sanctorum chorus ascendit; nec ignorem implorandis eorum suffragiis totum paulo minus noctis et diei hujus religiosa devotione tempus expensum: jam de eorum felicitate loqui vel exiguum aliquid attentabo, quod donaverit ipse, qui eos et magnificat jam et glorificat, quos vocavit prius atque justificavit.

2. Legimus in Propheta: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* **(Psal. CXIV, 7, 8)**; et in alio psalmo: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium* **(Psal. CXXIII, 7)**. Multa quoque similia in divinarum reperisse mihi videor serie Scripturarum verba hominum, qui liberatos se esse non sine multa admiratione laetantur, verba perfectae securitatis et felicitatis immensae, vocem gratiarum actionis et laetitiae, quam pro meo sapere his qui luteas adhuc domos inhabitant, et in sudore vultus sui comedunt panem suum, omnino non arbitror convenire. Quis enim eorum gloriabitur castum se

habere cor? quis audeat gloriari contritum esse laqueum, liberatos pedes suos a lapsu, reclamante nimirum Apostolo, et dicente: *Qui stat, videat ne cadat?* **(I Cor. X, 12.)** Unde et de semetipso: *Infelix,* inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* **(Rom. VII, 24.)** Et alio in loco: *Fratres,* inquit, *ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quae retro sunt oblitus, et in ea quae ante me sunt extentus, sequor ad palmam* **(Philipp. III, 13, 14)**, etc. **1031** Itemque: *Ego,* ait, *sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum et servituti subjicio, ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar* **(I Cor, IX, 26, 27)**. Haec plane tuba militiae est, haec verba ducis strenui fortiter dimicantis. Nam superiora quidem videntur potius triumphantis, aut certe necdum quidem triumphantis, sed cum victoria jam redeuntis de praelio, et futuram magni triumphi diem laeta ac secura conscientia praestolantis.

3. Quid enim loquitur reversus de praelio fortis miles, servus fidelis? *Convertere jam,* inquit, *anima mea, in requiem tuam.* Dum enim in corpore mortis Domino militares, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tum pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, inde succumbendi metus gravius sollicitabat. Habebat tamen, fratres, etiam tunc gloriam miles Christi, licet requiem non haberet. Ait siquidem strenuus ille et fortissimus miles, cujus et paulo ante fecimus mentionem: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae* **(II Cor. I, 12)**. Quod conscientiae testimonium non sic intelligendum puto, tanquam ipsa sibi conscientia attestetur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus

commendat **(II Cor. X, 18)**. Est ergo testimonium conscientiae, in quo gloriatur Apostolus, non quod perhibeat conscientia, sed quod loquitur Spiritus veritatis in ipsa, testimonium perhibens spiritui nostro, quod filii Dei sumus **(Rom. VIII, 16)**. Est enim testimonium conscientiae non perhibentis, sed percipientis. Cum enim veritas applaudit, cum justitia attestatur, Dei sine dubio commendantis vox est, et Spiritus sancti testimonium perhibentis, ac si decertanti viriliter militi rex suus, pro cujus amore et honore decertat, prope assistens laetus applaudat, laudet fortia facta, proximam clamitet esse victoriam, parata jam praemia, et coronam polliceatur aeternam. In quo testimonio gloriatur quidem probatus et strenuus miles; minime tamen quiescit, sed tanto acrius viriliusque decertat. Itaque dum adhuc militant, gaudent utique electi Dei, sed tantum de primitiis Spiritus, qui et infirmitatem eorum adjuvat virtute sua, et pusillanimitatem sua consolatur attestatione. Unde et is, de quo loquebamur, Apostolus: *Non est,* inquit, *regnum Dei esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto* **(Rom. XIV, 17)**.

4. Jam vero consummato militiae tempore gaudium habent sancti etiam in spiritu suo, donec adveniat dies illa, qua introire mereantur in gaudium Domini sui, gaudium habituri et in ipso corpore suo. Sic enim habemus in Psalmo: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine; dedisti laetitiam in corde meo.* Unde? Plane ex his quae sequuntur: *A fructu frumenti, vini et olei sui* **(Psal. IV, 7, 8)**. Audivit enim ejusmodi anima vocem dicentis: *Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus* **(Prov. XXXI, 31)**. Unde et Joannes scribere jubetur in Apocalypsi, quoniam *beati mortui qui in Domino moriuntur.* Quare

beati? *Amodo enim jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis* **(Apoc. XIV, 13)**. Unde et in ipso de quo paulo ante loquebamur psalmo, eis quae supra posuimus verbis adjunctum est: *In pace in idipsum dormiam et requiescam* **(Psal. IV, 9)**. Et de operibus habemus in Apocalypsi: *Opera enim illorum sequuntur illos* **(Apoc. XIV, 13)**. Ad quid vero sequuntur, nisi ut laudent eos in portis? Ad quid sequuntur, nisi ut multiplicentur a fructu eorum, et accipientes de fructu manuum suarum, saginentur vituli, quos ex prophetico testimonio, cum reaedificabuntur muri Jerusalem, super altare Domini novimus imponendos? **(Psal. L, 20, 21.)** Interim quippe sub altari eos esse, et non supra, ipse nos doceat, cujus testimonium credibile factum est nimis, qui, ut scribit in Apocalypsi, sub altari ipso eorum etiam voces audivit **(Apoc. VI, 9, 10)**. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus Dominici: et licet non plenam, habent tamen laetitiam multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos laetitia cum **1032** vultu suo. Interim, inquam, convertuntur animae illae in requiem suam, donec veniat dies, qua introire mereantur in requiem Domini. Adhuc laudant eas in portis opera sua, donec veniat, cum erit unicuique laus a Deo. Videtis, fratres, quanta est unitas Scripturarum, quam uno sensu et eisdem pene verbis de beatitudine loquantur animarum.

5. Jam vero nemo ex vobis parvam aliquam requiem, aut laetitiam suspicetur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi recogitant annos suos in dulcedine animae suae; laetantur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala; cum jucunda admiratione et mira jucunditate considerant pericula quae evaserunt, labores quos pertulerunt, certamina quae

vicerunt; et pro his omnibus certa et indubitata fide exspectant beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris sui, qui resuscitabit et reformabit corpora eorum, configurata proprii corporis claritati.

6. Quanta est felicitas eorum, quam immensa laetitia! qui nimirum triplici gaudio, de recordatione transactae virtutis, de exhibitione praesentis quietis, de certa exspectatione futurae consummationis exsultant. Nam de futura illa consummatione habemus vocem eorum in fine ejus psalmi, de quo superius loquebamur. Dicunt enim singulae animae, quibus jam datum est ad hanc requiem pervenire: *In pace in idipsum dormiam et requiescam; quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.* Singulariter, inquam, in spe, non jam inter spem et metum, ubi prius non sine sollicitudine et anxietate plurima fluctuabam. Sic et de praesenti sanctorum requie habemus in alio psalmo scriptum: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Bene, inquam, fecit, quamvis necdum optime. Denique audi quam bene: *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu* **(Psal. CXIV, 7, 8)**: id est a peccato omni et a peccati poena, a timore quoque et a periculo recidendi penitus liberavit. Hoc est suavissimum animae stratum, quod nullis jam lavet aut riget lacrymis, quando absterget Deus omnem lacrymam ab oculis ejus. Hoc cubile, in quo jam non compungitur, nec convertitur in aerumna sua, dum configitur spina. Exiit enim de terra illa, quae spinas ei et tribulos germinabat. Hoc plane stratum animae, quod minime jam versatur in infirmitate ejus; quoniam universa quae infirmitatis erant, pariter transierunt. Haec est, inquam, animae suavissima et saluberrima requies, conscientia munda,

quieta, secura. Sit ergo beatae animae culcitra conscientiae suae puritas, sit capitale tranquillitas, sit opertorium ejus securitas: ut in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter requiescat.

7. Jam vero de recordatione transactae virtutis habes in psalmo centesimo vicesimo tertio manifeste verba eorum, quae superius quoque commemoravi. Considerant enim et multa cum admiratione recogitant, a quibus laqueis, quantisque periculis divino meruerint auxilio liberari, et exsultantes in Domino dicunt: *Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis, cum exsurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos. Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem;* et addunt: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum* **(Psal. CXXIII, 1-6)**. Sed et verba quae jam tempore suae resolutionis instante loquebatur Apostolus, de eo in quo nunc feliciter requiescit statu praesumpta, videntur et nunc ei multo melius convenire: nunc enim jam secure loquitor: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illum diem justus judex* **(II Tim. IV, 7, 8)**. Haec sunt, dico vobis, fratres, haec modo sunt universa sanctorum negotia, hic cibus, hic somnus eorum: et propterea **1033** voluit Spiritus sanctus scribi verba ea quae protulimus, caeteraque similia, ut ex his aliquatenus innotesceret nobis status eorum.

8. Longe aliter tamen afficiuntur in hujusmodi meditationibus, et multo amplius delectantur, quam nostra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laboret propheta inculcans, et multiplicans verba, nec tamen sic digne

magnificare valens quod intendit. *Quam magna,* inquit, *multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!* Quid tamen addidit? *Perfecisti,* inquit, *eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum* **(Psal. XXX, 20)**. Est ergo multitudo dulcedinis, quae abscondita est, magna quidem et magna valde, necdum tamen perfecta; quoniam in manifesto perficietur, non in abscondito, quando non sub altari requiescent sancti, sed super thronos tanquam judices residebunt. Ad requiem enim exutae a corporibus animae sanctae protinus admittuntur; ad plenam autem gloriam regni non ita. *Me exspectant justi,* ait Propheta, cum adhuc detineretur in custodia corporis hujus, *donec retribuas mihi* **(Psal. CXLI, 8)**. Et vox divina ad animas [.....] ctas corporum suorum resurrectionem flagitantes. *Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum* **(Apoc. VI, 11)**. Sed jam sermo claudendus est: vocant enim nos missarum adhuc celebranda solemnia. Quod ergo restat adhuc de eadem materia, sermoni alteri reservemus.

SERMO III. *Quomodo animae sactae erunt sine macula et ruga.*

1. Advertistis, nisi fallor, ex his quae praecedente sermone sunt dicta, tres esse sanctarum status animarum: primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore,

tertium in corpore jam glorificato. Primum in militia, secundum in requie, tertium in beatitudine consummata; primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo Dei. *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!* multo magis tamen atria concupiscibilia, secundum quod addit: *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini* **(Psal. LXXXIII, 1, 2)**. Sed quoniam in ipsis quoque atriis nonnullus, ut audis, defectus est, beati omnino qui habitant in domo tua, Domine. Laetatus sum plane in his quae dicta sunt mihi, fratres, quoniam in domum Domini ibimus. Quod si quaeritis, unde id tam fiducialiter praesumam: inde sine dubio, quod jam multi ex nobis in atriis stent, exspectantes donec recipiant corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimam domum nec sine nobis intrahunt, nec sine corporibus suis, id est nec sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neque enim praestari decet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui detur; nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam. Propterea cum resurrectionem expeterent corporum, sicut priore sermone jam diximus, acceperunt divinum responsum, dicens: *Sustinete modicum tempus, donec compleatur numerus fratrum vestrorum* **(Apoc. VI, II)**. Acceperunt tamen jam singulas stolas; sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur et nos: quomodo de patriarchis et de prophetis ait Apostolus: *Deo melius aliquid providente pro nobis, ut non sine nobis consummarentur* **(Hebr. XI, 40)**. Stola enim prima ipsa est, quam diximus, felicitas et requies animarum: secunda vero immortalitas et gloria corporum. Unde et dicunt: *Vindica, Domine, sanquinem sanctorum tuorum qui effusus est* **(Apoc. VI, 10)**, non tanquam vindictae cupidi, nec de propriae ultionis zelo; sed ex desiderio resurrectionis et

glorificationis corporum suorum, quam nimirum usque in diem judicii differendam esse non dubitant.

2. Sed ende hoc tibi, o misera caro, o foeda, o fetida, unde tibi hoc? Animae sanctae, quas propria Deus insignivit imagine, te desiderant; quas redemit proprio sanguine, te exspectant; et ipsarum sine te compleri **1034** laetitia, perfici gloria, consummari beatitudo non potest. Adeo siquidem viget in eis desiderium hoc naturale, ut necdum tota earum affectio libere pergat in Deum, sed contrahatur quodam modo, et rugam faciat, dum inclinantur desiderio tui. Unde et beatus Joannes, qui multa nobis de eo statu, in quo feliciter beatae animae requiescunt, per Spiritum reseravit: *Sine macula,* inquit, *sunt ante thronum Dei* **(Apoc. XIV, 5)**. Sine macula, inquam, sed necdum sine ruga; donec veniat dies, cum sibi gloriosam Christus exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam. In his namque qui adhuc militant, nec sine macula quidem Ecclesia est; quoniam nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram: quam utique vitam beatus Job militiam esse testatur **(Job VII, 1)**. In his vero qui sub altare Domini requiescunt, jam quidem sine macula est Ecclesia, sicut habes in psalmo: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur,* inquit, *sine macula* **(Psal. XIV, 1, 2)**. Hic ergo requiescet in monte Domini, qui ingreditur sine macula: qui vero fuerit sine ruga, exaltabitur supra montem. Sed si vis scire quando erunt sine ruga animae sanctae, quando extendentur coeli sicut pellis, quae dilatatur penitus. ut nec minima quidem ruga inveniatur in ea: tunc sine dubio, quando jam sequentur Agnum quocunque ierit. Vere enim extendi et dilatari necesse est animas, quibus utique sequendus est

Agnus. Quo enim vadit? Attingit profecto a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

3. Vis adhuc nosse quo eat Agnus, et quo necesse habeant beatae animae sequi eum? *In omnibus requiem quaesivi* **(Eccli. XXIV, 11)**. Haec est plane requies Domini, non intercisa, non circa aliquid certum restricta; quoniam in omnibus gaudet, in omnibus delectatur, in omnibus requiem quaerit, et invenit. Nam et bona ei placent in seipsis, et delectatur nihilominus bona ordinatione malorum. Diligit misericordiam et judicium: nec modo in bonorum gloria sibi complacet, sed in ipsis quoque, utpote justis, suppliciis impiorum. Quid ergo? putasne, poterit humana anima in hoc gaudium Domini sui, et in hanc ejus requiem intrare, ut et ipsa quoque in omnibus delectetur; nec aliqua jam privata affectione contrahatur in rugam, sed transeat in affectum quemdam generalem atque divinum? Poterit sine dubio, si fidelis inveniatur super pauca, quae accepit militiae suae tempore, id est, super artus, super sensus, super appetitus suos, quos suscepit regendos, ut in his probetur, quam fidelis sit Domino suo. Sciat igitur servus Christi vas suum possidere in sanctificatione, glorificet et portet Deum in corpore suo: nec dubium quin fidelem in modico servum supra multa constituat Dominus liberalis et dives. Supra multa plane, quoniam constituet eum dominum domus suae, et principem omnis possessionis suae. Neque id vobis incredibile videatur, fratres, tanquam a meipso id loquar: quoniam Veritas ipsa manifeste id pollicetur, cujus de promissione omnino dubitare non licet. *Beatus,* ait, *servus ille, quem cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum* **(Matth. XXIV, 46, 47)**. Tunc

enim fidelis servus constituitur super omnia bona Domini sui, cum in gaudium ejus meretur intrare, et cum eo deinceps laetari in universis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari. Etenim *qui adhaeret Deo,* Apostolo teste, *unus cum eo spiritus efficitur* **(I Cor. VI, 17)**; et voluntas ejus omnino divinae adhaerens voluntati fit una cum ea, ut nihil jam, quod contra eam sit, inveniatur in omnibus creaturis; sed universa fiant, vel magis maneant pro ejus arbitrio.

4. Haec est ergo beata spes, quam exspectant animae sanctae: et licet in gratiarum actione versentur pro ea felicitate, in qua jam requiescunt; adhuc tamen orant et clamant ad Deum pro ea consummatione, quam praestolantur. Unde quemadmodum sine macula quidem vetustatis, sed non sine ruga contractionis eas diximus esse; sic ad gratiarum actionem jam pervenisse videntur, sed necdum ad vocem laudis; quoniam perfectum **1035** perfectos laudare decet, ut laudetur cum haereditate sua, quando jans et ipsi laudabunt cum, et erit unicuique laus a Deo. Unde et Propheta signanter futuri temporis verbo usus videtur: *Beati,* inquiens, *qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* **(Psal. LXXXIII, 5)**. Nam et beatus Joannes in Apocalypsi non vocem laudis, sed potius vocem precis audivit. Sic enim habes: *Sub altare Dei audivi voces occisorum.* Quas voces? *Vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est* **(Apoc. VI, 10)**. Vox precis, non laudis est ista. Sed quousque a longe circumdamus altare istud, et veremur accedere? Desiderat, nisi fallor, charitas vestra audire sacramentum altaris hujus, et sacrum secretumque nosse mysterium. Sed quis ego sum, qui sanctorum cubiculum facile audeam temerarius perscrutator irrumpere? Quasi vero non

legerim scrutatorem majestatis opprimendum a gloria **(Prov. XXV, 27)**. Verumtamen pausemus hic, si placet, hodie si forte pulsantibus nobis aperire dignentur mysterium altaris illius inhabitatrices animae sanctae, non nostro merito sane, sed propter eum qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo: agnoscentes et nos inter cives et domesticos Dei, nec tanquam hospites et advenas a secreta illa habitatione censeant propulsandos.

SERMO IV. *De sinu Abrahae, et altari sub quo sanctorum animas beatus Joannes audivit, et septem panibus, ex quibus totidem sportae remansisse leguntur.*

1. Cum de altari illo coelesti, sub quo beatus Joannes sanctorum voces audivit **(Apoc. VI, 9, 10)**, sermo incidisset, distulimus, sicut meminisse arbitror charitatem vestram, ut oratione praemissa securior nobis ad tam sacrum secretumque cubiculum pateret accessus. Tempus est, ut jam dicamus quod de eo nobis sentire datum est, sine praejudicio sane, si cui forte aliter fuerit revelatum. Illud ergo primum movere potest, quid sibi velit, quod beatus Joannes sub altare Dei audisse se perhibet sanctarum voces animarum, cum Salvator in Evangelio de Lazari anima loquens, non sub altare Dei, sed in sinum Abrahae dicat eam ab angelis deportatam **(Luc. XVI, 22)**. Nam et sanctus Job, ut apparet, nequaquam ad altare Dei ausus est aspirare, cum diceret: *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranseat*

furor tuus, et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei? **(Job XIV, 13.)** Sed jam venerat tempus, fratres, illud, quod beatus Job postulabat, jam recordandi tempus, jam venerat tempus miserendi, quando sanctorum voces sub altare Dei beatus Joannes audivit. Donec enim veniret desideratus ille, qui sanguine suo deleret chirographum damnationis nostrae, et flammeum exstinguens gladium, aperiret credentibus regna coelorum; nullus omnino cuiquam sanctorum ad ea patebat accessus: sed providerat eis Dominus in inferno ipso locum quietis et refrigerii, chaos magnum firmans inter sanctas illas animas, et animas impiorum. Quamvis enim utraeque in tenebris essent, non utraeque erant in poenis; sed cruciabantur impii, justi vero consolabantur. Quod autem in tenebris essent, beati Job testimonio didicimus, qui se quoque in locum tenebrosum et opertum mortis caligine perhibebat iturum **(Job X, 21)**. Hunc ergo locum, obscurum quidem, sed quietum, sinum Abrahae Dominus vocat: pro eo, ut arbitror, quod in fide et exspectatione quiesceret Salvatoris. Abrahae enim fides tam manifeste probata est, et approbata, ut primus ipse futurae incarnationis Christi meruisset accipere promissionem. In hunc ergo locum **1036** Salvator descendens, contrivit portas aereas, et vectes ferreos confregit, eductosque vinctos de domo carceris, sedentes quidem, hoc est quiescentes, sed in tenebris et umbra mortis, jam tunc quidem sub altare Dei collocavit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, et protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus, quo procedant completo jam numero fratrum, et percipiant regnum, quod eis paratum est ab origine mundi. Jam vero sicubi forte praesens quoque sanctorum requies Abrahae sinus vocatur , certum est de Evangelio hanc

inolevisse consuetudinem: licet neminem oporteat dubitare, longe alium hunc sinum esse, quam illum: quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa; in inferno ille fuerit, iste in coelo. Non incongrue tamen etiam nunc dictum videtur patriarcharum filios paternum in sinum recipi, cum ad eorum consortium ab hoc saeculo transire merentur [*alias,* meruerint].

2. Porro altare ipsum, de quo nobis habendus est sermo, ego pro meo sapere nihil aliud arbitror esse, quam corpus ipsum Domini Salvatoris . Credo autem quod et ego super hoc sensum ejus habeam, praesertim cum audiam eum in Evangelio promittentem: *Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilae* **(Luc. XVII, 37)**. Interim ergo sub Christi humanitate feliciter sancti [*alias,* felices animae] quiescunt, in quam nimirum desiderant etiam angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus, quando jam non sub altari collocentur, sed exaltentur super altare. Sed quid dixi? nunquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel angelorum assequi poterit quis, nedum superare? Quonam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos, qui nunc sub altare quiescunt? Visione utique et contemplatione, non praelatione. Ostendet enim nobis Filius, ut pollicitus est, semetipsum **(Joan. XIV, 21)**, non in forma servi, sed in forma Dei. Ostendet etiam nobis Patrem et Spiritum sanctum, sine qua nimirum visione nihil sufficeret nobis; quoniam haec est vita aeterna, ut cognoscamus Patrem verum Deum, et quem misit Jesum Christum **(Joan. XVII, 3)**, et in eis, quod non est dubium, etiam Spiritum utriusque. Transiens quippe ministrabit nobis, novas utique, et usque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestae suae contemplationis.

Unde et beatus Joannes in Epistola sua: *Nunc,* inquit, *filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus;* et addit: *Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est* **(I Joan. III, 2)**. Audi denique sponsam in Cantico canticorum fiducialiter loquentem, et spe quidem jam super altare locatam. *Laeva ejus,* haud dubium quin sponsi, *sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* **(Cant. II, 6)**. Transcendit enim beata anima Christi incarnationem et humanitatem, quae nimirum laeva ejus jure vocatur; ut divinitatem ejus et majestatem ejus, quam non incongrue dexteram nominat, sublimius contempletur.

3. Tripliciter enim, fratres, in aeterna illa et perfecta beatitudine fruemur Deo, videntes eum in omnibus creaturis, habentes eum in nobis ipsis, et (quod his omnibus ineffabiliter jucundius sit atque beatius) ipsam quoque cognoscentes in semetipsa Trinitatem, et gloriam illam sine ullo aenigmate mundo cordis oculo contemplantes. In hoc enim erit vita aeterna et perfecta, ut cognoscamus Patrem, et Filium cum sancto Spiritu, et videamus Deum sicuti est: id est, non modo sicut inest nobis videlicet, aut caeteris creaturis, sed sicut est in semetipso. Unde duo illa velut circumjacentia esse videntur quae praediximus, et quasi cortex tritici: haec vero cognitio, summa beatitudinis, tritici medulla, adeps frumenti, quo nimirum civitas sancta Jerusalem satiatur **(Psal. CXLVII, 14)**. Verum quam magna est beatitudo illa, tam abscondita est ab oculis nostris; quoniam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor **1037** hominis ascendit, quanta claritas, quanta suavitas, quanta jucunditas maneat nos in illa cognitione. Pax Dei est illa, quae exsuperat omnem intellectum; quanto magis omnem sermonem nostrum? Quod

ergo nulli datum est experiri, nullus conetur effari. *Mensuram,* ait Dominus, *plenam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinus vestros* **(Luc. VI, 38)**. Plenam universitate creaturarum, confertam in interiore homine nostro, cogitatam in exteriore, supereffluentem in Deo ipso. Ibi cumulus felicitatis, ibi supereminens gloria, ibi supereffluens beatitudo.

4. Nam quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus, possumus vel ex parte conjicere, ex ipsis nimirum, quas accepimus jam, primitiis spiritus. Cognitio autem illa omnino adhuc nobis incognita est: mirabilis facta est; confortata est, ut non possimus ad eam. At vero quemadmodum in creaturis videndus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirum cum et modo videatur in ipsis: unde et philosophi, Apostolo teste, per ea quae facta sunt, Dei invisibilia conspexere **(Rom. I, 20)**. Verum quantumcunque proficiat quis intelligendo conspicere, quam potentissime, quam prudentissime, quam benignissime majestas aeterna omnia fecerit, cuncta regat, ordinet universa; prorsus modicum ab eo quod est comprehendit. Veniet autem, quando jam, ut in praecedenti sermone diximus, sequemur Agnum quocunque ierit, et in omnibus consequemur creaturis, ut in omnibus gaudeamus, quod est gaudium Domini Dei nostri. Gaudeamus sane in omnibus, sed non aliunde quam de ipso, sicut et ipse non aliis fruitur, sed semetipso.

5. Jam vero quemadmodum in nobis habendus sit, et hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarum triplicem esse naturam. Unde et sapientes mundi hujus animam humanam, rationalem, irascibilem, concupiscibilem esse

tradiderunt: quam utique triplicem vim animae ipsa quoque natura et quotidiana experimenta nos docent. Porro quemadmodum circa rationale nostrum, et scientia, et ignorantia constat, tanquam habitus et privatio: sic et circa concupiscibile, desiderium et contemptus: et circa id quod dicitur irascibile, et laetitia pariter, et ira versatur. Implebit ergo Deus rationale nostrum luce sapientiae, ita ut penitus nobis nihil desit in ulla scientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte justitiae, ut omnino desideremus eam, et ea penitus repleamur, sicut scriptum est: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* **(Matth. v, 6)**. Nulla enim alia res implere potest desiderium animae, nulla alia praeter justitiam beatificare animam potest. Cum ergo repleverit Deus concupiscibile nostrum justitia; quidquid respuere debet anima, respuet; quidquid debet concupiscere, concupiscet: et ex omnibus id magis appetet, quod magis fuerit appetendum. Merito denique concupiscibili nostro justitiam attribuimus, ex quo nimirum aut justi, aut injusti reputamur. Jam vero quod dicitur in nobis irascibile, cum repleverit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, et in summam jucunditatem atque laetitiam replebimur pace divina. Et vide si non etiam in his tribus perfecta, quantum sane ad animam spectat, beatitudo consistit: quando scientia jam non inflabit propter justitiam; jam non contristabit propter laetitiam, ut cesset proverbium illud: *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem* **(Eccle. I, 18)**: quando justitia nec indiscreta erit propter scientiam, nec onerosa propter laetitiam: quando laetitia nec inepta [*alias,* suspecta] erit propter scientiam, nec impura propter justitiam.

6. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accepit. Ipsi ergo, ut inhabitet gloria etiam in terra nostra **(Psal. LXXXIV, 10)**, et juxta alium prophetam repleatur majestate Domini omnis terra **(Isai. VI, 3)**, quatuor sunt quaerenda, quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quod pluribus indigere videtur qui miserior est, cum et in psalmo legeris, dicente Propheta: *Si tivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea!* **(Psal. LXII, 2.)** Habeat ergo terra nostra immortalitatem **1038**, ne jam timeat denuo se in pulverem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Sed quid proderit, si forte contingat in aeternum vivere in miseriis et aerumnis passibilitatis hujus, qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus affligitur; et si non semel, utique semper moritur? Habeat certe etiam aliquando omnimodam impassibilitatem. Ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sed jam desiderat corpus nostrum etiam levitatem, secundum eam nimirum quam habet ex aere portionem, ne vel ipso onere sit molestum. Tanta itaque futura credenda est corporum levitas et agilitas beatorum, ut possint, si velint, absque omni mora seu difficultate ipsam quoque cogitationum nostrarum sequi ad omnia velocitatem. Quid ultra deest ad perfectam corporis beatitudinem? Sola utique pulchritudo. Hanc perfectissimam habituri, non immerito possumus attribuere ei parti, quam habemus ab igne. *Salvatorem enim exspectamus,* ut ait Apostolus, *qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae* **(Philipp. III, 20, 21)**, exhibens quod pollicitus est, quoniam *fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum* **(Matth. XIII, 43)**. Sic ergo replebit animas nostras Deus, cum perfecta in eis scientia fuerit,

perfecta justitia, perfecta laetitia. Sic replebitur majestate ejus omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile, impassibile, agile, configuratum denique corpori claritatis suae. Et vide ne forte isti sint septem panes, quibus quatuor hominum millia Salvator legitur satiasse, e quibus ejusdem numeri sportas plenas apostoli reservandas sustulerunt **(Matth. XV, 32, 38)**. Nunc enim reficimur panibus istis, cum jucunda meditatione beatam spem ruminamus: donec veniat, cum jam non de spe, sed de re ipsa et exhibitione gaudentes, quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

SERMO V.

1. Festiva nobis est dies, et inter praecipuas solemnitates hodierna solemnitas numeratur. Quid ergo dicimus? cujus apostoli, cujus martyris, cujus sancti? Non unius alicujus singulariter, sed pariter universorum. Omnes siquidem novimus festivitatem Omnium Sanctorum dici, et esse, quam hodie celebramus. Omnium, inquam, sive coelestium, sive terrestrium. Sunt enim sancti de coelo, et sunt sancti de terra: itemque eorum qui de terra sunt, quidam adhuc in terra, aliqui jam in coelo. Celebratur ergo festivitas omnium horum communiter, sed forsitan non uniformiter. Neque hoc mirum, cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium uniformis, sed inter sanctos et sanctos distet, idque non parum. Nec modo dico, quia alius alio sanctior (haec enim quantitatis potius, quam qualitatis distantia est); sed quod non modo magis et minus, verum etiam aliter atque aliter sanctos dici, et vere dici inveniamus. Et forte inter angelos atque homines assignari

possit ista diversitas sanctitatis pariter et celebritatis. Neque enim tanquam triumphantes honorari posse videntur, qui nunquam pugnasse noscuntur. Aliter tamen honorandi sunt nimis etiam ipsi, tanquam amici tui, Deus, cujus nimirum voluntati semper adhaeserunt, tanta utique felicitate, quanta facilitate. Nisi forte in eo pugnasse creduntur, quod peccantibus aliis viriliter perstiterunt, non abeuntes in concilio impiorum, sed singuli quique dicentes: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est* **(Psal. LXXII, 28)**. Celebranda ergo in eis gratia praeveniens in benedictione dulcedinis; honoranda benignitas Dei, non ad poenitentiam adducens, sed abducens, ab omnibus, quibus poenitentia deberetur; non eripiens a tentatione, sed a tentatione conservans.

2. Aliud sane in his sanctitatis genus, et proprio modo videbitur honorandum, qui venerunt ex magna tribulatione, et dealbaverunt stolas suas in sanguine **1039** Agni **(Apoc. VII, 14)**: qui post multos agones jam nunc triumphant in coelis coronati, quoniam legitime certaverunt. Estne adhuc sanctorum aliquod tertium genus? Est, sed occultum. Sunt enim sancti qui adhuc militant, adhuc pugnant; currunt adhuc, necdum comprehenderunt. Temerarie forsitan hujusmodi videar dicere sanctos; sed tamen novi unum ex his non veritum dicere Deo: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum* **(Psal. LXXXV, 2)**. Sic et Apostolus, divinorum conscius secretorum, evidentius ait: *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti* **(Rom. VIII, 28)**. Haec nimirum diversitas appellationis in nomine sanctitatis, ut alii quidem jam secundum consummationem sancti vocentur, alii juxta solam adhuc praedestinationem. Latet ergo hujusmodi

sanctitas penes Deum; clausa est, et clause quodammodo celebratur. Siquidem nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit; sed in futurum omnia reservantur incerta **(Eccle. IX, 1, 2)**. Sit ergo istorum celebritas sanctorum in corde Dei; quoniam novit Dominus qui sunt ejus, et ipse scit quos elegerit a principio. Sit etiam apud administratorios illos spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos qui haereditatem capient salutis: nos in vita sua laudare hominem prohibemur. Quomodo namque secura laudatio, ubi nec ipsa vita secura? *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit,* ait tuba illa coelestis **(II Tim. II, 5)**. Et legem certaminis ab ore ipsius legislatoris ausculta: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* **(Matth. X, 22)**. Nescis quis sit perseveraturus, nescis quis sit legitime certaturus, nescis quis coronam sit accepturus.

3. Illorum lauda virtutem, quorum jam certa victoria est; illos devotis extolle praeconiis, quorum secure potes adgaudere coronis. Cantavimus sanctis hac nocte, dicentes: *Timete Dominum, omnes sancti ejus* **(Psal. XXXIII, 10)**; sed non istis. Non, inquam, eos qui perseveraverunt usque in finem, timere hortabamur, quia scriptum est: *Jam non erit timor in finibus nostris.* Illis potius dicebamus sanctis, quibus custodia multiplex necessaria est pro multitudine periculorum. Siquidem non est eis colluctatio adversus carnem et sanguinem tantum, sed adversus principatus quoque et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus **(Ephes. VI, 12)**. Egent plane custodia, qui tam multipliciter, non modo cominus, sed eminus appetuntur. Et ubi tot pugnae foris, non debent intus deesse timores, ut merito his dicatur: *Timete*

Dominum, omnes sancti ejus. Tota interim beatitudo nostra est timere Deum, dicente Scriptura: *Beatus homo qui semper est pavidus* **(Prov. XXVIII, 14)**. Et item Psalmista ait: *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus* **(Psal. CXXVII, 1)**. Caeterum longe aliter beati, in quibus jam perfecta charitas foras misit timorem, nec jam timent ambulantes in viis, sed laudant potius habitantes in domo, sicut idem ait: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* **(Psal. LXXXIII, 5)**. Nostra ergo felicitas, nostra interim festivitas, in timore Dei: nam illorum magis in exsultatione et laude versatur.

4. Inde est quod secure laudantur homines, qui non sua jam vivunt vita, sed Dei: nam hominum utique vita tentatio est. Est autem gemina quaedam securitas laudis hujus: nisi quod forte videbitur, si diligenter attendimus intra alteram altera comprehendi. Siquidem non est quod laudare vereamur verissime, certissimeque laudabiles: non est quod glorificare cunctemur sic absorptos in gloria, ut nostra omnino nequeant laudatione moveri. Non enim est quo vanitas intret, ubi veritas jam totum occupavit. Sed quaenam, inquies, gloria sanctis? Neque enim singuli sese glorificant, quia scriptum est: *Non te laudet os tuum* **(Prov. XXVII, 2)**. Non vicissim alter alterum laudat, quia in laudem Conditoris intenti et extenti, in quo nimirum tota eis reposita est beatitudo, mutuis nunquam vacare laudibus possunt, dicente Propheta, sicut supra quoque meminimus: *Beati qui habitant in domo tua,* **1040** *Domine; in saecula saeculorum laudabunt te.* Verumtamen non acquiesco expertes gloriae credere sanctos, maxime propter illud quod Apostolus ait: *Quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitatem*

aeternum gloriae pondus operabitur in nobis **(II Cor. IV, 17)**. Et Propheta: *Visita nos in salutari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad laetandum in laetitia gentis tuae, ut lauderis cum haereditate tua* **(Psal. CV, 4, 5)**. Non enim ait: Ut lauderis ab haereditate tua; sed, *cum haereditate tua,* ut communis intelligatur futura laudatio. Quod si ipsa laudat haereditas Dominum; haereditatem quis laudet, ab Apostolo audiamus. *Tunc,* inquit, *unicuique laus erit.* A quo? *A Deo* **(I Cor. IV, 5)**. Magnus laudator, et vehementer ambienda laudatio. Felix commutatio laudis, ubi et laudare beatum est, et laudari.

5. Ad quid ergo sanctis laus nostra? ad quid glorificatio nostra? ad quid nostra haec ipsa solemnitas? Quo eis terrenos honores, quos juxta veracem Filii promissionem honorificat Pater coelestis? Quo eis praeconia nostra? pleni sunt. Prorsus ita est, dilectissimi, honorum nostrorum sancti non egent, nec quidquam eis nostra devotione praestatur. Plane quod eorum memoriam veneramur, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum interest nostra? Ego in me, fateor, ex hac recordatione sentio desiderium vehemens inflammari, et desiderium triplex. Vulgo dicitur: Quod non videt oculus, cor non dolet. Oculus meus, memoria mea; et cogitare de sanctis, quodam modo eos videre est. Sic nempe portio nostra in terra viventium, nec modica sane portio: si tamen, ut decet, memoriam affectio comitetur. Sic, inquam, conversatio nostra in coelis est; verumtamen non sic nostra, sicut illorum. Ipsorum enim substantia ibi est, nostra autem desideria; ipsi per praesentiam, nos per memoriam ibi sumus. Quando et nos addemur ad patres nostros? quando essentialiter praesentabimur eis? Hoc enim primum desiderium, quod in

nobis sanctorum memoria vel excitat vel incitat magis, ut eorum tam optabili societate fruamur, et mereamur concives et contubernales esse spirituum beatorum, misceri coetui patriarcharum, cuneis prophetarum, senatui apostolorum, martyrum exercitibus numerosis, confessorum collegiis, virginum choris; in omnium denique colligi et collaetari communione sanctorum.

6. Singulorum quippe recordationes, quasi scintillae singulae, imo quasi ardentissimae faces, devotos accendunt animos, ut eorum et conspectum sitiant [*alias,* sentiant] et complexum: adeo ut plerumque etiam inter eos esse se reputent, mode ad omnes simul, modo ad hos vel ad illos tota aviditate et vehementia corda vibrantes. Alioquin quid istud negligentiae, quid pigritiae, imo quid vecordiae est, ut non crebris suspiriis et ferventissima affectione abrumpere hinc, et in illa tam felicia agmina jaculari animos studeamus? Vae nobis a duritia cordis nostri! vae a peccato gentium, quas Apostolus memorat sine affectione fuisse! **(Rom. I, 31.)** Praestolatur nos Ecclesia illa primitivorum, et negligimus; desiderant nos sancti, et parvipendimus; exspectant nos justi, et dissimulamus. Excitemur aliquando, fratres; resurgamus cum Christo, quaeramus quae sursum sunt, quae sursum sunt sapiamus. Desideremus desiderantes nos, properemus ad praestolantes nos, exspectantes nos votis praeoccupemus animorum. Ecce enim nihil in hac nostra communione securitatis, nihil perfectionis, nihil quietis: et tamen hic quoque quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum? Quidquid enim, sive interius, sive exterius, molestum occurrit, ipso utique tam germanorum consortio fratrum, cum quibus est nobis cor unum et anima una in

Deum, tolerabilius invenitur. Quam dulcior erit, quam delectabilior, quam beatior unio ubi nulla suspicio esse poterit, nulla dissensionis occasio; ubi omnes perfecta charitas indissolubili foedere colligabit, ut sicut Pater et **1041** Filius unum sunt, sic et nos unum simus in ipsis!

7. Non tantummodo societas, sed etiam felicitas nobis est optanda sanctorum, ut quorum desideramus praesentiam, gloriam quoque ferventissimis studiis ambiamus. Neque enim perniciosa haec ambitio, aut illius affectatio gloriae ullatenus periculosa est. Nam quod dicimus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam* **(Psal. CXIII, 1)**; hujus temporis vox est, quando et ipsi angeli clamant: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis* **(Luc. II, 14)** *Noli me tangere,* ait: *nondum enim ascendi ad Patrem meum* **(Joan. XX, 17)**. Verbum gloriae est. Nempe Filius sapiens gloria Patris. *Noli* ergo, ait gloria, *noli me tangere.* Noli interim quaerere gloriam, fuge potius: et vide omnino ne me tetigeris, donec perveniamus ad Patrem, ubi sit gloriatio omnis jam secura. Ibi in Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, et laetentur. Nunquid non videtur audisse dicentem: *Noli me tangere; nondum ascendi ad Patrem meum,* quae in Cantico clamat: *Fuge, dilecte mi, fuge?* **(Cant. VIII, 14)**. Hoc est enim quod supra meminimus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Unde et in hymno hodie nos canimus: «Des pacem famulis, nos quoque gloriam per cuncta tibi saecula,» juxta angelicam scilicet distributionem.

8. Quia enim tentatio est vita hominis super terram, merito in terra homini, non gloria, sed pax est quaerenda: pax cum Deo, pax cum proximo, pax in seipso. *O custos hominum! quare me*

posuisti contrarium tibi, et factus sum mihimetipsi gravis? **(Job VII, 20.)** Vicina nimirum lucta et intestina seditio, bellum non civile, sed domesticum, spiritus adversus carnem, et caro adversus spiritum concupiscens. Unde hoc, nisi quia posuisti me contrarium tibi? Tu enim vera libertas, tu vita, tu gloria, tu sufficientia, tu beatitudo; ego pauper, et miser, et miserabilis, confusus et humiliatus usquequaque, mortuus propter peccatum, venundatus sub peccato. Denique tu perfecta et sancta voluptas, et requies spirituum beatorum, posuisti me ab initio contra Eden (quod voluptatem sonat) in labore utique et aerumna. Attamen dicis: *Convertimini ad me in toto corde vestro.* Liquet quia sumus aversi, quos ut revertamur hortaris: liquet quia contrarii, quos revocas ut convertamur. Sed quomodo? *In jejunio,* inquit, *et fletu, et planctu* **(Joel. II, 12)**. Mira res! Itane in jejunio tu versaris, et in fletu degis, et in planctu habitas? Procul a te omnia ista: procul ipse ab his vehementer. Nimirum regnum tuum in Jerusalem, quam satias adipe frumenti; nec ibi luctus aut clamor, sed nec ullus dolor, magis autem gratiarum actio, et vox laudis. *Justi,* inquit, *epulentur in conspectu Dei, et delectentur in laetitia et exsultatione* **(Psal. LXVII, 3)**. Quomodo ergo in jejunio, et fletu, et planctu convertemur ad ipsum? An vero justus eum in laetitia et exsultatione; qui vero nondum justus est, nonnisi in jejunia, et fletu, et planctu reperiet? Ita plane; sed justus qui jam conspectum meruerit, non qui adhuc vivat ex fide. Nimirum quod ait Dominus: *Cum ipso sum in tribulatione* **(Psal. XC, 15)**, ad eum pertinet qui per fidem ambulat; non autem qui ad faciem jam pervenit. Equidem utrisque est caput unum, sed non uno modo membris omnibus exhibetur. Quibusdam enim ostenditur caput hirsutum spinis, inclinatum in cruce, ut humilientur pariter,

pariter et compungantur. Quibusdam gloriosum apparet, ut ab ipso glorificentur, ut in ipso glorientur facta ei similia, quem [*alias,* quod] vident sicuti est.

9. Hoc ergo secundum desiderium, quod ex sanctorum commemoratione flagrat in nobis, ut sicut illis, sic nobis etiam Christus appareat vita nostra, et nos quoque cum ipso appareamus in gloria. Interim nempe non sicut est, sed sicut pro nobis factum est, caput nostrum nobis repraesentatur non coronatum gloria, sed peccatorum nostrorum circumdatum spinis dicente Scriptura: *Egredimini, filiae Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua* **(Cant. III, 11)**. O regem! o diadema! Mater siquidem Synagoga, non matrem sese exhibens, sed novercam, regem nostrum **1042** corona spinea coronavit. Pudeat sectari gloriam membra, quibus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens speciem aut decorem, vel aliquid ejusmodi. Nimirum Salomon est, quod interpretatum est *pacificus,* sane quod in praesenti est; non utique beatificus, aut glorificus: ut in omnibus angelicum illud elogium commendetur, quo terris pacem, coelis gloriam tradiderunt. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum, quod omnis ei interim purpura non tam honoris sit, quam irrisionis. Videre est tamen hodie multis in locis, non sine multa ambitione et comessatione, praesentem diem honorari. Honorari an dehonestari dicam? Ipsi viderint qui haec agunt. Ipsorum est enim hujusmodi celebritas, non sanctorum: quod sibi libet faciunt, non quod sanctis. Erit cum venerit Christus, nec mors ejus ultra annuntiabitur, ut sciamus quoniam ipsi quoque mortui sumus, et cum eo abscondita est vita nostra. Apparebit caput gloriosum, et cum eo membra glorificata fulgebunt, cum

videlicet reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum gloriae capitis, quod est ipse. Hanc ergo gloriam tota et tuta ambitione concupiscamus, ne forte audiamus et nos: Quia *gloriam quae ab invicem est quaeritis, et gloriam quae a solo Deo est non vultis* **(Joan. V, 44)**.

10. Sane ut eam nobis sperare liceat, et ad tantam beatitudinem aspirare, summopere nobis desideranda sunt suffragia quoque sanctorum, ut quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessione donetur. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei **(Job XIX, 21)**. Nostis, ipsi periculum nostrum, nostis figmentum nostrum; nostis ignorantiam nostram, et dolos adversariorum; nostis corum impetus, et nostram fragilitatem. Vobis enim loquor, qui in eadem tentatione fuistis; qui eosdem superastis conflictus, eosdem laqueos evasistis; qui didicistis ex his quae passi estis, compassionem. Confido equidem et de angelis, quod nec ipsi suam visitare speciem dedignentur, maxime quia scriptum est: *Visitabis speciem tuam, et non peccabis* **(Job V, 24)**. Caeterum etsi de eis mihi arbitror praesumendum ob spiritualis substantiae et rationalis formae similitudinem; ampliori tamen fiducia ad eos mihi reor utendum [*alias,* vertendum], quos habere me noverim et in ipsa humanitate consortes, ut oporteat eos familiarius et specialius misereri ossi de ossibus suis, et carni de carne sua.

11. Denique transeuntes ex hoc mundo ad Patrem, sancta nobis pignora reliquerunt. Apud nos siquidem corpora eorum in pace sepulta sunt, quorum nomina vivent in saeculum, id est, quorum nunquam gloria sepelitur. Absit, absit a vobis, animae sanctae, Aegyptia illa crudelitas pincernae Pharaonis, qui in gradum pristinum restitutus, statim oblitus est Joseph

sancti, qui in carcere tenebatur! **(Gen. XL)**. Non enim erant unius capitis membra, nec aliqua pars fideli cum infideli, aut ulla societas Israelitae ad Aegyptium, non plus quam luci ad tenebras. Interpretatur enim Aegyptus *tenebrae,* Israel vero *Videns Deum:* atque ideo ubicunque Israel erat, lux erat. Non sic noster Jesus crucifixi secum latronis potuit oblivisci: factum est utique quod promissum est; ipsa die qua compassus est, et conregnavit **(Luc. XX)**. Nos quoque si non sumus ipsius capitis membra, cujus et sancti, unde eis tam solemnibus hodie votis, et tanto gratulamur affectu? Caeterum qui dixit: *Si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra;* hoc quoque nihilominus ait: *Quod si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra* **(I Cor. XII, 26)**. Haec igitur nostra et eorum cohaerentia est, ut nos congratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: nos devota meditatione regnemus in eis, ipsi in nobis, et pro nobis militent pia interventione. Nec est quod de eorum pia erga nos sollicitudine dubitemus, quandoquidem non consummandi sine nobis, sicut supra meminimus, exspectant nos usque dum retribuatur nobis: ut videlicet in novissimo die magno festivitatis omnia simul in virum perfectum cum suo tam excelso capite membra concurrant, et laudetur **1043** cum haereditate sua Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus, et laudabilis, et gloriosus in saecula. Amen.

IN TRANSITU S. MALACHIAE EPISCOPI

SERMO I.

1. De coelo vobis hodie, dilectissimi, copiosa quaedam est benedictio destinata: et fideliter eam non distribui, vobis quidem damnosum esset; mihi vero periculosum, cui nimirum haec dispensatio videtur esse commissa. Timeo itaque damnum vestrum, timeo damnationem meam, si forte dicatur: *Parvuli petierunt panem, et non fuit qui porrigeret illis* **(Thren. IV, 4)**. Scio enim quam necessaria vobis sit e coelo veniens consolatio, quos constat illecebris carnalibus et oblectamentis saecularibus viriliter abrenuntiasse. Nemo sane beneficii esse coelestis, et superno dubitet consilio definitum, ut episcopus Malachias hodie inter vos obdormiret, et desideratam inter vos haberet sepulturam. Cum enim nec folium quidem arboris sine divino nutu cadat in terram; quis tam hebes, ut non evidenter in hujus beati viri adventu et transitu magnum prorsus consilium supernae pietatis advertat? A finibus terrae, terram hic positurus advenit, alia quidem occasione festinans, quamvis ob specialem erga nos charitatem id plurimum desiderasse noscatur. Multa quidem in itinere ipso impedimenta sustinuit, nec transfretare permissus est, donec appropinquaret tempus consummationis ejus, et terminus qui non poterat praeteriri. Quem quidem multis ad nos pervenientem laboribus, tanquam angelum Dei pro reverentia sanctitatis suae suscepimus: sed et nos ipse pro sua mansuetudine et humilitate altius radicata, longe supra quam mereremur, devoto suscipiebat affectu. Paucos deinde apud nos dies fecit in incolumitate sua, dum socios praestolaretur, qui dispersi in Anglia fuerant, cum regis illius vana suspicio Dei hominem impediret. Jamque omnibus ad eum collectis, ad Romanam, pro qua venerat, curiam parabat iter: cum subito infirmitate praeventus, sensit protinus ad

coeleste magis sese palatium evocari. Deo melius aliquid providente pro nobis, ne a nobis egressus alibi consummaretur.

2. Nullum quidem in eo, non dico mortis, sed vel gravis aegritudinis signum medicis apparebat: ille tamen exhilaratus spiritu, aiebat omnimodis oportere, ut hoc anno Malachias ab hac vita egrederetur. Laboratum est econtra, et devotis precibus apud Deum, et quibuscunque potuimus modis: sed illius praevaluere merita, ut desiderium cordis ejus tribueretur ei, et non fraudaretur voluntate labiorum suorum. Sic enim pro votis omnia ei concurrere, ut hunc maxime locum, divina sibi inspirante clementia, elegisset: et hunc quoque ex longo optaret sepulturae habere diem, quo fidelium omnium generalis memoria celebratur. Sed et illud nostra haec gaudia merito cumulavit, quod fratrum nostrorum ossibus, de priore coemeterio huc asportandis et recondendis , eadem nobis dies, auctore Deo, fuisset electa. Quae nimirum deportantibus nobis, et ex more psallentibus, idem vir sanctus plurimum sese illo cantu delectari dicebat: et non multo post ipse quoque secutus est, somno suavissimo et felicissimo soporatus. Agimus itaque gratias Deo super omnibus dispositionibus suis, quod indignos nos beatae mortis ejus honorare praesentia, quod pauperes suos pretiosissimo corporis ejus locupletare thesauro, quod infirmos nos tanta Ecclesiae suae voluit fulcire columna. Alterum siquidem e duobus signum istud, quod nobis in bonum factum est, persuadet, quod aut placitus Deo sit locus, aut sibi placitum facere velit, ad quem tantae sanctitatis virum a finibus terrae moriturum, sepeliendumque perduxit.

3. Caeterum populo illi affectuosius condolere, et ejus quae tam miserabili Ecclesiae dirum hoc vulnus **1044** non pepercit inferre, crudelitatem mortis vehementius abhorrere, beati hujus patris charitas ipsa compellit. Dira profecto et inexorabilis mors, quae tantam hominum multitudinem unius percussione multavit: caeca et improvida, quae Malachiae ligavit linguam, impedivit gressus, dissolvit manus, oculos clausit. Illos, inquam, devotos oculos, qui piissimis fletibus divinam peccatoribus reconciliare gratiam consuevere: illas mundissimas manus, quae laboriosis et humilibus operibus exerceri semper amaverant, quae Dominici corporis hostiam salutarem pro peccatoribus toties offerebant; et sine ira et disceptatione in oratione levabantur in coelum; quae infirmis multa beneficia praestitisse, et signis variis effulsisse noscuntur: illos quoque speciosos gressus evangelizantis pacem, evangelizantis bona; illos pedes, qui toties fatigati sunt studio pietatis; vestigia illa, digna quae semper devotis osculis premerentur: sancta denique labia illa sacerdotis, quae custodiebant scientiam; os justi, quod sapientiam meditabatur: et linguam ejus, quae judicium loquens, imo et misericordiam, tantis mederi solebat vulneribus animarum. Nec mirum, fratres, iniquam mortem esse, quam generavit iniquitas: inconsideratam, quam noscitur seductio peperisse. Nihil, inquam, mirum, si ferit sine discretione, quae venit ex praevaricatione; si sit crudelis et fatua, quae ex antiqui serpentis fallacia, et mulieris insipientia prodiit. Quid tamen causamur quod Malachiam ausa sit attentare, fidele equidem membrum Christi, quando et ipsum Malachiae pariter et omnium electorum caput furibunda pervasit? Pervasit utique immunem, sed non immunis evasit. Impegit in vitam mors, et inclusit intra se vita mortem, et absorpta est mors a vita.

Hamum sibi devorans, inde teneri coepit, unde visa est tenuisse.

4. At fortasse quis dicat: Quomodo mors a capite superata videtur, quae tanta adhuc libertate saevit in membra? Si mors mortua, quomodo Malachiam occidit? si victa, quomodo adhuc praevalet universis; et non est homo qui vivat, et non videat mortem? Victa plane mors, opus diaboli, et peccati poena; victum peccatum, causa mortis; victus et malignus ipse, et peccati auctor, et mortis. Nec modo victa sunt haec, sed et judicata jam et damnata. Definita quidem, sed nondum promulgata sententia est. Denique jam diabolo ignis paratus, etsi nondum ille praecipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur malignari. Tanquam malleus coelestis opificis factus est, malleus universae terrae: terit electos ad eorum utilitatem, reprobos conterit in eorum damnationem. Qualis ergo paterfamilias, tales et domestici ejus, peccatum scilicet et mors. Nam et peccatum, licet simul cum Christo cruci ipsius non dubitetur affixum, adhuc tamen interim non regnare quidem, sed habitare etiam in ipso, dum viveret, Apostolo permittebatur. Mentior si non ipse ait: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum* **(Rom. VII, 17)**. Sic et mors ipsa minime quidem adhuc abesse cogitur, sed cogitur non obesse. Erit autem cum dicetur: *Ubi est, mors, victoria tua* **(I Cor. XV, 55)**. Et ipsa siquidem inimica novissima destructur. Nunc vero moderante eo qui imperium habet vitae et mortis, et mare ipsum certis littorum coercet metis, mors ipsa dilectis Domini somnus refrigerii est, Propheta attestante, qui ait: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini* **(Psal. CXXVI, 2, 3)**. Pessima quidem mors peccatorum, quorum et nativitas mala, et vita

pejor; sed pretiosa est mors sanctorum **(Psal. CXV, 15)**. Pretiosa plane, tanquam finis laborum, tanquam victoriae consummatio, tanquam vitae janua, et perfectae securitatis ingressus.

5. Congratulemur itaque, fratres, congratulemur, ut dignum est, patri nostro; quia et pium est defunctum plangere Malachiam, et pium magis Malachiae congaudere viventi. Nunquid non vivit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori, ille **1045** autem est in pace. Denique jam concivis sanctorum et domesticus Dei, psallit pariter et gratias agit, dicens: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* **(Psal. LXV, 12)**. Transivit plane viriliter, et feliciter pertransivit. Verus Hebraeus Pascha celebravit in spiritu, et nobis transiens loquebatur: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare apud vos. Transivit per ignem et aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Est enim deorsum nos locus, quem sibi totum vindicat ignis, adeo ut ne minimam quidem aquae guttam de Lazari digito miser ille dives ibi habere potuerit. Est et sursum civitas Dei, quam laetificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians quampraeclarus. In hoc sane medio boni et mali scientia continetur, et voluptatis et tribulationis hic capere est experimentum. Infelix Eva in has vicissitudines nos induxit. Hic plane dies et nox: nam in inferno tantum nox, et in coelo tantum dies. Beata proinde anima quae utrumque pertransit, nec voluptati inhaerens, nec deficiens in tribulatione.

6. Breviter vobis unum aliquod ex multis hujus viri magnificis actibus arbitror referendum, in quo strenue satis et ignem, et aquam noscitur pertransisse. Magni illius Patricii

Hiberniensium apostoli sedem metropolitanam tyrannica sibi progenies, successionis ordine creans archiepiscopos, vindicabat, haereditate possidens sanctuarium Dei. Rogatus itaque a fidelibus Malachias noster, ut tantis sese malis opponeret, animan suam in manibus suis ponens, accessit intrepidus, suscepit archiepiscopatum, tradens sese discrimini manifesto, ut tanto crimini finem daret. Inter pericula rexit Ecclesiam; post pericula sibi continuo successorem alterum canonice ordinavit. Ea siquidem conditione susceperat, ut postquam, cessante persecutionis rabie, alter secure posset institui, ad sedem propriam remeare permitteretur: ubi sine ecclesiasticis saecularibusve redditibus in congregationibus religiosis, quas ipse exstruxerat, degens inter eos tanquam unus eorum, usque ad hoc tempus vixit absque ulla proprietate. Sic Dei hominem examinavit, non exinanivit tribulationis incendium: siquidem aurum erat; sic nec illecebra tenuit aut resolvit; nec curiosus spectator in via substitit, propriae peregrinationis oblitus.

7. Quis vestrum, fratres, non vehementer ejus imitari cupiat sanctitatem, si id audeat vel sperare? Credo igitur libentius audituros, si dicere forte poterimus, quid sanctum fecerit Malachiam. Sed ne nostrum forsitan minus acceptabile testimonium videatur, Scripturam audite dicentem: *In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum* **(Eccli. XLV, 4)**. Fide calcabat mundum, Joanne attestante, qui ait: *Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra* **(I Joan V, 4)**. Nam in spiritu lenitatis dura quaelibet et adversa aequo animo tolerabat. Hinc quidem post Christum fide calcabat maria, ne caperetur illecabris: inde in patientia sua possidebat animam suam, ne molestiis frangeretur. De his enim duobus habes in

psalmo, casuros a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis **(Psal. XC, 7)**: quod multo plures prosperitatis fallaciae, quam adversitatis flagella dejiciant. Nemo itaque nostrum, charissimi, plana mollioris viae [*alias,* undae] superficie delectatus, iter illud marinum [*alias,* maximum] sibi commodius arbitretur. Magnos hic campus montes habet, invisibiles quidem, sed eo ipso periculosiores. Laboriosior forte via videtur inter ardua collium, et aspera rupium; sed expertis longe securior et desiderabilior invenitur. Utrobique tamen laborem, utrobique periculum esse noverat, qui dicebat: *Per arma justitiae a dextris, et a sinistris* **(II Cor. VI, 7)**: ut merito congratulemur eis qui transierunt per ignem et aquam, et in refrigerium sunt educti. Refrigerium vultis audire? Utinam id vobis alius loqueretur! nam ego quod non gustavi, eructare non possum.

8. Videor tamen mihi hodie super hoc refrigerio Malachiam audire dicentem: *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; quia eripuit animam meam de morte* **(Psal. CXIV, 7, 8)**, etc. In quibus verbis quid intelligam, **1046** paucis audite: siquidem inclinata est jam dies, et longius quam speraveram sermo processit, quod invitus avellar a paterni dulcedine nominis, et Malachiam silere lingua formidans, finem facere vereatur. Mors animae, fratres mei, peccatum est: nisi forte excidit vobis quod in propheta legistis, *Anima quae peccaverit, ipsa morietur* **(Ezech. XVIII, 4)**. Triplex proinde congratulatio est hominis, ab omni peccato, et labore, et periculo liberati. Ex hoc siquidem nec peccatum in eo habitare dicitur, nec poenitentiae luctus indicitur, nec ab ullo deinceps lapsu ei praedicitur esse cavendum. Posuit Elias pallium; non est quod

timeat, non est quod tangi, nedum teneri ab adultera vereatur. Currum conscendit; non est jam trepidare ne cadat: suaviter scandit; non laborans volatu proprio, sed celeri in vehiculo sedens. Ad hoc nos refrigerium, dilectissimi, tota animi aviditate curramus in odore unguentorum hujus beati patris nostri, qui nostrum hodie torporem in ferventissimum desiderium visus est excitasse. Curramus, inquam, post eum, crebrius illi clamantes: Trahe nos post te: et affectu cordis, et profectu conversationis devotas omnipotenti misericordiae gratias referentes, quod indignis servulis suis, quibus propria desunt merita, aliena saltem voluit suffragia non deesse.

SERMO II.

1. Liquet, dilectissimi, quod dum corpore retinemur, peregrinamur a Domino **(II Cor. V, 6)**: ac per hoc luctum magis, quam gaudium, miserandum nobis indicit exsilium et conscientia delictorum. Quia tamen apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur **(Rom. XII, 15)**, in omnem nos suscitari laetitiam, tempus et causa requirit. Nam si vere, quod Propheta sensit, exsultent justi in conspectu Dei **(Psal. LXVII, 4)**, exsultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit Deo, et inventus est justus. In sanctitate et justitia coram ipso ministravit: placuit ministerium, placuit et minister. Quidni placuerit? Posuit sine sumptu Evangelium, replevit Evangelio patriam, suorum maxime feralem edomuit barbariem Hibernorum; levi jugo Christi in gladio spiritus exteras subdidit nationes, usque ad extrema terrae restituens haereditatem suam illi. O ministerium fructuosum! o

ministrum fidelem! Nunquid non per ipsum Filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur Pater, cum ad Filium loqueretur: *Dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae?* **(Psal. II, 8.)** Quam libens Salvator recipiebat quod emerat, et emerat pretio sanguinis sui, ignominia crucis, horrore passionis! Quam libens de manibus Malachiae, pro eo quod gratis ministraret! Ergo in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conversio peccatorum. Grata, inquam, et placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi.

2. Quanquam etsi ministerii quidem minor efficientia sequeretur, nihilominus tamen ad Malachiam et ad opera ejus ille merito respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas: cujus justitiae est de intentione pensare opus, et de oculi qualitate totius aestimare corporis statum. Nunc vero magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates et studia Malachiae: magna et multa, et bona valde, etsi pro bona castae intentionis origine meliora. Quod opus pictatis praeteriit Malachiam? Pauper sibi, sed dives pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus exstitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandae inter discordantes fuit illi cura maxima, et efficacia multa. Quis aeque pius ad compatiendum, ad subveniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam et zelans erat, nec deerat scientia, zeli ipsius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, sed nihilominus potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac **1047** principum. Ipse est, qui regi orando visum et malignanti tulit, et humiliato restituit. Ipse est, qui

pacis quam fecerat violatores, spiritui erroris traditos, frustratus est in malo quod facere cogitabant: ac denuo coegit ad pacem, confusos quidem et stupefactos in eo quod sibi contigerat. Ipse enim est, cui adversus alios, pacti aeque praevaricatores, rivus officiosissime adfuit, miro modo objectu sui evacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuvies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio nivium: cum subito factus est in fluvium magnum, qui rivulus erat: et rivus ibat, et intumescebat inundans, et negans omnino transitum volentibus malignari.

3. Quanta audivimus et cognovimus ea de zelo viri et ultione inimicorum, cum tamen esset suavis et mitis, et multae misericordiae omnibus necessitatem patientibus? Qui quasi unus omnium parens, vivebat omnibus; quasi gallina pullos suos, sic fovebat omnes, et in velamento alarum suarum protegebat. Non sexus, non aetas, non conditio discernebatur, aut persona: deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat: nisi quod in sua patiens, in aliena compatiens erat, plerumque et impatiens. Nonnunquam siquidem repletus zelo, pro aliis in alios movebatur, ut eripiens inopes, et reprimens fortes, consuleret proinde omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed ne non irascendo [*alias,* ne irascendo] peccaret, juxta illud de psalmo: *Irascimini, et nolite peccare* **(Psal. IV, 5)**, non ira illi, sed ipse animo dominabatur. Erat suimet potis. Sane victor sui, ira superari non poterat. Ira ejus in manu ejus. Vocata veniebat, exiens, non erumpens; nutu non impetu ferebatur. Non urebatur illa, sed utebatur. Magna illi tam in hoc, quam in cunctis utriusque hominis sui motibus regendis vel cohibendis, censurae

diligentia, et circumspectio multa. Non enim ita omnibus intendebat, ut se solum exponeret, solum curae exciperet generali. Erat et sui sollicitus. Seipsum custodiebat. Ita denique totus suus, et totus omnium erat, ut nec charitas a custodia sui, nec proprietas ab utilitate communi eum impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominem mediis immersum turbis, et implicitum curis, diceres patriae natum, non sibi. Si videres hominem solum, et secum habitantem, putares soli vivere Deo et sibi.

4. Sine turbatione versabatur in turbis: sine otio tempus, quod otio dederat, transigebat. Quomodo otiosus, quando exercebatur in justificationibus Domini? Nam etsi habebat tempus liberum a necessitatibus plebium, non tamen a sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso otio contemplandi. Sermo illi in tempore otii aut serius, aut nullus. Aspectus ejus aut officiosus, aut demissus, et cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus ejus in capite ejus **(Eccle. II, 14)**, nusquam avolans, nisi cum virtuti paruisset. Risus aut indicans charitatis, aut provocans: rarus tamen et ipse. Equidem interdum eductus, excussus nunquam: qui ita nuntiaret cordis laetitiam, ut ori gratiam non minueret, sed augeret. Tam modestus, ut levitatis non posset esse suspectus: tantillus tamen, ut hilarem vultum ab omni tristitiae naevo vel nubilo vindicare sufficeret. O munus perfectum! o holocaustum pingue! o obsequium gratum mente et manu! Quam bonus odor Deo in orationibus otiosi! quam bonus hominibus in sudoribus occupati!

5. Pro hujusmodi ergo dilectus a Deo et hominibus, non immerito hodie Malachias in consortium angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem ante angelus

erat non minus puritate, quam nomine; sed nunc felicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cum angelis gloria et felicitate laetatur. Congratulemur itaque, fratres, congratulemur, ut dignum est, patri nostro; quia et pium est, defunctum plangere Malachiam; **1048** et pium magis, Malachiae congaudere viventi. Nunquid non vivit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace. Denique jam concivis sanctorum et domesticus Dei, psallit pariter, et agit gratias, dicens: *Transivimus per ignem et uquam, et induxisti nos in refrigerium* **(Psal. LXV, 12)**. Transivit plane viriliter, et feliciter pertransivit. Verus Hebraeus pascha celebravit in spiritu, et nobis transiens loquebatur: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare apud vos. Transivit per ignem et aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Laetemur, quod angelus noster ascendit ad cives suos, pro filiis captivitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Laetemur, inquam, et exsultemus, quia coelestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostri, qui suis nos protegat meritis, quos informavit exemplis, miraculis confirmavit.

6. Sanctus pontifex, qui in spiritu humilitatis hostias pacificas coelis frequenter invexerat, hodie per semetipsum introivit ad altare Dei, ipse hostia et sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificii ritus in melius mutatus est; fons lacrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in laetitia et exsultatione. Benedictus Dominus Deus Malachiae, qui tanti pontificis ministerio visitavit plebem suam, et nunc assumpto eo in sanctam civitatem, tantae recordatione suavitatis nostram non desinit consolari captivitatem, Exsultet in Domino

spiritus Malachiae, quod levatus pondere corporeae molis, nulla jam faeculenta vel terrena materia praegravatur, quominus tota alacritate ac vivacitate corpoream omnem et incorpoream transiens creaturam, pergat totus in Deum, et adhaerens illi, unus sit cum eo spiritus in aeternum.

7. Domum istam decet sanctitudo, in qua tantae frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia, serva eam in sanctitate et justitia, misertus nostri, qui inter tot et tantas miserias memoriam abundantiae suavitatis tuae eructamus. Magna est super te divinae dispensatio pietatis: qui te parvum fecit in oculis tuis, magnum in suis; qui magna fecit per te, salvans patriam tuam, magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Festivitas tua, quae merito tuis virtutibus votiva impenditur, tuis nobis efficiatur meritis et precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuae, quae a nobis frequentatur, continuatur ab angelis, sic erit nobis digne jucunda, si fuerit et fructuosa. Liceat nobis aliquas, te migrante, retinere reliquias de fructibus spiritus, quibus onustus ascendis qui in tuo hodie tam delicioso convivio congregamur.

8. Esto nobis, quaesumus, Malachia sancte, alter Moyses, vel alter Elias, impertiens et tu de spiritu tuo nobis: ipsorum siquidem in spiritu et virtute venisti. Vita tua, lex vitae et disciplina: mors tua, mortis portus, et porta vitae; memoria tua, dulcedo suavitatis et gratiae; praesentia tua, corona gloriae in manu Domini Dei tui. O oliva fructifera in domo Dei! o oleum laetitiae ungens et lucens, fovens beneficiis, coruscans miraculis! fac nos ejus, qua frueris, lucis suavitatisque participes. O odoriferum lilium, in aeternum ante Dominum germinans, et florens, et spargens ubique vivificum suavitatis odorem, cujus apud nos memoria in

benedictione est, apud superos praesentia in honore! da canentibus te tantae plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, et lux in tenebris lucens, signorum radiis et meritorum illuminans carcerem, laetificans civitatem! fuga de cordibus nostris, virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina, eo caeteris clarior, quo Diei [*alias,* Deo] vicinior, similior soli! dignare praeire nobis, ut et nos in lumine ambulemus, quasi filii lucis, et non filii tenebrarum. O aurora diescens super terram, sed superiores coeli plagas lux meridiana perlustrans! recipe nos in consortio luminis, quo illuminatus et late foris luces, et intus suaviter ardes, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre **1049** et Spiritu sancto regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

IN FESTO S. MARTINI EPISCOPI. SERMO. *De exemplis obedientiae.*

1. Puto, sermonem a nobis expetit tam vester iste conventus, quam adventus, harum honorabilium personarum, quas de longinquo gratulamur adesse. Sane audirem eos ipse libentius: sed quoniam eligunt, imo et exigunt magis ut loquar, mihi si non licet audire eos, eis necesse est obaudire. Et quidem vivus est nobis sermo tam multa mansuetudo eorum, qua videlicet meritis sanctiores, dignitate superiores, sapientia locupletiores, non modo ad visitandos, sed etiam ad audiendos nos dignati sunt declinare. Efficax eruditio, et omni digna acceptione doctrina. Siquidem non verbo et lingua, sed opere

et veritate nos admonent imitatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi; et discere quod ab ipso utique didicerunt, mites esse, et humiles corde. Sic Maria Elisabeth petiit **(Luc. I, 39, 40)**, conjugatam virgo, ancillam domina; praecursoris matrem, judicis mater; Dei Genitrix, servuli genitricem. Sic postmodum Jesus etiam ipse Joannem adiit, et adiit baptizandus, utpote quem decebat implere omnem justitiam **(Matth. III, 13, 15)**. Vos quoque, reverendi Patres, deteriorem vobis non facitis partem vestram [*alias,* deteriorem nobis facitis partem nostram]: ad audiendum quippe quam ad loquendum velociores, etiam inter ipsos qui vestro magis eguerant documento. Nam nos quidem, quia omnem non possumus implere justitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, justum esse non ignorantes inferiorem superioribus obedire.

2. Sed unde loquemur? *Qui de terra est, de terra loquitur,* ait vox illa clamantis **(Joan. III, 31)**. De terra ergo loquamur, quia de terra subsistimus, et in terra. Audite, quique terrigenae et filii hominum: vobis dicimus, et de vobis. In terra orimur, in terra moramur, in terra morimur, revertentes in eam unde sumus assumpti. Hic nobis angustus introitus, mora brevis, sola mors certa. Cogitur totus Adam judicium portare quod meruit. Dilatatus est vehementer, multiplicatus est, et replevit terram. Attamen velit, nolit, quantumcunque recalcitret, universus adhuc fert sententiam quam excepit: *Terra* inquit, *es, et in terram ibis* **(Gen. III, 19)**. Gravis equidem sententia, sed non sine grandis misericordiae temperamento. Dura admodum, sed si merita penses, indulgentiae plena. Siquidem non minus juste peccanti diceretur: Terra es, sed ex hoc sub terram ibis. Justus foret

etiam tunc justus Dominus, et laudabilis nimis. Dignus plane qui laudaretur, sed non ego idoneus qui laudarem. Alioquin tunc quoque nihilominus vere dicerem, si tamen dicere possem: *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum* **(Psal. CXVIII, 137)**. At non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; sed nos qui vivimus, benedicimus Domino. Pepercisti ergo creaturae tuae, pepercisti gloriae nominis tui, ut descendentem de Jerusalem, minime tamen usque in Jericho patereris abduci. Semivivus adhuc relictus in via semilaudare possum **(Luc. X, 30)**: ubi totus vixero, ibi totus erumpam in laudem, et *dicent omnia ossa mea: Domine, quis similis tibi* **(Psal. XXXIV, 10)**? Propter hoc nempe cum iratus fuisses, misericordiae meministi, non damnans hominem in loco perditionis, sed in loco afflictionis humilians. Quid causaris, homo? quid sententiam quereris duriorem? Terrae addictus es, factus e terra, ut ipsa tibi sit patria, quae materia fuit.

3. Sed audire, inquies, velim: Quia spiritus es, et ad spiritum ibis. Siquidem etiam spiritus sum, quod ad animam pertinet; nec portionem hanc mei dubitaverim potiorem. Audivi sane ab Apostolo, quia *Dominus spiritus est* **(II Cor. III, 17)**, et ab ipso Domino, quia *spiritus est Deus* **(Joan. IV, 24)**. Nec modo spiritus, sed et spirituum Pater. Utquid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte; **1050** spirituum Pater non recipit, cum ex parte sim spiritus? Scio, scio, agit hoc non tam substantia ipsa, quam culpa. Sicut enim peccatores spiritus inter coelum et terram ventosum hoc medium tenent, unde et potestates hujus aeris nominantur **(Ephes. II, 2)**; sic peccata nostra inter nos et Deum separant, inter Creatorem Patremque spirituum, et spiritualem utique creaturam. Traxit animam

corpus in regionem suam, et ecce praevalens opprimit peregrinam. Factum est nempe talentum plumbi, non aliunde tamen, nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggravat animam, sed utique quod corrumpitur **(Sap. IX, 15)**; corrumpitur autem, imo etiam, Apostolo teste, *mortuum est propter peccatum* **(Rom. VIII, 10)**. Itaque licet quodam modo coelum sit homo, coelestibus sine dubio spiritibus similis, simul et forma; substantia quidem quoniam spiritualis, forma vero quia rationalis est: minime tamen jam levare eum duo ista sufficiunt, ut mereatur audire: Quia coelum es, et in coelum ibis. Frustra glorietur de libertate arbitrii, quae in mente est: captivus ducitur in legem peccati, quae in carne est. Nam etsi forsitan videretur duplex funiculus posse alteri aeque duplici praevalere, ut videlicet quem sibi terra gemino quodam jure tanquam patria pariter et materia vindicat, ob geminam nihilominus, quae praedicta est, substantiae scilicet et formae similitudinem, coelum quoque recipiat ut coelestem: sed jam triplicatus inferior ille et deorsum trahens peccato equidem accedente funiculus, nisi illinc quoque occurrerit gratia, non rumpetur. Sane ubi illa adfuerit, haud dubium quin solvatur facile gravis iste quo trahimur, imo quem trahimus, funiculus iniquitatis. Haec enim inter nos et Deum non separans intervenit, sed reparans et conjungens.

4. Itaque ibo mihi ad montem gratiae, et colles miserationum, quarum thesauros omnes repositos audio penes Christum. Ibo ad eum qui est plenus gratiae et veritatis, si forte accipiam aliquid de plenitudine illa, imo si forte accipiar in plenitudinem illam: ut cum caeteris aliquando membris occurram in mensuram aetatis plenitudinis Christi. Nemo quippe ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo **(Joan.**

III, 13). Fidelissimus plane et benignissimus mediator, qui quidem non discrevit, sed fecit utraque unum, medium parietem maceriae solvens **(Ephes. II, 14)**, donans nobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci; exspolians principatus et potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos **(Coloss. II, 13-15)**, pacificansque per sanguinem suum quae sunt in coelo, et quae super terram **(Coloss. I, 20)**. Propter hanc nempe salutem, quam in medio terrae erat operaturus, non confestim sub terra posuit hominem, sicut peccando meruerat; sed in terra. Siquidem respirandum est nobis, et nullatenus desperandum, donec in terra adhuc interim constituti, et suspicere coelum possumus, et suscipere data optima et dona perfecta desursum a Patre luminum, a Patre spirituum, a Patre misericordiarum. Nam et propterea rectum fecit hominem, etiam corpore ipso, et os homini sublime dedit, cum prona utique spectent animantia caetera terram: ut attollens ad sidera vultus illo suspiret, ubi tam beatam et perennem conspicit mansionem.

5. Nonne enim pie et fideliter intuentibus nobis vehementissimum quoddam incentivum amoris, et provocatio flagrantissimi desiderii est visio ipsa tam lucidissimae regionis? Non sunt stellae coeli similes glebis terrae. Inter splendorem solis, et caliginem soli hujus, non parva distantia est. Forte tamen hic quoque nonulla, sed in suo genere pulchra videntur: et haec ipsa undique mista non pulchris, ut aurum in luto, gemma in sterquilinio, lilium inter spinas. Tota pulchra es, patria mea, et macula non est in te: tota pulchra es, absque eo quod intrinsecus latet. Quid illud? Nempe illi beati

angelici spiritus, et animae ipsae sanctorum, quae jam ingredi meruerunt in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Sicut enim **1051** sunt corpora terrestria, sunt et corpora coelestia; longe vero alia est coelestium gloria, quam terrestrium: sic sunt coelestes spiritus et terrestres, nec minor sane distantia inter eos: Angeli, archangeli, virtutes, principatus, potestates, dominationes, throni, cherubin atque Seraphin. Bene nomina novi. Forte hoc totum est. Quid enim amplius capiam terrigena de coelestibus, carnalis homo de spiritualibus et divinis? Verumtamen etsi ignoro quid lateat in his tantis appellationibus, illud equidem certissime novi, quod magum et mirabile aliquid sub hac tanta verborum majestate clausum sit et signatum. Non sine causa coelum hoc dicitur: plane eximium nescio quid celatur in eo. Celatur, inquam, sed tamen non negatur fidei usquequaque. Videre enim nobis datur in terra ipsam exteriorem coeli pulchritudinem, non adire; internam quoque gloriam secretorum ejus, etsi non comprehendero, onceditur vel audire. Videmus patriam, sed a longe salutamus; odoramur illas delicias, non gustamus.

6. Enimvero non sine causa Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse nobis in regione hac umbrae mortis, quam inhabitamus, coelestium gloriam spirituum sane per fidem enarrat, corporum vero per speciem manifestat. *Audi,* inquit, *filia et vide.* Et factum est. Quorsum ista? *Inclina,* ait, *aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui* **(Psal. XLIV, 11)**. Vult nos ponere contumaciam, discere obedientiam, apprehendere disciplinam. Vult etiam nos oblivisci posteriora, despicere inferiora, terrenos mores et vitia genuina [*alias,* vitiata germina] deserere, coelestia sapere, superna quaerere, anterioribus inhiare. Vult et illum tantum decorem

domus suae ingenuam concupiscere creaturam, quo scilicet in eamdem imaginem transformetur de claritate in claritatem, tanquam a Domini Spiritu; ac proinde concupiscat etiam rex decorem illius, utique spiritualem. Sed in quo visus ille, inquies, vel auditus inclinare me aurem, et obaudire monet? Nam quod desiderium pariat, manifestum est.

7. Sane ergo considera universam hanc coelestium gloriam corporum incessanter legibus obtemperare divinis, nec unquam sibi positas in tam continuis motibus metas excedere temporum, aut locorum terminos transgredi constitutos. Sed et ipsos spiritus tam sublimes audi omnes administratorios esse, et in ministerium mitti dignantissimum, ut ne indignum dicam: minime tamen, puto, reperies in Scripturis aliquando quemquam illorum vel contradixisse mittenti, vel erga ipsos tam inferiores se, propter quos in ministerium mittebantur, saltem tenuiter fuisse commotum. Exempla sunt obedientiae, si diligenter attendas, eo sane acceptabiliora, quo in materia digniori. Sed novi quid ad ista submurmuret sensus hominis, et cogitatio prona semper ad malum. Quid tu mihi, inquit, elementorum proponis obedientiam supernorum? Quasi vero aut sensus ullus in eis, aut ulla vigeat deliberatio rationis, et non potius agi ipsa, quam agere videantur. Quid vero vel ipsorum angelorum obedientiam sic commendas? Sentiunt quidem angeli, sed delectabilia sola; obedientes equidem Creatori, sed tam felici quam facili voluntate. Quidni obediant? Semper enim vident faciem Patris, quem videre perfecta beatitudo, aeterna gloria, summa voluptas est.

8. Produc nobis, Domine, patriarchas et prophetas, viros obedientes praeceptis tuis, obedientes ex voluntate, obedientes contra propriam voluntatem. Factum est.

Exhibetur nobis, ut caeteros brevitatis causa praetéream, exhibetur, inquam, nobis Abraham ad praeceptum Domini exiens de terra sua, ejiciens ancillam et filium ejus, etiam charissimum filium Isaac immolare paratus. Quid hic humana astutia poterit cavillari? Forte respondeat, quoniam multifarie, multisque modis apparens ei Deus, suscipiebatur hospitio, participabat convivio, animabat alloquio, instruebat consilio, donabat filiis, illustrabat victoriis, **1052** divitiis cumulabat. Quid dices, cum venerit Christus factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis? Multum, inquit, per omnem modum. Quando enim Unigenitum Dei Patris, Dei virtutem, et Dei sapientiam Christum, quando praesumerem aemulari? Oblatus est quia ipse voluit, quando et quantum voluit passus est, utpote verus quidem homo, sed verus nihilominus Deus. Imo vero ne ipsam apostolicam obedientiam afferas velim; quos nimirum juxta propheticam promissionem oculis suis vidisse constat praeceptorem suum, et auribus suis vocem audisse monentis **(Isai. XXX, 20, 21)**. Unde et unus eorum expressius scribens ait: *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostrae tractaverunt de Verbo vitae* **(Joan. I, 1)**. Quidni relinquerent omnia? quidni ad omnia sequerentur tantae praesentiam majestatis? Quid ego non facerem, si mihi eadem copia praestaretur? Sed non fecit taliter omni nationi, non praeunti utique, non sequenti. Siquidem ut multi reges optaverunt videre, et non viderunt; sic nihilominus venerunt jam dies, quando desideremus videre diem unum Filii hominis, nec tamen mereamur.

9. Opportune ergo jam Martinus ad medium veniat, ut de medio fiat occasio peccatorum. Hodie enim ille per omnia

similis nobis, plane et sensibilis, et passibilis; sed et longe post illa patriarchalium et propheticarum tempora visionum, et homo purus, nihil de natura divinitatis habens, credens autem in eum quem non vidit; plenus fructu obedientiae, et virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit, terrae commendans quod habebat e terra; spiritum dirigens ad Patrem spirituum, cui fideliter in adoptionis spiritu deservivit. Non fuit coeleste corpus, sed nec spiritus quidem coeletis: rationale animal, etiam et mortale, terrigena, filius hominis. In terra natus est, in terra educatus, in terra exercitatus et probatus, in terra etiam consummatus. Nec vero patriarcha erat, aut unus ex prophetis, de quibus sane in Evangelio Veritas ait: *Quia Lex et Prophetae usque ad Joannem* **(Matth. XI, 13)**. Multo magnis non erat ipse Christus; sed erat tamen Christus in ipso, haud aliter utique quam per fidem.

10. Enimvero juxta hunc modum etiam modo *prope est verbum in corde tuo et in ore tuo* **(Deut. XXX, 14)**, tantum si recto quaesieris corde. Nempe Apostolo interpretante *verbum fidei* istud est **(Rom. X, 8)**, de quo Moyses ait. Unde et alibi idem apostolus: *Jesus Christus,* inquit, *heri, et hodie, et in aeternum* **(Hebr. XIII, 8)**. Hesternum quidem ab initio saeculi usque ad ascensionem Dominicam; hodiernum vero diem exinde usque ad saeculi consummationem; porro in aeternum intellige post communem omnium resurrectionem. Nulli horum deest Christus, nulli deest Jesus; nulli deest unctio, nulli salus. Patriarchis et prophetis in visione exhibitus est, apostolis in humanitate, Martino in fide, angelis jam in specie. Quam sane speciem et electis omnibus ostensurum sese promisit, no quidem hodie, sed in aeternum. Denique jam transierat heri, jam istud nostrum illuxerat hodiernum cum

Apostoli loquerentur: *Etsi congnovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus* **(II Cor. V, 16)**. Videtur tamen etiam in hoc mane de carnibus Agni nonnihil esse servatum: sed quod residuum est, utique jam datur igni; quod videlicet usque hodie eadem caro nobis, sed spiritualiter utique, non carnaliter exhibeatur.

11. Neque enim est quod causemur nostro huic negatam tempori, sive eam quae ad patres veteris Testamenti facta est apparitionem sive eam quae apostolis exhibita est praesentiam carnis ejus. Siquidem fideliter considerantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium sane quin in sacramento. Adsunt revelationes, sed in spiritu et virtute ut tempori gratiae, quod nunc est, nihil in ulla gratia deesse probetur. Denique nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quae praeparavit Deus diligentibus se, nobis tamen revelavit per Spiritum **1053** suum. Nec mireris quod carnales eis manifestationes exhibuit, qui carnalem ejus praestolabantur adventum. Nobis enim tanto efficacior gratia et revelatio dignior necessaria est, quanto nimirum excellentiora constat esse quae exspectamus.

12. Itaque, ut supra diximus, Martinus iste Christus non fuit, sed tamen Christum habuit: non quomodo angeli in praesentia majestatis; non quomodo apostoli in visionem humanitatis; non quomodo olim locutus est in visionem sanctis suis: sed quomodo eum etiam nunc habet Ecclesia, in fide et sacramentis. *Non erat ille lux* **(Joan. I, 8)**, sed *lucerna* plane *ardens et lucens* **(Joan. V, 35)**, de Joanne dictum est. Sed si illum protulero, puto, dicitis: Maximus hominum est, plus quam propheta est, etiam angelus est Dei

Patris, sicut ipse testatur: *Ecce mitto angelum meum* **(Luc. VII, 27)**, etc. Et Martinus lucerna erat ardens et lucens: eum saltem non pigeat imitari; sed imitari in eo quod est imitabile, non autem quod mirabile exhibetur. *Ad mensam divitis sedes* hodie; *diligenter considera quae tibi apponuntur.* Discerne inter cibos, et vasa ciborum. Illos enim juberis tollere, sed non illa. Dives est iste Martinus; dives in meritis, dives in miraculis, dives in virtutibus, dives in signis. Diligenter ergo considera quae apponuntur tibi; quaenam videlicet ad admirationem, quae vero ad imitationem. Aut certe quia sequitur in Scriptura illa, *quoniam talia oportet te praeparare* **(Prov. XXIII, 1, 2, juxta LXX)**; diligenter considera quid apponitur, et in quo. Suscitavit Martinus tres mortuos, quot nimirum Salvatorem legerat suscitasse. Reddidit visum caecis, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, aridis sospitatem. Evasit divina virtute pericula, proprii corporis obice flammas repulit, immanem sacrilegae machinae molem columna parili e coelo descendente prostravit, leprosum mundavit osculo, curavit oleo paralyticum, daemones vicit, angelos vidit, futura praevidit.

13. Verum haec quidem, caeteraque ejusmodi altissima quae fecit magnalia, quidni mirifica quaedam vasa dixerim divitis hujus, auro gravia, gemmis micantia, pariterque materia et opere pretiosa? Noli in his saporem quaerere, sed mirare splendorem. Luceat in hujusmodi lucerna nostra, ut in lumine ejus videamus lumen, quod quidem purum, prout in se est, necdum praevales intueri. Non enim est iste lux, sed ut testimonium perhibeat de lumine; et appareat tibi interim gloriosus Deus in sancto suo, dum non potes ad gloriam ejus,

sicut est in se ipso. Caeterum ne putaveris ornatas quidem Martini lampades, sed vacuas inveniri: non est fatua virgo, habet in vasis oleum. Habet vinum in phialis, habet intra paropsides istas ciborum copiam, delicias utique spirituales: ut non modo videant et mirentur, sed edant pauperes, et saturentur; atque in illis quidem Dominum laudent, porro in his vivant corda eorum. Alioquin quomodo mortui laudabunt te, Domine? Ut ergo sit jucunda decoraque laudatio in admiratione, etiam vivant ex imitatione; et, ut avidius sumant delicias, ipsas quoque divitias curiosius contemplentur. Sic nimirum inter splendorem et fervorem lucernae hujus vicariis quibusdam affectibus discurrendum, ut nobis alter ex altero commendetur, et ex mutua collatione uterque complacitior fiat. Siquidem humilis fuit et spiritu pauper iste Martinus, sicut evidentissime probat effectus ipse divinae gratiae, quam profecto tam multam nisi multum humili non dedisset.

14. Ut tamen pauca virtutum ejus indicia promam, pauperem illum spiritu beatus novit Hilarius, cum imponere ei diaconatus officium tentans, nec praevalens, quod indignum sese vociferaretur, exorcistam eum esse praecepit: in quo quidam locus injuriae videretur, sciens nimirum quod humiliorem ordinationem minime repudiaret. Pauper fuit, veste sordidus, crine incultus, facie despicabilis: quae quidem licet in electione ejus a quibusdam malevolis objecta fuissent, **1054** in ipso tamen episcopatu, sicut scriptum est, penitus non mutavit **(SULPIT. De vita Mart., cap. 7)**. Denique quia vere pauper fuit spiritu Martinus, pauper et modicus meruit nominari. Audi vero mansuetudinem ejus, suo illo Sulpitio sic scribente: «Tantam adversus omnes injurias patientiam assumpserat ut cum esset summus sacerdos,

impune etiam ab infimis clericis laederetur: nec propter in eos aut loco unquam amoverit, aut a sua, quantum in ipso fuit, charitate repulerit **(ID. Dial. III, cap. 20)**:» quod quidem in Briccio manifeste probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, et de tanta post futura adversitate praemonuit: postremo in fide et levitate ipsius sanctum fecit illum, ad cujus os aures suae fuerant, cum responderet homini, qui de eo sciscitabatur: Si illum delirum quaeris, prospice eminus; ecce coelum solito sicut amens respicit. Crebro siquidem homo Dei, utpote terram despiciens, coelum suspiciebat. Nempe sciebat ad hoc sese (ut supra meminimus) rectam et in ipso corpore accepisse staturam. Sciebat illic esse thesaurum suum, sciebat illic sedere in Patris dextera Christum suum, sciebat nunquam sese, donec illuc perveniret, quod desiderabat assecuturum. Unde et hoc ipsum, quod delirus vocabatur in terra merito non attendit, cujus nimirum conversatio esset in coelis, cujus oculi in capite suo. Sane illuc etiam lacrymae ejus a maxilla ascendere consueverant, quibus sic abundabat, ut soleret pro illorum quoque, qui obtrectatores sui videbantur, flere peccatis.

15. Sane quantum justitiam esurierit, tum in caeteris ejus actibus, tum specialiter in idololatriae persecutione probatum est, in templorum destructione, in statuarum dejectione, in succisione lucorum. Ubi se quoque aliquando non est veritus dare discrimini, ut occasio tanti criminis de medio tolleretur. Nam misericordem eum in paupere se expertem Salvator ipse apud angelos gloriabatur, datam sibi medietatem vestis ostentans. Utinam nobis etiam miseris apud summum judicem, in cujus admirabile tabernaculum introivit, misericordiam illam exhibere dignetur; qua et illos olim morti

destinatos, et tormentis variis deputatos eripuit pro quibus ante terreni judicis januam nocte media scribitur jacuisse. Quomodo enim non audiet eum nunc, qui tunc quoque fecit audiri? Porro munditiam cordis ejus illud vel maxime indicat, quod non est confusus inimico loquens in porta: «Nihil in me, funeste, reperies; Abrahae me sinus recipiet.» Nam in opere pacificorum feliciter plane consummans labores suos, licet dierum suorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit dissidentes, inter quos reformata pace, in pace ipse quievit.

16. Caeterum-persecutiones, quas sustinuit propter justitiam, longum est numerare, quomodo apud Julianum Augustum in civitate Wangionum intrepidus, imo et illato terrore constatior, custodiae mancipatus est, ut inermis postero die barbaris opponeretur; quomodo circa Alpes sub securi, quam in verticem ejus latro vibrabat, securissimus fuit; quomodo illum Mediolani Auxentius Arianus graviter insectatus, multisque appetitum injuriis, tandem de civitate exturbavit; quomodo et alibi prius adversus sacerdotum perfidiam acerrime pugnans, suppliciis fuit affectus, publice virgis caesus, inde quoque exire compulsus est; quomodo item in cujusdam fani eversione, cum gentilis eum stricto gladio peteret, nudam cervicem praebuit percussuro, donec ille extollens ad ictum dexteram, cecidit resupinus; quomodo alter eum cultro ferire voluit, sed ferrum de manibus ejus elapsum, repente disparuit. Pro quibus omnibus dubium non est multipliciter coronari eum, qui quidem etsi non semel effectu consummatae passionis, sed toties martyr fuit affectu devotissimae voluntatis. Comedite jam, amici, et bibite; et inebramini, charissimi. Sic enim vivitur, et in talibus vita spiritus vestri. Nisi forte beatos praedicat sermo divinus, qui

mortuos **1055** suscitant, caecos illuminant, morbidos sanant, leprosos mundant, paralyticos curant, daemonibus imperant, futura praenuntiant, miraculis coruscant; et non magis pauperes spiritu, mites, lugentes, esurientes et sitientes justitiam, misericordes, mundicordes, pacificos, persecutionem propter justitiam sustinentes.

17. Ignoscite mihi, fratres: exemplum obedientiae paulo minus praeterivi, quod quidem vel solum juxta propositum ordinem in Martino quoque nobis convenit exhiberi. Sane moram facimus, sed, ut arbitror, bonum nos hic esse: tardius enim hodie venimus ad Martinum. «Domine, inquit, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua .» O vere sanctissimam animam! o inaestimabilem charitatem! o obedientiam singularem! Bonum certamen certasti, cursum consummasti, fidem servasti; de reliquo superest tibi corona justitiae, quam reddet tibi Dominus hodie justus judex; et adhuc dicis: Non recuso laborem, fiat voluntas tua! Obtulisti plane Isaac; unicum illum quem diligis, quod in te est, jugulasti; immolasti singulare gaudium tuum pia devotione, paratus redire iterum in pericula, innovare certamina, denuo subire laborem, sustinere tribulationem, prolongare tentationem, deinde differri adhuc ab illa tanta felicitate, et diu desiderata societate spirituum beatorum, atque in hujus mortalitatis aerumnas ab ipso introitu gloriae revocari; postremo, quod maximum est, a Christo tuo peregrinari diutius, si modo ipse voluisset. Nec sane dubium quin ampliorem gratiam mereatur, qui paratum se exhibeat etiam ante mandatum quam qui obedire satagit post mandatum. Magna quidem obedientia vestra, angeli sancti; sed, quod dicere audeam pace vestra, nescio an inveniatur in

vobis quisquam paratus in tale aliquando ministerium mitti, in quo necesse habeat non videre faciem Patris. Magnum est, Petre, quod Dominum secuturus, omnia reliquisti; sed audivi te in monte dicentem, ubi transfiguratus est coram vobis: *Domine, bonum est nos hic esse; faciamus hic tria tabernacula* **(Matth. XVII, 4)**. Non est hoc, «Si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.» Paratum cor tuum, Martine, paratum cor tuum, sive manere in corpore, sivi dissolvi et esse cum Christo.

18. Et magna quidem in horrenda morte securitas; magna in visione Christi desideranda, et tam ferventer ac singulariter desideranda perfectio reperitur: sed id quidem longe amplius per omnem modum, quod qui mori non metuis, imo qui tanto desiderio praesentiam Domini concupiscis, vivere quoque non renuis, et exspectatione molestissima fatigari. In quo enim alio non obedire potuerat, qui in hoc tanto articulo tam devote clamabat: «Fiat voluntas tua?» Haec ergo pars nostra sit, fratres, in convivio hodierno, hanc nobis obedientiam in mensa pauperis, imo jam divitis hujus appositam diligenter consideremus, scientes quoniam ipsa est quae a nobis exigitur, ipsa quam oportet nos praepara re, ut singuli quique dicamus: Quia *paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* **(Psal. CXVIII, 60)**. Nec modo semel, aut in parte; sed *paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* **(Psal. LVI, 8.)**; paratum ad utrumque, et in nullo tuae praescribens dispositioni. Forte hoc cupio, et specialiter et vehementer: sed ne quidem illud recuso; sicut fuerit voluntas in coelo, sic fiat. Desidero requiem, sed non recuso laborem, fiat voluntas tua.

DE S. CLEMENTE PAPA ET MARTYRE
SERMO *De tribus aquis*.

1. *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* **(Psal. CXV, 15)**. Audiat peccator, et irascatur; dentibus suis fremat, **1056** et tabescat. Deprehensus est in astutia sua, cecidit in foveam quam fecit, in laqueum incidit quem tetendit. Invidia siquidem diaboli mors intravit in orbem terrarum; sed ecce pretiosa facta est mors sanctorum. Audi igitur, hostis vitae; mortis auctor, attende. Quid valet jam fraus tua? versutia tua quid nocet? Imo vero, ut plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti **(Rom. VIII, 28)**. Neque enim aliter quam ipsa (quae tui est operis) de te hodie beatus martyr, cujus solemnia celebramus, morte corporis triumphavit. Fecit siquidem de necessitate virtutem, poenam peccati in meritum gloriae commutavit; fidelem se probavit in modico, ut dignus inveniretur supra multa constitui. Modicum namque erat, et omnino modicum, quidquid prius acceperat anima illa beata, quantum ad eam gloriam, quam praesenti promeruit passione. Omnis enim delectatio hujus mundi, universa ejus gloria, quidquid denique in eo concupiscitur, prorsus modicum est in illius felicitatis, in illius beatitudinis comparatione: si tamen vel modicum dici debet, et non potius nihilum, vapor ad modicum parens. Acceperat beatus Clemens nobile genus, amplas possessiones, haereditatem multam, scientiam quoque quamplurimam, ita ut optimus quidam illius temporis

philosophus haberetur. Acceperat haec universa a Domino: Dei enim dona sunt etiam haec. Fidelem ergo se probavit ei qui dederat, cum pro ejus amore universa contempsit, omnia detrimentum faciens, et arbritratus ut stercora, ut lucrifaceret Christum.

2. Sed forte murmurat etiam nunc inimicus: *Pellem,* inquiens, *pro pelle, et omnia quae habet homo, dabit pro anima sua* **(Job II, 4)**. Quid ergo? putas quod in ipsa corporis sui vita, quam accepit a Domino, infidelis inveniatur, ut vel ipsam praeferat illi? Ecce habes potestatem: irrue in eum per satellites tuos, ut coarctetur e duobus, aut a Domino necesse habens, aut a corpore separari. Varia et immania exquire genera tormentorum; sed noveris te martyri nostro fabricare coronas. Sicut enim ipsa vitae hujus ornamenta et adjumenta contempsit, sic contemnit et ipsam. Corpus omne tibi exponit in mortem, et in faciem maledicit tibi, atque idola tua sacro ore blasphemat, Dominum Deum suum etiam inter tormenta tua libere praedicat, ingenue [*alias in igne*] confitetur. Coronabitur ergo, quia legitime certavit, quia fideliter vicit, quia nec blandimentis vitae hujus, nec mortis horrore a charitate Christi noluit separari. Dic, quaeso, nobis, anima sancta, quae sic corpus tuum suppliciis exponebas: obsecro, diligebas illud, an non? Utique diligebam, inquit. Nemo enim unquam odio habuit carnem suam **(Ephes. V, 29)**. Diligebam ergo eam: sed parum diligebam, tanquam ancillam; et multo magis diligebam Dominum Deum. Utque probatio esset dilectionis, operis exhibitio; libenter ipsam quoque pro ejus gloria mortem corporis amplectebar.

3. Quid nos ad haec dicimus, fratres? Congratulamur martyri, sed jam gloria ejus non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis nobis, passibilis, eadem circumdatus infirmitate, et carni suae eodem vinculo naturalis affectionis inhaerens. Si ergo ille sic glorificavit Christum in corpore suo, et calicem salutaris accepit; quid nos retribuimus Domino pro omnibus quae retribuit nobis? Eadem certe nos insignivit imagine, eodem sanguine nos redemit, et vocavit in eadem haereditatem, incorruptibilem et incontaminatam, aeternam, conservatam in coelis. Utquid ergo non possumus et nos cum beato Clemente Christi libere calicem? sed forte respondent aliqui: Possemus, si opportunitas non deesset; sed persecutionis tempus cessavit. At ego, fateor, non satis crediderim ista dicentibus. Quid enim? Quotidie ceditis punctioni acus unius, et mucroni vos arbitramini posse resistere? In minimis probate conflictibus, quam **1057** viriliter in majori certamine stare possitis. Ecce enim vobis non dicitur: Sacrificate idolis, et vivite; aut si hoc non vultis, oportet vos diversis suppliciis interire. Novit Dominus figmentum nostrum, nec dat nobis tam forte certamen. Beato Clementi certamen forte dedit ut vinceret, et disceret quoniam omnium potentior est sapientia.

4. Vestrum autem certamen quale est, fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in cordibus vestris, Frange ordinem tuum, murmura, detrahe, age remissius, infirmitatem simula, responde ei qui forte durius tibi locutus est, ut satisfacias desiderio tuo; nec dicitur cuiquam: Nisi haec feceris, morieris; sed ut multum, cum difficultate et labore resistes animo tuo. Et quis sustineret tanta? Haec enim intus audire, haec respondere consuevimus exhortantibus nos, aut foris homini,

aut intus Spiritui sancto. Si ergo in hujusmodi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum etiam succumbimus, quid in illo tam gravi certamine faceremus? Si juncis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum redacti sumus, et sicut solent mulieres aut parvuli, pugnantes laudamus alios, pugnare ipse non possumus. Quid tamen agimus? Omnes certe ad nuptias Agni vocati sumus, et in conspectu ejus vacuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quae apponuntur nobis, quoniam talia oportet nos praeparare. Consideravit beatus Clemens vinum sibi appositum esse a Domino, et ipse quoque, quoniam dives fuit, ad nuptias illas vinum nihilominus proprii sanguinis effusione portavit. Sed nos pauperes sumus, et vinum, Domine, non habemus. At ille: *Implete,* inquit, *hydrias aqua* **(Joan. II, 7)**. Ergone et ipsa suscipietur aqua, si attulerimus eam? Utique suscipietur. Nam et ipsam cum vino nobis appositam inveniet, qui secundum monita Sapientis, diligenter consideraverit quae sibi apponuntur **(Prov. XXIII, 1)**, ab eo nimirum qui venit non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Testimonium enim perhibuit qui vidit, quod aperto latere Domini dormientis in cruce exierit sanguis et aqua **(Joan. XIX, 34, 35)**.

5. Et nos ergo, fratres, ut vel fideles nos probemus Deo nostro, si martyrium sanguinis nos habemus (martyrium enim testimonium est), quaeramus vel testimonium aquae, et ne ipsum quidem despiciet Deus. Tres sunt enim qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua et sanguis **(Joan. V, 8)**. Beati quibus trinum suppetit testimonium, quoniam funiculus triplex difficile rumpitur **(Eccle. IV, 12).** Nos si sanguinis testimonium non habemus, habeamus spiritum et aquam;

quoniam sine spiritu nec sanguis, nec aqua sufficiet: imo vero si spiritus ipse sine aqua aut sanguine invenitur, sufficit testimonium ejus; quoniam spiritus veritatis est, nec sanguis, nec aqua quidquam proderunt a se ipsis, sed spiritus est qui testificatur in illis. Sane tamen aut vix, aut nunquam sine aqua aut sanguine spiritum arbitror inveniri. Propterea, charissimi, quaeramus vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniam hydriarum supra fecimus mentionem, quaeramus mensuras binas, vel ternas, quas hydriae capiebant. Nam et Christus triplicem nobis apponit aquam, et perfectus omnis qui fuerit in nobis sicut ipse, qui videlicet tres metretas habere potuerit. Propter hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, ut duas ad minus constet necessarias esse; tertiam non ab omnibus exigendam.

6. Accipe igitur triplicem aquam, quam tibi Salvator apponit. Plorat super Lazarum **(Joan. XI, 35)** et super civitatem Jerusalem **(Luc. XIX, 41)**; et haec est aqua prima. Sudat imminente jam passionis hora; et haec est aqua secunda, non ab oculis tantum, sed a toto corpore manans. Haec autem rubea est, sanguineique coloris, sicut scriptum est: *Et factus est sudor ejus, sicut guttae sanguinis decurrentis in terram* **(Luc. XXII, 44)**. Jam vero tertia est aqua, quam et praediximus de latere ejus una cum sanguine emanasse. Et tu ergo primam quidem habes, si rigas **1058** lacrymis tuis conscientiae tuae stratum, et dolore compunctionis praeteritorum diluis maculas peccatorum. Secundam aquam habes, si in sudore vultus tui vesceris pane tuo, et labore poenitentiae corpus tuum castigas, ac restringis concupiscentiae flammam. Est autem sanguinei coloris, sive propter laborem, seu etiam propter ipsum quem exstinguit

concupiscentiae ignem. Jam vero si proficere potes usque ad devotionis gratiam, potaberis aqua sapientiae salutaris; et spiritus Christi, qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquae salientis in vitam aeternam. Et memento hanc esse aquam, quae procedit de latere dormientis, et sine omni molestia fluit. Oportet enim jam mortuum esse mundo, qui in hac voluerit gratia delectari. Ergo, ut breviter repetam, prima quidem a praeteritis delictis abluit conscientiam; secunda, ut futura caveas, exstinguit concupiscentiam; tertia, si ad eam pervenire merueris, potat animam sitientem.

IN VIGILIA S. ANDREAE APOSTOLI SERMO. *Quomodo jejuniis praevenire debeamus solemnitates sanctorum.*

1. Sanctorum festa praecipua Patrum sanxit auctoritas votivis praevenienda jejuniis: utiliter plane, et non ad insipientiam nobis, si adfuerit qui advertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, et in multis offendimus omnes: nec tutum omnino est celebrandas suscipere festivitates sacras, maximeque eas quae maximae sunt, nisi prius abstinentiae purificatione praemissa, quo et digniores, et capaciores inveniamur spiritualium gaudiorum. Sic enim justus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi a propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiam justus trepidat sollicitus praevenire eum, qui ipsas quoque paratus est justitias judicare; quid agimus nos, quorum interim

judicata non fuerint et tecta peccata? Timendum valde est, ne forte manifesta inveniantur praecedentia ad judicium. Si nec justus sine modestia et verecundia quadam ad sanctorum praesumit accedere laudes; quanto magis peccator, in cujus ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: *Quare tu enarras justitias meas* **(Psal. XLIX, 16)**? sive illam: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem* **(Matth. XXII, 12)**? Beati proinde, qui stolam suam, dico autem gloriam conscientiae suae, solliciti sunt omni tempore conservare immaculatam, semper splendidam exhibere. Sed quia pauci sunt, qui sic omni custodia servent cor suum, pauciores autem, si tamen vel pauciores, qui in omni sanctimonia conservent illud: necesse est frequenti abstinentia maculas diluere subintrantes, praecipue cum praecipua quaelibet solemnitas advenerit celebranda.

2. Nec modo tamen praeparatio est ad proximam celebritatem observatio praemissa jejunii; est et admonitio quaedam, eruditioque non parva. Discimus ex hoc ipso, quaenam vera sit via festivitatis aeternae. Quid est enim quod jejuniis solemnia praevenimus, nisi quod per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe solemni laetitia est, qui statuta in vigiliae abstinentiam non observat. Plane, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus jure censeris requie et exsultatione festiva. Est autem universum praesentis poenitentiae tempus, vigilia quaedam solemnitatis magnae, et aeterni sabbatismi quem praestolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si aeternitatem festivitatis attendas. Licet enim habere praeparationem soleant solemnia diurna diurnam: illa cum aeterna sit, non exigit tamen aeternam. Sed quo nos rapit

jucundior illius memoria felicitatis? Hoc enim nomine et saepius, et forte dignius nominatur illa festivitas. Redeundum nobis est ad id quod prae manibus est.

1059 3. Hodierni itaque jejunii, et ejus quam praestolamur solemnitatis et laetitiae, causa est beata passio Andreae apostoli. Dignum est enim ut, si cum eo pendere non possumus, cum eo vel jejunemus. Nam et ipsum cum biduo penderet in cruce, etiam jejunasse quis dubitet? Inveniamur ergo vel in exiguo communicantes passioni ejus, et si non simul affixi patibulo, simul afflicti jejunio: ut miserante Deo etiam coronae participes simus; et in praesenti quoque spiritualium socii gaudiorum. Quomodo enim non exsultemus in memoria triumphi ejus, quem in ipsa sui praesentia supplicii tam vehementer novimus exsultasse? An non erit laeta festivitas, ubi et crux ipsa plena est gaudio? Siquidem et festivum solemus nominare quod laetum est; et crux a cruciatu utique dicitur, aut certe cruciatus a cruce. Quanta proinde exsultatione universae terrae celebrandum tantae novitatis miraculum, tam magnificum opus divinae virtutis? Andreas homo erat similis nobis, passibilis, et tam vehementi ardore spiritus crucem sitiebat, tam inaudito a saeculis gaudio tripudiabat, cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. «O crux,» inquit, «diu desiderata et jam concupiscenti animo praeparata! securus et gaudens venio ad te, ita ut et tu exsultans suscipias me .» Videtis quia non se capit prae magnitudine gaudii. «Ita,» inquit, «ut et tu exsultans.» Ergone tanta est exsultatio, ut exsultet et ipsa crux, nec laeti quidquam habeat, sed totum laetitiae sit? Aut quis dicat minus contra consuetudinem, supra rationem, ultra naturam, crucem exsultare, quam crucifixum [*alias,* cruxifixum exsultare quam

crucem]? Illi sensum laetitiae natura negavit: huic si quid praevalet, gaudium omne exterminat, ingeritque dolorem. «Amator,» ait, «tuus semper fui, et desideravi amplecti te.» Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquens: et si lingua, certe ignea est. Carbones sunt ignis illius, quem de excelso Christus miserat in ossibus ejus. Atque utinam desolatorii nobis sint, consumentes et exurentes quidquid in nobis est carnalis affectionis! Quales enim scintillae sunt istae, aut a quanto interiori incendio micant?

4. Plane, beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quae tam insperatum, ubi teri coepit, coepit ex se proferre fervorem. Quid si paulo amplius tereretur? Quis fervorem illum animus, quis verba illa sustinere posset auditus? Dum enim minus minaretur Aegeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. «Dominus,» inquit, «me misit ad istam provinciam, in qua non parvum ei populum acquisivi.» Accedat comminationis pistillum; longe jam acrius sapiet, constantiusque loquetur. Terrendum eum putat Aegeas, crucis supplicium minitans: sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, et libere clamat: «Ego si patibulum crucis expavescerem, crucis gloriam non praedicarem.» At ubi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc jam plane totus ignescens applaudebat, et blandiebatur illi amatae suae: officiosissime salutabat, devotissime suscipiebat [*alias,* suspiciebat]; magnifice attollebat eam, et in ipsius praeconio gloriabatur, clamans magis affectione quam voce: «Salve, crux pretiosa, quae decorem et pulchritudinem de membris Dominicis accepisti! Salve, crux quae in corpore Christi dedicata es, et ex membris ejus tanquam margaritis ornata!» Merito proinde crucis

amatorem venerantur quicunque sunt servi crucis: sed ab his ampliorem jure devotionem exigit, qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc et de vobis dico, fratres mei, qui non surda aure audistis illam evangelicam tubam: *Qui non bajulat crucem suam, et sequitur me, non potest meus esse discipulus* **(Luc. XIV, 27)**. Parati estote totam animi diligentiam huic adhibere solemnitati, et corde magno celebrare eam; quia magnus omnino consolationis pariter et exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat et scrutetur.

IN FESTO S. ANDREAE APOSTOLI

1060 SERMO I. *De tribus generibus piscium, qui sunt in mari, in flumine, et stagno* [alias, *de Mundis piscibus*].

1. Celebrantes hodie gloriosum beati. Andreae triumphum, in verbis gratiae, quae procedebant de ore ejus exsultavimus et delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiae, ubi tam vehementer laetabatur et ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti; nemo ausus est plangere exsultantem. Alioquin et nobis ipse non incongrue dicere poterat, quod Salvator crucem bajulans sequentibus se et lugentibus ait: *Filiae Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete* **(Luc. XXIII, 28)**. Denique cum duceretur ipse

beatus Andreas ad crucem, populus qui sanctum et justum dolebat injuste damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imo ne non pateretur. Desiderabat siquidem dissolvi, et cum Christo esse, sed in cruce, quam semper amaverat; desiderabat regnum intrare, sed per patibulum. Quid enim dicit illi amatae suae? «Per te,» inquit, «me recipiat, qui per te me redemit.» Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed et quia crucifixus: quia desiderium animae ejus tribuit ei Dominus, et posuit in capite ejus coronam de lapide pretioso. Verumtamen dum congratulamur ei, quod diu desideratae crucis frui mereatur amplexu, mirum valde est, si non ipsum ejus miramur gaudium, cui congratulamur.

2. Dum enim noctis hujus vigilias celebrantes, in verbis tantae exsultationis cantando delectaremur, putas, non fuit in nobis, qui secum cogitaret et diceret: Quid sibi vult hoc? aut unde tam nova laetitia? Certe et crux pretiosa est, et crux amari potest, et crux habet exsultationem? Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat jucunditatem, oleum laetitiae stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est silvestris arbor; lignum vitae est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo Dominicam occuparet terram? Illam dico pretiosissimam glebam, cui clavorum est infixa radicibus. Si non esset haec pretiosior cunctis, fructuosior universis; nunquam illo plantaretur in horto, nec illam permitteretur vineam occupare. Denique quid mirum si cruci suavitatem dedit, qui dedit et igni? aut quomodo crux judicatur insipida, ubi dulce sapit et flamma? Quid enim

sapiebat Laurentio ignis ille, cum rideret carnifices, judicem subsanneret? Quid nos ad ista dicemus, fratres? Cur non sapit etiam nobis, quae pro Christo est tribulatio, nec gustamus et nos manna istud absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret [*alias,* auferret]. Sufficeret nobis hoc unum adversus duplicem malitiam inimici.

3. Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet et jacula, utpote callidissimus venator hominum, solum sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiosae cujuslibet suggestionis; et in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat; et in his certe includit multitudinem copiosam eorum qui in terra repunt, aut volitant juxta eam. Sit ergo gaudium in tribulatione; et jam non habet malignus unde illiciat, non habet unde dejiciat: liberati sumus a laqueo venantium, pariter et a verbo aspero. Nihil enim proficiet inimicus in eo, quem crux Christi delectat, si carnalem suggesserit delectationem: et filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum ejus quamlibet immittere tentaverit **1061** amaritudinem. Non curat delicias, qui jejunio pascitur: multo minus murmurare pro ea potest, in quo etiam delectatur. Plane altissimum posuit refugium suum, ubi nec muscipula inimici timenda sit, nec sagitta; imo vero mundus piscis est, squamas pariter et pinnulas habens. Porro sicut frustra jacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra jacitur telum in squamas loricatorum. Hujusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio judicabat, qui et pinnis levantur, et proteguntur squamis: sive illi in mari sint, sive in flumine, sive in stagno **(Levit. XI, 9; Deut. XIV, 2)**. Habet enim etiam mare hoc magnum et

spatiosum pisces mundos, et Dominica dignos mensa; quia ex his qui in saeculi latitudine, habitu, actuque versantur, reliquit sibi multa millia, quos apostolica sagena trahit, ut cum educta fuerit, segregentur a malis. Ubi sane sedebit et hic noster piscator hominum, qui totam nunc post se Achaiam trahit. Habet et flumen pisces mundos, quicunque inter dispensatores fideles inveniuntur. Fluvius quippe est praedicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendens se et currens, ut diversas irriget terras. Sunt et in stagnis mundi pisces, qui in claustris Deo serviunt in spiritu et veritate. Merito siquidem stagnis monasteria comparantur, ubi quodam modo incarcerati pisces evagandi non habeant libertatem, quo videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se: Quando veniet qui me deferat? Cunctis diebus, quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea.

4. Porro, ut de lege supra meminimus, sive in mari, sive in flumine, sive in stagno, illi mundi sunt pisces, qui squamas et pinnulas habent. Sunt autem squamae multae, sed una ex eis quodam modo lorica contexitur; quia una est patientiae virtus, licet singulis tribulationibus exhibere singulas videamur. Jam vero sicut squamas ad patientiam, sic pinnulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongrue posse referri. Hilaritas quippe levat et sublevat, ut saltus quosdam in altum dare videatur, quisquis exhilaratur. Sane ut duas habeamus pinnulas, duplex nobis hilaritas quaerenda est. Et forte propterea docet Apostolus (ille enim vere pennas habebat, quibus et in tertium usque coelum raptus est, et volavit etiam in paradisum) non solum gloriari in spe, sed etiam gloriari in tribulationibus **(Rom. V, 2, 3)**. Prorsus sublime volat quisquis

ille est, quem non modo futurorum exspectatio bonorum, sed praesentium quoque malorum exhibitio ipsa delectat, ita ut in ea etiam glorietur. Talem invenimus hunc beatum Apostolum, talem miramur, talem merito praedicamus.

5. Unde et triplicem hic licet considerare gradum; incipientium, proficientium, perfectorum. Initium enim sapientiae, timor Domini **(Eccli. I, 16)**; medium, spes; charitas, plenitudo. Denique Apostolum audi, quia *plenitudo legis est charitas* **(Rom. XIII, 10)**. Qui initiatur a timore, crucem Christi sustinet patienter; qui proficit in spe, portat libenter; qui vero consummatur in charitate, amplectitur jam ardenter. Solus etenim iste est qui dicere possit, quia «amator tuus semper fui, et desideravi amplecti te.» Longe est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino, si posset, non venisse in hanc horam. Denique, si non videor temerarius longe est ab ea voce: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste* **(Matth. XXVI, 39)**. Quid enim? Certe super asellum ascenderat, ut ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco plane in duce belli pusillanimorum trepidationem, agnosco aegroti vocem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis; considero charitatem, stupeo miserationem, expavesco dignationem. Misericors Dominus non beati Andreae robustum sibi suscepit affectum; quia non est sanis opus medicus, sed male habentibus **(Matth. IX, 12)**. Si quem forte dignatio scandalizat, plane meretur audire: *Nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus?* **(Matth. XX, 15.)** Huic enim odor vitae in mortem est.

6. Quid magnum fuerat, Domine Jesu, si accedente hora propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam **1062** qui potestatem habebas ponendi animam tuam, et nemo eam

tollebat a te? Aut non longe gloriosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, ut non modo passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret: et quos vivificabat mors tua, tua nihilominus et trepidatio robustos, et moestitia laetos, et taedium alacres, et turbatio quietos faceret, desolatio consolatos? Lego quidem in Lazari resurrectione, quia *infremuit spiritu, et turbavit se ipsum* **(Joan. XI, 33, 38)**. Sed esto interim, quia se ipse turbavit; non conditionis necessitate, sed suae beneplacito voluntatis. Nunc autem aliquid jam amplius audio. Usque adeo siquidem praevaluit ea quae fortis est ut mors dilectio, ut Christum angelus Dei confortaverit. Quis, quem? Evangelistam audi: *Apparuit,* inquit, *angelus confortans eum* **(Luc. XXII, 43)**. Quem eum? Plane eum, cui nascituro clausus patuit Virginis uterus; cujus nutu in vinum aqua mutata est; cujus tactu lepra fugata; sub cujus plantis solidum mare stetit; ad cujus vocem mortui surrexerunt: denique eum, qui portat omnia verbo virtutis suae; per quem facta sunt omnia; per quem universa subsistunt, etiam et angelus ipse. Et quid dicam? Quem eum? Minus enim morarer, si non penitus esset indicibilis. Confortans ergo eum, cujus ne ipse quidem confortator suus capere poterat majestatem.

7. Rogo te, angele, quem consolaris? An ignorabas quis esset, ad quem consolandum veniebas? Certe consolator est, certe Paracletus est: alioquin non diceret, alium Paracletum a Patre mittendum apostolis **(Joan. XIV, 16)**, si non esset et ipse Paracletus. Denique agnosco et in hoc ipso Paracletum maximum, agnosco Paracletum benignissimum, qui prope sit his qui tribulato sunt corde. Non despero jam, Domine, etiamsi molesta mihi videatur tribulatio quam patior, etiamsi

pusillanimis sum, etiamsi desidero ut transferatur calix a me. Non despero, inquam, dummodo addam et ipse: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* **(Matth. XXVI, 39)**. Didici etiam ex hoc ipso, non ad carnalem sive caducam recurrere consolationem, sed ad angelicam, sed ad coelestem. Ita plane, dummodo non murmurem (id enim penitus separaret a te, si non citius resipiscerem); non renuo, etiamsi opus habeo consolari. Quid enim? agnosco vocem meam in Salvatore, et de salute desperem? Plane in patientia mea possidebo animam meam.

8. Verumtamen proficere volo, si possum, nec statim adepta salute esse contentus. *Qui timet Deum,* ait Sapiens, *faciet bona* **(Eccli. XV, 1)**. Sed parum est; scriptum est enim: *Declina a malo, et fac bonum; inquire pacem et persequere eam* **(Psal. XXXVI, 27)**. Noli esse salute contentus: quaere pacem, ne tibi sit in periculo etiam salus ipsa. Audi ergo angelum nato eo, qui factus est pax nostra, exsultantem atque canentem: *Pax in terra hominibus bonae voluntatis* **(Luc. II, 14)**. Quae autem bona, nisi ordinata voluntas? Quaenam est illa, inquis? Profecto quae rationi consentanea est, dicenti: *Quia non sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* **(Rom. VIII, 18)**. Hoc si jam sentire coepisti, haud dubium quin libenter feras crucem Domini, et dicas: *Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* **(Psal. CXVIII, 60)**.

9. Attamen si vis perfectus esse, unum adhuc tibi est necessarium. Quid illud, inquis? Profecto gaudium in Spiritu sancto. Siquidem et is qui timore coercetur, et patiens est; et qui ratione spei ducitur, et benevolus est; nisi etiam fuerit

fervens spiritu, facile labi potest. Porro quae per Spiritum diffunditur charitas, et patiens, et benigna est; et, quod est amplius, nunquam excidit. In primo denique mandato quod parentibus nostris datum est, si diligenter consideres, et Eva patiens, et Adam benevolus fuisse videntur. Quia tamen uterque cecidit, liquet quod stabili non erat ille vel illa gradu. *Vidit mulier lignum,* ait Scriptura, *quod esset pulchrum visu, et ad vescendum suave.* Non tibi videtur vix continere manum? Sic et ubi a serpente interrogata est, vide si non manifeste sonant verba ejus molestum ei fuisse mandatum. *Ex omni,* inquit, *ligno* **1063** *paradisi comedimus, de ligno autem scientiae boni et mali dixit nobis: Ne comedamus* **(Gen. III, 2, 3)**. Non dicit: Sic est voluntas Creatoris: quare sic, ipse novit; nobis sufficit obedire, quia vita nostra in voluntate ejus. Itaque facile seducta est mulier et promissioni credere, et acquiescere persuasioni. Vir autem non seductus est **(I Tim. II, 14)**, sed subversus mulieris amore. Optaret enim semper servare mandatum, quod sibi utile noverat, si non mulier ei aliud suaderet. Nec aliquam in servando mandato visus est pati difficultatem; sed quae bona voluntas erat, non habuit fortitudinem, quia non habuit fervorem.

10. Fortis quippe est ut mors, non patientia aut spes, sed dilectio **(Cant. VIII, 6)**; non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patientia: Sic oportet fieri, quia timore urgetur. Dicit voluntas bona: Sic expedit, et sic agendum est; quia spei attrahitur ratione. Charitas vero quae inflammatur a spiritu, neque: Sic oportet, dicit, neque: Sic expedit; sed: Sic volo, inquit, sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta securitas, quantaque suavitas charitatis. Felix anima, quae ad hunc charitatis

pervenerit statum! Nec sane desperandum nobis, quandoquidem ejus, qui ad hunc pervenit gradum, ob hoc maxime memoria celebratur, ut ipsius et invocemus auxilium, et provocemur exemplo. Plus dico, et ex nobis nonnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream apostolum esse, nec posse te, qui pusillus es, ejus sequi vestigia; pudeat certe vel eos qui tecum sunt, non imitari. Nemo repente fit summus; ascendendo, non volando apprehenditur summitas scalae. Ascendamus igitur, velut duobus quibusdam pedibus, meditatione et oratione. Meditatio siquidem docet quid desit; oratio ne desit obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula; oratione evadimus, praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

SERMO II. *De quatuor cornibus crucis.*

1. Beati Andreae apostoli solemnitas hodie celebratur: quam si pia sollicitudine perscrutemur, multa invenimus in ea quae aedificent animas nostras. In ipso siquidem conversionis suae initio magnum nobis perfectae obedientiae praestat exemplum. Quod quidem Christianis omnibus necessarium, nobis tamen est charius amplectendum, qui nimirum specialiter ex ipsa professione nostra tenemur obedientiae debitores. Sapiens nummularius [*alias,* mercator] est, imo ipsa Sapientia, cui necesse habemus reddere hunc obedientiae nummum; nec suscipiet eum, nisi et integer inveniatur, et sine

aliqua falsitate. Nam si discutimus, si dijudicamus, et in hoc quidem praecepto obedimus, sed non in illo; fractus est nummus; non suscipiet eum Christus, a quo nimirum tenemur nummi, non fracti, sed integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter, et sine ulla exceptione promisimus. Quod si quis obediat quidem, sed simulatorie et ad oculum, murmuret autem in abscondito: falsus est nummus ejus; plumbum habet, non argentum, et iniquitas sedet super talentum plumbi. Dolose agit, sed in conspectu Dei, quoniam Deus non irridetur.

2. Vis audire perfectae obedientiae formam? *Vidit Dominus,* ait evangelista, *Petrum et Andream mittentes rete in mare; et ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Faciam, inquit, de piscatoribus piscatores, imo praedicatores. *At illi continuo,* nihil dijudicantes aut haesitantes, non solliciti unde viverent, non considerantes quonam modo rudes homines et sine litteris praedicatores fieri possent; nihil denique interrogantes, sine omni mora *relictis retibus et navi secuti sunt eum* **(Matth. IV, 18-20)**. Agnoscite, fratres, quoniam propter vos singulis annis in Ecclesia **1064** recitantur; ut discentes verae obedientiae formam, castigetis corda vestra in obedientia charitatis. Haec nimirum est quae sola commendat obedientiae nummum, hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Sola enim est charitas, quae obedientiam gratam facit et acceptabilem Deo. *Hilarem* quippe *datorem diligit Deus* **(II Cor, IX, 7)**. Et item: *Si tradidero,* inquit, *corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* **(I Cor. XIII, 3)**.

3. Vultis ut de ipsa quoque beati hujus apostoli passione, quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, et ad aedificationem vestram? Audistis certe, cum pervenisset beatus Andreas ad locum ubi crux parata erat, quomodo confortatus sit in Domino; et per Spiritum, quem una cum caeteris apostolis in igneis linguis acceperat, verba vere ignea loqueretur. Videns enim paratam eminus crucem, nequaquam, ut exigere videtur mortalis infirmitas, facies ejus expalluit, nequaquam sanguis ejus gelatus est; non stetere comae, aut vox faucibus haesit; non contremuit corpus, non mens ejus turbata est; non recessit, ut assolet, intellectus. Ex abundantia cordis os locutum est, et charitas quae fervebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas, cum sibi paratam, ut dixi, crucem eminus cerneret, loquebatur? «O crux,» inquit, diu desiderata, et jam concupiscenti animo praeparata! securus et gaudens venio ad te; ita ut et tu exsultans suscipias me, discipulum ejus, qui pependit in te; quia amator tuus semper fui, et desideravi amplecti te.» Obsecro, fratres, homo est qui loquitur haec? an non est homo, sed angelus, aut nova aliqua creatura? Homo plane similis nobis, passibilis. Nam passibilem eum passio ipsa testatur, qua appropinquante tam laetabundus exsultat. Unde ergo in homine nova haec exsultatio, et laetitia hactenus inaudita? Unde in tanta fragilitate tanta constantia? Unde in homine tam spiritualis mens, tam fervens charitas, animus tam robustus? Absit ut a se ipso tantam ei credamus inesse virtutem! Donum perfectum est, descendens a Patre luminum, ab eo utique qui facit mirabilia magna solus.

4. Plane spiritus erat, dilectissimi, qui adjuvabat infirmitatem ejus, per quem diffundebatur in corde ipsius charitas fortis ut mors, imo et fortior morte. Cujus, o si et nos participes inveniamur! Ecce enim molestus est nobis poenitentiae labor, corporis afflictio gravis, abstinentia onerosa. In vigiliis dormitat anima nostra prae taedio, non ob aliud sane, quam propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adjuvaret sine dubio infirmitatem nostram: et sicut beato Andreae crucem et mortem ipsam, sic nobis quoque laborem, et poenitentiam nostram faceret, non solum non modestam, sed etiam desiderabilem, atque omnino delectabilem esse. *Spiritus enim emus,* ait Dominus, *super mel dulcis* **(Eccli. XIV, 27)**; ita ut ne ipsa quidem dulcedini ejus praevalere queat, amarissima licet, mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quae mortem quoque facit esse dulcissimam? quae resistere possit asperitas unctioni illi, quae mortem quoque facit suavissimam? *Cum dederit,* ait, *dilectis suis somnum, ecce haereditas Domini* **(Psal. CXXVI, 2, 3)**. Quam molestiam non expellet gaudium illud, quod mortem quoque ipsam facit laetissimam? Quaeramus hunc spiritum, fratres: tota sollicitudine operam demus, ut mereamur habere hunc spiritum, imo ut quem jam habemus, abundantius adhuc habeamus. Quicunque enim spiritum Christi non habet, hic non est ejus **(Rom. VIII, 9)**. Nos autem non accepimus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis **(I Cor. II, 12)**. Testimonium praesentiae ejus praebent opera ipsa salutis et vitae, quae nullatenus agere possemus, nisi spiritus Salvatoris adesset qui vivificat animas nostras. Quaeramus igitur ut dona sua multiplicet Deus in nobis, et spiritum suum augeat, qui jam primitias dedit. Nullum enim omnino praesentiae ejus certius

testimonium est, quam desiderium gratiae amplioris, quoniam ipse dicit: *Qui edunt* **1065** *me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient* **(Eccli. XXIV, 56)**.

5. Sed fortasse multorum nobis conscientiae jam respondent: Desideramus quidem hunc Spiritum, qui sic adjuvet infirmitatem nostram; sed invenire non possumus. Et ego dico: Propterea non invenitis, quia non quaeritis; propterea non accipitis, quia non petitis. Petitis, et non accipitis, eo quod negligenter petatis . Nihil enim aliud exspectat, nihil aliud quaerit Deus, nisi ut sedule et cum desiderio requiratur. Denique quando negabit petentibus, qui etiam non petentes provocat, et hortatur ut petant? *Si vos,* inquit, *cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de coelo dabit spiritum bonum petentibus se?* **(Luc. XI, 43)**. Petite ergo, charissimi, petite sine intermissione, petite sine haesitatione; et in omnibus operibus vestris dulcissimi semper hujus ac suavissimi Spiritus praesentiam et auxilium invocate. Et nos enim, fratres, cum beato Andrea necesse habemus tollere crucem nostram, imo cum eo, quem et ipse secutus est, Domino Salvatore. Inde enim sic laetabatur, inde sic exsultabat, quod non solum pro eo, sed etiam cum eo mori videretur, et complantari similitudini mortis ejus, ut compatiens etiam conregnaret. Cum quo ut simul crucifigamur et nos, attentis auribus cordis audiamus vocem dicentis: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* **(Luc. IX, 23)**. Ac si dicat: Qui me desiderat, se despiciat: qui vult facere voluntatem meam, discat frangere suam.

6. Sed continuo bella insurgunt, armantur protinus adversum eos inimici. Et nos armemur contra; imitemur arma regis

nostri, ut tollamus et nos crucem nostram, in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, imo Spiritus sanctus per os ejus: *Scuto,* inquit, *circumdabit te veritas ejus,* haud dubium quin Altissimi; de eo siquidem loquebatur, sicut manifeste indicant ipsius psalmi praecedentia verba. Ad quid, fratres, scuto circumdamur, nisi quia nos undique bella circumdant? Denique quid causae sit ut te scuto circumdet, attende. *Scuto,* inquit, *circumdabit te veritas ejus.* Ad quid enim? *Non timebis,* inquit, *a timore nocturno; a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et daemonio meridiano* **(Psal. XC, 5, 6)**. Videsne quam necesse sit, ut scuto circumdet te veritas, quem sic hostium tela circumdant? ab inferiori enim parte timor nocturnus insurgit, a sinistris sagitta volat in die, a dextris perambulat negotium tenebrosum: et ut nihil sit vacuum, a superiori parte daemonium meridianum insurgit [*alias,* occurrit]. Nos autem miseri et miserabiles, vicinis tot serpentibus, et igneis telis undique volantibus, undique insurgentibus inimicis, nihilominus perniciosa securitate et negligentia dormitamus, torpemus otio, vanitatibus et scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si jam pax sit et securitas, et non sit militia vita hominis super terram. Hoc est, dico vobis, charissimi, quod me vehementius terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio transverberat animam meam; quod inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati [*alias,* excitati], minus quam necesse sit solliciti videamur. Siquidem unum e duobus haec ipsa negligentia nostra probat; aut omnino traditos nos hostibus, et nescire; aut certe, si inter haec conservamur, ei qui tuetur nos, ingratos nimium inveniri. Quorum utrumque quid periculi habeat, satis manifestum est. Propterea, obsecro vos,

dilectissimi, ipsa nos excitet hostium malitia pervigil, et instantia eorum maligna, qua tam seduli, tam solliciti sunt in nostram perditionem [*alias,* persecutionem], nos quoque sollicitos faciat et circumspectos, ut in timore et tremore nostram ipsorum salutem operemur.

7. Ecce enim in cruce est salus nostra: tantum ut ei **1066** viriliter inhaereamus. *Verbum crucis,* ait Apostolus, *pereuntibus quidem stultitia; his autem qui salvi fiunt, id est nobis, virtus Dei est* **(I Cor. I, 18)**. Ipsa est scutum quo circumdamur, ut ejus quatuor cornua quadrifaria hostium tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id est adversus pusillanimitatem, quae de carnis afflictione procedit, ut id quod sub nobis est, corpus castigare viriliter studeamus, ac subjicere servituti. Si quis vero nobis in faciem maledicit, si quis aperte mala suadere conatur; in die volat sagitta, et a sinistris est, sinistro nihilominus cornu crucis excipienda. Quod si adulatur, si quasi consulentis animo venenum propinat fraternae detractionis, et odium seminare conatur, si denique iniquum aliquid tanquam justum persuadere tentat, a dextris est mihi iste; sed Judas est, osculo me prodit, et dextro cornu crucis negotium perambulans in tenebris necesse est propulsari. Sed ecce daemonium meridianum, superbiae scilicet spiritus, qui nimirum in splendore majori virtutum acrius insurgere solet. Haec autem quam perniciosa sit, saepius vobis intimare curamus. Initium quippe omnis peccati, et causa totius perditionis, superbia est. Propterea quisquis es qui salutem tuam operari studes, adversus hanc super caput tuum cornu crucis habere memento, ut non eleveris in superbiam, non exaltetur cor tuum, non ambules in magnis, neque in mirabilibus super te;

sed tela ea, quae de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sane hoc solum est, cui salutis pariter et regni titulus inscribitur; quia solus qui se humiliat, salvari et exaltari meretur.

8. Jam ut breviter repetam, quatuor haec cornua sunt continentia, patientia, prudentia et humilitas. Felix anima, quae in hac cruce gloriatur, in hac cruce triumphat! tantum ut perseveret in ea, et nullis valeat tentationibus dejici. Oret igitur quisquis in hac cruce est, oret cum beato Andrea. Dominum et magistrum suum, ne patiatur eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non praesumat impius attentare? Quod Aegeae manibus de discipulo, hoc Judaeorum linguis facere cogitaverat et de magistro. In utroque tamen sera poenitentia ductus, victus et confusus abscessit. Utinam abeat similiter et a nobis, eo vincente, qui et in se, et in discipulo triumphavit! Faciat ipse, ut mereamur et nos in hac nostra qualicunque cruce poenitentiae, quam pro ipsius nomine tulimus, feliciter consummari, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

IN OBITU DOMNI HUMBERTI , MONACHI CLARAE-VALLENSIS SERMO.

Humbertus famulus Domini mortuus est, devotus famulus, servus fidelis. Ipsi vidistis, quomodo nocte praeterita inter manus nostras exspiravit, tanquam unus ex vermiculis terrae.

Per hoc triduum fatigavit eum mors, et demolita est intra fauces suas, ut satiaretur sanguine quem sitivit. Eia, fecit quod potuit; occidit carnem, et ecce recondita est in corde terrae. Separavit a nobis dulcem amicum, prudentem consiliarium, auxiliarum fortem. Nec mihi, nec vobis pepercit insatiabilis homicida, mihi autem minus. Siccine separas, amara mors? O bestia crudelis! o amaritudo amarissima! o terror [*alias,* fetor] et horror filiorum Adam! quid fecisti? Occidisti. Sed quid? Carnem utique solam: animae enim non habes quid facias. Volat ad Creatorem suum, quem tam ardenter concupierat, tam fortiter secuta fuerat omnibus diebus vitae suae. Sed **1067** et ipsum corpus quod videris habere, auferetur a te, cum tu novissima inimica destrueris, et absorberis in victoria. Reddes utique, reddes aliquando corpus istud, quod ad signum adventus tui tantis hesterna die sputis et exsecrationibus, ac multiplici sordium squalore repleveras, laetabunda et laudans, quia et hunc tuis laqueis irretisses. Veniet Unigenitus Patris cum potestate magna et majestate Humbertum quaerere, et illud idem cadaverosum corpus configurare corpori claritatis suae. Tu autem quid? Profecto, quod in Jeremia scriptum est, in novissimo dierum stulta remanebis **(Jerem. XVII, 11)**, et Humberto in aeternum vivente, tu in perpetuum morieris. Evomuit prophetam marina bestia, quem deglutierat **(Jonae II, 11)**: et tu Humbertum reddes, quem videris tuo vastissimo ventre conclusisse.

2. De caetero, fratres, factitium vobis sermonem in omni forma sanctitatis iste Dei servus exhibuit , quem et longum fecit et magnum. Longum, quantum ad longinquitatem viae [*alias,* vitae]; magnum, quantum ad vitae sublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, si bene retinuistis

sermonem ejus, si vestris illum cordibus impressistis. Quinquaginta annos, et eo amplius, vixit in servitio illius, cui servire regnare est, quia puerilibus annis locatus est in sanctuario Dei . Nobiscum triginta annis ab ipso pene principio monasterii hujus conversatus est, non solum sine querela, sed et cum gratia: cujus ex hoc memoria in benedictione erit nobis, et generationi quae ventura est. Sicut advena et peregrinus pertransiit viam et vitam istam, quantum minus potuit de mundi rebus accipiens, utpote sciens quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem civitatem, sicut nec patres sui; sed in anteriora extentus, sequebatur ad palmam supernae vocationis. Nihil habet mundus, quod jure clamet in eo, vel de eo; quia nec mundus ei placuit, nec ipse mundo. Quantum parcius potuit, de substantia ejus accepit; et minus accepisset, si non obedientia coegisset. Victum et vestitum habens, his contentus fuit, non ad superfluitatem, sed ad necessitatem: nisi quod ipsam quoque necessitatem, superfluitatem esse saepius causabatur. Ante hos paucos dies, si bene memini, dum colloqueremur ad invicem, dicebat se monasterii hujus praebendarium esse , et tanquam nullius utilitatis hominem pasci in domo Dei. Erat enim vere mitis, et humilis corde: et cum caeteris floreret virtutibus, gratiam tamen mansuetudinis specialiter obtinebat. Ideo sese amabilem et affabilem omnibus exhibebat, sicut erat amabilis valde.

3. Verumtamen in his omnibus quam circumcisum fuerit os ejus et lingua, omnes vos plenissimo cognovistis, qui tandiu vidistis ejus conversationem, et sermonem ejus audistis. Quis unquam ex ore ejus sonum detractionis, verbum scurrilitatis, sermonem gloriae, invidiae vocem audivit? Quis eum vel alios

judicantem, vel judicanti consentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? imo quis non ab eo timuit, si talia forte loqueretur, audiri? Nimirum sollicite custodiebat vias suas, ut non delinqueret in lingua sua; sciens quia qui in verbo non offendit, hic perfectus est vir **(Jac. III, 2)**. Longe a te, Humberte, vae illud evangelicum: *Vae vobis qui nunc ridetis, quia flebitis* **(Luc. VI, 25)**. Nunquid aliquis vestrum eum ridentem, etiam inter multos ridentes, invenit? Serenabat quidem vultum suum assidentium gratia, ne fieret onerosus; sed risum integrum, si bene recolitis, non admisit. Porro quanti fervoris in opere Dei diebus et noctibus fuerit, non solum vidistis, sed etiam admirati estis usque ad diem mortis suae. Cum enim fere jam ad decrepitam pervenisset aetatem, praeter incommoda senectutis, **1068** etiam tot et tantis infirmitatibus, quas multi vestrum non ignorant, lassatus atque quassatus; erat tamen, ut dicitur, animus victor annorum, et cedere nescius infirmitati. Denique in frigoribus et caloribus per montes et valles ascendens et descendens, juvenum laborem prosequebatur, ita ut admirationi esset omnibus et stupori. Si eum quandoque propter multitudinem negotiorum consilii gratia retinuissem, tristis perseverabat et nubilus, donec vestro consortio redderetur. Rarissime unquam solemnibus vigiliis, quas tamen non raro anticipabat, rarissime caeteris horis psallentium choro inventus est defuisse: nec nisi ea necessitate, ut ex instanti responsum mortis habens, infirmitas sequeretur.

4. Porro in refectorio vix communibus utens cibis, si quid forte aliud apponeretur , aut non accipiebat, aut tam moleste accipiebat, ut super hoc universitatem nostram saepius

molestaret. Decreverat aquam bibere semper, si non totis viribus restitissem. Vinum si quandoque bibere cogeretur, erat vinum colore potius quam sapore, adeo illud aquis nimis obruebat. Vix unquam obedientia compellente infirmitorium introivit; vix, cum intrasset, teneri potuit. Fateor. minus obediens in hac parte, quod auctoritatis suae mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo; quia, sicut vos scitis, non parum in hujusmodi perstitit obstinatus. Credo quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quod nobis minus consensit de necessitate corporis sui . Sed qualis erat in consiliis? Purus utique et discretus: quod ego tanto melius novi, quanto saepius tetigi pectus ejus. Non solus autem novi hoc; novit et universitas vestra. Quis denique multitudine vel magnitudine tentationum percussus, non audivit ab ore ejus et radicem tentationis, et curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes angulos conscientiae infirmantis, ut credere posset qui confitebatur, eum vidisse omnia, omnibus interfuisse.

5. Quantae autem charitatis erat? Sic se induerat viscera pietatis, ut omnes excusaret, pro omnibus intercederet, nescientibus illis pro quibus loquebatur; non personarum acceptor, sed necessitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis sermone, strenuus opere, fervens charitate, in commisso fidelis, in consilio circumspectus et prudens. Compositus erat super omnes homines, quos viderim in diebus istis; unus et idem perseverans omni tempore, et omni hora. Plane in semitis Domini Jesu posuit vestigia, nec retraxit pedem, donec cursum itineris consummaret. Ille fuit pauper, pauper et iste fuit. Vixit ille in laboribus, et hic in laboribus multis. Crucifixus est ille, et iste multis et magnis crucibus affixus,

stigmata Domini Jesu tulit in corpore suo, adimplens ea quae deerant passionum Christi etiam in carne sua. Resurrexit ille, et iste resurget. Ille ascendit in coelum, et iste creditur ascensurus. Ascensurus plane, cum rex gloriae propter nos descendet, sicut prius ascenderat, ut notam faciat potentiam suam: cum non minoris excellentiae sit descendere per aera, quam per aerem ascendisse. Sic enim olim angeli praedixerunt; quia *hic Jesus qui assumptus est a nobis in coelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in coelum* **(Act. I, 11)**. Ne laudaveris hominem in vita sua, dicit Scriptura **(Eccli. XI, 30)**, pro eo quod non est secura laudatio nisi post mortem. Hoc et ego in eo studiose servavi, qui dum adviveret, in hujusmodi non aperui os meum; ne forte possemus vel ego adulationis notam, vel ille culpam incurrere vanitatis. Ex hoc sane neutrum jam timetur; nec ego eum video, et ille forsitan me non audit. Sed etsi audiat, non movetur hominum verbis, fortius inhaerens atque felicius Verbo Dei. Nihil proficiet inimicus **1069** in eo, et vanitatis suggestor non apponet nocere ei.

6. Ecce jam coram te est, Pater dulcissime, fons ille puritatis, quem tanto ardore animi sitiebas: ecce immersus es in illam divinae pietatis abyssum, cujus memoriam abundantiae suavitatis tam devote eructare solebas. Quis enim tam devotus praedicator pietatis divinae, quis humanae puritatis commendator tam studiosus, quis utriusque rei tam affectuosus amator erat? aut cui aliquando quinque verba locutus es, in quibus non vera puritas resonaret, in quibus non sancta Dei pietas audiretur? Non ergo super te doleo, cui desiderium animae tuae tribuit Deus: mihi potius ademptum doleo fidele consilium, auxilium grande, virum unanimem,

hominem secundum cor meum. In me haec omnia mala reciderunt. In me transierunt irae tuae, Domine Jesu, et terrores tui conturbaverunt me. Elongasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria extrahens, me in miseriis reliquisti. Abstulisti mihi germanos carne, germaniores spiritu, et in tuis negotiis, et in saecularibus secundum te sapientes. Sustulisti hinc alios atque alios, qui onus meum portabant, onus grande, quod mihi imposuisti. Unus mihi et prope solus Humbertus supererat e tantis necessariis meis, eo suavior amicus, quo antiquior: et hunc tulisti, quoniam tuus erat. Ego, ego solus ad verbera relinquor, ego morior in singulis, et omnes fluctus tuos induxisti super me. Utinam quem flagellas, occidas semel, et non miserum hominem tot et tantis mortibus serves! Verumtamen non contradico sermonibus sancti; sed qui coepit, ipse me conterat: et haec mihi consolatio sit, quod affligens dolore, non parcat. Ego in flagella paratus sum, si forte pius Pater in beneficia flagella commutet. Unde et verba mea non murmure plena sunt, sed dolore. Non ploro Humbertum: neque enim ille plorandus est, qui vocatus est ad mensam divitis; sed super me et super vos ploro, super domum istam, super caeteros fratres nostros, qui omnes ab ejus ore consilium exspectabant. Sic et Salvator crucem suam, tanquam latro suum laqueum, portans, cum mulieres, quae eum a Galilaea secutae fuerant, super se lamentantes respiceret, conversus ad eas dixit: *Filiae Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros* **(Luc. XXIII, 28)**. *Etenim ea quae de me sunt, finem habent* **(Luc. XXII, 37)**. Quae videtis mihi praeparari, temporalia sunt; quae non videtis, aeterna. Si temporalia sunt, transitoria sunt; si transitoria sunt, et mortalia sunt: et transeundi vel moriendi argumentum hoc solum est,

quia videri possunt. Temporalia fuerunt quae in Humberti morte conspeximus: sed jam obtinet gaudium et laetitiam in perpetuas aeternitates.

7. Non est ergo lugendus nobis, cui nec luctus, nec dolor est. Sed nec pro nobis, quibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agamus, quod tandiu concessus est nobis. Siquidem, ut ego arbitror, decennium jam decursum est, quod non vixit nisi nobis, et pro nobis : atque hic timor meus est, ne ideo translatus sit, quia non eramus jam digni consortio illius. Quis scit tamen si idcirco sublatus fuerit, ut nos suis intercessionibus protegat apud Patrem? Utinam ita sit! Si enim tantae charitatis erat dum esset nobiscum, ut omnia quae ad corpoream necessitatem spectant, libentius mihi quam sibi cederet; quanto magis nunc, cum illi summae charitati, quae Deus est, inhaeret, majorem habet in me gratiam et charitatem? Sed forsitan nunc de me et de conversatione mea plenius novit veritatem; nec compatitur, ut solebat, sed, ut vereor, indignatur. Quod si etiam propter peccata nostra abstulit eum Deus, utinam idem ipse obtineat, ut nobis hoc ipsum misericorditer relaxetur, ne poenam super poenam sustineamus!

1070 8. De reliquo, fratres, dico vobis, si sequeremini vestigia ejus, non tam facile in vanis cogitationibus et otiosis sermonibus, in jocis et scurrilitatibus laberemini; quia in his multum perditis et de vita vestra, et de tempore vestro. Volat irrevocabile tempus; et dum creditis vos cavere poenam istam minimam, incurritis ampliorem. Illud enim scitote, quia post hanc vitam in purgabilibus locis centupliciter, quae fuerint hic neglecta, reddentur usque ad novissimum quadrantem. Scio ego quia durum est homini dissoluto apprehendere

disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere; sed durius, et multo durius erit, futuras illas molestias tolerare. Et homo iste qui hic sepultus est, multa in principio, sicut ipse cognovi, super hujusmodi tentamenta sustinuit, sed cum multo luctamine pugnavit et vicit: et sicut tunc ei durum erat pugnam in tentationibus sustinere, sic ei modo durius esset ad illas ineptias revolare, quia bona consuetudo venerat in naturam. Exercete vos in doctrina ista, et attendite formam illam, quam vidistis in eo et audistis: ut ad eum perveniatis, ad quem ipse pervenit, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE

SERMO I. *De quinque sacramentis dedicationis.*

1. Festivitas hodierna, fratres, tanto nobis debet esse devotior, quanto familiarior est. Nam caeteras quidem sanctorum solemnitates cum ecclesiis aliis habemus communes; haec vero sic nobis est propria, ut necesse sit vel a nobis eam, vel a nemine celebrari. Nostra est, quia de ecclesia nostra; magis autem nostra, quia de nobis ipsis. Miramini forsitan et erubescitis celebrari festa de vobis: sed nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Quid enim lapides isti potuerunt sanctitatis habere ut eorum solemnia celebremus? Habent utique sanctitatem, sed propter corpora vestra. An vero corpora vestra sancta esse quis dubitet, quae templum

sancti Spiritus sunt, ut sciat unusquisque possidere vas suum in sanctificatione? Itaque sanctae sunt animae propter inhabitantem Spiritum Dei in vobis; sancta sunt corpora propter animas; sancta est etiam propter corpora domus. Adhuc certe corruptibili tenebatur in carne et in corpore peccati, in quo et grave adulterii crimen admisit illius anima, qui dicebat: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum* **(Psal. LXXXV, 2)**. Mirabilis plane Deus in sanctis suis, non modo in coelestibus, sed etiam in terrenis. Utrobique sanctos habet, et in utrisque mirabilis est, illos quidem beatificans, istos sanctificans.

2. An experimentum quaeritis ejus, de qua loquimur, sanctitatis, et sanctorum vobis istorum miracula desideratis ostendi? Multi certe ex vobis a peccatis et vitiis, in quibus computruerunt tanquam jumenta in stercore suo, exiere viriliter; et quotidie impugnantibus eis potenter resistunt, juxta Apostolum, qui de sanctis loquens utique: *Convaluerunt,* inquit, *de infirmitate, fortes facti sunt in bello* **(Hebr. XI, 34)**. Quid mirabilius, quando is qui prius vix per biduum poterat a luxuria, crapula, et comessationibus, et ebrietatibus, et cubilibus, et impudicitiis, caeterisque similibus et dissimilibus vitiis continere, nunc ab eis continet multis annis, tota utique vita sua? Quod majus miraculum, quando tot juvenes, tot adolescentes, tot nobiles, universi denique quos hic video, velut in carcere aperto tenentur sine vinculis, solo Dei timore confixi; quod in tanta perseverant afflictione poenitentiae, ultra **1071** virtutem humanam, supra naturam, contra consuetudinem? Ipsi, credo, videtis quanta jam possemus invenire miracula, si perscrutari singillatim liceret singulorum exitum de Aegypto, et deserti viam, id est

abrenuntiationem saeculi, introitum monasterii, in monasterio conversationem. Quid vero sunt haec, nisi manifesta inhabitantis in vobis Spiritus sancti argumenta? Nam habitare in corpore animam probant vitales motus corporis: habitare in anima Spiritum probat vita spiritualis. Illud ex visu et auditu dignoscitur: istud ex charitate et humilitate, caeterisque virtutibus.

3. Vestra est igitur, fratres charissimi, vestra est hodierna festivitas. Vos dedicati estis Domino, vos elegit et assumpsit in proprios. *Tibi,* inquit Propheta, *derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor* **(Psal. IX, 14)**. Quam bene commutastis, dilectissimi, quidquid habere potuistis in saeculo, quando nunc relinquendo ea, proprii esse meruistis auctoris saeculi, et eum habore propriam possessionem, qui sine dubio portio et haereditas est suorum. Neque enim, sicut dixerunt filii iniquitatis: *Beatus populus cui haec sunt,* temporalia scilicet quae praemiserat, *promptuaria eructantia ex hoc in illud, oves fetosae,* et similia: non, inquam, beatus populus cui haec sunt; sed *beatus populus cujus Dominus Deus ejus* **(Psal. CXLIII, 13, 15)**. Videte ergo si non dignum sit ut festum agamus diem quo nos assumpsit in proprios, et investivit se per ministeriales et vicarios suos, ut fiat sicut ipse jam olim promiserat: *Ego,* inquiens, *in medio eorum ero eorum Deus* **(Zach. II, 11)**: nos autem populus ejus et oves pascuae ejus. Quando enim domus ista per manus pontificum dedicata est Domino, propter nos sine dubio factum est; non solum qui tunc praesentes fuimus, sed et quicunque usque in finem saeculi Domino sunt in hoc loco militaturi.

4. In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quae in parietibus visibiliter praecesserunt. Et si vultis scire, haec utique sunt: aspersio, inscriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Haec quidem in hac visibili domo fecere pontifices; haec Christus assistens pontifex futurorum bonorum invisibiliter quotidie operatur in nobis. Primo siquidem aspergit nos hyssopo, ut mundemur, lavemur, dealbemur, dicaturque de nobis: *Quae est ista quae ascendit dealbata?* **(Cant. VIII, 5.)** Lavat, inquam, nos in confessione, lavat nos lacrymarum imbre, lavat sudore poenitentiae; magis autem lavat nos aqua illa pretiosissima, quae de fonto pietatis, id est ab ejus latere, emanavit. Aspergit nos hyssopo, quae humilis herba est, et pectoris purgativa; aqua sapientiae salutaris, quae est timor Domini, initium sapientiae et fons vitae; etiam condimentum salis admiscens, ne sit insipidus timor sine spe, sine devotione. Non solum autem, sed inscribit digito Dei, in quo ejiciebat daemonia, haud dubium quin in Spiritu sancto. Inscribit, inquam, legem suam, non jam in lapide, sed in tabulis cordis carnalibus, propheticam implens promissionem, qua se pollicitus est ablaturum cor lapideum, et carneum cor esse daturum **(Ezech. XI, 19)**, id est non durum, non obstinatum, non Judaicum, sed pium, sed mansuetum, sed tractabile, sed devotum. *Beatus quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum* **(Psal. XCIII, 12)**. Beati, inquam, qui docti *et memores sunt mandatorum ejus,* sed *ad faciendum ea* **(Psal. CII, 18)**. Alioquin *scienti bonum et non facienti, peccatum est illi* **(Jac. IV, 17)**; et *servus sciens voluntatem Domini sui et non faciens, plagis vapulabit multis* **(Luc. XII, 47)**.

5. Unde necesse est ut unctio spiritualis gratiae adjuvet infirmitatem nostram, observantiarum istarum et multimodae poenitentiae cruces devotionis suae gratia liniens; quia nec est sine cruce sequi Christum; et sine unctione crucis asperitatem ferre quis posset? Hinc est quod multi abominantur et fugiunt poenitentiam, crucem quidem videntes, sed non etiam unctionem. Vos qui experti estis, ecce ipsi scitis quia vere crux nostra inuncta est, et per gratiam Spiritus adjuvantis, suavis et delectabilis est poenitentia nostra, et, ut ita dicam, amaritudo nostra dulcissima. At postquam unctio gratiae hujus praecesserit, jam lucernam suam Christus non ponit sub modio, sed super candelabrum; **1072** quia tempus est ut luceat lux nostra coram hominibus, et videant opera nostra bona, et glorificent Patrem nostrum qui in coelis est **(Matth. V, 16)**.

6. Jam vero benedictionem quidem exspectamus in fine, quando aperiet manum suam, et implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor praemissis merita constant, in benedictione sunt praemia. In benedictione tota complebitur gratia sanctificationis, quando jam in domum transibimus non manufactam, aeternam in coelis. Ipsa est quae construitur vivis ex lapidibus, angelis scilicet et hominibus. Simul enim aedificatio et dedicatio ipsa complebitur. Disjuncta nimirum ligna et lapides domum non faciunt, nec in eis habitare quis potest; sola vero conjunctio domum facit. Sic coelestium spirituum perfecta unitas, sine ulla sibi divisione connexa, integram et congruam Deo reddit habitationem, quam ineffabiliter beatificat inhabitans gloria majestatis. Quis enim sic sciret universa regum consilia, aut quis eorum omnia dicta vel facta sic nosset, quomodo palatii ligna et lapides, si non deesset illis intelligentiae sensus? Itaque coelestis illius curiae

lapides vivi ac rationabiles divinis intersunt consiliis, et Trinitatis mysteria norunt, audiuntque verba ineffabilia, quae non licet homini loqui. *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te!* **(Psal. LXXXIII, 5.)** Quanto enim plus vident, plus intelligunt, plus agnoscunt; tanto plus diligunt, tanto magis laudant tanto amplius admirantur.

7. Verum quia cohaerere quidem sibi domum illam et perfecte connexam esse jam diximus, superest ut juncturam et connexionem ipsam aliquatenus exprimamus. Legimus in Isaia: *Glutino bonum est* **(Isa. XLI, 7)**. Duplici igitur sibi cohaerent lapides illi glutino cognitionis plenae et perfectae dilectionis. Tanto siquidem majori ad se invicem dilectione copulantur, quanto ipsi charitati, quae Deus est, viciniores assistunt. Sed nec ulla separare eos ab invicem suspicio potest, ubi nihil omnino quod in altero sit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam adhuc *qui adhaeret Deo, unus spiritus est cum eo* **(I Cor. VI, 17)**; nihil dubium est quin perfecte adhaerentes ei beati spiritus cum eo pariter et in eo penetrent universa. Ad hanc domum si pervenire desideras, sic concupiscat et deficiat anima tua in atria Domini, sicut Propheta clamat: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae* **(Psal. XXVI, 4)**. Ipsum nihilominus imitare Prophetam, qui *sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob. Si introiero in tabernaculum domus meae,* etc. **(Psal. CXXXI, 2, 3)**. Sed hinc alio sermone nobis tractandum erit quod Dominus ipse donaverit.

SERMO II. *Quomodo et nobis et aliis cohaerere debeamus.*

1. Olim rex gloriosus et propheta Domini, David sanctus, religiosa quadam coepit cogitatione moveri, indignum judicans quod nullam adhuc Dominus sabaoth domum liaberet in terris; ipse vero domum inhabitaret regiae dignitatis **(II Reg. 7, 2; I Par. XVII, 1)**. Hoc ipsum, fratres, nos quoque decet cogitare fideliter, et viriliter effectui mancipare. Nam quod, licet Deo placuerit cogitatio illa Prophetae, opus tamen reservatum est Salomoni, alia ratio est, forte prolixiore indigens disputatione. Jam vero, o anima, tu quidem sublimi in domo habitas, quae a Deo tibi fabricata est. Corpus hoc dico: quod sic compegit, quod sic aptavit, quod sic ornavit et ordinavit, ut gloriose in eo et delectabiliter habitares. Sed et ipsi corpori domum fecit excelsam, aptissimam et decoram. Dico autem sensibilem hunc et inhabitabilem mundum. Nonne ergo indignum reputas, ut tibi ipse fecerit domum, tu vero ei templum aedificare dissimules? Adhuc domum quidem habes, sed certa esto quoniam in brevi casura est domus tua: et tu nisi prius provideris aliam, eris pluviae, vento **1073** et frigori exponenda. Heu! a facie frigoris ejus quis sustinebit? Felix proinde, et multum felix anima quae dicere potest: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, aeternam in coelis* **(II Cor. V, 1)**. Propterea jam ne dederis, o anima, somnum oculis tuis, et palpebris tuis dormitationem, donec invenias locum Domino, tabernaculum Deo Jacob **(Psal. CXXXI, 4, 5)**.

2. Sed quid putamus, fratres? Ubi invenitur hujus aedificii locus, aut quis poterit esse architectus? Nam visibile istud templum utique propter nos factum est ad nostram habitationem: neque enim Altissimus in manufactis habitat. Quod ergo aedificabimus templum ei qui dicit, et vere dicit: *Coelum et terram ego impleo?* **(Jerem. XXIII, 24.)** Tribularer valde, et anxiaretur super me spiritus meus, nisi quod audio eum de quodam dicentem: Quia *ego et Pater ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus* **(Joan. XIV, 23)**. Itaque jam scio, ubi praeparanda sit domus ei, quoniam non capit eum nisi imago sua. Anima capax illius est, quae nimirum ad ejus imaginem est creata. Propter quod jam festina, adorna thalamum tuum, Sion; quoniam complacuit Domino in te, et terra tua inhabitabitur. Exsulta satis, filia Sion; habitabit in te Deus tuus. Dic cum Maria: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Dic juxta beatae Elisabeth verba: *Et unde hoc mihi, ut veniat* majestas *Domini ad me?* **(Luc. I, 38, 43.)** Quanta enim Dei benignitas, quanta dignatio, quanta dignitas, quanta gloria animarum, quod Dominus universorum, et qui nullam habet indigentiam, templum sibi fieri jubet in illis?

Itaque, fratres, toto cum desiderio et digna gratiarum actione studeamus ei templum aedificare in nobis: primo quidem solliciti ut in singulis, deinde ut in omnibus simul inhabitet; quia nec singulos dedignatur, nec universos. Primo igitur loco studeat unusquisque ne dissideat ipse a semetipso; quoniam omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet **(Matth. XII, 25)**; nec intrabit Christus, ubi fuerint parietes declinati, et maceriae depulsae. Nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere,

et exire illam necesse est, si fuerint a se invicem membra dispersa? Videat ergo et ipsa, si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est in se ipsa: sollicite caveat ne a se invicem membra ejus dissideant, id est ratio, voluntas atque memoria. Sit ergo sine errore ratio, ut bene congrat voluntati: talem enim voluntas amat. Sit et voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat. Alioqui si sese judicat anima propter voluntatis pravitatem in eo quod per rationem probat, bellum intestinum est, et discordia periculosa; quoniam voluntatem hujusmodi ratio semper suggillat, sed accusat, sed dijudicat, sed condemnat. Propter quod ait Dominus in Evangelio: *Esto consentiens adversario tuo, dum es in via cum illo, ne forte adversarius tradat te judici, et judex tradat te tortoribus, et in carcerem mittaris* **(Matth. V, 25)**. Sit etiam memoria sine sorde, ut nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione et dignis fructibus poenitentiae deleatur. Alioquin conscientiam, in qua peccatum latet, et voluntas odit, et ratio exsecratur. Bonum proinde parat habitaculum Deo, cujus nec ratio decepta, nec voluntas perversa, nec memoria fuerit inquinata.

4. Jam vero sic se habentibus singulis, etiam omnes nos connecti et conglutinari necesse est, mutua utique charitate, quae est vinculum perfectionis. Nam cognitio quidem perfecta in hac vita haberi non potest, forsitan nec oportet. In coelesti siquidem domo cognitio dilectionis est nutrimentum. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Propterea facile erat et confundi cognitum, et cognoscentem offendi. Ibi jucunda erit cognitio, ubi macula jam non erit. Illa ergo domus connexa firmius est, tanquam in aeternum mansura: haec, tanquam tabernaculum bellatorum, minus sibi perfecte cohaeret. Illa

nimirum domus laetitiae, ista militiae est; illa domus **1074** laudis, ista orationis. Haec, inquam, est urbs fortitudinis nostrae, illa est civitas requiei nostrae. Proinde si victoriosi fuerimus hic, illic erimus gloriosi, habentes loco galeae diadema, sceptrum et palmam pro gladio, pro scuto chlamydem deauratam, pro thorace stolam jucunditatis. Interim sane premi magis quam perimi videtur utilius; et sustinere pondus clypei et loricae quam maligni jaculis igneis vulnerari: a quibus nos superna sua protectione custodiat, qui est benedictus in saecula. Amen.

SERMO III. *De triplici apparatu quem habemus ad custodiam Dei.*

1. Domus haec, fratres, aeterni Regis est oppidum, sed obsessum ab inimicis. Quotquot igitur in ipsius arma jurati sumus, et ejus militiae dedimus nomina, triplici nobis opus esse noverimus apparatu ad custodiam castri hujus: munitione videlicet, et armis, et alimentis. Quae est ergo munitio? *Urbs fortitudinis nostrae Sion,* ait propheta, *Salvator ponetur in ea murus et antemurale* **(Isa. XXVI, 1)**. Murus continentia, antemurale patientia est. Bonus continentiae murus, qui sic undique circumdat et circumcingit, ut nec per oculorum fenestras, nec per caeteros sensus detur ingressus morti. Bonum antemurale patientiae, quod primos hostium sustinet impetus, ut inter plurima tentamenta stemus viriliter, et perseveremus jugiter inconcussi. Unicum quippe remedium est, dum continentia quatitur et quodam modo nutat, objicere patientiam, et, quantumcunque ferveat sensus peccati, negare

omni modo consensum. *In patientia vestra,* inquit, *possidebitis animas vestras* **(Luc. XXI, 19)**. Ponitur ergo in civitate sua Salvator ipse murus et antemurale, factus nobis a Deo Patre justitia, et prophetae patientia, sicut idem ait: *Quoniam tu es patientia mea, Domine* **(Psal. LXX, 5)**. Murus, inquam, ponitur in conversatione, antemurale in passione, ab omnibus carnis et saeculi praesentis illecebris abstinens, et adversa sustinens fortiter universa.

2. Oportet autem et arma parare, sed arma spiritualia, potentia Deo, non modo ad resistendum, sed ad impugnandum quoque et expugnandum viriliter inimicum. *Induite vos armaturam Dei,* ait Apostolus **(Ephes. VI, 11)**, etc. Quid enim putamus, fratres? Gravis equidem nobis est inimici tentatio; sed longe gravior illi oratio nostra. Laedit nos iniquitas ejus atque versutia; sed multo amplius nostra eum simplicitas et misericordia torquet. Humilitatem nostram non sustinet; uritur charitate nostra, mansuetudine et obedientia cruciatur. Jam vero nec fame quidem urgeri possumus, ut hostibus castrum tradere compellamur; quoniam, gratias Deo, non venit super nos terribilis illa comminatio prophetae, imo Domini per prophetam, famis videlicet et sitis; non panis et aquae, sed verbi [*alias,* audiendi verbi] Dei **(Amos VIII, 11)**. Sic enim habemus: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei* **(Deut. VIII, 3; Matth. IV, 4)**. Itaque non nobis alimenta desunt, qui et sermones frequenter, et frequentius sacras lectiones audimus, et interdum quoque spiritualis devotionis gustamus delicias, tanquam si catuli edant de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum? coelestes illos convivas dico, qui replentur ab ubertate domus Dei. Habemus etiam panem lacrymarum, qui, licet minus,

suavis, optime tamen confirmat cor hominis. Habemus et obedientiae panem, de quo loquitur ad discipulos Dominus: *Meus,* inquiens, *cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei* **(Joan. IV, 34)**. Habemus super omnia de coelo panem vivum, corpus Domini Salvatoris, in cujus utique fortitudine cibi omnis adversae partis dejicitur fortitudo.

3. Sic ergo munita est castri Dominici fortitudo, ut nihil jam timere oporteat, si tamen fideliter et viriliter agere voluerimus; ut videlicet nec proditores, nec pavidi, nec desides inveniamur. Nam proditores quidem fiunt, quicunque in hoc Domini castrum inimicos ejus **1075** introducere moliuntur, quales sunt utique detractores, Deo odibiles, qui discordias seminant, et nutriunt scandala inter fratres. Sicut enim in pace factus est locus Domini; sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Non miremini, fratres, si durius loqui videor; quia veritas neminem palpat. Omnino proditorem sese noverit, si quis forte, quod absit! vitia quaelibet in hanc domum conatur inducere, et templum Dei speluncam facere daemoniorum. Gratias Deo, non multos hic invenimus hujusmodi. Sed tamen deprehendimus interdum forte nonnullos, qui colloquantur hostibus, et paciscantur foedus cum morte, hoc est, moliantur, quod in eis est, imminuere ordinis disciplinam, intepescere fervorem, turbare pacem, laedere charitatem. Verum nos quidem caveamus ab eis, quantum possumus; sicut scriptum est de quibusdam: *Jesus autem non credebat se eis* **(Joan. II, 24)**. Dico autem vobis quia, licet portentur modo, sed portabunt cito grave judicium, nisi se citius emendaverint, sicut grave damnum moliuntur inferre. Quid enim, frater? vanitati, aut tepiditati, seu cuilibet alteri vitio fidem servas operibus, et Deo per tonsuram

mentiris? Optimum certe castrum tulisti Christo, si inimicis ejus tradideris Claram-Vallem. Optimos inde singulis annis, et pretiosos in oculis suis reditus accipit: et praedam multam, quam hostibus eripit, in hunc munitionis suae locum solet inducere, et habet fiduciam multam in fortitudine ejus. Ecce enim quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Quibus ergo proditorem castri hujus, postquam deprehensns et comprehensus fuerit (neque enim latere aut fugere potest), quibus, inquam, putas exponendum esse suppliciis? Non utique communi caeterorum morte damnabitur, sed exquisitis illum necesse est interire tormentis. Sed non modo plus immoror circa ista: credo melius deinceps ab hac tam exsecrabili proditione cavebimus, studentes de caetero majori sollicitudine non attrahere, sed repellere vitia, quaecunque illa sint, seu carnalia, seu etiam saecularia, ne proditorum notam vel poenam incurrere mereamur.

4. Secundo loco etiam illud cavendum, ne quis forte, pusillanimitate dejectus, fugiat a munitione, ibi trepidans timore ubi non est timor; ubi vero summum periculum est, insana temeritate securus. Hostilibus enim manibus, hostilibus gladiis se exponit quicunque est ille qui fugit, ac si ignoret quoniam hostes illi omnino carent misericordia, crudeles quidem in alienos, sed multo crudeliores in suos, quippe crudelissimi in se ipsos.

5. Jam vero tertium quoque periculum breviter dico, quia jam hora praeteriit, dum vestrae, ut dignum est, salutis plurimum cupidus, diversis morum infirmitatibus remedia diversa conquiro. Quid prodest, si nec prodere castrum, nec relinquere velis, sed segnis et desidiosus in eo permaneas? Toto proinde

animo, tota virtute, dilectissimi, commissum nobis castrum Domini et Regis nostri manu tenere laboremus, solliciti contra omnes inimici versutias, et adversus omnia ejus machinamenta parati, sicut scriptum est: *Resistite diabolo, et fugiet a vobis* **(Jac. IV, 7)**. At quoniam scimus a quo dictum sit: *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* **(Psal. CXXVI, 1)**; humiliemur sub potenti manu Altissimi, et nos, et domum istam tota devotione ejus misericordiae committentes, ut ipse nos custodiat ab omnibus insidiis inimicorum omnium, ad laudem et gloriam nominis sui, quod est benedictum in saecula. Amen.

SERMO IV *De triplici mansione.*

1. Votivis laudibus celebramus hanc diem, et festivis eam gaudiis honoramus. Quod si nec religiosis competit, nec sapientes decet ignorare quid venerentur, aut celebrare quod nesciant; quaerendum **1076** nobis est, in cujus id agitur vel in quorum commemoratione sanctorum. Nec vero id mihi ex me arbitror praesumendum: prior loquatur alter, cujus testimonium majus sit, et credibilius videatur. Miramini forte cur ista praeloquimur, cum vestris sese obtutibus ecclesia praesens manifestius ingerat, cujus anniversaria dedicatio celebratur. Quid enim parietes ejus sanctos dicere vereamur, quos manus sacratae pontificum tantis sanctificavere mysteriis? Extunc quoque et deinceps sanctarum inibi lectionum resultare frequentia, sanctarum orationum devota murmurare susurria, sanctarum reliquiarum honorari beata praesentia, sanctorum spirituum indefessa noscitur custodia

vigilare. Dicas forsitan: Caetera quidem evidentia sunt; sed quis angelicas sese vidisse excubias gloriatur? Etsi tu forte non vides, est tamen qui videt, ipse qui mittit. Quis ille? Nimirum qui loquitur per prophetam: *Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes* **(Isai. LXII, 6)**. Est quidem sursum Jerusalem, quae est libera, mater nostra: sed minime crediderim super muros ejus constitutos esse custodes, in cujus laudibus Propheta docantat: *Qui posuit fines tuos pacem* **(Psal. CXLVII, 14)**. Tu vero si id parum judicas, perge audire quod sequitur in testimonio praecedenti: *Tota die,* inquit, *et tota nocte in perpetuum non tacebunt* **(Isai. LXII, 6)**. Siquidem advertere est vel hoc, non hanc esse Jerusalem de qua legisti: *Portae ejus non claudentur per diem; nox enim non erit in ea* **(Apoc. XXI, 25)**. Illa ergo Jerusalem nec vicissitudines patitur, nec custodibus eget: nostris potius custodes necesse est et diebus et noctibus deputari. *Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes.*

2. Benignus es, Domine, nec nostrorum hac fragili protectione murorum potes esse contentus, sed ipsis hominum praelatis hominibus angelicam quoque custodiam superponis, ut et muros defensent, et eos qui murorum ambitu continentur. Ita, Pater, quoniam sic est placitum ante te, sic necessarium nobis. Insufficiens enim est administratio nostra, nisi et nobiscum et pro nobis administratorios illos spiritus in ministerium mittas, ut haereditatem capiamus salutis. Quid enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxilium? quid si non meremur aspectum, cum sentiamus effectum? Discimus certe vel ex hoc ipso invisibilia visibilibus praeferenda. Quae enim videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna **(II Cor. IV, 18)**. Denique in invisibilibus visibilium

causa consistit, ut, secundum Apostolum, *Invisibilia Dei per ea quae facta sunt, a creatura visibili intellecta conspiciantur* **(Rom. I, 20)**. Sic nimirum Judaeos olim, de invisibili peccatorum indulgentia sanctum Dei blasphemantes, sanitatis corporeae signo visibili confutavit: *Ut sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, (tunc ait paralytico): Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam* **(Marc. II, 10)**.

3. Sic et Pharisaeum illum murmurantem adversus medicum qui salutem operabatur, et succensentem languidae quae salvabatur, manifestis revicit indiciis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tanquam adhuc peccatricem horrebat, quae divinis inhaerens vestigiis, rigabat fletibus, tergebat crinibus, osculo premebat, ungebat unguento. Quis enim crimina jam deleta recenseat, quis tangenti succenseat, quis eam peccatricem censeat, quae, dum commissa deplorat, odit iniquitatem; dum osculatur pedes Domini, diligit justitiam; et rursum dum tergit crinibus, exhibet humilitatem; dum ungit unguento, mansuetudinem praefert? Nunquid possibile est regnare peccatum in animo contrito et spiritu ingemiscenti, aut non multa charitas operit multitudinem peccatorum? *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum* **(Luc. VII, 38-47)**. Merito proinde jam non peccatrix juxta tuam, Pharisaee, sententiam, sed sancta discipula Christi vocabitur, a quo etiam didicit in tam brevi esse mitis et humilis corde. Nimirum hoc est quod in propheta legisti, sed forsitan neglexisti: *Verte impios, et non erunt* **(Prov. XII, 7)**. Sic, charissimi, sic et antiquus ille accusator fratrum, si, in quibus et vos erubescitis, praeterita peccata vestra **1077** vobis improperet, Apostolum audite

magnifice consolantem vos, et dicentem: *Haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis* **(I Cor. VI, 11)**; et illud: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam* **(Rom. VI, 22)**; et manifestius exprimens: *Templum Dei,* ait, *sanctum est, quod estis vos* **(I Cor. III, 17)**.

4. Nimirum ipse est, cujus reverentiae primam in hujus sermonis principio reservavimus vocem, dum quaereremus sanctos, quorum sanctimonia congratulamur devotione solemni. Licet enim parietes hos et dici sanctos et esse faciat consecratio episcoporum, frequentatio Scripturarum, instantia orationum, reliquiae sanctorum, visitatio angelorum, minime tamen eorum sanctitas propter se credenda est honorari, quos nec propter se certum est sanctificari. Quinimo sancta sunt propter corpora domus, corpora propter animas, animae propter Spiritum inhabitantem. Neque hinc dubitet quis, cum invisibilis ejus gratiae visibile nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod et ipsi instar illius evangelici paralytici surgitis; quod corporeum hoc grabatum, in quo jacebatis languidi, tam facile tollitis; quod denique ambulatis in domum vestram, illam sane domum de qua laetamini, dicentes cum Propheta: *In domum Domini ibimus* **(Psal. CXXI, 1)**. O admirabilis domus, et dilectis tabernaculis, et atriis concupiscibilibus praeferenda! *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.* Verum multo magis: *Beati qui habitant in domo tua, Domine; in saecula saeculorum laudabunt te* **(Psal. LXXXIII, 2, 5)**. Siquidem gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. In tabernaculis enim gemitus est poenitentiae, in atriis gustus laetitiae, in te satietas gloriae. Haec quidem est infima

domus orationis, media exspectationis, tu gratiarum actionis et laudis. Felix proinde qui hic declinaverit a malo, quod est culpa, et fecerit bonum: ut illic a malo, quod est poena, liberetur, et in te recipiat bonum. Hic nimirum primitiae spiritus, illic divitiae, in te plenitudo: ubi bona illa mensura, conferta, et coagitata, et supereffluens detur in sinus nostros. Hic denique fiunt sancti, illic securi, in te beati. Hae siquidem primitiae spiritus, quae militantibus interim praerogantur: sanctitas in conversatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conversationis, poenitentiae fructus intellige, et corporalia quaeque divinorum exercitia mandatorum. Et quoniam haec, nisi simplex fuerit oculus, simplicia esse non possunt, necessario pietas intentionis et puritas cordis exigitur, ne vel honoris ambitus, vel laudis subrepat appetitus: sed solus ille desideretur qui solus desiderium replet, et ad proprii fontis originem omnis quam accepimus gratia revertatur. Memento tamen solam ex omnibus perseverantiam coronari, nec eam facile posse inter tot discrimina vindicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Haec in tabernaculis.

5. Porro in atriis, quae post molestos conflictus amoena jucunditate fovendos excipiunt exeuntes , jam divitiae spiritus erogantur, requies a laboribus, securitas a sollicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo jam dicit Spiritus ut requiescant a laboribus suis, qui tanto fervore otium hactenus interdicere, labores indicere consuevit. Ipse seorsum a curis faciet, et ab omni sollicitudine sequestrabit, qui modo consilia ponit in anima sua, et sollicitam facit erga multa turbari. Ipse jam parta victoria in pace in idipsum suaviter dormire praestabit, qui, dum adhuc leo rugiens fremit, et ad vigilias

excitat, et accingit ad pugnam. Verum in his, ut supra tetigimus, liberatio magis a malo, quam boni muneratio est: nisi quod dura nos nostrae necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos aestimare; quemadmodum conscientia graviorum immunitatem criminum, plenitudinem reputat sanctitatis. Hinc advertere est quam longe agimus a summo bono, qui carere culpa, justitiam, carere miseria, beatitudinem judicamus.

6. Absit autem ut talem quis putet ubertatem domus **1078** illius, et torrentem voluptatis, et si qua sunt alia quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se! Ne ergo audire velis, o homo, quod auris hominis non audivit; nec ab homine quaeras quod humanus nec oculus videt, nec animus capit. Ne tamen hinc penitus taceamus, nostram hanc patriam a longe salutantes, triplicem quamdam odorari videmur, potentiae scilicet, et magnificentiae, et gloriae repromissionem. Siquidem homo erat, et filius captivitatis hujus, qui dicebat: *Introibo in potentias Domini* **(Psal. LXX, 16)**. Caeterum nos scire possumus quid sit infirmitate carere, tanquam infirmitate circumdati: quid vero sit virtute indui, et potentiam introire, nec modo potentiam, sed et multam potentiam, forte et omnipotentiam, interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis, quia *quos justificavit, illos et magnificavit* **(Rom. VIII, 30)**. At magnificentiam, eam praesertim quam procedere deceat a magnitudine, cujus nec finis, nec numerus est, utinam nostrae interim exiguitati liceat exspectare; nam aestimare non licet. Jam vero ne ipsius quidem vereri necesse est, aut habere suspectam gloriae promissionem: feliciter tunc et fiducialiter hauries gloriam, a

cujus interim appetitu tantis comminationibus deterreris. Erit enim tunc unicuique laus a Deo, secura certe et sempiterna, finis pariter et discriminis expers; et, ut scriptum est: *Jucunda, decoraque laudatio* **(Psal. CXLVI, 1)**. Eia ergo, fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus, ut suaviter deinde in atriis requiescamus, ut novissime in domo sublimiter gloriemur, cum momentaneum hoc et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublime, aeternum pondus gloriae operabitur in nobis, cum in Domino laudabimur tota die, in veritate utique, non in vanitate.

SERMO V. *De gemina consideratione sui.*

1. Etiam hodie, fratres, solemnitatem agimus, et praeclaram. Atque id quidem facile dixerim: sed si pergitis quaerere cujus sancti, illud forte jam non ita. Quoties enim apostoli, seu martyris, vel confessoris alicujus memoria celebratur, haud difficile est dicere cujus, utputa sancti Petri, et Stephani gloriosi, aut sancti Patris nostri Benedicti, vel alicujus caeterorum magnorum principum magnae curiae coeli. Nunc vero nullius eorum solemnitas agitur: agitur tamen nonnulla solemnitas. Nec modo nonnulla, sed non parva. Et si jam vultis audire, festivitas est domus Domini, templi Dei, civitatis regis aeterni, sponsae Christi. Nemo sane ambigit sanctam esse sponsam Sancti sanctorum, et omni celebritatis honore dignissimam. An vero domum Dei sanctam esse quis dubitet, de qua legitur: *Domum tuam decet sanctitudo?* **(Psal. XCII, 5.)** Sic et *sanctum est templum* ejus, *mirabile in aequitate* **(Psal. LXIV, 5, 6)**: sed et civitatem sanctam

Joannes sese vidisse testatur: *Vidi,* inquit, *sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de coelo a Deo, paratam tanquam sponsam, ornatam viro suo* **(Apoc. XXI, 2)**. In quibus sane verbis aperire jam coepi quod adhuc, fateor, dissimulare volebam. Dico autem quod eadem sponsa, quae civitas est, sed et templum quoque, et domus nihilominus sit. Neque id mirum, praesertim cum similiter unus sit, qui se ei et sponsum dignatur, et regem, et Deum, et patremfamilias exhibere.

Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec evidentius quae domus hujus patrisfamilias, quod hoc templum Dei, quae civitas regis istius, quaenam denique hujus tam gloriosi sponsi sponsa dici et esse meruerit, addiscatis [*alias* audiatis]. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum, quod absit! aut minus fideliter, aut minus humiliter audire contingat: ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus prae magnitudine gloriae, aut incredulus exeat prae pusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos et fideles et humiles inveniri, quod utrumque **1079** summopere sit necessarium ad salutem. Solis namque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur et omnibus modis cupio ut et parvulos et magnos, imo, ut plus miremini, et nihil et aliquid, etiam grande [*alias,* nihil aliud quam grande] aliquid ei vos exhibere curetis. Neque enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno coelorum: non plus quam idem coelorum regnum intrare, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli **(Matth. XVIII, 3)**. Non sum homo profundi sensus, nec possum vobis quod non gustaverim eructare. Dicam tamen quid interdum in me

sentiam actitari, ut si quis forte sibi utile judicaverit, imitetur. Quia enim olim persuasum est mihi ut miserear animae meae, placiturus exinde Deo meo **(Eccli. XXX, 24)**, frequenter de ea recogito: utinam autem semel, semperque [*alias,* magis semper] liceret! Erat quando id actitari minime libebat, nempe quod minus (si tamen minus, et non magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cujus mortem amat? Quod si, ut verum est et indubitabile, mors animae iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quod *iniquitatem qui diligit, odit animam suam* **(Psal. X, 6)**. Oderam ergo eam, et odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcunque amoris ejus initium is qui prior eam dilexerat contulisset.

3. Ipsius proinde beneficio nonnunquam de ea cogitans, videor mihi in ea, fateor, velut duo quaedam contraria invenire. Si ipsam, prout in se est et ex se, juxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quam ad nihilum esse redactam. Quid modo necesse est singulas ejus miserias numerare, quam sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne proclivis, postremo totius confusionis et ignominiae plena? Nimirum si ipsae quoque justitiae nostrae omnes, ad lumen veritatis inspectae, velut pannus menstruatae inveniuntur **(Isai. LXIV, 6)**; injustitiae deinceps quales reputabuntur? Si lumen quod in nobis est tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae erunt? Facile est cuique nostrum, si sua plenius [*alias,* melius] universa et sine dissimulatione vestiget, et judicet sine acceptione personae, attestari per omnia apostolicae veritati, et libere proclamare: *Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit* **(Galat. VI, 3)**. *Quid*

est homo, quia magnificas eum? ait fidelis et devota confessio; *aut quid apponis erga eum cor tuum* **(Job. VII, 17)**? Quid? Sine dubio vanitati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? Quomodo nihil est, erga quem appositum est cor divinum?

4. Respiremus, fratres, et si nihil sumus in cordibus nostris, forte in corde Dei potest aliud latere de nobis. O Pater misericordiarum! o Pater miserorum! quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum: Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt ante te, et tanquam nihilum et inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in judicio veritatis tuae, sed non sic in affectu pietatis tuae. Nimirum vocas ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt. Et non sunt ergo, quia quae non sunt vocas: et sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, utique, juxta Apostolum, *non ex operibus justitiae, sed ex vocante* **(Rom. IX, 12)**. Sic nimirum, sic consolaris in tua pietate quem in veritate tua humiliasti, ut magnifice dilatetur in tuis, qui merito angustiatur in visceribus suis. Siquidem universae viae tuae misericordia et veritas, requirentibus testamentum tuum et testimonia tua **(Psal. XXIV, 10)**; testamentum utique pietatis, et testimonia veritatis.

5. Lege, homo, in corde tuo; lege intra te ipsum de te ipso testimonia veritatis: etiam hac communi luce judicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine Mediatoris: et invenies quam longe aliud spe possidere, quam re tenere videris. *Quid est,* inquit, *homo, quia magnificas eum?* Magnus utique, sed in illo: siquidem

magnificatus est **1080** ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo? *Ipsi enim cura est de nobis,* ait apostolus Petrus **(I Petr. V, 7)**. Et Propheta: *Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus est mei* **(Psal. XXXIX, 18)**. Plane artificiosa connexio utriusque considerationis, qua velut uno momento descendens pariter et ascendens, et se pauperem et mendicum, et Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud, ascendere et descendere simul. *Videbitis,* ait, *angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis* **(Joan. I, 51)**. Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus et descensionibus est. Simul et mittuntur in ministerium propter eos qui haereditatem capiunt salutis, et assistunt vultui majestatis: Deo misericorditer providente ut et nobis sit consolatio, et eis tribulatio nulla. Alioquin quando aequanimiter paterentur ab illo vultu gloriae, in quem semper prospicere desiderant propter nos, vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in Evangelio Veritatem. *Angeli eorum,* ait, haud dubium quin parvulorum, *in coelis semper vident faciem Patris* **(Matth. XVIII, 10)**; sic videlicet parvulorum custodiae deputati, ut non privati ullo modo beatitudine sua. Hinc est quod Joannes sanctus civitatem Jerusalem descendentem vidit, stantem non potuit intueri. Et adverte quod descendentem dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam non minima pars civitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui gravissimus casus fuit, quod totius inimica facta est sanctitatis.

6. Verum hanc equidem ruinam et terribilem casum Joannes videre non potuit, quia necdum erat; sed vidit Verbum quod in principio erat, vidit principium quod apostolis

loquebatur: *Videbam Satanam tanquam fulgur cadentem de coelo* **(Luc. X, 18)**. Itaque pars illa quae cecidit, a Deo reparanda est, cum implebit ruinas, et reaedificabit muros Jerusasalem, non tamen ex his qui ceciderunt. Haec autem quae descendens apparuit, jam parata erat, sicut secutus adjunxit: *A Deo paratam* **(Apoc. XXI, 2)**. Siquidem quod descendunt, non cadunt angeli sancti, divina praeparatio facit: a quo nimirum haec ipsa eis et voluntas praeparata est, et facultas. Unde non solum administratorios, sed et missos in ministerium Apostolus quoque testatur **(Hebr. I, 14)**. Quidni mittat angelos, pro quibus et ipse a Patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet coelos, pro quibus ipse quoque coelorum rex inclinavit se, ita ut digito in terram scriberet? **(Joan. VIII, 6.)** *Domine, inclina coelos tuos* (parum est), *et descende* **(Psal. CXLIII, 5)**. Quid ultra? Ut quibus condescendit, faciat etiam coascendere sibi. Caeterum, ut jam diximus, angelicus ascensus et descensus caret vicissitudine; nos autem modo hac, modo illac versari necesse est, quod nec supra diutius stare liceat, nec expediat infra longius demorari. *Ascendunt,* ait, *usque ad coelos, et descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat* **(Psal. CVI, 26)**. Utquid hoc? Propterea sane anima eorum in malis interim plus tabescit, quam delectetur in bonis, quod haec in re, illa vero tantum in spe videantur haberi. *Quis poterit salvus esse,* dicunt discipuli Salvatori? Et ille: *Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum* **(Matth. XIX, 25, 26)**. Haec tota fiducia nostra, haec unica consolatio nostra, haec tota ratio spei nostrae.

7. Sed de possibilitate jam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore an odio? Quis novit sensum

Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? **(Rom. XI, 34.)** Hic jam plane fidem nobis subvenire necesse est, hic oportet succurrere veritatem [*alias* pietatem]: ut quod de nobis latet in corde Patris, nobis per ipsius Spiritum reveletur, et Spiritus ejus testificans persuadeat spiritui nostro quod filii Dei sumus. Persuadeat autem vocando et justificando gratis per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab aeterna praedestinatione ad futuram magnificationem. Propterea sane geminam illam considerationem, alteram quidem judicii et veritatis, alteram vero non incongrue vocari credimus fidei et pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter advertas quanta et in ipsa ejus substantia convenisse videtur diversitas **1081** naturarum. Quid enim spiritu vitae sublimius? quid vero humilius limo terrae? Quam profecto tam discohaerentium in homine cohaerentiam rerum ipsos quoque sapientes saeculi hujus arbitror non latuisse, cum hominem definirent, animal rationale mortale. Mirabilis siquidem copula rationis et mortis, mira societas discretionis et corruptionis. Sic nimirum, sic in moribus, sic in affectibus, sic in studiis hominum non minor, forte et amplior contrarietas invenitur: ut si totam, sicut est, pravitatem seorsum intuearis, ac rursum quidquid boni videtur inesse consideres singillatim, plenum censeas esse miraculo, quod tam adversa convenerint. Inde homo nunc quidem *Bar-Jona,* nunc vero *Satana* meretur audire. Nolite mirari hoc. Recolite ex Evangelio, cui dictum sit (et utrumque in veritate, nam utrumque ab ipsa Veritate dictum) prius quidem: *Beatus es, Simon Bar-Jona;* nec multo post: *Vade retro, Satana.* Unus ergo utrumque, etsi non utrumque ex uno. Illud enim ex Patre, istud ex homine, ipse tamen utrumque erat. Unde Bar-Jona? Quia non caro nec sanguis, sed Pater ei

quod locutus est revelavit. Unde Satanas? Quia sapuit quae erant hominum, non quae Dei **(Matth. XVI, 17, 23)**. Jam si utraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, imo in una, quam nihil, in altera quam magnificati: quippe pro quibus etiam sollicitudinem gerat tanta majestas, et cor suum apposuerit erga nos: puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, ut non in nobis, sed in Domino gloriemur, quibus nimirum in hoc solo respirare est, ut dicamus, Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur.

8. Ex hoc jam in illa superiori specula vel paululum immorantes, quaeramus domum Dei, quaeramus templum, quaeramus civitatem, quaeramus et sponsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu et reverentia dico: Nos sumus. Nos, inquam, sumus, sed in corde Dei; nos sumus, sed ipsius dignatione, non dignitate nostra. Non usurpet quod Dei est, ut non apponat homo magnificare se ipsum: alioquin quod illius erat faciens Deus, exaltantem se humiliabit. Quod etsi nos puerili animositate gratis salvari volumus, merito non salvamur. Excludit miseriae dissimulatio miserationem, nec dignatio locum habet, ubi fuerit praesumptio dignitatis: provocat vero compassionem humilis confessio passionis. Sane haec sola facit ut nos ipse tanquam dives paterfamilias alat in fame, et sub eo panibus abundantes inveniamur. Proinde domus ejus, cui nunquam deest alimonia vitae. Et memento quod domum suam domum orationis esse definiat **(Matth. XXI, 13)**; quia et hoc prophetico satis videtur testimonio convenire, qui ab ipso nos, in orationibus utique, cibandos pane lacrymarum, et in lacrymis potum asserit accepturos **(Psal. LXXIX, 6)**. Caeterum juxta eumdem

Prophetam, sicut supra quoque meminimus, domum istam decet sanctitudo **(Psal. XCII, 5)**: ut videlicet poenitentiae lacrymas puritas continentiae comitetur, et quae jam domus est, fiat subinde etiam templum Dei. *Sancti estote,* inquit, *quia ego sanctus sum Dominus Deus vester* **(Levit. XI, 44)**. Et apostolorum: *Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, et Spiritus sanctus habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet eum Deus* **(I Cor. III, 16, 17)**.

9. Nunquid tamen vel ipsa jam sanctimonia sufficit? Pax quoque necessaria est, Apostolo teste, qui ait: *Pacem sectamini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum* **(Hebr. XII, 14)**. Haec est quae facit unius moris habitare fratres in unum, novam utique regi nostro, vero pacifico, aedificans civitatem, quae et ipsa Jerusalem nominetur, quod est *visio pacis.* Ubi enim sine foedere pacis, sine observantia legis, sine disciplina et regimine acephala multitudo congregata fuerit, non populus, sed turba vocatur: non est civitas, sed confusio; Babylonem exhibet, de Jerusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, ut rex tantus **1082** in sponsum transeat, civitas promoveatur in sponsam? Sola hoc potest, quae nihil non potest, charitas fortis ut mors. Quomodo non facile istam levet, quae illum jam inclinavit? Verum hinc tibi nullatenus consulenda prior illa, quam diximus, consideratio tui: hic quam potissimum fidei magnanimitas exercetur. Denique et ipse ait: *Desponsavi te mihi in fide, desponsavi te in judicio et justitia* (ejus, non tuam intellige), *desponsavi te in misericordia et miserationibus* **(Osee II, 20, 19)**. Si non fecit ille quod sponsus, si non tanquam sponsus amavit, si non

zelatus est tanquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari.

10. Itaque, fratres mei, si per abundantem refectionem magni patrisfamilias domus esse probamur, si templum Dei per sanctificationem, si civitas summi regis per socialis vitae communionem, si sponsa immortalis sponsi per dilectionem, puto, jam non est quod dicere verear nostram esse solemnitatem. Nec miremini quod in terris agitur haec celebritas, siquidem agitur et in coelis. Nempe si (ut Veritas ait, et non potest non esse verum) super uno peccatore poenitentiam agente gaudium est in coelis, etiam angelis Dei **(Luc. XV, 10)**, non est dubium quin sit eis hodie gaudium multiplex super tam multo peccatore poenitentiam agente. Adhuc amplius vultis audire? Etiam *gaudium Domini, fortitudo nostra* **(II Esdr. VIII, 10)**. Collaetemur ergo angelis Dei, congaudeamus Deo, et in gratiarum actione praesens solemnitas agatur, quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet esse devota.

SERMO VI. *De reverentia sacris locis debita.*

1. Domestica nobis celebritas dedicatio domus nostrae; magis autem domestica nostra ipsorum dedicatio est. Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra consecratio fuit, quae per manus sanctorum celebrata pontificum, etiam hodie anniversario reditu votivis laudibus ad memoriam revocatur. Nunquid de lapidibus cura est Deo? Non parietes dicunt, sed homines: *Ipsi enim cura est de*

nobis **(I Petr. V, 7)**. Unus homo erat Jacob, et dormiens vidit descendentes angelos et ascendentes. Parum est hoc; etiam Dominum angelorum adesse testatus est, dicens: *Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam* **(Gen. XXVIII, 12, 16)**. Miratur enim gratiam, et dignationis magnitudinem expavescit. Quam terribilior est iste locus, quam evidentius certiusque Dominus est in loco isto, ubi nimirum non modo duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregati nomine perseverant! Nemo jam nesciat, nemo vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi hujus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo data sunt nobis **(I Cor. II, 12)**. Terribilis plane locus, et dignus omni reverentia, quem fideles viri inhabitant; quem angeli sancti frequentant ; quem sua quoque praesentia Dominus ipse dignatur.

2. Quomodo enim tantus patriarcha nescire potuerat quod non esset locus ubi non esset Deus? Sed forte aliud esse miratus est, ubi ait: *Vere Dominus est in loco isto.* Ibi vere est, et vere Dominus est, ubi in ejus nomine angeli simul et homines congregantur. Licet enim in omni loco sit, qui nullo clauditur loco, signanter tamen dicimus: *Pater noster, qui es in coelis* **(Matth. VI, 9)**; quod aliter illic et proprio quodam modo praesentem se exhibeat, non quidem ipse diversus, sed diversa distinguens. Est ergo in omni loco, omnia universaliter continens, omniaque disponens; sed longe tamen aliter atque aliter. Apud homines malos est praestans atque dissimulans; apud electos homines operans et servans; apud superos pascens et cubans; apud inferos arguens et damnans. Facit solem suum oriri etiam super malos: sed ubi malorum interim dissimulatio **1083** est, quodam modo veritas non est. Itaque, si dicere licet, apud impios est in dissimulatione; apud

justos in veritate; apud angelos in felicitate; apud inferos in feritate sua. Durum vobis sonat quod de feritate dixi? ego vero et iram vereor, et furorem. *Domine, ne in furore tuo arguas me* **(Psal. VI, 2)**, etc. *Vere,* inquit, *Dominus est in loco isto.* Ubi enim pluit super justos et injustos, pater est, et Pater misericordiarum, exspectans homines ad poenitentiam. Ubi damnat obstinatos, judex est, et horrendum est incidere in manus Dei viventis **(Hebr. X, 31)**; ubi cubat, sponsus est: et beata anima quam introduxerit in cubiculum suum.

3. Caeterum in loco isto vere Dominus est, si tamen serviamus ei in spiritu et veritate. Non enim vere Dominus erat apud eos quibus dicebat: *Quid vocatis me, Domine, Domine; et non facitis quae dico?* **(Luc. VI, 46.)** Testantur sacrae litterae in paradiso olim positum primum Adam ut operaretur et custodiret illum **(Gen. II, 15)**. Sic secundus Adam in ecclesia sanctorum, in congregatione suorum, in horto deliciarum: siquidem deliciae suae esse cum filiis hominum; ita, inquam, et ipse Dominus est in loco isto, ut operetur atque custodiat. Alioquin sicut: *Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam;* sic nihilominus: *Nisi* ipse *custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam* **(Psal. CXXVI, 1)**. Porro angelos ascendentes et descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio manifestat: ascendentes, ut videant faciem Patris; descendentes, ut provideant nobis. Quid ergo? Nos quomodo hic esse debemus, in quanta reverentia stare in loco isto, ubi Deus est operans et servans, angeli ascendentes et descendentes? Nimirum poenitentes et exspectantes esse nos convenit. Hoc est enim oblivisci quae retro sunt, ignorare, reprobare, recogitare annos illos in amaritudine animae

nostrae, ac deinceps cogitatione simul et aviditate extendere nos in anteriora. Ad hoc venimus, in hoc positi sumus. Haec sunt quae exiguntur a nobis, praeteritorum poenitudo peccatorum, et futurorum exspectatio praemiorum.